

ספר חק לוישראל

פרשת בלק

מן חמשה חומשי תורה

עם מ"ב פירושים, מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים.

(א) נוספו על חמשה מצוות עיר פירושים חדשים להשלימו אשר לא נזכרו בתורה. (ב) נוספו ספרים וקריאות בו הענין שז"ל, ופי' מה' העברי העתקתו גם פי' עלם (יעקב) הוא הענין לייגען וועט גרויס פערענעבען האבן.)
(גא) על ספר שיר השירים נקוב בשם שירי שלמה.
(גב) על ספר רות נקוב בשם ירום דוד.
(גד) על ספר איכה נקוב בשם קינות ירמיהו.
(גה) על ספר קהלת נקוב בשם הבלו העולם.
(גו) על ספר אגרות נקוב בשם סוד והדים.
(גז) על ספר יקרים על ח"ם מגדולים אנשי שם, משלים ערבים ועושים על כל הח"י.
(גח) תרגום שני על מצלת אסתר.
(גט) פרשני הכתב על תרגום שני בתקן בפלא.
(ד) העתק ע"ם מהתרגום שני בתוספות וחקנים.
(דא) נוסף בסוף כל כרך סדר החפלה וכו'.
(דב) גם התוספת קצור הירוש' הנצרכים להשלם.
(דג) נביאים עם פרש"י ומצורת דוד.
(דד) כתרובים עם פרש"י ומצורת דוד.
(דה) המשניות עם ברטנורא יוקיר תיב"ט כנרס מכבר עם תוספת וחקנים.
(דו) גמרא עם פרש"י והעיקר ע"ם ועם איות רבני תוספת.
(דז) הולכה פמוקה עם העתק ע"ם.
(דח) המוסר עם העתק ע"ם.
(דט) להורים ללמד בכל יום היתרי מצות כאשר חקו הקדמונים.
(ה) ארחות חיים מהרא"ש ז"ל.
(הא) הארחות חיים זב"ל עתק גם ללשן ע"ם.
(הב) אגרות הרבנין ז"ל לכונן וז"ל עתק גם תולדות ע"ם.

(א) תורה נרשמה בשלמות עם המפרות וחמשה מצוות עם המעשים.
(ב) תרגום על התורה.
(ג) פי' רש"י בשלמות ועם פי' רש"י ופי'.
(ד) פי' שפתי חכמים הגדול ללומדי תורה.
(ה) פי' דרשנים ז"ל נבד רש"י ז"ל.
(ו) פי' בעל המורים מרבינו בעל ארבעה מורים.
(ז) פי' דעת וקנים מבקלי החופפות ז"ל.
(ח) תולדות ארזן מראה מקום כל מקום בש"ס.
(ט) מצין המצות למתרים חתוני ז"ל נוספו כפנים החומש ע"ם המפוקם.
(י) מעמי הקרבנות כדרך חוש ונפלא נאספו מגדולי המפרשים ז"ל.
(יא) דיני הקרבנות בקצרה.
(יב) התפטרות עם לקטים ופשוטים.
(יג) עניני המדרה מירוש' עם קולנו אשר גם הוא נאסף מגדולי המפרשים כמובן מוסף הערת.
(יד) ענין המדרה על ע"ם לפני כל מורה.
(יז) ע"ם על התורה הוא כמעט העתקת תורה כמובן ע"ם וכן בהתאמה.
(יח) לקוטים קריים ע"ם מהמפרים הנקובים בשמותם לסוף (יותר משמשים כמספר).
(יט) משלי חכמים נעשים המשכנים לביתוהוה למוסר ולדעת ח' על התורה והתפורה.
(יז) ע"ם פיר' א"ע עם ספר הישר ודתי נקתק על ע"ם (יעקב) וזו יושפןן הוא עם אוד בניין פון וועלט בעשאלונד כיו הינים.
(יח) מצות השלם על תרי"ג מצות (איות ע"ם) יעקב סגמטא וזל וחסען דו מצות האמבאם הוא לובאבין.
(יט) חמש מצוות עם פרש"י (כסף כל כרך תחתית נוספה המכלת השיבת לכך יהוה) וז"ל זה

מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא, מוסר, הלכה, איבערזעצט אויף א לייכטע אירישע שפראך, מיט שיינע ליכטיגע אותיות און קלארען דרוק.

הוצאת אמונה — 388 8812

אור צדיקים

(פח) עון הכעס מה לנו להאריך הלא כבר האריכו בו רד"ל ואין צורך יותר שזמרו שהכעס כאילו עובד ע"ז ותורתו משתכחת ומוסיף ספסות ורוח הטומאה שורה עליו ר"ל ועונותיו מרובין מזכותיו ואסור להסתכל בסניו. העונש לכעס תיקון חבירי מהרמ"ק חצי כסף לצדקה ויקבל מלקיות ויום א' לא יאכל בהר ולא ישחה יין ניטבול עצמו להפשיך הנשמה שנית. והרמ"ק אמר שיעסוק בסודות התורה :

(פט) עון הגאווה ידע הוא לכל גודל עונשו שהוא כעובד ע"ז ג"כ וכאילו בא על כל העריות ואין עפרו ננער דהיינו שאינו עומד לתחיית המתים

(צ) תיקון גדול לקנות לו רב וחבר לזרוז ביראת שמים תמיד :

(צא) מדת חסידות לקנוס עצמו בשום דבר אם יעבור על מנהג טוב שהיה נוהג ומכשי"כ אם עבר עבירה ח"ו :

(צב) אם מיניך פרנס על הציבור לא תטל אימה יתירה עליהם :

(צג) הרילה לך לפירוש מן הציבור מחמת דוחקם ותעניתם כי אינו רואה בנחמתם כדאיתא בגמרא :

(צד) הבר אני לכל אשר יראוך מאי ניהו, להכנסת כלה, לפדיון שכנים, לקברנים, לביקור חולים, לת"ת לסנדק לסעודת מילה, למלכיש ערומים, לשומרים לבוקר, ולמגידי תהלים :

(צה) יזהר לשרטט כל פסוק שכותב שלא יכתוב בלא שרשוט רק פחות משלשה תיבות, יש נוהגים לגנוז הקולמוס שכותבים בו ד"ת שלא יכתוב בו דברים בטלים :

(צו) אל תשבח שום עכורים בחן וביופי ובמעשיו וכשעכורים עושה צדקה ידאג, כי צדקה וחסד לאומים חטאת כו' :

(צז) אל תשבח לשום אדם בסניו ומכשי"כ שלא תגנה :

(צח) אל תסרק את ראשך על השלחן או להרוג כינה עליו, כי השלחן נקרא בזמן הזה מזבח ומכפר כמזבח :

(צט) חייב אדם ללמוד עם בני ביתו דיני נדה וחלה ואיכור והיתר דברים הנהוגים בבית :

(ק) אסור לרצות מעות לאשה מידו לידה :

(קא) הוי יהיר מאוד בכבוד אשתך כגופך, ויותר בענין תכשיטיה אם יש סיפוק בידך לעשות רצונה :

(קב) אל תאמר שוב ניהוש כי לא נחש ביעקב ועיין ב"ד סימן קע"ט :

(קג) הזהר שלא תשנה דיבורך אפילו דיבור כל דהו כי כל המחליף בדבורו כאילו עובר ע"ז :

(קד) אל תשהה כעס על אדם אצלך כי אם תשכב מחול לכל אדם קודם ותפייסהו, ואל תאמר הוא חטא נגדי ועליו לפייסני, רק תעבור על מדותיך ותפייסהו :

מוסר לענין במחון ויראת שמים

הנביא קט גיזאנט ויש בשר ורוש פרפלוכט איז דר מענטש וואס, ער מאכט זיך אלזיין פאר זיין שטארקייט, ער נאנט אז ער אלזיין נועם זיך העלפן אין זיין פרנסה, מיט זיין חכמה אדער מיט זיין גבורה אדער מיט זיין רייזקייט, אויף דעם האט דוד המלך גיזאנט והיפס בה' חסד סיבכנו דער מענטש וואס איז פארזיכערט אויף הקב"ה נועם דער חסד פון הקב"ה זיין ארום איהם, אפילו ער נועם גיט נועמט זיין פון דעקסט ווענין נועט הקדוש ברוך הוא איהם גיט פארלאזן, גאר ער נועט טאהן מיט איהם חסד. דער נביא מיכה האט גיזאנט אשר לא יקח לאיש ולא יתל לבני אדם די יודין דארפן זיין בהעפוט צו הקב"ה זיין זאלן גיט האפן צו אמענטש און זאלן גיט נוארטן אז אמענטש וואל זיין העלפן. וויא דוד המלך האט גיזאנט דעם קעניגש וואס ער האט גיטאן גאט זיין פארזיכערונג, און ער האט זיך גיט געקערט צו גרויסק לייט זיי זאלן איהם העלפן. ווארום זיי קערן זיך צו וואס ליגען איז. נאך האט דוד המלך גיזאנט פאר הקב"ה איה האב מיך געמאכט פארשוניגען אזוי וויא אקניד וואס זיינט פון זיין מוסער וואס ער האט קיין אנדער האפענונג נאר אויף זיין מוסער, אזוי שווייג איה אויך און האב קיין אנדער האפענונג נאר אויף דוד גאט, דער נביא ירמיה האט גיזאנט געקענטשן נועם זיין דער קעניגש וואס נועם זיך פארזיכערן אויף גאט, און גאט נועט איהם געבן זיין פארד זיכערונג, גאט נועט איהם געבן די נאך וואס ער האט זיך אויף איהם פארזיכערט, און גאט האט געלויבט אונזערע עלטערין מיט די נוסע מדה פון פארזיכערונג, וויא ירמיה הנביא האט גיזאנט צו די יודין אין דעם נאמען פון הקב"ה, איה גע' דיינק דיר דעם חסד פון דיין יונגער, איה געדיינק דיר דיא ליבשאפט פון דיא צייט וואס דוא ביזנט גינודן צו מיט באהעפט וויא אפלה צו איהר חסד, וואס די גיט גענאנגען דאך מיר אין דער מדבר וואס זיא אזוי אזוי אלזאן וואס ווערט גיט גענייט און דוא האסט גאר גיט געוואקט וויא אזוי דוא וועסט געשפייזט ווערן, גאר דוא האסט זיך פארד זיכערט אויף מיר גענוים וועל איה דיק שפייזן, און גאט האט זיין געשפייזט אין דער מדבר ודי יודין ועגען גינודן אין דער מדבר נעקס קאוול הינדערט מיינער מענטשן מאנגליט פון צוואנג ציג יאהר און ווייטער, אויסער ווייכער, און אויסער קינדער פון אפאג ביו צוואנגי אהר, יונג אויסער דעם עיר רב ופרשקע שערקע וואס זיי ועגען גינודן ער מואהל אזוי פיל ווי די יודין, און אזוי פיל בהמות גאר אן אפאל, און אלע האט גאט

וירא זלק פן צפור ויר נאכדעם ווי דיא קורה חקת האט געשמעקט פון השוכה, שמועקט איצט דיא קורה פון בחסון, ווארום דער מענטש וואס וויל זיין אצדיק און דיגען הקב"ה, מוז ער האבן זיין גאנצע פארזיכערונג נאר אויף הקב"ה ווארום דער מענטש וואס פאר ניכערט זיך אויף איין אדער מענטש, וויא ער איז אמיש איין אקראם, אדער אין איין אדער האנדל, ער מוז פאלגן וואס זיין בעל הבית הייסט איהם טאהן, אז דער בעל הבית נאנט איהם, ער זאל קופען אין דער פריה אין קראם שעה זיגען, מוז ער אנאנצע וואך דאווענען אין דערהיים, און הערט קיין רכבו קיין קדישה קיין אמן קיין אמן ווא שמייה רבא און פארפעלט נאך אעלעקע מצות. מנהה מוז ער דאווענען אין קראם, און אז עס זענען דא מענטשן וואס חלחה, האט ער מורא פאר דעם בעל הבית צו זאגן דיא סוחרים זיין זאלן נוארטן ביי ער נועט דאווענען מנהה, און אויב דיא סוחרים זענען צפרים ווייס ער גענוים גיט וואס צו טאהן, פארשפעמנט ער מנהה, און עס ווערט אפינסקערע מנהה, אדער ער דאווינט קיין מנהה, און אז דער בעל הבית הייסט איהם, ער זאל מעקטן אפאלשע איל, אפאלשע וואג, אפאלשע קאס, דיא עבירות גיהערין אלע צום משרת, דריכער זאנט ירמיה הנביא אזוי הגבר אשר יבס בחדים פארפלוכט איז אויף מענטש וואס זיין פארזיכערונג איז אויף אמענטש, דאס איז געשמעקט פון דעם מענטש וואס איז פארזיכערט אויף איין אנדער מענטש, עס זענען דא מענטשן וואס זענען פארזיכערט אויף זיך אלזיין, דהיינו ער שטייט אלזיין אויף גאנץ פריה צו עפענען דיא קראם, ער רעכונט עס נועט איהם זיין ווייניג דאס לייוונג פון דעם גאנצן מאג, נעמט ער צום לייוונג נאך אפאר שעה פון גאנץ פריה, און דיקה דעם קומט ער גיט אין שוהל, אדער ער איז אבעל סלאכה רעכונט ער עס איז אשאר דיא צייט, אין דערהיים דאווענען אדער גיט אזוי לאנג ווי צו דאווענען אין שוהל, און ווער שמועקט פון פאלשקייט אין האנדל און פון פאלשקייט אין דיא מלאכה, וואס צו דעם זענען דא זייער פיל גרויסע עבירות וואס צו זיין איז אפאלשע קאס וואס, ער גלחה צו הונדערקער מענטשן וואס ער ווייס איצט גאר גיט נועמען ער האט געגלחה און ווייס גיט ווי פיל ער האט געגלחה, דאס איז אלץ ווייל דער מענטש האט קיין פארזיכערונג אויף הקב"ה, וויא ירמיה

מוסר לענין במחון ויראת שמים

וועט מען האבן פרייע וועלמין עולם הוה אונ
 עולם הקא, אונ אפילו דער מענטש זעהט נים
 באלד נין עולם הוה, נאר נין פרנסה איז ווייניג,
 זאל ער נאר נישט זארגן נאר ער זאל זיך פאר-
 לאזן אויף הקב"ה אז ער וועט נים פארלאזן זיינע
 צדיקים, דעס נאנצין מוסר זעהן מיר פון די סדרה,
 מיר געפינען משה פרינו האט גיאנט צו די יודן
 אונ האט זיי גילערינט זיי זאלן האבן אפארז-
 כערונג אויף נאט, אפילו ווען זיי זענען גיווען אין
 די גרעמקע סגנה, ווען זיי זענען גישטאנען זעבן
 דעס ים האט משה גיאנט צו די יודן איר זאלט
 אייך פארזיכערן אויף נאט אונ איר זאלט גיין אין
 ים, ווי דער מדרש זאגט די יודן זענען גיווען אין
 וואסער בוי זייערע נע, אונ איצט איידער די יודן
 זענען אריין גינאנען אין ארץ ישראל האט משה
 גיאנט צו די יודן פיל קאל איר זאלט נים מורא
 האבן פאר די פעלקער, ווארום נאט וועט גיין
 מלחמה האלשין מיט די פעלקער פון אייערשטוע
 גיין, פאר זיכערס אייך אויף נאט וועט איר דעס
 יודן אריבער גיין אונ איר וועט ארץ ישראל און
 געמען, אפער דער גענש וואס פארזיכערט זיך
 אויף אמענטש איז זיין פארזיכערונג נאר נישט,
 דאס האט בלק גיזעהן, סיחון אונ עוג האבן זיך
 פארזיכערט אויף זייער שטארקייט אונ אויף זייערע
 פיל חיל, אונ זייא זענען גיהרגה גינארין פון דיא
 יודן, וואס זיי זענען נים גיווען אזוי שטארק אונ
 האבן נים גיהאט אזוי פיל חיל, וויא דוד המלך
 האט גיאנט אין חפלו גושע רב חיל דער מלך ווערט
 נים גיהאלפן ווייל ער האט פיל חיל גבור לא יצללב
 פח דער גבור ווערט נים גירעטעט ווייל ער האט
 פיל פח, נאר וויא דען זענען דיא יודן גיהאלפן
 גינארין, דורך אגאמליכען פח, דריבער האט בלק
 פון זיך אראפ גינארפן די מלוכה, אונ מואב
 האט מורא גיהאט פאר די יודן אונ זיי האבן אג-
 גיהויבן זוכין אנדערע עצות זענען די יודן, האט
 נאט זיי געוויזען אז זענען אים איז נישא קיין עצות,
 נאר אלע זענען אינטערשעניג זענען איהם אונ
 בלעס מיט זיין פשוף האט אויך נים גיקענט
 העלפן:

גישפייזט אין דער מדרש, דאס איז אמת הקב"ה
 האט נור גיווען אויף אלע מענטשין בנות אפם האכל
 אפם מיט די שווייס פון זיין פנים וועסט מעסין פרויט
 מוז דער מענטש ארבעטן אויף זיין באדערפענעם,
 וויא עס שטייט אין פסוק הקב"ה האט ארויס גער-
 שיקט אדם הראשון פון גן עדן, ער זאל ארבעטן
 די ערד וואס ער איז פון איר גינאמען גינארין, איז
 אפער דא אזוי וואבן פיי די גורה, איינס אפילו
 פיי די ערד ארבעט מוז אויך דער מענטש אנקומען
 צו הקב"ה, אונ ער מוז האפן צו הקב"ה ער זאל
 געבן רעגן אין דער צייט וואס די פעלקער וועלן
 דארפן אונ ער זאל געבן ווארעם אין דיא צייט
 וואס מען וועט דארפן, אונ צוויימינס האט
 הקב"ה נים גימיינט אז וועלן זיין שטיקול פרויט
 זאל, ער ארבעטן מאנ אונ נאכט אונ ער זאל נאר
 קיין צייט האבן צו דינען הקב"ה, דאס דריטע איז
 די גורה איז נאר גיווען אויף די צייט איידער די
 הורה איז גיגעבן גינארין, אפער נאכדעם וויא
 הקב"ה האט גיגעבן די הורה, האט הקב"ה גמל
 גיבאכט די גורה, אונ ער האט גיאנט צו די יודן
 דער עיקר ארבעט זאל בייא אייך זיין צו לערנען
 הורה, ווי עס שטייט אין פסוק אם בחמתי מלטי אויב
 איר וועט גיין מיט מיינע חקים, זאגט רש"י איר
 וועט אייך מאמערין צו לערנען הורה, אונ איהר
 וועט היפען מיינע מצות, וועל איך געבן אייער
 רעגן אין דער צייט, אונ איהר וועט האבן פיל
 הבוואה, אונ פרוכטין, אונ איר וועט זייען מיט
 פרידען אין דער לאנד, איז דאך די גורה בנות אפם
 האכל אפם בלם גינארין, נאר דאס איז ווי דער פנא
 זאגט וואס פרוקי אבות כל המפל עליו על הורה דער
 מענטש זיין געמט אויף זיך די מושא צו לערנען
 הורה, געמט מען אראפ פון אים די מושא פון דרך
 ארץ, פון פרנסה, מאכט הקב"ה זיין פרנסה זאל
 אים גרינג אנקומען, ער זאל האבן צייט צו לער-
 נען הורה וכל הפורק מסני על הורה אונ דער מענטש
 וואס געמט אראפ פון זיך דיא מושא פון דיא הורה
 לערנען, נים מען אויף אים די מושא פון פרנסה,
 ער זאל שווער ארבעטן אויף זיין פרויט, דארף
 יעדער מענטש פארשטיין מיט זיין שלל אז עס
 איז אפער מען זאל ארבעטן אונ הורה לערנען,



וַיֹּאמֶר מֹאֲב אֶרְזַקְנִי מִדֶּיִן עִתָּהּ
 יִדְחֶכּוּ הַקְּהָל אֶת־כָּל־סְבִיבֵיתֵינוּ
 בְּלִחְךָ הַשּׁוֹר אֶת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבְלֶקֶת
 בְּיַצְפּוֹר מִלֶּךְ לְמוֹאֲב בַּעֲת הַהוּא:
 וַיִּשְׁלַח מִלְּאָכִים אֶל־בַּלְעָם בֶּן־
 בַּעוֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עַל־הַנְּהַר אַרְיָן

וַיֹּאמֶר מֹאֲב לְסָבִי
 קִדְוִן בְּעַן יִשְׁיִצוּן קְהֵלָא
 ית כָּל סְבִיבֵינָא כְּמָא
 דְּמִלְחִיף תּוֹרָא ית יִרְוֹקָא
 דְּהַקְּלָא וּבְלֶקֶת בְּרַ צְפוֹר
 סְלֵפָא לְמוֹאֲב בְּעִידָנָא
 הַהוּא: ה' וַיִּשְׁלַח אֲזַנְדִין
 פְּוֹת בַּלְעָם בְּרַ בַּעוֹר
 לְפִתוֹר אֲרִים דְּעַל פְּרַת
 ת"א בן בעור. ס: ס

בעל המורים

שישאל מללמים ומשכילים בכל יום מפיסס: ויגד מואב. וסינו דכתיב עלי עואב יאחזונו רע: (ד) ילחכו. ב' כמס'. ילחכו סקל, ילחכו סמך כנחש כמרי פסח נכרסת רעס פמך ימילו כשעם זר לומר לכסר נפל פחדם על כל סמומות כן יסיס

שפתי חכמים

במיוו וספיסס הוא נשכיל ומכיר שרלו פמני בני ישראל, וסוכמסו מדכתיב פמני פמס: ד דלג"כ לכמוז סכס אה מדיו דמספס פמס אהח פלג כמכס אה מדיו משמע פמחיו מוכ סולך: ה פ' א"ל"ה דמפז פלוט פניסס מפני סירלס מ"ב פמלוט לא סיס אלס שלס הכיו סוד פמלוס פלג ליפול פלס פמס פס כלס, ומפני כו': א דמחלס סכ' כקמס פמלוט כמיוכ ולס כמיכ ויפמרו זקני מואב וקני מדיו פ"מ דמוכ לקמו ענה ממיו מ"ס קמס ומכ רלו כו' ועל הקהל לא קמס מידו דכ"ל מדיו לא סיס י"ל מפני בני ישראל אלס מואב ל"ד סיס ירל. אלס עכשוו ספס"פ מירלמס פ' ישראל מפז פלוט פניסס פ"מ דפניסס ירלו פס כן קמס מה רלס מואב ליפול פלס ממדיו ולמס לא כפל מדיו פלס פמוכל לפיל אל פלמס. ומתוך כיון שרלו כו' ב"ל דמפניסס מכיון מפניסס אל ישראל דסינו מפס לפי שבתדיו נגדל לכ כול מואב ענה ממדיו: א לפי שמוקד אה סכל מן שמוקד כן אלס כן שמוקדים אל סכל כדכתיב עד למי כשאר לו שפיד, דלג"כ בלחן פמסמס מפמ"ג: ח פ' סריס. וסכ"ס גורס מפניכיו סינו סיס מ"פ. אלס א"ל עמוק ספסריס ככדיל וז כ'י כקמס פ"מ פניסס נוככו דכתיב ומה שפאי מדיו אלס פ'ו ומה כקמס ומפ' ליפול פלס סיפנו: כ ופמחוס סירכוזו כמז לפמור דכל מיכס

(ד) אל קני מדיו. והלא עמולס היו פמלוס זה אה זה שנאמר (בראשית לו) המכה ד אה מדיו כמדה מואב: ככאו מדיו על מואב למלחמה. אלא מירלמס של ישראל עשו פלוט פניסס. ומה ראה מואב ה ליפול ענה ממדיו ו כיון שרלו אה ישראל פמלמס שלס כמנהג עמולס אמרו מנהיגס של אלו כמדיו נגדל כשאל מהס מה מדתו אמרו לו אה כמיו אלס כפיו אמרו אף אהו נכחו עליסס כלדס אהו כמיו כמיו. בלחך השור. (כמדכר רבה) כל מה שהשור מלחך אהו ו כו כדכסה: א בעת הדריא, לא היה רחוי למלכות מפניכיו ח מדיו היה וכיון שמה סיחון מכוה עליה לעורך שמה: (ה) פתורה. כשולחני פ הזה שהכל מריני' לו ממות כך היו כל המלכי' מריני' לו אגרותיה' ולפי שמונו על מקרא כך דכס כ המקוס (פס): אריץ בני עמו. (פס)

לור ומה מור ומה רכב ככיו סיחון: ו ופמחוס לי פלמן:

דעת וקנים מבעלי התוספות

אנו על אהח כמס וכמס: (ד) עמס ילחכו סקל וכו'. לא סיו ילכיס אלס שלס יהו פללסס וכיוניס פמס כל סכ' לומתו ולסכיו נקע ל' למיכה. אלס שלס יהו פמלוט לא סיו רלכיס שוככ סמזיר סקכ"ס אל חלר אה מואב: בלחן סמור. פמון פמון לו פניסס נמפלס ולינו יכיל לפמון כמז פמסס ופמון ומהו גדול עוקד פירוש לתורת אלהים

ענין שלוחות בלק לבלעם

אה כל אשר פמס ישראל לפערי לא סיס עמחשיו עלמו כעלך. ומפני וז סוכיכו סכ' כשעו פמס לא כמס מלך. וסיס כמס ססיס, כמס שוככדו פני סמלכיס, בלומר כמס ססיס, כמס פמפמס סיס עדין מלך אלס סכר. אלס סחוקי מור אה עלמו נמלך

ליקוטים על התורה

(ח) וַיִּשְׁלַח סְלֵאָכִים אֶל בַּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוּרָה וכו'. וייל בלק האם כמיוכמס או בלעם איז אשגאי די יודין מן אלמאנע צייט, ויראום בלעם איז גיוען מן די דברי עצה נעבערס וואס זענען גיוען אין סגריס ביזי פריש, און דיא גאנצע ארבעט אונ דיא קינדער ונאריפן אין שייך דיאס איז

דעם פעלד איז דאך שוין אין דם גיט דא קיין גרבה. עס קען שוין קיין סאהל צוריק וואקסן אזו וועלן זיי ארום אונז אויך אפ עסין זיי וועלן אונז הרגין זאגט דער פסוק ובלעם בן בעור אונ בלק דער זיהן מן צפור איז גיוען אפלק איבער מואב אין דער צייט ער איז גיט ראוי גיוען צו זיין אפלקה נאר טייל דר ישראל האבין גיברגת סיחון ועוג האבין דיא מואבים זיער כורא גיהאמ האבין זיי אים גימוזם מאבין פאר אפלקה וייל דיא צייט האמט אזוי גורם

משלי חכמים

סיר האבין דאך דיא לאנד גיס נענטען מן אייך נאר מן דעם עקר ב: ד

וַיִּין לַעֲבִיד פֹּאֵר דִּיא יִשְׂרָאֵל: (ח) וַיֹּאמֶר מֹאֲב הָאֵם מֹאֲב גִּיזְאָמָב צו דִּיא עֲלִצְעָע פֹּון כִּדְוִן עִימָא אֲצוֹנֵךְ נוֹעֲלִין אָפּ עֲסִין דָּאָם אִיִּין נֹאמְלוֹגֵךְ פֹּון רִי יִשְׂרָאֵל אַתְּ כָּל כְּבִיבִיתֵינוּ נֶאֱרָר נֹאָם אֲרֹאָם אֲגִינָן בְּלִחְךָ הַשּׁוֹר אֲזוֹי וויא איקס עקס אפ דיא גרינע בלקעסליה פון דעם פעלד איז דאך שוין אין דם גיט דא קיין גרבה. עס קען שוין קיין סאהל צוריק וואקסן אזו וועלן זיי ארום אונז אויך אפ עסין זיי וועלן אונז הרגין זאגט דער פסוק ובלעם בן בעור אונ בלק דער זיהן מן צפור איז גיוען אפלק איבער מואב אין דער צייט ער איז גיט ראוי גיוען צו זיין אפלקה נאר טייל דר ישראל האבין גיברגת סיחון ועוג האבין דיא מואבים זיער כורא גיהאמ האבין זיי אים גימוזם מאבין פאר אפלקה וייל דיא צייט האמט אזוי גורם

סאהל אפיו סיהל ווי די יודין וועלן זיי אליו בעקען איין נעמען מואב אן די יודין. נאכדעם וועט דער עקב רב אויפן געבין די לאנד מואב צו די יודין און די יודין וועלן זאגן צו מואב

לְכֹהֵנָא אֲרַהֲלִי אֶת־הָעַם הַזֶּה כִּי־
 עֲצוּם הוּא מִמֶּנִּי אִילֵּי אוֹכֵל נִכְהֵפוּ
 וְאֲנִרְשָׁנוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי יִדְעֵתִי אֶת־
 אֲשֶׁר־תִּבְרַךְ מִבְּרַךְ וְאֲשֶׁר תֵּאָר
 יוֹאֵר : וַיִּלְכוּ זְקֵנֵי מוֹאָב וְזְקֵנֵי

י וּבָעַן אִיתָא פְּעֵן לוֹמַ
 לִי ית עֲמַא הָדִין אַרְי
 חֲקִיף הוּא מִנִּי מְאִים
 אֲכוּל לֹאֲנָחָא בִּיהַ קְרָבָא
 וְאֲתִרְכִּיבִיה מִן אַרְעָא
 אַרְי יִדְעָא ית־דִּי תִבְרַךְ
 מִבְּרַךְ וְדִי תִלוּשׁ לִימָ :
 י וְאִזְלוּ סְבִי מוֹאָב וְסְבִי

בְּעַר הַמּוֹרִים

שְׂמַקְוִים חוֹמוֹ : (1) לִכְסַל כִּי ד' דְּגִלְסִי סָס וְעַבְדַּ כִּב
 יוֹמָא מְתִיבָס כּוּבַב : אֲרַהֲ לִי מִי הַכְּעִילוּ שְׂמַסְכוּ קַלְל אִוְמוֹ :
 מִבְּרַךְ : ג' אֲשֶׁר הִכְנֵן מִבְּרַךְ , וְאִזְכֵּר יוֹסֵס ס' מִבְּרַךְ , וְאִזְכֵּר
 כְּשִׁיבִי : מִלְּמַד שְׂבִיבִי יוֹדַע גְּלוּיִן הַכְּעִפֵּס שְׂמַסְכִּים כּוּבַס כִּסֵּ וְהִיבָה
 עַקְלָל וּמִבְּרַךְ כִּסֵּ וְהוֹסִי ס' ס' : מִבְּרַךְ : חֲמַל : ג' , וְאֲשֶׁר
 רש"י

הס להכריתני כמו (תהלים קיז) כי אמילס : (1) נכה בו.
 אני ועמי פ נכה בסס : ד"ל לשון משנה הוא (במד"ר)
 מנכה לו מן הדמים נחסר צ מהס מעט : כי ידעתי וגו'.

דעת זקנים מבעלי התוספות

העשבים והסרשבים : (1) ולא נשבו מן הבלקן : מלך שלי שלקחו
 עיר סיחון שכבש חיר מואב כדכרש"י לעיל : כי ידעתי מה אשר
 חזק מן הבלקן : לפי שנכח עם מואב שיכול ביד סיחון כדמתיב
 לעיל על כן יאמר המושבים דסיחו כללס : (1) וילכו זקני מואב
 בפרק חלק חנה מואב וזכרו לה היה שלס כייסס לעומס : משל
 לשני ככיסס שטיי במדר וכו' שיעלו זה חס וזה זכר על אחד
 מהס זמנר אס א"ן אבי מוואב למחר יבֵה עלי הלכו לבס סטיסס
 והרגו סואב , אמר ככ משיבֵס סיינו דלמרי ארבי שורכ

מהס ה' עמלמנוס יס' : הכנסה הוֹמַס סיהר קדס קדסיס
 סדמס סוב ווע וגס הרפ כלסשה צו סמבכר הרפ על השוב
 דור מלך כרס , ע"כ כל הוורוס מלרס ועד נח ומנה עד כדכרסס
 נשפחה ארס כדלשון הקדושס , וכו' סמלקה סבלסס מלְקִיס ,
 ע"כ ס' כס סכטיס קטיס בדרמַתִּס סמלמַס , וסח"כ סמלקה
 סכשפס לשניס כרוב יסחל , ע"כ יס ככל אלה מישלל חלק
 גס סמס יזכו להנסג סכוסס , כי ספרס נדול יס כין עמלַס
 הבלקן , ע"כ קדוש כל אחד מישראל הוא לייזן קטן מעקדסס

פירוש לתורת אלהים

שְׁנֵי־דִין מִיָּה : (1) וַיִּפְחָ אֹנַן אֲצוּנָד בַּעַם אִיךְ דִּיךְ גִּי
 אֹנַן שְׁעַלַם מִיָּה דָאָם פֶּאֲלֵךְ בִּיעוּס וְאֹרֹרֵם עַר אִיז
 שְׂמֵאֲרֵקְעָם פִּון מִיָּה דְרֹם הָאֵב אִיךְ מוֹרָא מִיָּה
 זִיָּא מִלְחָמָה צו הַאֲלִמִּין דְרֹם בַּעַם אִיךְ דִּיךְ דוּא
 זְאֻלְמָם זִי פִרְיָעַר שְׁעַלְמִין אֹנַן דְּעַר גְּאָה אִילֵּי אִיבֵל
 מֵאֲמַעַד וְעַל אִיךְ קַעְבֵּעַן מִיַּעַרְרִין פִּון זִיָּא וְאִנְשֵׁי
 אֹנַן אִיךְ וְעַל זִי פִאָר מְרִיבִין פִּון דְּעַם לֵאנְדָּה כִּי
 יַעֲתִי אִיךְ נוּיִים וְעַמְעֵן דוּ בְּעַמְמָשֵׁם דְּעַר אִיז גִּי
 בְּעַמְמָשֵׁם אֹנַן דְּעַם נוּאָם דוּא שְׁעַלְמָס דְּעַר אִיז גִּי
 שְׂאֻלְמִין וְאֹרֹרֵם אִז סִיחוֹן הָאֵם מִלְחָמָה גִּיהֵאֲלִמִּין
 מִיָּה מוֹאָב הָאֵם עַר גִּיִּם גִּיקַעְנֵם אִיין זְעַמֵּן הָאֲסַטוּ
 אֹנַן גִּישְׂאֲרֵיִי הֵם סִיחוֹן דִּי מִלְחָמָה אִיין גִּינוּמֵן :
 (1) וַיִּבְטֵ אֹנַן דִּיִּי עַל־רֵצֵנְךָ עַם מוֹאָב אֹנַן דִּי עַל־רֵצֵנְךָ
 פִּון מִרְוֵן וְעַעְנָן גַּעְנֵאֲמַעְנָן קַפְסִים בְּרֵם אֹנַן אֲלַע
 עַרְלִיִּי צוֹבְעַרְגִּישׁ הָאֲבִין זִיָּא מִיָּם גַּעְנִמְעֵן אִין
 זִיָּעַר הָאֲנָד קְבִיר עַר זְאֵל גִּיִּם וְאִין אִיךְ הָאֵב גִּיִּם

רש"י
 עמו : של בלק : (1) את אשר תברך . בנבואה ,
 גם בלק היה יורע שנבוא היה ובנבואה היה אומר
 עתידות או ע"י קסמים כי כן נקרא בלעם הקוסם
 ביהושע אך סבור הוא שיועילו תפלותיו וקרבנותיו :

שפתי חכמים

שהמנה מסר הוא ל' כתיבה : פ ק"ל דהוי אוכל ל' יחיד וגם
 הוא ל' כתיב : צ ק"ל קד אמרי שנואטים על ישראל שמסכי
 מישראל משע . והולך נלעס על ד"ה כו' כי לסי קלאשן

עניני שלוחות בלק לבלעם

על זה מ'אכרסס וסרס סלָה היו רלוּסס לסולר וסמַר לו סקב"ס
 לֵאכְרַסס לָא מְלַאנְגִּינִיּוּס סלָ , סנָה אַל סמַסוּב יוֹסַן עַל סָס
 סוּה לָא סמַלּוּס כַּח סקמַסִּי וּמַסְסִי סנְכְסִי , כִּי אַל סָה נָא
 וְלֹסָה סספֵּרַס סִישׁ כִּיִּיבָס לְבִין אֲכוּסַס , כִּי אַל סָה לִכְסַס
 וּמַסְלַחַס סוּה סוּה סָה סָה סָה סָה סָה סָה סָה סָה סָה סָה סָה
 יֵלֵךְ מַצְלִיחִים , ר"ל זֵה קְרֹב מַסִּיבֵלֹו מַצְלִיחִים סָהוּ כִּס גִּי מַקְרַב
 גִּי וּסְמַלּוּ ספֵּסַס כּוּכוּס , ס"כ אִין לִסָס קְרֹבַתִּי כִּנְסַס לֵאכְרַסס
 כִּי סִיכּוּ לַפְעוּלָה אֲבוּנָה צַעֲרִיבִי כֹאֲלַה , וְסִיבִי סָה כִּסַס אַח
 עִין הַסָּכֵן , סָה יוֹעַ כִּי נַסְמַח אֲדָם סרָסְשׁוֹן אֲשֶׁר סָמַח כו
 סַמַס ה' עַמְלִמְנוֹס יס' : כַּסְמַח סָהֵם סִיהַר קַדַס קַדַסִּים
 כַּכְּאֲשֶׁר סַמַחֵל לסולר חוֹלְדוֹת סִיחַ סַמַחֵלֹוּס מַסְכִּיס דוּר סַמַח
 כִּלְס סִיחַ מַעֲרִיבִים וְכוּלְס , עַד סָהֵל אֲכִרְסַס סַמַחֵלֹוּס סַמַסְסַע
 לַסְלַס סָהֵם , לְפִיכָן גַּם יִלְמַךְ קִרְוָה אַח וְגַם יַעֲקֹב קִרְוָה אַח ,
 ע"כ ס' כס סכטיס קטיס בדרמַתִּס סמלמַס , וסח"כ סמלקה
 קטן סמקדוקסס , וסס אמר בלק אַל כִּלְסֵם אַל קִירַה מִיַּשְׁרָלֵם . עַן
 סָטוּס נַעֲמַלַח ס' כִּין כִּרְבִיס עַמַס צַבִּי יִשְׂרָאֵל סָהֵם כִּסַס סָה עִין
 סָטוּס , וּסְמַד סִילְסִיַס סִיהַר יוֹסֵב מַעוּלִי , וְסוּכַס סָהֵם אֲבוּנָה

ליקוטים על התורה

(1) וַתַּעֲתָה לְבָהּ נָא אֲרַהֲ לִי וְגו' : דְּעַר אֹר הַחַיִּים שְׂרִיבִים בְּלַק
 קָאָם לְקַבְּלֵשׁמִשׁ צוּא בְּלַק וְזֻלְמַס וְיוֹסַעַן דִּי סְכַנְהַ
 פִּון מִיָּה אֹנַן פִּון מִיָּה פֶּאֲלֵךְ אִין וְיַעַר גִּרְוִיס אֹנַן מִיָּה קַעְבֵּעַן גִּיִּם
 וְאִרְמִיָּין , נָאָר בְּאִלְדַּר וְיֵאָר דִּיא שְׂלֹמִיָּה וְעַלְוִין צוּא דִּיר קִסְמַעַן
 וְזֻלְמַסוּ בְּאִלְדַּר סְלִיבִין דְּעַם פֶּאֲלֵךְ , אֹנַן אֲרַהֲ לִי , וְזֻלְמַס סְלִיבִין
 דְּעַם פֶּאֲלֵךְ פִּון מִיַּיַּעֲמִיָּוִרְגִין , אִיךְ זְאֵל גִּיהֵאֲלִמִּין וְזִרְמִין פִּון
 וְיַעַרֵּה קִינְטִים , אֹנַן זִינן מוּיל הָאֵם אֲרִיִּסְכִּירְדֵּם זִיין אִיַּעֲנַעַם
 סָהֵ , דִּירְפִּיעַר הָאֵם עַר גִּינְאָם אֲרַהֲ לִי סְלִיךְ סִיךְ , וְיֵאָר דְּעַר
 סָהֵ אִין גִּינְוִין דִּירְךְ בְּלֵגָם אִין בְּלַק גַּעְהֲרַת גִּינְוִין , וְיֵאָר עַם
 שְׂפִיִּים אִין גִּינְוִין זְאֵם סְלִיבִין סִיךְ דִּירְךְ , אֹנַן בְּלַק אִין גִּינְוִין
 פִּון דִּי שְׂרִים פִּון סִדְקֵן מוּי רש"י זְאֵמַס אֹנַן בְּלַק אִין גִּינְוִין אֲמַלְךְ
 בִּי מוֹאָב נָאָר בִּצַּת הֵיָאָ , אִין דִּי צִיִּים וְיֵאָם מוֹאָבִיָּהֵם סָרְאָ
 גַּעְהֲרַס פִּאָר דִּי יִדְרִין אֹנַן אִז בְּלֵגָם הָאֵם פִּאִירְזִיכִין פִּון דִּיא
 אִז אִין דִּי לְעַצְמֵי צִיִּים וְעַלְוִין זִיָּא גַּעְשְׂלֵאָנִין וְזִרְמִין פִּון דִּיא
 יִדְרִין אֲבַעֲרֵי גִיִּם אִיַּעֲם הָאֵם שְׁרִין מוֹאָב קִיין מוֹרָא גַּעְהֲרַס פִּאָר
 דִּי יִדְרִין אֹנַן בְּלַק אִין צִירִיק גַּעְקֻבְרֵס צו צַדִּיקִין אִין אִז גַּעְהֲרַת
 גִּינְוִירִין פִּון דִּי יִדְרִין אִין דִּיאָר בְּלַק גַּעְהֲרַת גִּינְוִירִין וְזִרְךְ דִּי
 רִיִּיד פִּון בְּלֵגָם אֹנַן דִּי סִפְסַפְטֵר כְּזִיבִי אִין גַּעְהֲרַת גִּינְוִירִין
 דִּירְךְ דִּיא עַצְמֵה פִּון בְּלֵגָם , אִין סְכַמִּין גִּינְוִירִין אִז בְּלַק אֲלִיין
 אִין גִּינְוִירִין גִּינְוִירִין פִּון בְּלֵגָם :

מִדְּיָן וְקַסְמִים בְּיָדָם וַיָּבֵאוּ אֵלָיו־ בְּלָעַם וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו דְּבָרֵי בְלָק : עַמִּיהָ פִתְגָמֵי בְּלָק :

בעל המורים

רשב"ם

מלך, לא חקר את המעט, וישא עמך לא חקר. ודרשין פנייה בסדרין ס"ה לכל חסד פ"ב לא חקר שלמך לקבל כל חסד: ולא חקר ספר יואל, בנימסריא שקבלה את מושב:

(1) וקסמים בידם, מיני קסמים היו מולוכים לבלעם פן יאמר אין בידו מיני קסמים, בדרבתיב בימינו היה חקם ירושלים קליל בחצית שאל בתרשים ראה בכבד:

שפתיו חכמים

קשה שתיך להניח אתי ועמי, לכן ס' ד"ב כ"ו, ולעס של ד"ב קשה להל"ל כנס ממנו כלל כמסנן מכה מן הדמים, לכן לריך נס לעסם רלשון: ק כלומר סימן זה נטלו בידם. והלך לעסם של ד"ב כו' דלפי טעם רלשון קשה מאי כלי אומנתו לריך לה ועוד וכה כביש ס' וכו' כלל אומנתו בידו, ג"פ ס' ו' ולעסם של ד"ב קשה דמאי קסמים ל' רבים ועוד סימן זה הל"ל או דבר זה נטלו בידם ועמי ל' בידם מינו כולל טל הסימן, לכן לריך לעסם רלשון וק"ל: ר שידעו שאין בו ממש לכן קצו רש"י לטיל קסם זה נטלו בידם זקני מדין וקני מושב זקני ישנו עם בלעם:

עניני שליחות בלק לבלעם

לא זכו למעלתם ולגדולתם רק כשפיו בלקן ישראל שהיא מינה תחת שליטתם ששירים וזוהו קדושתם סלקן קייטע אוחס נעלות ומעלות רמות, ונמ"ש כפירוש בני ארבעס ארבינו שחמד לו סק"ב לך לך מלחל: ונ"ו וסם אמשך לגוי גרוד, וסכ"ז ז"ל שחמד הקב"ה למכרהם לאלו בחיל' א' חסד וזכר אכיל אכל עם בלקן יאלו אכיותע מתחת שליטת המולות, אכל שחמ"כ סעס הוס סהו יחזור ויעיביד קודם שיכנסו אלכן, כי סח"כ כשיבואו אלכן לא ירשלו, ולכן טעם לכה ארבי לו חס סהו סהו, טעם דייקא ל' חס מלכות לו מלכות:

פירוש לתורת אלהים

אונ או ער נועם אונ; מדרה ויין אוף מארגין איז אין איהם קיין הילף דא דרום אז בלעם האם ויאי גינאנגט געקמניגט דיא נאכט וועל איך אייך זאגן איין גענמפער וענען באלד דיא געלצשע פון סרין אענעק גענאנגען אזוי וויא נוישער שטייט:

קיין קסמים ויבוא אל בלעם אונ ויאי וענען גיקוקען צו בלעם וידיחו אליו אונ האבין צו איהם גירעט די בייד פון בלק. רש"י שרייבט וקסמים איז שיישש סיקנים בלומר דיא געלצשע פון מדין האבין ויך גימאכט רעם סימן אז בלעם וועט מיט אונ באלד גיין איז אין איהם דא איין ממשות קען ער העלפין

תרגום

נביאים סיכה ו

לחמשך מנ"ה דיא צבאות נפש צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה רנצח ארני נשמה יהוה יהוה חיה יחידה רנצח יהוה חיה יחידה יהוה אל שם ב"ש שבעשה:

א והיה שארית יעקב בקרב עמים רבים כמל מאת יהוה פרביבים עלי-עשב אשר לא-יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם: והיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים פאר יהוה בבהמות יער ככפיר בעדר-צאן אשר אס-עבר ורמס וטרף קאריא בקעריא קחורשא וקליקא בערבי ענא דאם יערי וקרמס וקסול גלית די

מצודת דוד

(6) בקרב עמים רבים, הוא גוי וסמלנים אשר עמו: כמל מלח ס'. ר"ל אז לא יטלו כמחוס כמלכי פכו"ס אלא יטלו כמחוס כס' כמו כשחון יכידת סגל שסוף עס' לנד וכן כשחון סרכיכיס אשר כמקום להם לא יקום לאיש שהוא ויכוד לפי שזין ביד אדם בן לא לא יקום למי רק לס' ולא יחל וגו'. הוא כמל עיני כמ"ש: (ב) וחס שארית יעקב. ר"ל לכן יגבר ידם ויסי בקרב האומות סרכיס ססס מלריס כחייס סיער וככסיר סללן אשר חס עי פסס עכד דרן עליסס סוף כומס ומודף אלוין מי מילי מידו כן סס יסכנו כסעמיס ססס ולין מי יפמוד נגדס

דעם פירוש עברי שיישש געמינס מען גיאי דער המורה פון דער וויז:

א כלל גדול ולרמיו שביעית. אם מכרו וקבל הדמים שלהן יש כדמיה קדושת שביעית: יש לו ביעור. כשכלה לניה חייב לזכור: עלה לוף שמה. לרמיו למהני לוף שמה דתקן כפ"ב דשוקלים טלה לוף שמה אינו מתעמל טומאת אכלין פד"ה ה"ג לא ליחול עליהו קדושת שביעית קמ"ז: הדברנה . צטרבי נענ"ה וכל"ו מינימ"א: העולשין . מרי גזיט עולשין הן עולשי גינה ועולשי עדה ובשאר עדים דלכמי עולשי גינה עולשי עדה לא חשיבין אכלין ואין מטמאין טומאת אוכלים והכא קמ"ל

דכשביעית דלון עולשי גינה מלויין עולשי עדה חשיבי ומטמאין טומאת אוכלין וכשיעיר'מנהנה נה: וברישין נמי מרי גזיט נינהו כריסי גינה וכריסי עדה וכריסי עדה לרמיו למהני: וברדרים. [ג] וממין הצובעים ספיהו אסמים וקוצה . יש להם שביעית ולרמיהו שביעית יש להן ביעור ולרמיהו ביעור: ב ועוד כלל אחר כ"ו אמשי דססד דמלכות דליכא אלה למה אלה למד [ג] כלל גדול . לכדי פני גדול ולא כלל אמרו דרמיו כמ"ב: כפ"ק דססד ובמפסחין פ"ק מסוס דגזיט וטובו של שביעית יוסף משל פסח דלנו שביעית איהו בין במשאל ארס בין במשאל בהמס ופטער וטסה במשאל ארס איהו כמסל כ"ב בהמס איהו נגדל טסה פ"ו: [כ] וברדרים . כ"ט כ"ג כ"ד כ"ה כ"ו כ"ז כ"ח כ"ט דלמין מלכות דרמיו כחבו נילס דלף ללאו כמ"ב פ"ו [א] וממין כ"ו. גמ' ז"ק (ד' ק' ב) פטר קלס

פ"א עכב הוא כשמי'ך וילא ממנו חלב: החוחים והדרדרים. מיני קוליס הן: אסמים. הוא שזכבמם זו כמין תכלת וקורין לו צטרבי גי'ל וקורים אותו והוא נומה ודומה לספיה לכך קוריהו התנא ספיהו אסמים: וקוצה . מין ממיהו הצבעים . יש אחרים שהוא עלטנפ"ב צטרבי: יש להן שביעית קדושת שביעית נוכח בהן שלא להפסידם ושלא יפסידו בהם סחורה: ויש להן ביעור . כשיגיע זמן הביעור לר"ך לכפרם ולקמן בפנים מפורשין דיני הביעור:

פרק א כלל גדול אמרו בשביעית אגרוסין כלל האבין די חקמים גי'אנאם ביי שביעית כל שחא סאבל ארס ומאכל בהמה וממין הצובעים ואינו מתקיים בארץ די אלע ואבין וואם ועדען אעסינווארג פאר מענששין . ארדער פאר בהמות . ארדער ויי וענען פון די מינים וואס צום פארבין . אונ מען קען עס ניט לאנג האלפין אין דער ערד יש לו שביעית בייא די זאבין וענען דא די רינים פון שביעית ולרמיו שביעית אונ אויב ער האט דאס פאר קויפמ און טהנה בייא די געלט דער ר"ך שביעית יש לו ביעור ולרמיו ביעור אונ אין פערלד און גי'אט די מינים פאר די חיות צו עסין מו מען ארויס נעמען דא מינים פון שמוצ אונ ספקיר ויין צו די חיות אין פערלד . אונ אויב די מינים וואס ער האט גי'אט אין שמוצ האט ער פאר קויפמ . מו ער פאר די געלט וואס ער האט גי'נומען

פירוש עברי טיימשי

צווייטונגם בעד הרחבת לי ווען מיר איז איהר אונ שצעכט גי'וען האסמו מיר אלע סאהל דערקריי- מערם . דאס דרומע תני וישע תפלה אפילו איה בין גי'ט ווערם האב אויף מיר דחמנות אונ דער מין תפלה: (ו) בני איש דוד האט גירעט מיט דיא מענששין וואס וענען גי'וען מיט אגשלים איהר וענטם דאך מענששין גרויסע לייט מיט שכל עד פה כבודי לכלמה פאר וואס מיון כבוד פארשעקט איהר . מיה ווילט איהר גי'ט פאר אמהל תהיהו ר"ק אונ אבשלוס וואס ער איז נאר גי'ט האט איהר איהר ליב תבקשו כוב איהר וזכט צו נעמען אבשלוס איהר אמהל וואס וי'עד ביי'ד וענען ליגען סה אייביג וועט איהר אזוי זאן . וועט איהר רען גי'ט תרומה האבין פון אייערע שצעכטס וואס איהר מויהם:

לאכלה בני שהנחתו וביטורו זה ופרש"י בשבט הנחתו ולה
 מן הטובל ומני נכשים נני בשבט רחיצת היוכה ולה השוכש
 וקולט הנכש מאלו וכוונתו וביטורו שוב: [ד] כל שאינו
 הולך ואינו נאמץ יח לטוב בו' כי"כ ה"ג ופירש"י דמחיים
 בזכר לו קאי אלא אמון אמון אכל שאינו ממלל
 להם וזכרה ק"ף על פי שמינו
 מתקיים ח"ו בישור כ"ו וי"א
 כל שהוא מאלל חס ונתיבא
 זו מתקיים בל"ח אלוהי קאי:
 [ז] ונענין בישור:
 כחכ ה"ג ב"ו דל"ו להם
 בישור ולא לרמיהן וככ"ג ישיב
 טעמא דלמסקא קיימי וכלל
 גמטימי פירוש כ"ו דשיק
 ספרי ראוי למלכל אדם חלה
 קדושה שמימי עליהם, אכל
 שפי"ח כ"ג דדוקא כתי
 דלמדין נכמה או נעשות מן
 שמן נכמה דמלא נקיס שביעית

ב עקר, שרש: עקרבנין. רבותי מפרשים עשב הגדל
 אכל הקהל ועולה וכדכר סביבות הקהל ואני שמעתי
 שהוא עשב שהטלים שלו דומות לעקרב: והחלוצין.
 השרשים של נאן חלב האמור למשלה: הובוריא.
 קורין לו ערבי כנ"ד:
 הפואה. ערבי פ"ח
 ובלפ"ז ור"ה: הרבפה.
 שרשים שמתח הקרקע
 וסולקין אותן ושוחין מימיהן
 ומי שיש לו תולעים ככתבו
 ומיחס: אין להם ביעור.
 לפי שמתקיימת בל"ח
 ולא כלה ליהוה מן השדה
 לפיכך א"ל לבערו מן
 הכית: מביהם מביהרים
 ע"ד ר"ה. ה"ק דמיהס
 מתבערים אחר ראש השנה
 ק"ו לרמיהן. ור"ה
 פרח שעל הפעמה: וקליפי אגוזים. כל הני לזכרים נהן:
 והגלענין. גרעמי פירות כגון הגרעמים שזמינים שמוציאים מהן שמן וגרעמי חמרים שרקוים למלכל כהמה: צובע

לר"ח שיתבערו מן העולם קודם ראש השנה של שמינית ור"ה דהוה מני למתני מתבערים אחר ראש השנה
 שאם ישקן לחזקת דמים בעולם אחר ראש השנה של שמינית קייב לכפרם בקדושת שביעית: ק"ו לרמיהן. ור"ה
 סדר מחמיר אורו כדמיהן יותר מכהן עמון דפרי עמון מנכרי ולא אחי למעבד כיה סמורה אכל דמים לא מנכרי ואחי
 למעבד כיה סמורה ואין לבלע כר"מ: ג' והגץ שלו. פרח שעל הפעמה: וקליפי אגוזים. כל הני לזכרים נהן:
 והגלענין. גרעמי פירות כגון הגרעמים שזמינים שמוציאים מהן שמן וגרעמי חמרים שרקוים למלכל כהמה: צובע

ולא לרמיהן ביעור אורו ר"ה אכל דמים וזיערע דארף קען
 אויף נים אויס ראמקען פון שטוב קען דארף נים
 קויפין פאר די געלט פירות און די פירות לייגין
 אין פעלד זיין זאלן ויין הפקר. רבי מאיר זאגט
 דמיסן מתבערין עד ראש השנה די געלט וזיערע דארף
 קען אויס ראמקען פאר ראש השנה פון דעם אקטין
 יאהר און אויב עס איז געפליבען אויף נאך ראש
 השנה פון אקטין יאהר דארף קען אויף פארזיען
 די געלט מיט די הייליגקייט פון שביעית אכרי לו
 ליה אויבשר האבין די חקמים גיזאגט צו רבי מאיר
 דיא פירות דארף קען נים אויס ראמקען רבי יוחסי
 לרמיהן פשימיס אז קען דארף נים אויס ראמקען דיא
 געלט וזיערע נאר סייא דיא פירות זענען נאך דיא
 און סייא די פירות זענען פארקויפט גיזארין און
 די געלט איז דיא דארף קען זיין נים אויסראמקען
 פון שטוב און זיי לייגין אין פעלד זיי זאלן זיין
 הפקר נאר דער בעל הבית אגזין עקט דיא פירות
 מיט די הייליגקייט פון שביעית אדער ער קויפט
 פאר די געלט פירות און עקט זיי מיט די הייליג
 קייט פון שביעית: ג' גלפי רמון דיא שאלאקטין פון
 מילגרוימקען תבן שלו און זיערע בליהונג קליפי אגוזים
 דיא שאלאקטין פון נים וואס קען קען מיט זיין
 פארבין ויגלענין און די קערנער פון פירות, דהיינו
 קערנער פון איליכערשען וואס קיין קען פון זיין
 אויס קוועטשען זייל. אדער קערנער פון שייקלען
 וואס אבהקה קען זיי עקען יש להם שביעית איז בייא
 זיין נוהג דער דין שביעית וירמיהן שביעית און אויב
 קען האט זיין פארקויפט איז בייא זיערע געלט
 נוהג דער דין שביעית הצבע צובע דער פארקער
 מען פארבין מיט פירות שביעית פאר זיה. ויארומ

שמיים שזין פריער אין דער משנה: ב ועד
 פלל פשוט און נאך אפ"ל האבין די חקמים גיזאגט
 כל שהווא ויע"י בחיים) מאכל אדם ומאכל בהמה אלא וזאבין
 וואס זענען אעקיניווארג פאר מענטשין און אעקיני
 ווארג פאר בהמות ויפני הצובע און עס איז פון די
 מינים וואס צום פארבען ויפסקים בארין און עס
 האלט זיך לאנג אין דער ערד יש לו שביעית איז ביי
 זיי דא דער דין שביעית קען פאר זיי נים קאלע
 מאכין נאר עקטין און קען פאר נים האנדלען מיט
 זיי וירמיהן שביעית און אויב קען האט זיי פארקויפט
 איז בייא דיא געלט דא דער דין שביעית קען סו
 פאר דעם געלט פארן פירות צום עקטין אין לו ביעור
 אקטין פון שטוב דארף קען פירות און פירות נים אויס
 ראמקען און זיין לייגין אין פעלד זיין זאלן זיין
 הפקר ויין לרמיהן ביעור און אויב קען האט די פירות
 פארקויפט דארף קען די געלט נים אויס ראמקען
 קען דארף נים קויפין פאר די געלט פירות און די
 פירות לייגין אין פעלד זיי זאלן זיין הפקר, ווייל
 דאס קען זיך דער האלמין אלאנגע צייט אין פעלד
 האבין די חיות צו עקטין אין פעלד ויחיה און וועלכע
 פירות קענען זיך דערהאלטן אלאנגע צייט אין
 פעלד עקר הל"ח הששה ועקר התורה און ווארצלען
 פון זיך לען לוף און אויב ווארצלען פון בנדנה,
 און עקרבנין, און החלוצין, און הבורקרה, און
 פון די מינים וואס צום פארבען דער האלמין זיך
 אלאנגע צייט אין פעלד די מינים הפואה הרבפה יש
 להם שביעית ביי זיי איז דא די דינים פון שביעית וירמיהן
 שביעית און ביי דיא געלט וזיערע איז דא דינים פון
 שביעית אין להם ביעור און קען דארף זיין נים אויס ראמקען
 פון שטוב און לייגין אין פעלד זיי זאלן זיין הפקר

לעצמו . דכתיב לכם לכל נרכיבם : שאין עושין סחורה בפירות שביעית . וזכירה בשכר היינו סחורה : לא בכבודות ולא בתרומות . דלמא משכי להו לגביה ואמי דהו לידי תקלה ודוקא בככור חי גזרו אכל שמוט שרי למכור אפי' מדרבנן ובלבד שלא ימכרה כחטלו : ולא בגבולות ולא במרפות . למאחר דכתב רחמנא עמאים הם מה צריך לומר תו ועמאים יהיו לכם אלא ה' לאסור אכילה וא' לאסור הנאה ואם תאמר הרי חמור הרי גמל וסוס ופרד שלמי

היי למלאכתן הן גדלים (ה) ולא אסרו לעשות סחורה אלא דבר העומד לאכילה וכל דבר שאיסורו מן הסורה אסור לעשות בו סחורה אבל דבר שאיסורו מדבריהם אין אסור לעשות בו סחורה אלא סתם ייטש לטע'ג לחסור מדבריהם אסור לעשות בו סחורה : ולא יהא לוקט . כלו' לוקט ומוכר בזקק דנראה כסחורה אכל ככנו מוכר על ידו פי' כשילו אפי' שהוא לקטן למוכרין לא מחוי כסחורה : לקח לעצמו . לחכול : והוהו בותר למוכרין . אפי' הוא עצמו : ד' לקח בכור . בעל מוס' דמותר לזרים : מותר למכור . ובלבד שלא ימכרו אלא דמיום שקנה אותו שלא ישתכר בו : (ב) מותר למכור : דהא כתיב גבי כלכלה או מיכר לגביו (ג) הו' לא אסרה תורה אלא לקיימן לעשות בהם סחורה אכל כנודמן מותר : ר"י אומר אף מי שנהבנה . אכור ופליג אה"ק דלמר ליידי דוקא . נתמנה . נודמן לאון וימן המלך : וחכמים אוסרים . למי שאינו ליידי ואפי' אין אומנתו ככך ועמיייהו דרבנן הוא לפי שאינרין ליידין ליתן מש' למלך מחומותא (ג) התירו להם למכור היה ועופות ודגים עמאים כדו שזיבולו הפרעו למלך המס שעליהם אכל שאר כל אדם לא והלכה כר"י (ד) : ה' לולבי ורדי' . לולבי

יעצב בשכר שאין עושין סחורה בפירות שביעית ולא בכבודות ולא בתרומות ולא בגבולות ולא במרפות ולא בשקצים ולא ברמשים ולא ביוקה לוקט [ו] ירוקת שדה ומוכר בשוק אבל הוא לוקט ובנו מוכר על ידו לקח לעצמו והותר מותר למכור : ד' לקח בכור למעשה בנו או לרגל ולא צריך לו מותר למכרו . צדי חיה ועופו' ודגים שנודמנו להם מיני טמאין מותרין למכור . רבי יהודה אומר אף מי שנהבנה לו לפי דרכו לקח ומוכר ובלבד שלא תהא אומנתו בכך [ז] וחכמים אוסרים : ה' לולבי ורדים והרחובין יש להם שביעית ולרמיהן שביעית יש להן בעוור

שדה : (ב) סוס לים למיקט קרל דלכס דעיימי בכמי כלמיט אלא דיקט פסוק מלוח דפמכס כמוב לאמר המכירה דמותרת : (ג) ולמל' דכתבינן דמלאווייטא אכיל אלא שמסור כיר דחכמי חילא דמיימד דמשום כח המלך נמי כח בידס לומב דהמכיר לא אסרס כפי סא ס' ג' משום חיי נפש . מו"ס : (ד) וסר"מ כההכור וסוקו פסקו כחכמים : [ז] וחכמים אוסרים . חכמים ייטש פי' ס' וי"ט

אפי' הם שאינו ליידי אלא שאלא עופות עמאים כמו כי יקרא קן אכור ופליג אה"ק דלמר ליידי דוקא . נתמנה . נודמן לאון וימן המלך : וחכמים אוסרים . למי שאינו ליידי ואפי' אין אומנתו ככך ועמיייהו דרבנן הוא לפי שאינרין ליידין ליתן מש' למלך מחומותא (ג) התירו להם למכור היה ועופות ודגים עמאים כדו שזיבולו הפרעו למלך המס שעליהם אכל שאר כל אדם לא והלכה כר"י (ד) : ה' לולבי ורדי' . לולבי

איהם פארקויפין פאר די ועלביגע געלט וואס אים האט גיקאפט ער זאל גיט פארדיגען אן דעם בכור צייד חיה עופות דגים שנודמנו להם מיני טמאין פי' דענשין וואס פאנגען חיות און עופות און פיש און עס האט זיך זיי גיקראפין מינים וואס יידין טארין זיין גיט עסין סוברים למכור קעג מען זיין פארקויפין . עס איז נאר אסור צו האנדלען מיט זיי אָבער אז עס פּרעפט זיך אקאהל מעג מען זיין פארקויפין רבי יהודה אומר אף משנתמנה לו לפי דרכו לקח ומוכר רבי יהודה זאגט אפילו ער האט זיין גיט געפאנגען : נאר ער איז גענאנגען זיין וועג און האט געפונען אַזעלכע חיות עופות וואס מען טאר זיי גיט עסין און אפילו עס האט זיך איהם גיקראפין צו קויפין מעג ער זיין קויפין און פאר קויפין . ובלבד שלא תהא אייבנה צדק נאר ער זאל דאס גיט מאכין פראפּרקה ער זאל האנדלען מיט חיות ובהמות ועופות וואס גענען טמא ותקמים אייפן און די חקמים זאגן נאר אַזעלכען וואס זיין פּרנקה איז צום פאנגען און איהם האבן זיך גיקראפין חיות אָבער עופות טמאים דער מעג זיי פארקויפין אָבער איין אנדער מענטש אפילו עס פּרעפט איהם נאר אקאהל צו קויפין חיות אָבער עופות טמאים טאר ער גיט קויפין : ה' לולבי ורדים והרחובין פי' זינגע צווייגין פון ורדים און פון באקקארין בוימער יש להם שביעית איז פיי זיי נוהג דער דין שביעית ודמיהו שביעית און

עם שמיים אין דער תורה די פירות שביעית זאלין זיין רבם (צו אייהו) , אלע זאכין וואס איהר דארפט קעגט איהר מאכין מיט דיא פירות ולא בשכר אָבער ער טאר גיט פארבינדן פאר געלט שאין עשים סחורה בפירות שביעית נוייל קען טאר גיט מאכען אהאנדיל מיט פירות פון שביעית ולא בכבודות ולא בתרומות און מען טאר גיט מאכין אהאנדיל מיט לעבעדיגע בהמות וואס זענען פכורים און מען טאר גיט האנדלען מיט תרופה ולא בגבולות ולא בהמות און גיט מיט גבולות און גיט מיט קרפות ולא בשקצים ולא ברמשים און גיט מיט שקצים און רמשים אזוי וויא זאגט און נאך אַזעלכע זאכין וואס איהר טאר זיין גיט עסין ולא יהיה לוקט ירוקת שדה ומכר בשוק און מען טאר גיט אום שביעית קלויגען ירוקות פון פעלד און פארקויפין אין גאס אָבל היא לוקט ובנו טמר על ידו אָבער ער קעג קלויפין און זיין וזהן פארקויפט פון זינגעטוועניגן לקח לעצמו ותוהי טמר לזכור אָבער אז ער האט געקלויגען פאר זיך צום עקען און עס איז איהם געקלויגען מעג ער אַזיין זיין פארקויפין : ד' לקח בכור למשמה בני ווען זאגט האט גיקויפט אָבער (מיט אפעלער וואס אלע מענען איהם עקען) צו מאכין אסענדא פאר זיין וזהן או לנגל אָבער אויף יום טוב ולא צריך לו און דער נאך האט ער גיט געדארפט דעם בכור טמר למכור מעג ער איהם פארקויפין . נאר ער זאל

ד"ר לדיד כשמחין לזר טמאים כ"כ להחמיס שבי הו"א:
 ומחמת חושבהו כחייבי טמא למלך נשמי לכוין סממיהם כדי
 סיכל לקרות הטמא ולת"ק כו"ט. לדיד הוא לא חתרו לו אלא
 כדודט, חו"ט: פ"א מסני כ"י. משא"כ לזכרים דלון נושרין:
 (ה) היינו שאינו טומא פרי הכ"ס לכל אילין שאינו טומא פרי
 וצדק אצל אהל בלילין
 סממיהם פירות קטפא דפירי ים
 לו שביעית אכל קטפא דגיהוה
 או דעלים לזינו פרי ח"ה"י
 ואין לו שביעית, חו"ט:
 (ו) כ"כ הכ"ס מלאה חזן דלון
 להס ש"ע ד"ס להס ח"ה"י
 לעיל מ"ג, וכתב"מ כלה דה"ה
 ה"ה דלון להס כדלעיל:
 (ז) הכ"ס כתב דל"ע ש"ס
 ההלכות ויבטול שוב ומס'
 דברי תמוס דכדל אכל הט'
 (ח) הכי משמע בירובתמי
 והכ"ס האר"ן לפלגין ומסוק ונדלס כסודים הכ"ס שמפדש

אילין ששמו ורדתה. לולבי האלה. לשון כאלה וכאלון
 בערבי באליו"ט ולע"ז גלגל"ה: במגנה. מל' עטנים וקטנים
 כלשון ערבי פלסתי"ק: ואמרים. מין ממיני הקולוס
 שצמחים בו גרעינים שמורים קשים והם נאכלים: אבל
 לעלים. של כל אלו: יש
 ביעור. דאע"ז לולבי אילין
 נושאים ואין אי קורא בהם
 ולבהמתה ולמיה כלה לחיה
 מן השדה כלה לבהמתה מן
 בהית מ"מ העלים שמתין הן
 ממקום חזרון ולענפין שהן
 מחזברים בו קרוי אהיהן
 וכיון שהם נושאים יש להם
 ביעור: ו רד' : שז"ס

הוא שקורים לו בערבי אלה"ה וי"א שהוא
 לובס. חתונס לזו ולזוס וי"א שהוא צינור"ר בערבי
 שביעית: וה"ה ד"ס להן ביעור (ו) ולדמיהן ביעור
 כעלים דלון להס קדושת שביעית מטום דהנחתן לחז ביעור
 וביטולן שנה ילאו ענים דהנחתן אחר ביעורן וח"ה סבר דקטפו זה
 ורד של שביעית סכבשו בשמן של שנית: וילקט את הורד.
 שביעית סכבשו בשמן של שביעית סכבשו בשמן של שנית: וילקט את הורד.
 חייב לבער את הכל כדקתני סיפא דשביעית חוסרת מין כשאינו מינו ככ"ע (ח): הרובין חרשים וכו'. הכה מיידי

הוא שקורים לו בערבי אלה"ה וי"א שהוא
 לובס. חתונס לזו ולזוס וי"א שהוא צינור"ר בערבי
 שביעית: וה"ה ד"ס להן ביעור (ו) ולדמיהן ביעור
 כעלים דלון להס קדושת שביעית מטום דהנחתן לחז ביעור
 וביטולן שנה ילאו ענים דהנחתן אחר ביעורן וח"ה סבר דקטפו זה
 ורד של שביעית סכבשו בשמן של שנית: וילקט את הורד.
 שביעית סכבשו בשמן של שביעית סכבשו בשמן של שנית: וילקט את הורד.
 חייב לבער את הכל כדקתני סיפא דשביעית חוסרת מין כשאינו מינו ככ"ע (ח): הרובין חרשים וכו'. הכה מיידי

אויב מען האמו זיי פארקויפט אוי ביי זייער געלט
 אויך נוהג דער דין שביעית יש להם ביעור מען מוז
 זיי אויס ראמען פון שטוב און לייגן אין פעלד זיי
 זאלן זיין הפקר ויפיהו ביעור און זייער געלט מוז
 מען אויך אויס ראמען פון שטוב און קויפן פאר
 זיי פירות און זיי לייגן אין פעלד זייא זאלן זיין
 הפקר לולבי האלה והכנסה האסורין די זינגע צווייגן פון
 אין זייאקען בוים און פון בטינה און פון דערנער
 ודאס אין איין מין דערנער וואס עס וואקסט אויף
 זייא קערנער שווארצע און מען עקט וואס יש להם
 שביעית ויפיהו שביעית איז בייא זייא נוהג דער דין
 שביעית מען מוז עסקין די פירות מיט די הייליגקייט
 פון שביעית און בייא זייער געלט איז אויך נוהג
 דער דין שביעית מען קויפט פאר די געלט פירות
 און מען עקט זיי מיט די הייליגקייט פון שביעית
 אין להם ביעור ולא לרפיהו ביעור אבער מען דארף זייא
 גיט אויס ראמען פון שטוב און זייער געלט דארף
 מען אויך גיט אויס ראמען פון שטוב זייל עס איז
 דא און זיי גינג און אין פעלד אכל גלילין ביי ביעור ספני
 שנישורין ספני אבער זייערע בלעשר דארף מען אויס
 ראמען פון שטוב און זיי לייגן אין פעלד זיי זאלן
 זיין הפקר וזייל די גלעסער פאלזן אראפ פון דיא
 צווייגן וואס זייא ווערן גערופן זייער פאטערן,
 און עס ווערט פארפוילט אויף דער ערד און צוא
 טרעפן. קען זיין אז דיא חיה זאל גיט געפיגען
 צו עסקן פון די גלעסער דריבער מוז, ער זיי מקבער
 זיין אויס ראמען פון שטוב און געבין אין פעלד
 פאר דיא חיות, אבער דיא צווייגן זענען אייביג
 כהעקט צוא דעם בוים האבין דיא חיות גינג דער
 פון צוא עסקן אנאנגן יאהר: ו ר חז"ל דארוי ויפיהו

אויב מען האמו זיי פארקויפט אוי ביי זייער געלט
 אויך נוהג דער דין שביעית יש להם ביעור מען מוז
 זיי אויס ראמען פון שטוב און לייגן אין פעלד זיי
 זאלן זיין הפקר ויפיהו ביעור און זייער געלט מוז
 מען אויך אויס ראמען פון שטוב און קויפן פאר
 זיי פירות און זיי לייגן אין פעלד זייא זאלן זיין
 הפקר לולבי האלה והכנסה האסורין די זינגע צווייגן פון
 אין זייאקען בוים און פון בטינה און פון דערנער
 ודאס אין איין מין דערנער וואס עס וואקסט אויף
 זייא קערנער שווארצע און מען עקט וואס יש להם
 שביעית ויפיהו שביעית איז בייא זייא נוהג דער דין
 שביעית מען מוז עסקין די פירות מיט די הייליגקייט
 פון שביעית און בייא זייער געלט איז אויך נוהג
 דער דין שביעית מען קויפט פאר די געלט פירות
 און מען עקט זיי מיט די הייליגקייט פון שביעית
 אין להם ביעור ולא לרפיהו ביעור אבער מען דארף זייא
 גיט אויס ראמען פון שטוב און זייער געלט דארף
 מען אויך גיט אויס ראמען פון שטוב זייל עס איז
 דא און זיי גינג און אין פעלד אכל גלילין ביי ביעור ספני
 שנישורין ספני אבער זייערע בלעשר דארף מען אויס
 ראמען פון שטוב און זיי לייגן אין פעלד זיי זאלן
 זיין הפקר וזייל די גלעסער פאלזן אראפ פון דיא
 צווייגן וואס זייא ווערן גערופן זייער פאטערן,
 און עס ווערט פארפוילט אויף דער ערד און צוא
 טרעפן. קען זיין אז דיא חיה זאל גיט געפיגען
 צו עסקן פון די גלעסער דריבער מוז, ער זיי מקבער
 זיין אויס ראמען פון שטוב און געבין אין פעלד
 פאר דיא חיות, אבער דיא צווייגן זענען אייביג
 כהעקט צוא דעם בוים האבין דיא חיות גינג דער
 פון צוא עסקן אנאנגן יאהר: ו ר חז"ל דארוי ויפיהו

וכד הדב בשמן ישן ויודר דשביעית שכתבו בשמא דשמיט ילקט
מפני שלא נכנס בה כח סוכרין ופוטם בשמן שהשמן ישן והולך
חדש א"כ ייחסו זמן רב וישן בחדש וכל דשביעית בשמן
דשמיט וזו יכנס בו כח סוכר ועטמו מיד ומפני זה חייב
לבער השמן ופי' כ"ט כי סוכר ישן נותן כח ועטם ויפך מזה
מן כחדש ופוטם סוכר טח
לקלוט פטם ויזכר מיטן :
(ט) ותפוס דמשתתנו משמט
דשמיטין אחר שנתן לורד
ומכונן אלא שדינא משפחה
כו' וס"ט מפשט דמכונן בין ויכנס בו פטם סוכרין
מיד ומפני זה על שני סוכרים חייב לבער : (י) כ"ל זה הכלל
לאחייב על האסורים : [ס] כ"ט . מיטם נלמדי סוכר חייב לה
וכי זה הכלל ללמד על נלמדי של שביעית כל דשמיט חייב לבער
וי"ל למינין גדולין כוח פטם לקח כ"ל שמיט ופטם דשביעית
וכוסיפה כ"ט אוחי כ"ט מבזל אה כטיקד ופחמי כולו כדבעור
תו"ט ופ"ט :

בבא לשתות היין אחר זמן הניעור דככל ענין חייב לבער
ואם לא נשתהו החרוצים ביין עד זמן הניעור ילקט
החרוזין והיין מותר כמו בורד (ט) והכי תניא בדהיא
בתוספתא : זה הכלל וכו' . ככל איסורים (י) שנתורה
מיירי דככל במיני במשהו
ומין שאינו מינו כ"ט אוחי
הלכה : השביעית אוסרת
בכל שהוא במינה . לאחר
הניעור אכל קודם הניעור אין בה קדושת שביעית
שיהא אסור להפסידה ולעשות בה סמור' עד שיהא כס
נתון עטם בין במינה בין שלא במינה : ושלא במינה .
אפי' לאחר הניעור נתון עטם :

מין עסין ופין כמיני אָבָעֵר או עס איז צוא קישט
גיווארין אייסור מיט אַוִּיקָר אָדער שביעית מיט
גיס שביעית אונ ביידע עסינווארג וענען איין מין
כל שהוא אפילו עס איז גאנץ ווייניג דא פון איסור
אין היקר אָדער פון די שביעית אין גיס שביעית
עס קען גאר גיס אריין געפין אטעם . איז אויך
אסור שביעית אוסרת כל שהוא כמינה שביעית אסרה
אפילו אפיקעל אין דעם ועלביגען מין ופלא בדידי
בנותן פטם אונ גיס אין דעם ועלביגען מין אסרה
אָדערש גיס סיריין עס גיס איין געשאמאק אריין :

דארטער הייבן ביישר דארף קען אלץ מבער גיין
ואיום ראקען פון שמוצ אין פעלד אזוי וויא
שביעית (תי"ט) זה הכלל דאם איז אפכל בייא אלע
זאכן וואס אסרין , אונ בייא שביעית אויך כל
שהיא גתנה פטם יעדער איסור וואס גיס אריין אטעם
אין היקר , דהיינו אעסינווארג פון שביעית האט
אריין גיעגען אטעם אין אעסינווארג וואס איז
גיס פון שביעית חייב לבער דארף קען די עסינווארג
וואס גיס פון שביעית אויך אויס ראמען פון שמוצ
אין פעלד מין פשוט מינו דאם איז גאר אז עס איז
צו מיטש גיווארין איין מין עסין אין איין אנדער

רש"י

גמרא ברכות דף לט ע"ב

פתיתין של פתח . ח"ר הוגא אס רזה מברך על הפתיתין
ואם הפתיתים גדולים מן השלמים לר"ד לברך
עליהן : ויצא ידי שניהם . ידי מחלוקתו של רב הוגא
ור"י : מניח פרוסה תחת השלמה . ומלאו שתייהן
מברך על הפרוסה של חמין ופומר את השלמה
בריה רבינא ומנו מר בריה דרבינא דמר בריה
דריבנא כניח פרוסה בתוך השלמה וכוצע . תני תנא קמיה דר"ג בר יצחק מניחין את הפרוסה
בתוך השלמה וכוצע ומברך א"ל מה שמך
א"ל

סלכט ס' כנס כל סמינין דמסד דמלכות דבייבא אלה למד
איחמר הביאו לפניהם פתיתין ושלמים א"ר
הוגא מברך על הפתיתין ופומר את
השלמים ור' יוחנן אמר שלמה מצוה מן המובחר
אבל פרוסה של חמין ושלמה מן השעורין ד"ה
של שעורין א"ר נחמן בר יצחק וירא שמים ויצא
דריבנא כניח פרוסה בתוך השלמה וכוצע .
בתוך השלמה וכוצע ומברך א"ל מה שמך

ברכה המוציא אויף דיא שטיקול ווייענענע ברויט
וועט ער שוין גיס דארפין זאגין המוציא אויף
דעם גאנצין גערשטענעם ברויט . אונ ער וועט
קענין עסין דעם גערשטענעם ברויט אן אברקה
אמר רב נחמן בר יצחק ויהא שפיים יוצא ידי שניהם רב
נחמן בר יצחק האם גיאגט איה האב גיעהן
אפרמקען מענטש וואס ער האט גיטאהן ווי רב
הוגא אונ וויא רבי יוחנן ופטו ווער איז דער
פרומער , דאס איז מי בריה דרבינא קור דער וזהן פון
רבינא דפר בריה דרבינא מניח פרוסה בתוך השלמה וכוצע
ווארום מר דער וזהן פון רבינא לייגט צו זאמען
דאס שטיקול ברויט מיט דעם גאנצין ברויט , אונ זאגט
דיא ברקה המוציא אויף ביידע צו זאמען אונ
בייסקט אפ פון ביידע צו זאמען מיט איין קאהל
הני פגא קמיה דרב נחמן בר יצחק מניחין הפרוסה בדידי

אתמר הביא לפניהם פתיתין ושלמים מיר האבען
גילערינט ווען מענטשן מיר האבין זיך
גוענעם צום מיט עסין און קען האט געבריינגט
פאר זיי ברויט , גאנצע ברויטין אונ שטיקער
ברויט אפ רב הוגא מברך על הפתיתין ופומר את השלמים
האט רב הוגא גיאגט אויב ער וויל זאגט ער די
ברקה המוציא אויף אייגע פון דיא שטיקלאך
ברויט אונ אויף דעם גאנצין ברויט דארף ער שוין
גיס זאגין דיא ברקה המוציא ויהי יוחנן אמר שלמה
קציה מן המובחר אונ רבי יוחנן זאגט עס איז מער
מענו ער זאל זאגין דיא ברקה המוציא אויף דעם
גאנצין ברויט אפ פרוסה של חמין ושלמה מן השעורים
אָבָעֵר צו דיא גאנצער ברויט איז פון ווייענענע
קעהל אונ דער גאנצער ברויט איז פון ווייענענע
קעהל דברי הכל מברך על הפרוסה של חמין ופומר את
השלמה של שעורים האלמין אלע ער זאל זאגין דיא

בידו וזולע או מחסיהו או מן השלמה : לחם עוני כתיב. ודרכו של עני בפרסה לפיכך נרדף טירסה כזולע מן הפרוסה : אכולא שירותא . פרוסה גדולה שה' די לו לכהן המעורה בשנת ריפתא דערובא . שטרטו זו חמול שריוני מלרוח :

א"ל שלום א"ל שלום אתה ושלמה משנהך ששמת שלום בין התלמידים. א"ר פפא הבל מוד"ל בפסח שמניה פרוסה בתוך שלמה ובצוע מ"מ לחם עוני כתיב. א"ר אבא ובשבת חייב אדם לבצוע על ב' ככרות מ"מ לחם משנה כתיב א"ר אשי חזינא ליה לרב כהנא דנקים הרתא ובצוע חדא ר' וירא הנה כצע אכולה שירותא א"ל רבינא לרב אשי והא קא מתחוי כרעבהנותא א"ל כיון דכל יומא לא קא עביד הכי והאידינא קעביד לא מתחוי כרעבהנותא . רב אמי ורב אבי כי הוה מתרמי להו ריפתא דערובא מברכין עליהם המוציא לחם מן הארץ אמרי הואיל ואתעביד ביה מצוה חדא נעביד ביה מצוה אחריית :

אדם לבצוע על ב' ככרות רבי אבא ואגמ שבת מוז קען ואנין דיא ברקה המוציא אויף צוויי גאנצע ברויט וחלותו נאוו מען צוא שנייירט גאר איינע אָרעד ביידע וויאגסע שטייט אין ספרים פאן ספסא פאר וואס לחם משנה כתיב ווייל עס שטייט אין די תורה מען זאל האבין אויף שבת מאפעלע ברויט , צוויי ברויט צו יעדער פענדע אסר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דנקים פתמי ובצוע חדא רב אשי זאגט איך האב גייעהן וויא רב כהנא האט גימאהן ווען ער האט גיזאגט שבת דיא ברקה המוציא האט ער געהאלטן אין האנט צוויי חלות , אונ גיגעסין האט ער גאר פון איין חלה רבי זורא הוה בצע אכילה שירותא רבי זורא פלעגט שבת אפשינידיין אנרויסע שטיק פון דיא חלה ער זאל האבין גענוג חלה צוא דיא גאנצע פענדע אסר ליה רבינא אשי וירא ער זאל אויז טאן ווארדם שיין גינען פאר רבי זורא ער זאל אויז טאן ווארדם ער האט דאך אויסגיזעהן וויא אפערעסער אסר ליה האט רב אשי גיזאגט צו רבינא כיון דכל יומא לא קא עביד הכי ווייל אלע טאג מודהים ניט רבי זורא אזוי , ער שנייירט ניט אפ אנרויסע שטיק ברויט מיט איין קאל האידנא קא עביד גאר איצט שבת טוט ער אויז לא פתיו כרעבהנותא זעהט ער ניט אויס ווי אפערעסער גאר קען זעהט אז ער טוט דאס לכבוד שבת רב אמי ורב אבי כי הוה מתרמי להו ריפתא דערובא אז עס פלעגט מרעסין דער ברויט פון עירובי חצרות פלעגט ליגען שבת ביי רב אמי , אָרעד ביי רב אסי מברכין עליהם המוציא לחם מן הארץ פלעגין זיי שבת זאגן די ברקה המוציא אויף דעם ברויט אפרי הואיל ואתעביד ביה מצוה חדא נעביד ביה מצוה אחריית וויא האבין גיזאגט ווייל מיט דעם ברויט איז גימאהן גינארין איין מצוה , ער איז אעירוב . וועלן מיר טאהן מיט דעם ברויט גאן אפצוה אונ מיר וועלן איהם עסין לקבוד שבת :

השלמה ובצוע ומבקר אמנא האט גילערניט פאר רב נחמן בר יצחק ווער עס האט צו עסין אנאניין ברויט אונ אשטיקל ברויט זאל מען לייגין דאס שטיקל ברויט צו זאמען מיט דעם גאנצן ברויט אונ זאל האלטן ביידע צו זאמען אין האנט אונ זאל זאגן דיא ברקה אויף ביידע אונ בייסט אפ פון ביידע צו זאמען מיט איין קאהל אסר ליה פה שיק רב נחמן האט גיזאגט צו דעם פנא ווי איז דיין זאמען אסר ליה שלום האט דער פנא גיזאגט צו רב נחמן געזאגט מיין זאמען איז שלום אסר ליה האט רב נחמן געזאגט מיין זאמען אסר ליה שלום אסר ליה שלמה משנהך ששפת שלום בין תלמידיך דוא ביוט פרידען , אונ ביין לערנען איז נאנין אונ פרידען אונ דוא האסט געמאכט פרידן צווישן דיא תלמידים ופון רב הונא אונ דיא תלמידים פון רבי יוחנן אסר רב פפא מודים בפסח ששנת פרוסה בתוך שלמה ובצוע רב פפא זאגט בייא פסח זענען אָרעד מודה קען זאל געקען דיא צובראקענע מצה אונ לייגין צו זאמען מיט דיא גאנצע מצה אונ געקען ביידע צו זאמען אין האנט אונ זאגן דיא צוויי ברכות המוציא אונ על אכילת מצה אונ זאל אפבייסן פון ביידע צו זאמען מיט איין קאהל פאן ספסא פאר וואס זאל מען אויז טאהן לחם עוני כתיב ווארדם עס שטייט אין דיא תורה מען זאל עסין פסח מצות אָרעקע ברויט אונ אָרעם טאן עסט צו בראקענע שטיקלאך מצה זואס עקער בעל הבית ניט איהם אשטיקל מצה זדיקער אזוי ווי עס איז אפצוה צו זאגן דיא ברקה המוציא אויף אנאנצע מצה אזוי איז אפצוה פסח ביי נאנט צום סדר צו זאגן דיא ברקה המוציא אויף אפצובראקענע מצה זאמען ביידע צו זאמען מיט די גאנצע אין האנט אונ זאל זאגן דיא צוויי ברכות אויף ביידע צו זאמען אונ זאל אפבייסן פון ביידע צו זאמען מיט איין קאהל אסר רב אבא ובשבת חייב

זוהר בלק דף קצה ע"א . פ"ט ס'ל"ט לוח יוד הא ואו הא

ועתה לכה נא תרה לי את העם הזה וכו' . ר' אבה פתח . תפלה לפני כי יעטוף וגו' תלת אינון דכתיב כזה תפלה וזאוקמה מלה דא (אכל מלה דא) חד הוה משך וחד הוה דוד ומד עני דלחלול כזה וחתכר כזה . וחי חימח כח כתיב תפלה לחכוקה גבייה הא חרבת אינון אלח חכוקו לאו בנין תפלה וזה ושל"ג דכתיב כיה תפלה וחי חימח

בלק יום א זוהר

והודעה איהו לקב"ה על דלחיה ליה ועבד עמיה כסין וגבורן דהא כריה דשנמיח הוה. אכל ג' אינון דלקרון תפלה. תפלה לתשה איהו האלהים תפלה דא לית כנייה בכר נח אחרא. תפלה לדוד. תפלה דא איהו תפלה לית כנייה במלכא אחרא. תפלה לעני. תפלה איהו מאינון ג' מאן השיבא מכלהו כיו אימא תפלה דעני תפלה דא קדים לתפלה דמשה. וקדים לתפלה לדוד וקדים לכל שאר ללוותין דעלמא. מ"ט בנין דעני איהו חביר לבא. וכתוב קרוב וי' לנשברי לב וגו' ומסכנא עבד תדיר עסקה כבכ"ה וקב"ה אית ושמש מלוי. כיון דללי ללוותיה פסח כל כיו חרשין וכל שאר סלקין דקא סלקין לעילא דמי לון ההוא מסכנא חביר לבא דכתוב תפלה לעני וי' יעטוף. כי יעטוף מבטי ליה. מאי כי יעטוף. אלא איהו עבד עטופא לכל ללוותין דעלמא ולא עאלין עד דללוותא דיליה עאלת. וקב"ה אמר יחטטון כל ללוותין וללוותא דא חיטול לבבאי. לא בעינא הכא כי דיעא דיווין ביננא קמאי ליהו חרשין דיליה ואלא והוא כלוודא וקב"ה אחיהו בכלודוי כמינון חורשין כההוא ללוותא דכתוב ולפי וי' יעטוף שמו. לפני וי' ודאי לא ידעו מה אהעבד מההוא ללוותא דמסכנא ומכל אינון חורשין דיליה לית חיובותא למסכנא אלא כד ספך דמעיו לכל ללוותין דעלמא. משה ללי ללוותיה וחתעבד כמה יומין כהאי תפלה. דוד חמא דכל כיון וכל חרשע שמיא כלבו זמנין היסתחא למסכנא לית בכל ללוותין דעלמא דקב"ה אית מיד כללוותא דמסכנא. כיון דהמי האי עבד גרמי' עינא ומסכנא פסט לבושא דמלכותא ויחיב בהרעא כמסכנא אמר תפלה דכתוב תפלה לדוד הסי וי' אויך עני. ולי תימא אמאי. בנין כי עני ואכין חסי. א"ל קב"ה דוד ולאו מלכא אגת וליטעו על מלכין תקיפין וחת עבד גרמך עני ואכין. מיד דהרד ללוותיה בגוונא אחרא ובכח מלא דליווין ועני ואמר שמרה נפשי כי חסיד חסי. ועכ"ל כלא הוה כיה כבוד. חמר ליה רבי אלעזר שפיר קאלמת :

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר

הרמב"ם הלכות תפלה פ"ו.
 (א) מי שטעה בימות הנשמים ולא אמר מוריד הנשם ולא מוריד הטל חזר לראש ואם הזכיר הטל אינו חוזר. ואם טעה בימות התמים ואמר מוריד הנשם חזר לראש. ואם לא הזכיר טל אין מחזירין אותו שאין הטל נצטר ואין צריך בקשה. (ב) מי ששכח שאלה בברכת השנים אם נזכר קודם שומע תפלה שואל את

הרמב"ם הלכות תפלה פ"ו.
 (א) מי שטעה בימות הנשמים ולא אמר מוריד הנשם ולא מוריד הטל חזר לראש ואם הזכיר הטל אינו חוזר. ואם טעה בימות התמים ואמר מוריד הנשם חזר לראש. ואם לא הזכיר טל אין מחזירין אותו שאין הטל נצטר ואין צריך בקשה. (ב) מי ששכח שאלה בברכת השנים אם נזכר קודם שומע תפלה שואל את

אם חסא חביר וכתבת כי פטוני אל תפסה כן יומך ומח ועשאו כי לא שמש אליך ועבד עבדיה פלוי כניסין תכתיבו עד וסוף לא שמש תכתיבתי:
 ואם יכינו טעולם לא דיק פלוי ה' שבה לו מפניהם רפ. חמרה לו כמין חסור נפסס שהלדיקים נפססין כמון סודר שגמרה כוח אפיו עשית ה' נלכד כמתימות:

אם חסא חביר ויתחית בו פלוי אל תעשה בו יותר אויב דוא האקסט גיעהין וויא דיין חביר האם גער זינדניגט אונ דוא האקסט איהם גיזאנט. ער זאל וויינדער נים קאהן אזוי גער זאל נים קאהן נאך אקאהל דיא עבירהו וחדר ועשאו אונ ער האם יא גיטאהן נאך אקאהל די עבירה כי לא שמש אליך ועבר עבירה ווארום ער האם דיה נים גיפאלקנט אונ האם נאך אקאהל געזינדניגט פכרו עלי בדינים תרתי בו ותיא לא שמש לההרמי זאלקמו אויסרופין פאר פיל מענטשין אויף איהם אונ זאלקט זאגן איה האב אים אגניזאנט. ער זאל נאך אקאהל נים זינדניגט אונ האם נים גיפאלקנט מיין אגזאג ואם ידני העולם על צדיק אחד שגא לו סקרה אחר בע אויב עם האם נישך ראפין אצדיק איז גישטארבין אין דער זינדער אונ מענטשין ריידן וועגן דעם צדיק אונ ווילען זאגן קאמער איז ער נים אזוי פרום גינען ווי מען האט געמיינט האמר לו בעין חסור נפסס זאלקמו זאגן ער איז געוים גישטארבין וועגן די זינד פון אנדערע קענטשין שהצדיקים נפססין בעין חסור ווארום צדיקים שטארבין וועגן דיא זינד פון פירעקדע מענטשין שאמר הח אפיו קשה ה' נלכד בשחתותם ווארום עם שמיים אין פסוק דיא נשקה פון אונזערע קאז קעבער. דאס איז דער גיזאלקמו פון קאז דער מלך יאשרהו דער צדיק איז געפאלגען גיטארבין וועגן זייער פארדאכונג. וועגן זייערע זינד וועגן דיא זינד וואס דיא יודין האבין געזינדניגט

(א) מי שטעה בימות הנשמים ולא אמר מוריד הנשם ולא מוריד הטל חזר לראש ואם הזכיר הטל אינו חוזר. ואם טעה בימות התמים ואמר מוריד הנשם חזר לראש. ואם לא הזכיר טל אין מחזירין אותו שאין הטל נצטר ואין צריך בקשה. (ב) מי ששכח שאלה בברכת השנים אם נזכר קודם שומע תפלה שואל את

(א) מי שטעה בימות הנשמים ולא אמר מוריד הנשם ולא מוריד הטל חזר לראש ווען איינער האט גיהאט אשעות ווינטער אין שמונה עשרה אונ האם פאר גיעקן צו זאגן משיב הרוח ומוריד הגשם. אונ אפירדו ומוריד הטל האם ער אויך נים גיזאנט. מוז ער אנהייבן צוריק פון אנהייב שמונה עשרה ואם הזכיר טל אינו חזר אונ אויב ער האם גיזאנט משיב הרוח ומוריד הטל. אפילו עם איז ווינטער. פון דעסוועגען דארף ער נים אנהייבן נאך אקאהל לשמונה עשרה. נאר ער דאוויגט ווייטער ואם פשה בימות תתפת ואמר מוריד הגשם חזר לראש אונ אויב וזמער האם ער געהאט אקעות אין שמונה עשרה אונ האם גיזאנט משיב הרוח ומוריד הגשם. דארף ער צוריק אנהייבן פון אנהייב שמונה עשרה ואם לא הזכיר טל אין מחזירין אותו אונ אויב ער האם וזמער נים גיזאנט משיב הרוח ומוריד הטל אין מחזירין אותו דארף ער נים דאווען נאך אקאהל שמונה עשרה שאין טל נצטר ואין צריך בקשה ווארום טויה ווערמ קיין קאהל נים אויפגעהאלטן שפענדרג איז דא טויה אונ מען דארף נים פעמין אויף דעם טויה. הקב"ה נים טויה אפילו מענטשין פעמין נים וועגן דעם טויה. (ב) מי ששכח שאלה בברכת השנים ווען איינער האט פארגעמין ווינטער צו זאגן טל וזמער אין שמונה עשרה. אין די ברכה ברך עלינו אם נזכר קדים שומע תפלה שואל את הנשמים בשמש תפלה אויב ער האם זך דערמאנט פאר דיא ברכה שומע תפלה

המשנה עכשיו נכנס לראשונים כמו פיוטים וקובץ ספיקו לומר קובץ פקליד ואתר קובץ לחיות טוב כיום אל כסוי נבול עולם אשר מלא בנחמה לא חסין נבול כסף אשר נכלו סרסופים:

לעבודה ומוכיר, ואם נזכר אתר שהשלים תפלתו חזור לראש, ואם היה רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו ונזכר אתר שהשלים תפלתו קודם שיעקר רגליו חזור לעבודה: (ד) בל"א בחולו של מועד ובשחרית ובמנחה של ראשי חודשים, אבל ערבית של ר"ח אם לא הזכיר אינו חוזר:

או ער האם נים ג'זאנט וכן טל וקסר, זאל ער זאגין די דר"י ווערשטער זמן טל וקסר איידער ער זאגט די ברכה ברוך אהה ה' שומע תפלה ויא אהה שבידך שומע תפלה אויב ער האט שוין ג'זאנט די ברכה ברוך אהה ה' שומע תפלה. נאךדעם האט ער זיך דערקאנט אז ער האט נים ג'זאנט טל וקסר חזר לברכת השנים זאל ער נאך אקאל זאגין ברוך עלינו אונ זאגין טל וקסר ביו סוף שמו"ע ויא לא נזכר ער שהשלים כל תפלתו אונ אויב ער האט זיך נים דערקאנט ביו ער האט אפגעראוינט די נאנצע שמונה עשרה, נאך דעם האט ער זיך דערקאנט אז ער האט נים געזאנט טל וקסר חזר לראש ומתפלל שנית זאל ער אנהייבין פון אנהייב שמונה עשרה אונ זאל דאווענען נאך אקאל די נאנצע שמונה עשרה: (ג) סעף ולא הזכיר יעלה ויבא אוב ער הט נהאט אשעות אונ האט נים ג'זאנט יעלה ויבא אם נזכר קודם ששלים תפלתו אויב ער האט זיך דערקאנט איידער ער האט אפגעראוינט שמונה עשרה, אז ער האט נים ג'זאנט יעלה ויבא חזר לעבודה ומוכיר זאל ער אהר

המשנה מהג' ראשונים אז ער ענדערט איין אלעקטן קנהג ככו פיוטים וקרבן שהיה לומר קרבן תפלה ואמר קרבן שחרית אזוי ווי עס איז אמנהג מען זאל זאגין פייט ויאם רבי אלעזר אקליר האט געמאכט, אונ ער זאגט נים דעם פייט פון רבי אלעזר הקליר נאך ער זאגט אנדערע פייט עובר ששים אל חסיג נבול עולם אשר עשו אבותיך אזי ער עובר אויף אלאו, דיא הורה האט ג'זאנט דוא זאלסט נים אפרוקין דעם גרענעץ פון דער וועלט ויאם דייעע אלעערין האבין געמאכט, דוא זאלסט נים אוועקשטויסין דיא פיוטים ויאם דייעע אלעערין האבין געמאכט אונ זאגין אנדערע פיוטים אויף וייער ארט, נאך זאגט דער פסוק לא חסין נבול בקד אשר נכלו ראשונים דוא זאלסט נים אפרוקין דעם גרענעץ פון דיין פריינד ויאם דיא ערשטע פריערדיגע קענטשין האבין בנרענעצט, דו זאלסט נים אוועק שטויסין פריערדיגע מנהגים ויאם די פריערדיגע קענטשין האבין געמאכט:

הייבין פון רצה אונ זאל זאגין יעלה ויבא ויאם נזכר דערקאנט ביו ער האט אפגעראוינט דיא נאנצע שמונה עשרה, אונ נאך שמונה עשרה האט ער זיך דערקאנט אז ער האט נים ג'זאנט יעלה ויבא זאל ער אנהייבין נאך אקאל פון אנהייב שמונה עשרה אונ זאל דאווענען די נאנצע שמונה עשרה מיט יעלה ויבא, ויאם היה רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו אויב ער איז געוואהנט צו זאגין תחנונים וקבשות נאך יעדער שמונה עשרה ונזכר אהר שהשלים תפלתו קודם שיעקר רגליו אונ נאךדעם אפגעראוינט די נאנצע שמונה עשרה איידער ער האט אפגעראוינט ניינע תחנונים אונ איידער ער איז אוועק געגאנגען פון דעם ארט האט ער זיך דערקאנט אז ער האט נים ג'זאנט יעלה ויבא חזר לעבודה זאל ער אנהייבין פון רצה: (ד) בפה דברים אחרים ווען זענען די רגלים פון יעלה ויבא ג'זאנט גיווארין בחולו של מועד אונ בשחרית ובמנחה של ראשי חודשים אויב האט פאררעסין צו זאגין יעלה ויבא חול המועד אדער ראש חודש צו שחרית אדער צו מנחה אכל ערבית של ראש חודש אם לא הזכיר אינו חוזר אבער אז ער האט פאררעסין צו זאגין יעלה ויבא ראש חודש צו מעריב זאל ער נים דאווענען נאך אקאל שמונה עשרה אפילו פון רצה אויך נים:

יוס תורה אונקלס

להמשך מתי' דוא יהיה רוח יוד הא ווא הא נשמה יהיה חיה יחידה ד'מילי וי'ד אל שם ב"ן שבעשה בני'קר חולם:

ה נאמר להו' ביהו הקא ויאמר אליהם לינו פה תליקה בליליא נאחבי יתכון פתקא במא די מלי' ויהשבת' אתכם דבר פאשר ידבר תיא לינו פס סילוס. ט:

(ה) לינו פה הלילה. אין רוח הקדש שורה עליו חלל' גלילה, וכן כל נביאי חזונות העולם ע"ה, וכן לכן בתלים פירוש להורה אלהים

(ה) ויאמר אליהם האם בלעם צו ויי ג'זאנט געקומיגט דיא ריא זאכט וחיוביגט אהם דבר וועל איך אייה

י עמי ואוריבו רב רבי
 מואב עם בלעם :
 ואתא מימר מן קדם
 י לות בלעם ואמר מן
 גובריא האלון דעמך :
 ו ואמר בלעם קדם י
 בלק בר צפור מלכא
 דמואב שלח לותיניי הא
 עמא דנפק ממצרים
 וחפא ית עין שמושא
 דארעא פנן אית א
 לומ לי יתיה מאים
 איכול לאנחא ביה
 קר ב ואתריביניה :

יהוה אלי וישבו שררי מואב עם
 בלעם : יבא אלהים אל בלעם
 ויאמר מי האנשים האלה עמך :
 ויאמר בלעם אלה האלהים בלק
 בן צפור מלך מואב שלח אליי הנה
 העם היצא ממצרים ויבס את עין
 הארץ עתה לכה לכה לי אתו
 אורי אוכל דהקתם בו וגרשתיו :

ת"א וישבו שרי מואב. טס :

שפתי חכמים

י"א ואל דלמא בפשוטו טאל ליה הקב"ה שיק עמיה וכן בספון
 כתיב להלן עמם ופס"י אלל עם שרים גדולים קשה נב כן
 מילה וי"ל מדכתיב ויפ"ק שיר בלק שנתו שרים רבים ויכבדים
 מילה משמע שהוא אמר שבראשיתו חזק כחוס כדן עמיה
 דלס כלבש ודכ"ה הלי"ס א"ל שיה לילך ולקלל חס לא חס כן
 למע הליכו לרס זקני מדין מאחזי שהוא אמר שהוא טובה ברלון
 ה"ל אלל"ס חס יקו לו רשות שיק עם בני חלס פטליס כמותס
 א"ל כלו בני עדין שדלי חין לו תקוה מאחזי שהוא כוס גבוהה
 ונכך הלכו להס : ת"ע לטי"ל בס' בראשית חזק כחוס כדן לכתום
 עמו בדברים וזלן"ס לטעמו. והס"ל"ס"ס לטעמו כו'
 כלומר ליכנס עמו בדברים טל יס"ה נכסל ולמה כדן לטעמו
 וזלן פירש הפסוק למע נכנס עמו בדברים וס"ל"ס"ס הפסוק :
 א דלס לא כן מלך מואב ל"ב : ב דלס לא כן למע שיה בלעם
 הלל בלק אמר אלה לי. לכן פ"י ל"כ שגלה היה לו על ישראל
 שבראשיתו טאל בלק אלה הוא קיש קיש כמקום דר. רל"ס :
 ג ר"ל דקבה לי"ל נוקב ומפירש הקללה יוחס : ד לא מארלו
 נכד ל"ל מן סלקן מצרע ליה כמאמר בלק. חף כלן פירש
 סרס"ס מרוב שגחשו אמר ונדפשו מן כולס. וזלי אמר
 שאמר כן שאלו יכה עמו השס בפסרה. כמו שפירשתי לע"ל :

רש"י

הגילה שאמר (בראשית לה) ויבא אליהם אל לבן הארמי
 בחלום הלילה, כאדם ההולך אלל פלגשו בהחנא : כאשר
 ידבר ה' אלי. אל ומילכתי ללכת עם בני חלס כמותס
 ש אלך עמכס שמח חין כבודו לתתי להלך אלל עם שרים
 גדולים מכם : וישבו. לשון עכבה : (ט) מי האנשים
 האלה עמך. להטעמה ת"א (ר"ל ישירים דרכי ה' לדיקוס
 ילכו בס' ופושעים יכסלו בס', כנות הש"י שאמר מי האנשים
 היתה לטובה לכנס עמו בדברים כמ"ש רש"י בס' בראשית
 תביצת חיכה, אך כה נכלעם להטעות כי הוא טעה) אמר
 פעמים שחין הכל גלוי לפניו חין דעתו טוה עליו חף חני
 חרחה עת שאוכל לקלל ולח יבין : (י) בלק בן צפור וגו'.
 חף על פי ש' חניני חסוב בעיניך א חסוב חני בעיני
 המלכים : (יא) קבה לי. (כמדבר רבה) זו קשה מאחרי
 לי ב שהוא נוקב ג ומפירש : וגרשתיו. (פס) מן העולם
 ד ובלק לא אמר אלל ואגרשנו מן הארץ חניי מבקש
 אלל להביעם מעלי, ובלעם היה שגחס יותר מבלק :

דעת זקנים מבלי התוספות

האנשים וואמר לו מלךן חרקה בלו חני מבבל, היה לו להשיב
 נבא חתב וחתם וידע. וקשיה לי חמלי לא חסיב אדרי"כ כשאמר
 לו הקב"ה איכה היה לו להשיב חתם וידע שהרי כדן נחמס בו
 חממה דלס כשפס ששים קרס חמות ולא סרס עשע עשירית
 וי' חמריין חסיק חזקים ועייל חרבי"כ הוא ניסח. וכן דלסס
 שהרי שגחס חלו עם הקב"ה היו מדכרים אלל חזקים עם כנבא
 חיס מדכר וזמן הכניסוים ויעצן הכל :

פירוש לתורת אלהים

האם בלעם גינאנט צו גאט בלק בן צפור בלק דער
 וזהו פון צפור דער מלך פון מואב שלח אלי האם
 געשיקט צו מיר : (יא) הנה היום אפאלק איז ארוים
 גינאנגען פון מצרים און האט באדעקט דיא
 שיין פון דעם לאנד עתה אצונד גייה פלודן דאס
 פאלק פון מיינעם וועגען אלי קאמער וועל
 איך קענען מלךהקה האלמטען קענין דעם פאלק
 וגרשתי אונ איך וועל איהם פאר גרשתי :

האם וישבו שרי מואב עם בלעם. וזקני מדין להיכן הלכו, כיון
 דלמא טלו לינו סה בלעם וגו' הלכו לבס חמרו כלום יב חב
 שגחסו חסו בנו : (ב) קין ובלעם ותיקו. הוא היה משגלש אנשים
 שהשיבו שלח בהוגן. קין ובלעם ותיקו. קין כשאמר הקב"ה
 לי הכל אחיך, ענה שגחסו חתי חלני. היה לו להשיב רבון
 חילמיים חתם וידע ככל הכל גלוי לפניך. בלעם כמו כן אמר
 מי האנשים האלה. חזירה כשאלו לו ישיעו חמין בלו חליך

גענטיפערין איין ענטפער אזויא וויא גאט וועט צו
 מיר זאגן אויב גאט וועט מיר הייסן גיין מיט
 אייך קאמער איז גיט מירן פבור אז גאט זאל מיר
 הייסן גיין מיט אייך. גאר מיט גרעסער הארין פון
 אייך וישבו אונד די הארין פון מואב האבין גינאמט
 מיט בלעם אבער דיא הארין פון מואב איז גינאמט
 אזועק גינאנגען : (ט) ויבא אונ גאט איז גיקומען
 צו בלעם ויאמר אונ האט גינאנט ווער וועגען דיא
 גענטשין וואס זענען דא מיט דיר : (י) ויאמר בלעם

אלו דברים בפסח דוחין את השבת . פסח דוחה את השבת . לנאמר מועדו כפסח ויעשו בני ישראל את הפסח כמועדו ולנאמר מועדו כתמיד תשמרו להקריבו לי כמועדו מה מועדו האמור בתמיד דוחה את השבת שנאמר על שולת התמיד וכן מועדו האמור כפסח דוחה את השבת . שחיטתו וזריקת דמו . א"ל לעשותו כלילה כדמידי ביום ונתן להקריב ביום ולא כלילה . מחוי . קטוח כמו אכלה ומתהה פיה : מחוי קרבו . דוחין את השבת שלא יסריחו :

צלייתו והדחת קרביו אין דוחין . דלפטר

משפחה : הרכבתו . על כתפו להביאו לר"ה כ"ר לעזרה (ה) אע"פ שאין זו אלא איסור שבות שהיא נושא א"ט (ג) אין דוחה דה"ל למעבדה מהתמול וכן הבלתו הו"ל לחמוס : והתיבת יבלתו . על קרבן פסח להסיר מומו אע"פ שאין זו אלא איסור שבות שחטכה כשיזו או כיזו אין דוחים . והא דתנן בשלהי עירובין

וחתכין יבלת במקדש הו"ל כינשה דמפרך מפרכה ומתניתין דהכא בלתי ואע"פ דכשחטכה כשיזו או כיזו כללאחר יד הוא אפ"ה אסור בלתי דהוה ליה למעבדה מהתמול : ר"א אומר דוחין . דסבר מכשריו מזהו דוחים את השבת (ג) כחטכת שבת : ב שחיטה שהיא . אסורה בחולין בשבת משום חטאת ודוחה את השבת . פסחה : אלו שהם משום שבות לא ידחו . בתמיה : וי"מ ויבחר שהתירו בו . שמיטה ויבטלו שו"א חכ מלאכה ומותרין להדיעט ואסרו בו להביא דבר מחוץ לחמוס ולאכלו הו"ל והיה אפשר לו מהתמול וכן על נכ דתתמוין מדרבנן : סה ראה רשות למצוה . הכולת הדיעט רשות הוא ולורך גבוה מזהו היא ואם העמידו חכמים איסור שבות שלטה כמקום רשות ועמידוהו הם כמקום מלוה . ורבי יהושע סבר כל שמתח י"ט מזהו הוא אפ"ה אינו דוחה שבות : הו"ל תוביח . שהיא מזהו כשחל מת של שכיעו שלו לויית בשבת ע"כ פסח לא יזיל יעשה

[6] וזריקת דמי . תנא אבנ

שמיטתו (הו"ס) דהא וזריקת משיח מאי חסד אסורה וכמה מוז דלא אלפסרי לתמי ופסחמו משום דהו ככלל הלכה מחייב דלמי יכול לטויחא חלל על ידי הפסח . ופי"ן סו"ט : [7] וספקט מלכו . כנפחה כתיב למלך כל ואלה כמה חייבם מניח בשפתה סכני אכריס ופדריס כשרים כל הל"ל ופי"ן עממיכין עד משפך ע"כ וספקט דעקדעין סכני חתמה וספקטא פת שפתה דהו"ל כנפחו' (7 ע) ופי"ן ספקטא כ"ד ג' לדרש גבי שמיטה סוף לעשות כו' דמי ללו ספקט קטל לא

כלו אמלטי דנפוחים דמלכות דילירס אלהים

דמינן לשכח כלל : (ה) משמע דירושלים ד"ס סוף . ופי"ן פ"ו דעירובין פי" כ"ב דירושלים כמעליה הו"ל פי" כהנ"ו דהכ"ל למחר שפילו נס פלגוס : (ג) איתא כנן במירל לפעיל פי"ד מ" : (ד) כפי"ן דשכח ופי"ן מלאכה נפוחה סוף דלפ"ל כדפי"ן הספ" : (ג) רשות לנפוח . משמע דל"א מורה דכרשות

דמינן לשכח כלל : (ה) משמע דירושלים ד"ס סוף . ופי"ן פ"ו דעירובין פי" כ"ב דירושלים כמעליה הו"ל פי" כהנ"ו דהכ"ל למחר שפילו נס פלגוס : (ג) איתא כנן במירל לפעיל פי"ד מ" : (ד) כפי"ן דשכח ופי"ן מלאכה נפוחה סוף דלפ"ל כדפי"ן הספ" : (ג) רשות לנפוח . משמע דל"א מורה דכרשות

דמינן לשכח כלל : (ה) משמע דירושלים ד"ס סוף . ופי"ן פ"ו דעירובין פי" כ"ב דירושלים כמעליה הו"ל פי" כהנ"ו דהכ"ל למחר שפילו נס פלגוס : (ג) איתא כנן במירל לפעיל פי"ד מ" : (ד) כפי"ן דשכח ופי"ן מלאכה נפוחה סוף דלפ"ל כדפי"ן הספ" : (ג) רשות לנפוח . משמע דל"א מורה דכרשות

פרק א' אלו דברים בפסח דוחין את השבת אויף די ואכין

איו מען פתחל שבתו ביאי דעם קרבן פסח שחיטתו צוא שעבטין איהם וזריקת דמו אונ צוא שפרינגען זיין בלוט אויף דעם מוצה וישיחי קרבי אונ אפ ווישין די קושקעס וחקטת חביו אונ פאר דקענען דעם חלב אויף דעם מוצה אגל צלייתו אָבער צום בראמין דעם קרבן פסח והתחת קרבי אונ אויס נואשין די קושקעס אינן דוחין את השבת אויף די צוויי זאבין איו מען גיט מחלל שבת . גאר מען נוארש ביי זאב'ס הרבנות קרבן דעם קרבן פסח לעבעדיג דורך די גאס אין די עזרה צו שעבטין אים . קאר מען גיט אום שבת והבאתו מחוץ ליהתם אונ בריינגען דעם קרבן פסח פון אויף א ארץ וואס ער איז נוייט מער נוי צוויי טויזענער איילין פון שקאמ , קאר מען גיט אום שבת והתיבת יבלתו אונ אפ שניירין ואברא דעווקע . אונארצילן פון קרבן פסח . אפילו מיט די הענט אָבער מיט די ציין אין דוחין את השבת ונענין די אלע זאבין קאר מען גיט מחלל שבת זיין . ווייל מען האט דאס גיקענט שאן געבטין . רבי אליעזר זאגט דוחין מען מען מחלל שבת זיין צו די זאבין אויף : די אפר האט גיאנגט רבי אליעזר וכלא דין הוא דער דין דארף אזוי זיין אז מען זאל מעניש מחלל שבת זיין צו די זאבין אויף פה אס שחיטה אויב שעב'ט מין דעם קרבן פסח שהיא משום מלאכה וואס דאס איז אסור אום שבת (כ"י) אנדערע פסקותון פון ההוראה

ווייל דאס איז אפלאכה . פון דעסמוענין ביי דעם קרבן פסח דוחה את השבת איו מען מחלל שבת אונ מען שעבט איהם אום שבת אגל און מען פשוט שבות די זאבין וואס זענען אסור ביי אנדערע פסקות קאר מרבבן לא ידחו את השבת זאלין זיי גיט אפ שמוסין שבת ביי דעם קרבן פסח . פאר נוס . דארף מען דאך די זאבין זענען מענין מאן ביאי דעם קרבן פסח אום שבת אפר לו רבי יהושע האט רבי יהושע גיאנגט צו רבי אליעזר יום טוב ויכתיב יום טוב וועט דיר באווייזן אז עס איז גיט אזוי ווייז דוא זאנגסט שהתירו בו מען וואס בתמיד גינען יום טוב משום מלאכה אזעלכע זאבין וואס זענען אפלאכה וקאבין . שעב'ט מין זאבין יום פשוט שבות פון דעסמוענין האט מען גיאסרת צו שאן אום יום טוב אזעלכע האט מען זענען גאר אסור צו מאן מרבבן . ווייל מען האט זיי גיקענט מאן געבטין אפר לו רבי אליעזר האט רבי אליעזר גיאנגט צו רבי יהושע פה דוחה רשות למצוה וואס פאר גלייכסטו דאס זעבן פון אָבענמש אום יום טוב , וואס דאס איז גיט אמצוה ער זאל עסין . דריקער אויב עס איז גאר דא א איסור ביאי דעם עסין . אפילו גאר מרבבן . זאל ער גיט מאן דעם איסור אונ זאל גיט עסין . אָבער צוא טאבין אָקרבן פסח איז אמצוה . קענען גיט רבבן פאר האלמין די פצוה דורך דעם איסור וואס זיאי האבין גיאמקט

פסחו (ד) וחס"ה מינו דוהא דהכי קים ליה לר"ע ללא דחי והואה שבות היא דמחוי כמאל דמתקן גברא : ועליה אנון . וגם על ההואה חיי מולק ולומר שתדחה ולא יעכבוהו מפסח מק"ו זה כעלמו : אמר לו ר"ע או חלוף . חו חו חלוף את הדין דפשיטא ליה להואה מעכבת וילפינן בק"ו מינה לפסחיה שחכב : במועדו . ויעשו בני ישראל את הפסח (ח) כמועדו : הבא לי מועד לאלו . שיהא ללס זמן קבוע כמו שפסחיה הילכך כיון שלא קבע להם זמן ומלי למעבד מחמתול

לא דחוי והואה חיי ולו גופיה דפסח למי ולו כתיב ביה כמועדו והל' כרבי עקיבא : ג אימתי

פסחיהו דכייס . וברבי פ"כ דשכח ס"ל דנתתין לתניס דשכח . ונחסי' תיילו דלא פרי 666 דוקא פסחיה דלא סוי מלאכה כלי סוי . ועיין סו"ט : (ד) ולדבריהם חס יזה ויעבול יעשה פסחו וכס"מ חז"ל חז"ל כ"כ ס"ט . ועיין סו"ט : (ה) סימנא דקדק ב"ר יום שלא תדחה את השבת . א"ל רבי הבא לי מועד לאלו כמועד לשחימה . כלל אמר ר"ע כל מלאכה שאפשר בין בשבת . א"ל רבי הבא לי מועד לאלו כמועד לשחימה שאי אפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת . ג אימתי מביא חגיגה עמו . דוחה את השבת

שהיא מצוה והיא משום שבות ואינה דוחה את השבת . א"ל אתה אל תחמה על אלו שאע"פ שהן מצוה והן משום שבות לא ידחו את השבת : א"ל ר"א ועליה אנון דין . ומה אם שחימה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת הוואה שהיא משום שבות אינו דין שדוחה את השבת . א"ל ר"ע או חלוף מה אם הוואה שהיא משום שבות אינה דוחה את השבת . שחימה שהיא משום מלאכה אינו דין שלא תדחה את השבת . א"ל ר"א עקיבא עקרת מה שכתוב בתורה בין הערבים במועדו בין בחול בין בשבת . א"ל רבי הבא לי מועד לאלו כמועד לשחימה . כלל אמר ר"ע כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת . ג אימתי מביא חגיגה עמו . דוחה את השבת

ואנו רבי יהושע האלם עסין יום טוב איז אויף אמצוהו השיב רבי עקיבא האמר רבי עקיבא גענומפערט וימר אונ האמ גיואנט הוואה תיכתיב דאם שפריצין וועט באווייזן . אז איינער איז קמא גיווארין פון אמת . אונ דער ויגעקער קאנ איז אויס גיקוקען אום שבת ערב פסח . אויב מען וועט אויף אים היינט שפריצין די וואקער פון די פרה ארוקיה וועט ער ווערין קטור אונ וועט קענען אויף דער נאכט עסין דעם קרבן פסח שתיא מצוה איז דאך אמצוה מען זאל אויף אים שפריצין די וואקער פון די פרה ארוקיה ער זאל קענען פריי נאכט עסין דעם קרבן פסח . אונ אז מען שפריצט די וואקער וויא משום שבות איז נאר אאיסור פון די רבנן . פון דעסמווענין האבין די חכמים גיואנט וויא דוחה את השבת דאם שפריצין שמוקט נים אז שבת . אונ מען זאל נים שפריצין אויף אים די וואקער . אפילו ער וועט דורך דעם נים קענען עסין דעם קרבן פסח אף אל התמה על אלו זאלקסו דיה אויף נים וואונדערין אויף די זאבין שאף ער פו שהן מצוה אפילו די זאבין וויל מען קאן ער זאל קענען מקנים און די מצוה מאבין אקרובן פסח והן משום שבות אונ זייא ווענען נאר אסור כרובנן . פון דעסמווענין לא יהו את השבת קענען זייא נים אפ שמוסין שבת אפר לו רבי אליעזר האמ רבי אליעזר גיואנט צוא רבי יהושע ועליה איז דו אונ אויף דעם דין פון שפריצין די וואקער פון די פרה ארוקיה וווס פריער שמיים קריג איה אויף אונ זאן מען זאל אויף איהם שפריצין די וואקער ער זאל קענען עסין אויף דער נאכט דעם קרבן פסח ויח אס שחימה אויב שעקמין דעם קרבן פסח שתיא משום מלאכה וווס דאם איסור אום שבת כתיב ויאר אנדערע פסחותמן התורה ווייל דאם איז אמלאכה . פון דעסמווענין פריי דעם קרבן פסח דוחה את השבת איז מען מחלל שבת אונ מען שעקט איהם הוואה שפריצין אויף אמתא די וואקער פון רבי פרה ארוקיה אום שבת שתיא משום שבות

בובין

וואס דאם איז אסור נאר מדרבנן איז דין שיהיה את השבת איז דען נים געוויס אז דער דין דארף זיין אז דאם דארף אפ שמוסין שבת . מען זאל מענין שפריצין אויף איהם אום שבת אפר לו רבי עקיבא האמ רבי עקיבא גיואנט צו רבי אליעזר או חלוף אדרע מען וועט אום קאהשין די רייד פה אם הוואה אויב שפריצין די וואקער פון די פרה ארוקיה שתיא משום שבות וואס דאם איז אסור מדרבנן אינה ויח את השבת קען דאם נים אנועק שמוסין שבת שחימה שהיא משום מלאכה שעקמין אום שבת וואס דאם איז אסור מן התורה ווייל דאם איז אמלאכה איז דין שלא תדחה את השבת איז דען נים געוויס אז דער דין דארף זיין אז דאם זאל נים אנועק שמוסין שבת . זאל מען נים מארין שעקמין דעם קרבן פסח אום שבת אפר לו רבי אליעזר האמ רבי אליעזר גיואנט צו רבי עקיבא . עקיבא עקרת מה שכתוב בתורה דוא האמ דאך אויס געריסין וואס עס שמיים אין די הורה מען זאל שעקמין דעם קרבן פסח בין התריסין צווישען די אכענטין בטיעו דין זיין צייט אין בחול בין בשבת סייא אום דער וואכין אונ סייא אום שבת אפר לו האמ רבי עקיבא גיואנט צו רבי אליעזר רבי הבא לי מועד לאלו כמיעד לשחימה כריינג קיר צו ווייזן אז די זאבין (הקרבן) אונ די אנדערע זאבין וואס שמיים אין משנה אז האבין אויף אזויס געזעצט צייט ווען מען זאל דאם קאן . אזוי וויא דאם שעקמין האמ אזויס געזעצט צייט דארריבער כלל אפר רבי עקיבא זאגט רבי עקיבא אפילו כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת דיאן אלע קלאכות וואס מען האמ וויא גיקענט שבת פאר שבת אינה דיחיה איה השבת קאר מען נים קאהן אום שבת שחימה שאי אפשר לעשותה מערב שבת שעקמין דעם קרבן פסח קאר מען דאך נים פאר שבת ואויב ערב פסח איז שבת] דוחה את השבת שמוסין דאם אנועק שבת מען וועט שעקמין אום שבת : ג אימתי מביא חגיגה עמי ווען פריינגט מען אקרובן חגיגה ושלמים מיט

מביאין חגיגה עמו. עם הפסח כ"ד צייטן: בזמן שהוא בא בחול במהרה. ולע"ג לפסח דמי שנת
 וטומאה חגיגה לא דמיא שנת (ו): ובמועם. שהיה פסח מועט לאכילה בני חטורה וחולקין החגיגה חמלה כדי שיהא
 הפסח גמר שביעתן (ו): במרובה. שהיה החטורה מועטת ודי להן בפסח לבדו: ובטומאה. שרוב לבדו עמאין:
 אין מביאין עמו חגיגה. שחגיגת יום י"ד רשות הוא ולא חובה: ד' ומן הבקר. משא"כ בפסח שאינו בא
 לא מן הבקר ולא מן

בזמן שהוא בא בחול במהרה ובמועם. ובזמן שהוא
 בא בשבת במרובה ובטומאה. אין מביאין עמו
 חגיגה: ד' חגיגה היתה באה מן הצאן מן הבקר
 מן הכשבים ומן העזים ומן הזכרים ומן הנקבות.
 ונאכלת לשני ימים ולילה אחר: ה' הפסח ששחטו
 [7] שלא לשמו בשבת, חייב עליו חטאת. ושאר
 כל היבחים ששחטן לשם פסח אם אינן ראויים
 חייב, ואם ראויין הן ר"א מחייב חטאת, ור' יהושע
 פוטר. א"א מה אם הפסח שהוא מותר לשמו,
 כששינה את שמו חייב. ובהים שהן אסורין לשמן
 כששינה את שמו אינו דין שיהא חייב. א"ל ר'
 יהושע לא, אם אמרת בפסח ששינהו לדבר אסור

הנקבות: ה' הפסח
 ששחטו שלא לשמו.
 כ"ד' שחל להיות נשכח וסבר
 כשפ שמוחר לשמו כן מותר
 שלא לשמו: חייב חטאת.
 שחל שנת כשזנב: אם
 אינן ראויין לפסח כגון
 עגל או חיל בן שתי שנים
 או נקבה: חייב. עליו
 חטאת אם נתעלמה ממנו
 שנת או סבור שמוחר לשהות
 זכמים אחרים לשם פסח
 בשבת דהאי לאו טועה בדבר מזהו דהכל יודעים שאין זה כשר לפסח: ואם ראויין הן. כגון שהבן שנה
 של שלמים שחטו לשם פסח דמותר שהוא סרוד וכו' להטעם פסחו עשה בדבר הזה ולא נזכר
 שהקדשו לזבח אחר: רבי אליעזר מחייב חטאת. אף על פי שטעה בדבר מזה: ור' יהושע
 פוטר. דקסבר טעה בדבר מזה ועשה מזה כל דהו פטור מחיוב חטאת שבה וזה עשה מזה שהקדש
 קרבן לכל הזבחים שזבחוהו שלא לשמן כשרים ואף הנשחטים לשם פסח מכשיר להו ר' יהושע כפרק תמיד
 נשחט: מזה אם פסח. שמוחר לשחטו בשבת לשמו. שנה את שמו אודות מיהא דחייב חטאת כדקתני לעיל:
 ששינהו לדבר האסור. שחטו לשם קרבנות אחרים שאסורים לשחוט בשבת:

בזמן שהוא בא בחול במהרה ובמועם. ובזמן שהוא
 בא בשבת במרובה ובטומאה. אין מביאין עמו
 חגיגה: ד' חגיגה היתה באה מן הצאן מן הבקר
 מן הכשבים ומן העזים ומן הזכרים ומן הנקבות.
 ונאכלת לשני ימים ולילה אחר: ה' הפסח ששחטו
 [7] שלא לשמו בשבת, חייב עליו חטאת. ושאר
 כל היבחים ששחטן לשם פסח אם אינן ראויים
 חייב, ואם ראויין הן ר"א מחייב חטאת, ור' יהושע
 פוטר. א"א מה אם הפסח שהוא מותר לשמו,
 כששינה את שמו חייב. ובהים שהן אסורין לשמן
 כששינה את שמו אינו דין שיהא חייב. א"ל ר'
 יהושע לא, אם אמרת בפסח ששינהו לדבר אסור

נען אקרבן חטאת פאר די עבירה ואם ראויין הם אונ
 אויב זיי קענען זיין אקרבן פסח. דדייניג עם איז
 גישמאנען אשעפס וואס איז אלט איהר, אונער
 איז גיווען אקרבן שלמים. האט ער גימיינט אז דאס
 איז אקרבן פסח, האט ער איהם גישאקמין פאר
 אקרבן פסח, רבי אליעזר מחייב חטאת ואגם ער איז
 חייב אקרבן חטאת ווייל ער האט מחלל שבת גיווען
 רבי יהושע פוטר אונרבי יהושע אגם מען דארף גיט
 בריינגען אקרבן חטאת אפס רבי אליעזר האט רבי
 אליעזר גיזאגט מה אם הפסח אויב דער אקרבן פסח
 שריא מותר לשמו וואס מען קען אים שעקמין אום
 שבת צוא זיין נאמען פאר אקרבן פסח פון דעסער
 וועגין כשזינט את שמו אז ער האט גיענדערט זיין
 נאמען, ער האט אים גישאקמין אויף דעם נאמען
 פון א אנדער קרבן פונד דארף ער בריינגען אקרבן
 חטאת ווייל ער האט מחלל שבת גיווען ובהים שהו
 אסורין לשמן שלמים וואס מען קאר זיי גיט שעקמין
 אום שבת צוא זייער נאמען פאר שלמים כששינה
 את שמו אז ער האט גיענדערט זייער נאמען אונ
 האט זיי גישאקמין אום שבת אינו דין שיהא חייב איז
 דען גיט געוויס אז דער דין דארף זיין ער זאל חייב
 זיין א חטאת אפס לי רבי יהושע האט רבי יהושע גיט
 זאגט לא זיין עם איז גיט גלייך ארינס ציא דאס
 אנדערע אם אפסר בשם אויב דו זאגסט ביי אקרבן
 פסח אז ער האט אים גישאקמין גיט צו זיין נאמען
 ששינהו לדבר אסור האט ער דאך אים גיענדערט צו
 און אקרבן וואס מען קאר אים גיט שעקמין אום

דעם קרבן פסח אום ערב פסח בזמן שהוא בא בחול
 אויב דר קרבן פסח קוקט אין אונזאבין קאג כשהיה
 אונ אלע זענען סחורים (ריין פון טומאה) ובטומא
 אונ דער קרבן פסח איז ווייניג פאר די מענטשין
 וואס האבן יוד גיזיילט אויף איהם, עסט מען
 פריער דיא חגיגה ושלמים דער נאך דעם קרבן
 פסח ויזמן שבה אקער אז דער קרבן פסח
 קוקט אום שבת ושהת איז ערב פסחון במרובה
 אדער דער קרבן פסח איז צו פיר פאר זיאי, עם
 זענען ווייניג מענטשין אויף אים גיזיילט ובטומא
 אדער דאס מען קוקט יודין זענען קטא זין מביאין
 עט חגיגה בריינגט מען גיט אקרבן חגיגה מיט דעם
 קרבן פסח: ד' חגיגה די חגיגה ושלמים) וואס מען
 בריינגט מיט דעם קרבן פסח היקר באה מן הצאן מן
 הבקר ומן הכשבים ומן העזים מן הזכרים ומן הנקבות מען
 קען בריינגען פון זיינע שעפסין פון רינדער פון
 אלעם שעפסין פון זיינע סייא זיאי זענען זקרים
 אונ סייא זיאי זענען נקבות ונאכלת לשני ימים ולילה
 אחר אונ זיא ווערט גיעסין צווייט מען גיט זיין
 נאקט: ה' הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת אויב מען
 האט גישאקמין אקרבן פסח גיט צו זיין נאמען וגיט
 פאר אקרבן פסח נאך פאר שלמים, אום שבת
 וואס איז גיווען ערב פסח חייב עליו חטאת דארף ער
 בריינגען פאר דיא עבירה אקרבן חטאת ושאר כל
 היבחים אונ אלע אנדערע קרבנות ששחטן לשם פסח
 וואס ער האט זיי גישאקמין פאר אקרבן פסח, אום
 שבת ערב פסח אם אין ראויין אויב זיי קענען גיט זיין
 אקרבן פסח ודייניג אקאלבן מיט דארף ער בריינג'

ששינון לרבר המותר . ששחטן לסס דבר המותר לשחטו בשבת : אימורי צבור . קרבנות האמורים כלבד בשבת כגון תמידים ומוספים : יוביחו . שמתירים לשחטן לשמן והסוחט שחר וזכיס לשמן בשבת חייב : שיש להם קצבה . שאינו רואה אחרים עסוקין בשחיטתו וכיון ששחטו התמיד יודע הוא שחין לרבי לשהט עוד הלך חין זה עוטה אלף שונג דלה היה לו לעשות כזכר : האמר בפסח שאין לו קצבה . והכל לרביין לכך והדי הוא רואה אחרים הרבה עסוקים בכך ומרוד הוא

להתעסק במלוה ואפי' שחט הוא פסח חבר ומלא זכיה וה עומד בעזרה וכסבור שהוא פסח ושחטו לשם מי שהוא עושה דכזר מלוה הוא : רבי מאיר אומר . השחט בשבת וזכיס אחרים כל ימות השנה : לשם אימורי צבור פטור . והלכה כרבי יוחנן ואין הלכה כרבי

מאיר : ך לאוכליו ושלא לאוכליו פטור וכו' . דהא פסח כשר הוא דלמרי' פסח חמיד נשחט דהשחט לפסוליס ולכשרים לא פסל : שחמו ונמצא בעל מום חייב . דשונג הוא ולא חטס ססיה לו (לכרור) : שמשבכו

שבת , דריבוער איז ער חייב אחצאת האמר בנתיבס זולקטמו זאגין בייא שלמים אז ער האמ איהם גישאקטין גיט צו זיין נאמען , נאר צום נאמען פון אקררן פסח ששען לרבי במסיר האמ ער דאך גיעגן דערש דיא שלמים צו אזוי אקררן וואס מען מעג איהם שעקטין אום שבת , פאר וואס זאל ער חייב זיין אחסאת אפר לי רבי אליעזר האמ רבי אליעזר גיזאגט צו רבי יהושע אימרי צבור יוביחו די קרבנות וואס זענען גיזאגט גיזוארין אז אלע יודין בריינגען גי אום שבת דרהיניו דער קררן תמיד אונ מוספים פון שבת) פון זיי וועט זיין אבראיה צו דער זואה שמו יתירי לשמן זייא מעג מען שעקטין אום שבת צוא זייער נאמען והשחט לשמן אונ אז ער שעקט אום שבת אנדערע קרבנות אויף זייער נאמען חייב דארף ער בריינגען אקררן חסאת טייל ער האמ מחלל שבת גיזוען אפר לי רבי יהושע האמ רבי יהושע גיזאגט צו רבי אליעזר לא גיין עם איז גיט נלייה איהם צו דאס אנדערע אם אפרו באימרי צבור אויב דוא זאגטס אז ער האמ גישאקטין אום שבת קרבנות אויף דעם נאמען וטייל ער האמ גימיינט זייא זענען קרבנות פון אלע יודין) תמידין אונ מוספין . איז ער חייב שיש לנו קנה וטייל עם איז אים גיזעצט וויפיל תמידין אונ וויפיל מוספין מען דארף מקריב זיין שבת האמ ער גידארפט פרעגין צו מען האמ שוין גישאקטין די תמידין אונ מוספין האמר גפסח ויולקטמו זאגין ביי אקררן וואס ער האמ איהם גישאקטין אויף דעם נאמען פון אקררן פסח ער זאל אויף חייב זיין שאין לי קנה דער קררן פסח איז דאך גיט אים גיזעצט וויפיל פסחים מען זאל שעקטין ער האמ גיזעקת פיל פסחים שעקטין פסחים , אונ ער האמ גיזעקת דער קררן שמיים , האמ ער גימיינט דאס איז אויף אקררן פסח . האמ ער גיזואלט סאקו אסצוה אונ איהם שעקטין . דאריבער דארף ער ביי אפעות אויף אקררן פסח

פטור זיין , רבי מאיר זאגט אף השחט לשם אכרי צבור פסח אז ער האמ גישאקטין אקררן אום שבת גיט ערב פסח אויף דעם נאמען וטייל ער האמ גימיינט אז דאס איז דערו קררן תמיד ארער דער מוסף פון שבת , איז ער פטור : ך שחטו שלא לאוכליו אז ער האמ גישאקטין אקררן פסח זעב פסח וואס איז גיזוען שבת) פאר אפעלקע מענשין וואס קענען גיט עסין פון אים ושלא למטוי ארער ער האמ אים גישאקטין פאר די מענשין וואס אכרין זיה גיט גיצייילט אויף איהם זענען ארער ער האמ איהם גישאקטין פאר מענשין וואס זענען גיט גימלת ולפסאיו ארער ער האמ איהם גישאקטין פאר מענשין וואס זענען סמא חייב איז ער חייב טייל ער האמ מחלל שבת גיזוען . ווארום דער קררן פסח איז פסול לאוכליו ושלא לאוכליו ארער אז ער האמ איהם גישאקטין פאר אפעלקע מענשין וואס קענען אים גיט עסין אונ פאר אפעלקע וואס קענען אים גיט עסין ושלא למטוי פאר אפעלקע וואס זענען גיט גיצייילט אויף איהם זענען זענען פאר גימלת אונ פאר גיט גימלת לעהרים ולפסאיו פאר די וואס זענען ריין פון מוסא אונ פאר די וואס זענען סמא פסח דארף ער גיט בריינגען אקררן חסאת , וטייל דער קררן פסח איז פשר האמ ער דאך גיט מחלל שבת גיזוען שחטו אז ער האמ גישאקטין דעם קררן פסח שבת ערב פסח ונמצא בל מוס אונ עם איז גיזוען גיזוארין אז ער האמ אפעלקע , איז דאך דער קררן פסול חייב מחלל שבת גיזוען שחטו ער האמ גישאקטין דעם קררן פסח אום שבת ערב פסח ונמצא סמא אונ עם איז גיזוען גיזוארין אז ער איז מרבה פסח אין אפאר באזענעעם ארמ וואס ער האמ דאס גיט גיזעקט וויסין פארין שעקטין פסח דארף ער

גית

הבעלים את ידם, או שמתו או שנממאו פמור, מפני ששחט ברשות:

הבעלים את ידם. ומנו קודם שחיסה ונמנו על אחר: או שמתו או שנממאו. דפקטו לא נתנה טבת ליהדות אללס: פמור. פלטוס הוא דלל היה וידע סך הוא ולא היה לו לבדוק ע"כ:

ג'ט כביינען אקרפן חקאת שחטו ער האט גישאקמין דעם קרבן פסח אום שבת ערב פסח וינדע דער נאך איז דער וואוסט גיווארין ששטיינעלס אף ידו אז די בעלי בהים וואס זענען גיווען גיציוילט אויף דעם קרבן פסח האבין זיך אפ גיצוין פון דעם קרבן פסח אונ וועלין שוין ג'ט עסין פון דעם קרבן פסח או שמיט אדער דיא בעלי בהים זענען גישאקארבין או שנסמאו אדער זיי זענען סמא גיווארין פמור דארף ער ג'ט כביינען אקרפן חקאת ספני ששחט ברשות ווייל ווען ער האט גישאקמין האט ער ג'ט גיוואוסט פון די זאכין האט ער דאך ג'מקענט שעקמין:

תוספות

גמרא פסחים דף סח ע"ב

רש"י

הכל מודים כמלתא דכסי לכס. הימס לביב"ח א"כ מפי קמאר ר"ל מ"ה רלו"ס רבות למנו דימס פלכס מוכיח סמול מלו"ה דמס דכסי ר"ל כמלתא לכס לאו דוקא מהלס מלל מסכיל:

סלס כ' כלס כלי סחילין דמכורס דמלסוס דכריסס אברמס אמר ר"א ומה אם שחיטה וכו' רבי יהושע למעמי דאמר שמחת יו"ט נמי מצוה היא דתניא ר' אליעזר אומר אין לו לאדם ביו"ט אלא או אוכל ושוהה או יושב ושוהה. רבי יהושע אומר חלקהו חציו לאכליה ושתייה וחציו לחציו המרש. וא"ר

דבעינן נמי לכס. שיממה בו כמחלל וכמחמה להראות טהור ומקובל ויס זה לישאל שנתנה תורה בו:

יוחנן ושניהם מקרא אחר דרשו כתוב אחד אומר עצרת לה' אלהיך וכתוב אחד אומר עצרת תהיה לכם ר"א סבר או כולו לה' או כולו לכם, ורבי יהושע סבר חלקהו חציו לה' וחציו לכם. אמר ר' אלעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס מ"מ יום שניתנה בו תורה הוא. אמר רבא הכל מודים

יום טוב צו מילין חציו לאכליה ולשתייה וחציו לבית המדרש איין האלבין טאג זאל מען עסין אונ מרינג קען אונ איין האלבין טאג זאל מען לערנען איין בית המדרש ואמר רבי יוחנן שנימס סקרא אחר ודשי רבי יוחנן ואנט ביידע לערנען זייערע רייד פון איין פסוק דריב אחר אומר עצרת לה' אלהיך איין פסוק ואנט עס זאל זיין יום טוב צו נאט ותיב אחר אומר עצרת תהיה לכם אונ איין פסוק ואנט עס זאל זיין יום טוב צו אייך רבי אליעזר סבר או חלו לה' או חלו לכם רבי אליעזר ואנט דיא הורה מיינט אדער דער נאנצער טאג יום טוב זאל זיין צו נאט. אדער נאנצין טאג יום טוב זאל מען לערנען. אדער דער נאנצער טאג יום טוב זאל זיין צו אייך צום עסין אונ מרינגען אונ פרייליך זיין ורבי יהושע סבר חציו לה' וחציו לכס אונ רבי יהושע ואנט מען זאל דעם טאג יום טוב צו מילין איין העלפט זאל זיין צו נאט. מען זאל דאווענען אונ לערנען תורה אונ איין העלפט זאל זיין צו אייך צום עסין אונ מרינגען אונ פרייליך זיין אחר רבי אליעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכס רבי אליעזר ואנט אלע זענען מודה בייא דעם יום טוב שבועות. אז דער יום טוב דארף זיין צו אייך אויך. מען זאל ג'ט פאר געמען דעם נאנצין טאג נאר מיט תורה לערנען נאר מען זאל דעם טאג עסין אונ מרינגען אויך אונ מען זאל פרייליך זיין מיט סמא פאר וואס דארף מען שבועות פרייליך זיין יום שנתנה בו תורה הוא ווייל איין דעם טאג איז גיגעבין גיווארין דיא

אמר רבי אליעזר ומה אם שחיטה שהיא מלאכה ודחה שבת רבי אליעזר ואנט מאדאך שעקמין וואס דאס איז אקלאך שמויקט דאס אונעק שבת מען מען שעקמין דעם קרבן פסח אום שבת ווען שבת איז ערב פסח, די זאכין וואס זענען ג'ט אקלאך נאר דיא רבן האבין געאסרעט מען קען געוויס מאהן ביי דעם קרבן פסח אום שבת ווען שבת איז ערב פסח. האט רבי יהושע גיואנט צו רבי רבי אליעזר יום טוב איז אויך אזויא, אקלאך ניאס מען דארף צום עסין מען טאהן אום יום טוב, אונ אזאך וואס די רבן האבין גיאסרעט אפילו מען דארף דאס צום עסין מאר מען ג'ט טאהן אום יום טוב, האט רבי אליעזר גיואנט געסין אום יום טוב איז ג'ט אמצוה, דריבער האבין דיא רבן פיל זאכין געאסרעט אום יום טוב אפילו מען דארף דאס צום עסין, אבער דער קרבן פסח איז דאך אמצוה, האבין דיא רבן ג'ט געאסרעט דיא אלע זאכין וואס מען דארף צו קרבן פסח, נאנט דיא גקרא רבי יהושע למעמיה דאמר שמחת יום טוב נמי מצוה היא רבי יהושע שמועקט נאך זיין דין וואס ער ואנט פרייליך זיין יום טוב מיט עסין אונ מרינגען איז אויך אמצוה והניא נוארום מיר האבין גילערוינט רבי אליעזר אומר רבי אליעזר ואנט אין לו לאדם ביום טוב אלא אוכל ושוהה או יושב ושוהה יעדער קענמאש האט ג'ט מער צו טאהן יום טוב נאר אדער ער זאל עסין אונ מרינגען אדער ער זאל זענען אונ לערנען רבי יהושע אפי' נאטי רבי יהושע ואנט מען דארף דעם טאג

כל האוכל ושורה וכו'. כפ"ב ליומא מוקמין להא דרשא חליבא דמחן דאמר אין אדם מזוהר על תוספת עיניו להתחיל להתענות מעבודת יום ופ"י למחן דלית ליה מוספין מחול על הקדש מקרא אחריתא נפקא ליה במגמרי ובקלור חסותו הלכך כי אתא האי בחסעה לכי אתא והכי חזי ומה שאלת עוש' בתשעה דלוינו חכילה ושחיה אני קורא עיניו: עברוי לוי' עגלא תלהא . ה' מזהר ללשני ביתו להכין לו סעודה: או לאו האי יומא . שגמדתו תורה ותחומותיה קרי חכמים הרבה בשוק ששמו יוסף ומה בניו לבנים: ותלי: טען: חראי נפשאי . שחמי נפשי: לך קראי לך הנאי . ככבילך ולזרכך שטיח וקריחי: איני . וכי אין הנאה בתלמוד תורה אלם ללמודיה לכד: אם לא בריתי . של יומס

בשבת דבעינן נמי לכם מ"ט וקראת לשבת עונג . אמר רב יוסף הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם מ"ט ימי משתה ושמחה כתיב ביה . מר בריה דרבניא כולה שהא הוה יתיב בהתעניהא לבר מעצרהא ופריא ומעלי יומא דכפורי . עצרת יום שניה הוה תורה . פריא ימי משתה ושמחה כתיב . מעלי יומא דכפורי דרנא חייא בר כר מרפתי ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש וכי בהשע' הם מתעניין והלא בעשירי מתעניין אלא לומר לך כל האוכל ושורה בתשעה בו מעלה עליו הכתוב כאלו מהענה תשיעי ועשירי . רב יוסף ביומא דעצרתא עכדי ליה עגלא תלתא אמר אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא . פ"א ששת כל תלתין יומין מהדר ליה תלמודיה ותלי וקאי לך קראי לך הנאי . איני והא אמר רבי אלעזר לא בריתי יומס ולילה חוקות שמים וארץ לא

בעיברא דרשא ואמר חראי נפשאי חראי נפשאי אלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ ש"א אם

תורה אשר רבא הכל מודים בשבת דבעינן נמי לכם רבא זאגמ אלע וענין מורה בוי שבת או שבת דארף זיין צו אייך אויף , מען זאל גיט פארנעמען דעם גאנצין טאג שבת גאר מיט תורה לערנען . גאר מען זאל שבת עסין אונס מרינגען אונס פרייליך זיין פאי סקמא פאר וואס , נוייל עס שטייט אין פסוק וקראת לשבת עיני זאלסט רופין דעם טאג שבת ער איז אפגעעניגענער טאג אשר רב יוסף הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם רב יוסף זאגמ אלע וענין מודה בוי פורים , אז פורים דארף זיין צו אייך אויף . מען זאל גיט פארנעמען דעם גאנצין טאג פורים גאר מיט תורה לערנען . גאר מען זאל פורים עסין אונס מרינגען אונס פרייליך זיין פאי סקמא פאר וואס . מי' משתה ושמחה כתיב ביה נוייל בוי פורים שטייט זיי זאלין זיין מען פון עסין אונס מרינגען אונס פרייליך זיין מר בריה דרבניא כולה ששת תהי יתיב בגממיהא מר דער וזהו פון רבינא פלעגט פאסטין אנאנצין יאהר לבר מעצרתא ופריא ובעלי יוסא דכפריי גאר שבועות אונס פורים אונס ערב יום כפור פלעגט ער עסין עצרת יום שנתה בו תורה שבועות פלעגט ער עסין נוייל זיין דעם טאג אוי גינגען גיווארין דיא תורה פריא מי' משתה ושמחה כתיב פורים פלעגט ער עסין נוייל עס שטייט אין פסוק די צווייטא מעג פורים זאל מען עסין אונס מרינגען אונס פרייליך זיין מעלי יוסא דכפריי ערב יום כפור פלעגט ער עסין וזנא חייא בר רב מסתין ווארום חייא בר רב פון רפיה דאס גינגעניגט עס שטייט אין פסוק ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש איהו זאלם אייך פייניגען (פאסטין) דעם בייניגין טאג אין תשירי איז דאך אקשאי וכי בתשעה סתענין פאסט מען דען דעם בייניגין טאג אין תשירי והלא בעשירי סתענין מען פאסט דאך דעם זעהנטיג טאג אין תשירי אלא לומר לך כל האוכל ושורה בתשעה מעלה עליו הכתוב כאלו מהענה תשיעי ועשירי גאר לא בריתי יוסף ולילה חקת שמים וארץ לא שחמי נפשי . זעהן מיר דאך אז די גאנצע וועלט

דער מענטש וואס עקט אונס מרינגען דעם בייניגין טאג אין תשירי דאס איז ערב יום כפור , די שמחה זייגע איז גרויס נוייל ער ווייס קארגיין וועט מען איהם שוין מוחל זיין דיא עבירות אונס ער וואלט שוין גערין אראפ נוארפין פון זיך די משא פון די עבירות , דיא שמחה רעכניט אויף איהם דער פסוק גלידי וויא ער וואלט געפאקט דעם בייניגין אונס דעם זעהנטיג טאג אין תשירי רב יוסף ביומא דעצרתא עכדי ליה עגלא תלתא אויף דעם יום טוב לשבועות פלעגט מען מאכין אונטע קאלב פאר רב יוסף . מען פלעגט מאכין אונטע סעודה פריא רב יוסף אין אטוב זאג פ"א לאו חיי יוסא דקריס כפה יוסף איכא בשוקא רב יוסף האט גיזאגט ווען גיט דער בייניגער טאג וואס היינט איז גינגען גיווארין דיא תורה , וואס וואלט גיווען דער אונטערשייד צווישען מיר אונס אלע אנדערע מענטשין . נויפל מענטשין וענען דא אין גאס וואס הייסן יוסף רב ש"ה כל תלתין יומין מהדר ליה תלמודיה אלע דרייסיג טעג פלעגט רב ששת אונס דעם חורין זיין גאנצען לערנען תלמידי וקאי בעצרתא דרשא אונס ער האט זיך אג' געקעהנט אויף דעם ריגיר פון דיא מיר ואמר דיא נפשאי תדיא נפשאי לך קראי לך הנאי אונס ער האט גיזאגט צו זיין נשמה פריא דרך מין נשמה פריא דרך מין נשמה פון ביינעטווענין לערין איה מקרא (תורה) גביאים כהוגיס) פון ביינעטווענין לערין איך כשנזית אונס גמרא . פלעגט די גמרא איז עס איז דאך גיט אזוי וואס אמר רבי אלעזר איכנא תורה לא נתקיימי שמים וארץ רבי אלעזר האט דאך גיזאגט ווען מען וואלט גיט לערנען תורה וואלטין דיא הימעל אונס דיא ערר גיט גיווען שנאמר ווארום עס שטייט אין פסוק אם לא בריתי יוסף ולילה חקת שמים וארץ לא שחמי נפשי ווען גיט די תורה וואס מען לערנט טאג אונס נשמה וואלט איה דיא הימעל אונס ערר גיט כשאשפין . זעהן מיר דאך אז די גאנצע וועלט

לילה דהיינו תלמוד תורה שכתוב בו וימס ויללה: אית ליה פירבא. למיתיה לאמר מלכתא מנחה דוקא שבת כ"ט שנות דמלואה שפיר מיהדר ליה רבי יבוסה ו"ט יוכיח מק"ו שנות שמחת יו"ט שריא רשות והתרתה בו משל מלכתא לא התרת בו משום שבת שבת דלא התרתה בה אלא מלכתא מנחה כגון שהיית קרבנות לצבור איש דין שלא תהיה שבת אפי' של מנחה: ור"א. אמר לך דהיי לנו ק"ה הוא דמנחה עדיפא משבת דרשות ולכן יו"ט דשמחתו רשות גזרו על שבות שלה אבל שבת דדמית מלכתא שבו משום מנחה היא לא גזרו חכמים בה על השבות לרבות את המנחה:

פון דעסקווענין או ער וויל עסקין ארער טרינקען יום טוב. בענין ער פאן אקלאכה ווענין דעס עסקין. פון דעסקווענין אואך וואס דיא רבנן האבין גער אפרת האבין ויי גיט פתיר גיווען צו פאן יום טוב ווענין דעס עסקין שבת שלא הויר בה אלא מלאכה של כצוה שבת וואס אלע מלאכות ווענין אסור צו טאון. קען האט גאר פתיר גיווען צו טאון אקלאכה ווענין אכצוה אינו די שלא הויר שבת. ששקח איז דען גיט גענוים אז קען האט גיט פתיר גיווען צו טאון אועלעך ואבין וואס די רבנן האבין גער אפרת רבני אליעזר שבת דפסח עדיף ליה אונ רבני אליעזר וואס צום עסקין יום טוב וואס דאס איז קיין מצוה. האבין די רבנן גיט פתיר גיווען וואס וויא האבין געאפרת. אבער צו אכצוה האבין די רבנן פתיר גיווען זייער איסור אזוי וויא די תורה האט פתיר גיווען איהר איסור:

האם הנאה פון די תורה וואס רב ששת לערינט, פאר וואס האט רב ששת גיזאנט או ער לערינט גאר פאר זיך אלליין. ענפערש דיא גמרא פערקא כי עבדי אינש אדעתא דנפשיה קא עבדי אין אנהייב ווען דער מענטש לערינט הורה לערינט ער די הורה פאר זיך, ער זאל פארוואן אטובה ויין נשקה. אונ פון דעסקווענין שפייט דיא גאנצע וועלט ווענין זיין הורה וואס ער לערינט אפר רב אשי וילאי דקאמר רבי אליעזר גמי יום טוב רשות רב אשי וואנט אפילו ווי רבי אליעזר וואנט אז דיא שסקה פון יום טוב איז וויא קען וויל. אונ גען איז קיין מצוה צו עסקין אונ טרינקען אום יום טוב. פון דעסקווענין אית ליה פירקא קען קען אפ פערענין ויין דין ופה יום טוב שפתינו בר מלאכה של רשות לא הויר שבות משבת מאדאך יום טוב וואס דאס עסקין אונ טרינקען אום יום טוב איז ארשות וויא קען וויל) אונ גען איז קיין מצוה

זוהר בלק דף קצה ע"א ת"ת דאצילות יוד הא ואו הא

אמר רבי א'עזר ארומית דיו כללו לקמי מלכא קדישא דהא תנינן אסור ליה לבר נש לארמא יודי לעילא בר כללא ובכרובא ותמטנים למריה דכתיב הרימותי ידי אל יי' אל עליון ומתרגמין ארומית ידי כללו דהא אנשען דידן מלין עלאין אית בהו. והסתא אנה הכי עבדלמא ואמינא דכל מאן דאלין ארבע יוסדר קמי מאריה ועביד גרמיה כרעותא בתקונא דא כדקא ימות בתקונא דא לא התיר ללותיה בריקניא. בקדמיתא עבד לסדרא עשהה קמי מאריה ולומר קמיה. ודא בתוספתא קמי ללותא ולכתר עבד לכתר דללי ללותא דעמידה איהו עבדא דסדר ללותא דמאריה. ולכתר עבד לכתר דללי כל ללותיה וזולו ליה וע"ד דוד תלת זמנין עבד גרמיה כללותא דא עבד דכתיב הושע עבדך אתה אלהי שמה נפש עבדך וכתיב תנה עוזך לעבדך. הא תלה זמנין אלטרין לשווא גרמיה עבד. לכתר לשווא גרמיה נו אינון דמסרינפשיהו על קדושת שמיה והיונו צידוהא דשמע ישראל דכל מאן דשוי הכי רעותיה בהאי קרא דתחשיב ליה אומר מסר נפשיה על קדושת שמיה. לכתר לשווא גרמיה עני בזמנא דעאל ודפיק דעין דרומי מרומים כד אמר אמת ויובי (וסמך) גאולה לתפלה למחוי כללותיה דעמידה חביר לבה עינא ומסכנא. ולשווא רעותיה לאתכללא נו מסכני בתכירו דלבה בתמיכו דנפשא. לכתר לשווא גרמיה נו חסידים באומע תפלה לפרשא תעלו דהכי אלטרין יסיד באומע תפלה בנין לאתדבא דימינא דשפוטא לכללא לחינן דחבין וכדון אפרין חסיד הא ארבע חלין כדקא יאות. מאן כללא לכל לא היה דקא אטרין לכללא לון ודאי איהו עבד דאכלין לכל שאר. תלת עבדין חלין בתלת דתכין וכלאו חד ועלייהו כתיב הנה כעני עבדים אל די אדוניהם וגו'. בין עבד לעבד אינון אהרנין בין עבד קמלאה לעבד תנינא אית ליה לתמסר נפשיה על יהודה דקדושת שמיה ולשווא גרמיה עני ומסכנא כללותא דעמידה ולשווא גרמיה נו חסידים באומע תפלה. עבד תליתאה בתר דסריס ומדר כלא. תן כההיא שעתא דסדר בר נש כל הגי סדוריה ארבע ברעו כללא דקדושת כרין הוא יתא קמיה ופריס וימינה עליה כההיא עבד כההיא וקרא עליה וז"ל עבדי אתה דכתיב ויחמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. ודאי ללותא דהא בר נש לא תהדר בריקניא לעלמין. אהא ר' אבה וסקיה:

הלכות פסוקה יוסף לחק מוסר

הרב"ם הלכות תפלה פ"ו.
 (א) כל מקום שהחזיר חזור ומתפלל שלית צבור חזור ומתפלל אם טעה כמותו בעת שהתפלל בקול
 (א) כל מקום שהחזיר חזור והתפלל בייא אלע דנינים וואס יעדער מענטש בארץ דאנווען גאך אקאל שמונה עשרה שליה צבור חזר והתפלל אם טעה
 מספר חסידים סימן קמ"א קמ"ו.
 בשרבה דיו על פות לא יתכן שיה' ענינו וכן אם רצה על פס
 לא יתכן ענינו אום חסיד:
 פ'שקבה דיו על אור לא יתכן אור ה' קמ"ב דער סופר
 וואס שרייבט ספרי התורה הפל'ין מנוונת

ואהבתם את ה' מכל הלבב ומכל המוח ומכל כחכם ומכל נפש וכל
 העינים לקיים את כל מצוות ה' אשר צוה את ישראל ואת
 מקומות הדיבורים אשר על הכתובים ואלו נבחרו בין ארבעה עשר
 בין ארבעה דברים גדולים והבנתם ומכונן לפני המקום יוסף
 מחשבתו של ישראל. מעל לפני בני אדם אשר אוסר את המלך
 והזהר בענין ארבעה. מי גדול אמת סוממך אסור. נמלא ישראֵל
 ארבעים הקב"ס וקב"ס אוסר את ה' שאלמך ואוסר נר לתת לו
 נחם ועמל. ע"כ מצוה ענינו ללבוש את מי שמעמך אוסר לסיך
 כמיט וסוכתם את ה' :

רם חזק משחרית של ראש חדש שאם שכח שליח
 צבור ולא הזכיר יעלה ויבא עד שהשלים תפלתו אין
 כחזיון אותו מפני מרח צבור שהרי הפלת המוספין
 לפניו שהוא מזכיר בה ר"ח: (ב) עשרה ימים שמראש
 השנה עד יום הכפורים מעה וחמס בהם בברכה שליח
 האל הקדוש חוזר לראש מעה וחמס בעשתי עשרה
 מלך אוהב צדקה ומשפט חוזר לתחלת הברכה וחומס
 בה המלך המשפט ומתפלל והולך על המדר ואם לא
 נזכר אלא עד שהשלים כל תפלתו חוזר לראש א' ויחיד וא' שליח צבור :

אויב עם איז דא אויף א אוח צו פיל מינט, זאל ער
 גיט איינמוקקען די פערער אין די מינט נואם אויף
 דעם אוח צו שרייבן מיט די מינט דעם שם הוייה
 זיך אס רב על שם לא יחלוב כמנא אוח אהרת אונ אויב עם
 איז דא צו פיל מינט אויף דעם שם זאל ער גיט איינ-
 מוקקען די פערער אין די מינט נואם אויף דעם שם
 אונ שרייבן מיט די מינט איין אנדער אוח ואהבתם
 את ה' איר זאלט ליב האבן דעם מענטש נואם איז
 זיך מגיד אונ ווערט איר מצוה אונט לאהבה את ה' כנס
 תחת כנפי השכינה לקיים את כל מצוות ה' והיורה נאם האם
 אונ גיבאמין מיר זאלין ליב האבן דעם מענטש
 נואם קומט גלויבן אין גאט אונ וויל מקנים זיין
 אלע מצוה אונ לערנען הורה ובשליש וישע מקומות
 הוהרה הורה על אהבתו ואלא להונו בין אהבת מסו בין
 אינאם דברים זעקס אונ דרייסיג קאל האם גאט גיר
 זאגט אין די הורה קען זאל ליב האבן דעם גר אונ
 קען זאל אים גיט גארין אין געלט זאכין אונ קען
 זאל אים גיט דערזערענען מיט רייד וירלה אהבתו
 הדיבן לפני המקום ותר מאהבתו של ישראל אונ נאם האם
 די גרים ליבער ווי די יודין משל לשני בני אדם אהב אהב
 את חמלק והאחר הפלג אהבו לקישל עם זענען גיווען
 צוויי מענטשין, ראובן אונ שמעון, ראובן האם
 ליב גיהאם דעם מלך, אונ דער מלך האם ליב גיר
 האם שמעון מי גדול וער איז גרעסער, ראובן אדער
 שמעון אוחו שהמלך אהבו דער מענטש, שמעון, וואם
 דער מלך האם אים ליב, איז גרעסער ווי ראובן
 נואכער האם ליב דעם מלך נמצא וישאל אהבים הקב"ה
 הקב"ה אהב את ה' די יודין האבין ליב הקב"ה אונ
 הקב"ה האם ליב דיא גרים, זענען דאך דיא גרים
 גרעסער ווי די יודין שנאמר ואהבו גי לתת לו לחם ושמה
 ווי עם שמיים אין פסוק גאט זאגט איה האב ליב
 דעם גר איה זאל אים געבין פריוט אונ אקלייד,
 עבון אונ קליידער על כל מצוה עלינו לארוב את מי שהמלך
 אהב דריבער אין אקאדע אויף אונ מיר זאלין ליב
 האבין דעם מענטש נואם דער מלך הקב"ה האם
 אים ליב לשיך כמיט ואהבתם את ה' דריבער שמיים
 אין פסוק איר זאלט ליב האבן דעם גר :

במותו בעת שהתפלל בקול רם אויב דער חזן האם אויז
 אקטעות געהאט ווען ער האם גיזאגט דיא הויכע
 שמונה עשרה, זאל ער נאך אקאהל זאגן דיא
 הויכע שמונה עשרה חזן משחרית של ראש חדש נאר
 בייא דיא הויכע שמונה עשרה פון שחרית אים
 ראש חדש שאם שכח שליח צבור ולא הזכיר יעלה ויבא
 עד שהשלים תפלתו אויב דער חזן האם פארנעקין צו
 זאגן יעלה ויבא אין די הויכע שמונה עשרה פון
 שחרית אים ראש חדש אונ ער האם זיך גיט דער
 מאנט בין זאכדעם וויא ער האם שוין אפ גיזאגט
 די שמונה עשרה אין נאגאין זיין כחזיון אוח זאל ער
 גיט זאגן נאך אקאהל דיא הויכע שמונה עשרה
 מפני מרח צבור ווייל די מענטשין נואם דאוונען אין
 שורה קענען גיט ווארטן אויז זאגט אין שורה בין
 ער וועט זאגן נאך אקאהל דיא הויכע שמונה עשרה
 געשרה שחרית תפלה המוספין לפניו שהוא מזכיר בה ראש חדש
 וואריום ער האם דאך נאך צו דאוונען מוסף אונ
 אין מוסף וועט ער דער מאנען ראש חדש:
 (ג) עשרת ימים שמראש השנה עד יום כפורים דיא צעהן
 מען פון ראש השנה בין מוצאי יום כפור מעה וחמס
 בהם בברכה שלישית האל הקדוש חוזר לראש אויב ער האם
 געהאט אקטעות אונ האם אויבגלאזין אין דיא
 דריטע ברכה האל הקדוש, מוז ער אנהייבן נאך
 אקאל פון אנהייב שמונה עשרה ואונ וועט זאגן
 המלך הקדוש מעה וחמס בתפלתו המושפט אויב ער
 ומשפט חוזר לתחלת הברכה וחומס בה המלך המשפט אויב ער
 האם גיהאט אקטעות אין די עלפטע ברכה אונ האם
 גיזאגט מלך אוהב צדקה ומשפט, זאל ער אנהייב
 בין נאך אקאל פון אנהייב השיבה שופמינו אונ זאל
 אויסקלאזין דיא ברכה מיט המלך המשפט ומתפלל
 והולך על המדר אונ זאגט ווייטער די שמונה עשרה
 בין צום סוף ואם לא נזכר אלא עד שהשלים כל תפלתו חוזר
 לראש אונ אויב ער האם זיך גיט דערמאנט בין ער
 האם אפ גיזאגט די נאנצע שמונה עשרה, מוז ער
 דאוונען נאך אקאל פון אנהייב שמונה עשרה אוח
 יחיד ויחיד שליח צבור אונ אויז מאן זענען מענטש
 אין זיין שטימע שמונה עשרה אונ אזויא מוז דער
 חזן מאן אין זיין הויכע שמונה עשרה:

להשקך מזה דוא יהודה נפש יה יהוה רחיווד הא ואו הא נשכה יהוה חית יחידה הדשילי הה אל שב"ן
שבשטיה בניקוד חילם :

יניאמר אלהים אל בלעם לא תלק
עמהם לא תאר את העם פי ברין
הוא : שני חמישי כשהן מחוברין יג ויקם בלעם
בפקר ויאמר אל שרי בקק לכו אל
ארצכם פי מאן יהוה לתתי להק
עמכם : י ויקומו שרי מואב ויבאו
אל בלק ויאמרו מאן בלעם הק
עמנו : טו ויסף עוד בלק שלח שרים
רבים ונכבדים מאדה : טז ויבאו אל

יב ואמר יי לבלעם לא
תיזיל עמהון לא תלוט
יתעמא ארי ברין הוא :
יג וקם בלעם בצפרא
ואמר לברבי בקק
איזילו לארעכון ארי לית
רעוא קדם יי למשפקי
למיזיל עמכון : יד וקמו
ברבי מואב ואתו לות
בלק ואמרו סריב בלעם
למיתי עמנא : טו ואוסף
עוד בלק למשלח
ברבין סגיאין ויקירין
מארין : טז ואתו לות בלעם
ר"א לא תלק עמכם . טס מכות :
מאן בלעם . קידושין ג :

רשב"ם

(יד) הלך עמנו . כי לא נחשבנו בעיניו : (טו) רבים .
מרכובים ונכבדים מן הראשונים :
בכסף . עלמד שטומו לכרות לו שכרו , וזו מאן כדי למסו בכסף סדום לכרות שכרו :

בעל המורים

(יב) לא חסר סת העס . כלעס אמר קסו לי וקב"ה השיב
לא חסר אפי' מסרון כל דבוי : (יג) מאן . ג' דחילת למירש .
מאן כ' לפסי . מאן בלעס הנוך עמני . אשר מאן למס לך
בכסף . עלמד שטומו לכרות לו שכרו , וזו מאן כדי למסו בכסף סדום לכרות שכרו :

שפתי חכמים

א דקשה לרש"י ליל למכהו מרי זמני לא סיה לו לכתוב אלא לא חקר
עמם לאו ר"ה ועוד מה אמר לו כי ברוך הוא הוא הונונה
שילך לאור את ה' כדי לבטל את הכרעות , ומתוך דכל א' דבוי
באחי' נפשי , וממני שרשם ללעס אמר לא חקר . וממני שרשם
בלעס נתקומו אמר לא חקר . וממני שרשם נכבד אמר כי ברוך
הוא וכן לייחוס לכרתי : ו וסא חמלר למלע עמכם דכסא
כמו לא חקר עמכם דקב"ה . ויזיל דסוכחמו ליל עמכם הליל
מאן ס' נחמי לבלוק וזו לא כשלמל עמכם דקב"ה ס' לא חקר
כלשכ סס חושבים להלל אכל עמכם דכסא ליל . וסל"ס ס'
דדיק מוקד דיוסף עוד בלק שלח שרים רבים ונכבדים מאלה :

רש"י

(יב) לא תלק עמהם . (סס) אמר לו א"כ חקלס
במקומי ה אמר לו לא תלור את העס אמר לו א"כ חרסכ
אמר לו אינס לריכין לכרתיך פי ברין הוא סמל אומריס
ללרסה (ס"א לדבורה) לא מדוכיך ולא ממוקריך :
(יג) להלך עמכם . אלא עס שריס גדוליס מכס למדנו
שרונו נטוה ו ולא רנה לנגות שהוא ברשותו של
מקוס אלא כל' גסות לפיך דיוסף עוד בלק :

עניני שילוח בלק לבלעם

(טו) דיוסף עוד בלק שלח שרים רבים ונכבדים מאלה . נכבדין עה סיס דעת בלק [לשך חז"ל אמרו עליו כי קוסס גדול סיס]

פירוש לתורת אלהים

(יב) ויאמר האם נאם גינאנט צו בלעם לא תלק דוא
ואלקס נים גיין מיט זיין , האם בלעם גענאנט
וועל איך זיין שעלשין דא אויף מיין ארט האם
נאם איהם גינאנט לא תאר את העס דוא ואלקס נים
פלוקען דאם פאלק , האם בלעם גינאנט וועל איך
זיין גענשטין , האם איהם נאם גינאנט זיין
ברארפין נים דיין ברקה פי ברין דוא זיין זענען
צו איין בין איך באגער דיין דיין האניק אונ איך
בלעם איך באגער נים דיין גענשטין אונ איך
גישטאנען אין דער ברית ויאמר אונ האם גענאנט
לאגנר פי מאן : ווארום נאם וויל מיה נים לאנען
(עין רש"י) : (יה) ויקמו אונ דוא הארין פון מואב
בלק ויאמר אונ זיי האבין איהם גינאנט סזו בלעם
האם גימערט איהם צו שיקין פיל הארין אונ

ליקוטים על התורה

ויב לא תאר את העס פי ברין הוא וגי' . דער אלשיך
שרייבט בלק האם געשיקט צוא בלעם אדה לי את
העס , בלעם האם גינאנט פאר הקב"ה בלק האם געשיקט צו
מיר קבה לי ארתו , איה איך דערשייטש פלוכין אונ קבה איך
דערשייטש פלוכין נאר קבה איך אשטארקערע קללה ווי איה
האם בלעם געטראכט אז איך וועל ואנין פאר הקב"ה בלק
האם געשיקט צו מיר אדה לי את העס וועט נאם זאגן צוא
בלעם לא תאר ואלקס נים פלוכין דיי יודין אפילו אקלייגע
לשון גיגענשטט , עס איז אקשול וויא זען זאנט
באגער נים דיין גיפט , אזוי האם גענאנט צו
ניט דיין פלוכין : (יג) וקם אונ בלעם איז אויף
צו דייא הארין פון ברק לכו איה צו אייער
גיין מיט אייך פון מיט גרעסערע הארין פון אייך
זענען אויף גישטאנען אונ זענען גיקומען צוא
זייל גים גיין מיט אונ : (טו) דיוסף עוד בלק אונ בלק

ואמרו ליה פדנו אמר בלק פר צפור לא כען תתמנע מלמית לותי : צפור אל-נא תמנע מהקד אגרי :

עניני שליהות בלק אל בלעם

הכל היום מפתח קללות בלעם, ובלעם יפתחו כל הפנים כי כל בלעם כללה זה יתחזקו יבנים למתחם והאסחו כחול חשך על כספם היום לרוב להלחם עם ישראל ויהו בלעם יכניעו את ישראל, ובלעם שפס בלעם מהקני"ם שמוכנה לבקן את ישראל כיס לרוב לנרדסם בתשלי שלם יהיה נודע להאומות מס דבר, ויכולים בלק ובלעם לומר כי בלעם קללם, מה עשה הקני"ם פתח ארטיהם של כל האומות שימנעו דברי בלעם בלעם חתום הכס ושו כודלי לא יאילו למתחמה על ישראל, (ח) מפתח חזוקן של ישראל, (ז) יאמרו אל בלעם עוד נכדס מי יטול למתוך מפניכם, וזהו כספי ה' על כל הכספים הפלה, ויפסוק ה' את הקללם לנרדסם, וכל האומות בזכו את ישראל, כי אמרו אל בלעם מנרדסם מ"ש אנהנו :

סלם בלעם השב שבלעם יוכל לפשוט דבר עליו רעון ה', ונס גס שבלעם שבלעם אמר לו את חכך יביס ה' בפי לוחי אשמוכי לנרדס, ולע אולל לעשות קפניה לו גדולה נגד רעון ה', ובלק החסוה עליו פתח ובתחום ובלק שרואק יקלס, ויבדו לויס צעודס כרכמו של בלעם היה כעמם עמקן העולם עד סופו, וכוף חסוה, ובלעם עממו כל דבר רבלק ובלעם שביסס היו ויעדים בלחמי כי הקללות של בלעם לא יפסלו כלום, ובלק כרס גלחש לפסוים מוחלם גדולה עם ישראל, רבין עם כל מוחוס העולם להלחם עם ישראל, אך היה ירע כי מי ישמעו לו לפשוט מהלחם עם ישראל חשך הכו את חס מלכי הארצי חשך לא היה דוגמם כעולם, לכן מהלחם בלק כללות בלעם שיקלל את ישראל, וכל האומות חלמינו כי קללות בלעם יוכלו לפסול פסולות כעום מלך ושמרו כי מה שיכראל ככבו סימון ועמו ומואכ פירוש לתורה אלהים

ליקושים על התורה

פליבונג, וועם ש"ן בלעם גאר גים קענען פלוכין דיא ירדן, דריבער האם בלעם יענען יקם אונ האם גיקאנס פאר גאם בלק האם צוא מיר געשקס קבה לי, וועם גאם געשערין לא הקיב וועם קען פוינען אקוייטע קללה זאל קען וייא גים פלוכין, אבער אקליינע פגעער פלוכין, דאס איז ווי בלק האם גיקואלם ארזה לי, בלעם זאל פלוכין אקליינע קללה, וועם בלעם האבון בלעם לא תאר, דו אקלסם גים פלוכין אקליינע קללה אייך גים :

נעקעבע פון דיא : (פו) ויבאי אונ די הארין יענען נעקיקען צו בלעם ויאמרו אונ האבין גיקאנס צו אים מה אויז האם גיקאנס בלק דער וזהו פון צפור אל נא דו זאלקסט דוך גיט פאר מיידין פון צו גיין צו מיר :

ניסאון דעם ווילען פון בלק, דריבער האם גאם גיקאנס צוא

נביאים סיכה ו

להשיק מ"ה ד"א צבאות נפש צ צב צבא צבאו צבאות רוח יהוה נשמה דנחא אדני נשמה דרודי וקנה חיה יחידת נצח רקוה חיה יחידה דרוד אל שם ב"ן שבעשה :

א שמעו שוריא ית ריניא דו ועקריא מיסודי ארעא ארי דינא קדם יי עם עמיה ועם ישראל עבדי הובחה : ב עם מה קבא אקריה לקעבד לה ולא עבדיה או מה רועא קשיא אקנייה עלך אסתר ביי אריאספקה מארעא דמצרים ומבית עברותא פרקסך ושליחיה קדקך חלקתא נביי משה לאקלאס קסירת דינין אהרן לכפרא על עמא ומרים לאורחא לנשיא : ד עמי אדבר קען מה מלך בלק מלכא דמאב ומה אהיב יהיה בלעם כר בעוד הלא נבון אתעבירא לכן מישיש שמיין עד בית גלגלא בריל לטבע זקתה דיי : ה בקא אפלא קדם יי אשמתעבד לאלקא דשקנמיה בשמי מרואב האפלא קדמויה בעלון בעגלין בני שנה :

רש"י מצודת דוד (6) שמו פסים, כ"ל וכו' לומר ששמו פסים כיס את ויחם ה' : והכסו פסודי ארץ, הם הפסים ששם חוקים ומוסדי הארץ וכן כדכר נביא : (7) ופסו יכראל יחוכה, ככל הדבר צפ"ס : (8) שמי מה שמיין לך, זכור מה שמך דוב טוב שמיין לך : ומה כהאריך, ומהו הדבר אשר ינמאך בו להכיר טובו : טעם כי, כעד כי טעם הכס הוא כהאריך : (9) כי כהאריך, פתח פתח מהו כרוב הכוונה שבה וי"מ כי כהאריך וכו' : ומרים עבדי, פתח פתח עבדי פתח פתח, וכל דבר פתח : ואשלה, אלהים פתח פתח הכוונה כי שם אשלה ומה : (10) מה יוני, כלומר כלל פתח הכס כלל פתח ומה : (11) בלעם מה חסונו לא זכר ה' (כדכר נב) : מן פסודים : כ"ל זכור הכוונה ששם לנשם מן הפסים עד סביב אהכס לגלגל וי"מ כהאריך עבר כהאריך כהאריך : (12) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (13) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (14) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (15) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (16) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (17) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (18) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (19) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (20) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (21) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (22) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (23) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (24) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (25) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (26) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (27) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (28) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (29) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (30) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (31) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (32) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (33) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (34) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (35) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (36) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (37) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (38) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (39) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (40) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (41) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (42) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (43) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (44) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (45) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (46) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (47) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (48) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (49) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (50) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (51) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (52) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (53) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (54) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (55) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (56) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (57) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (58) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (59) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (60) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (61) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (62) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (63) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (64) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (65) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (66) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (67) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (68) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (69) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (70) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (71) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (72) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (73) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (74) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (75) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (76) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (77) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (78) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (79) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (80) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (81) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (82) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (83) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (84) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (85) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (86) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (87) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (88) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (89) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (90) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (91) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (92) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (93) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (94) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (95) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (96) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (97) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (98) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (99) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (100) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר :

כעולם מ"י בלעם לקלל צמח הוסי : (1) ומה ענה וני, ומה הסיב לו בלעם מה חסונו לא זכר ה' (כדכר נב) : מן פסודים : כ"ל זכור הכוונה ששם לנשם מן הפסים עד סביב אהכס לגלגל וי"מ כהאריך עבר כהאריך כהאריך : (2) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (3) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (4) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (5) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (6) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (7) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (8) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (9) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (10) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (11) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (12) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (13) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (14) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (15) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (16) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (17) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (18) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (19) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (20) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (21) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (22) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (23) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (24) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (25) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (26) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (27) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (28) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (29) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (30) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (31) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (32) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (33) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (34) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (35) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (36) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (37) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (38) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (39) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (40) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (41) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (42) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (43) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (44) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (45) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (46) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (47) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (48) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (49) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (50) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (51) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (52) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (53) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (54) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (55) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (56) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (57) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (58) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (59) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (60) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (61) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (62) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (63) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (64) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (65) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (66) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (67) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (68) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (69) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (70) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (71) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (72) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (73) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (74) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (75) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (76) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (77) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (78) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (79) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (80) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (81) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (82) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (83) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (84) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (85) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (86) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (87) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (88) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (89) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (90) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (91) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (92) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (93) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (94) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (95) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (96) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (97) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (98) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (99) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר : (100) כהאריך אהכס אל הארץ : למען זכר :

בלק יום ג כתובים

תרגום

כתובים תהלים עג

להמשך מים ד מלכות ד'יא שין דלת יוד נפש שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרונהי נשמה דיסור א אד ארנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת גון יוד נשמה דמלכות יד הו וו הו ויה יחידה דיסור דהה תיה יחידה דמלכות אל שם ב"ן שבגשה :

א פֿרֿיִתְחַמֵּץ לִבִּי וּכְלוּיִתִי אֲשׁוּחֶיךָ : ב וְאֲנִי בְעַר וְלֹא אֲדַע פְּהֻמֹת הַיְיִתִי עִמָּךְ : ג וְאֲנִי הַכֹּיֵד עִמָּךְ אַחֲזָתְךָ בְּיַד יְמִינִי : ד בְּעֶצְתְּךָ תִּנְחַנֵּי וְאַחַר כְּבוֹד תִּקְחֵנִי : ה מִיְדֵי בְשָׂמִים וְעִמָּךְ לֹא־חֲפֻצְתִי בְּאַרְץ : ו יְמִינִי ד בְּמַלְכְּךָ הַדְּבָרִי וְבָרַךְ רְשָׁלַיִם אִיקְרָא דְאַחֲרָהָּ עָלֵי לְאַתָּהּ הַסְּבִנֵי : ז מִן פִּתְחָךְ דִּילִי בְשָׂמָיִ אֵלָא אַתָּה וְעִמָּךְ חֲבָרָא לֹא צְבִיתִי בְּאַרְעָא :

רש"י

מצורת דוד

(6) כי יתחמץ לבי כי בעוד היה לבי כעוס על הדבר ובעוד חמד כלויו להכיר : (3) ואני בער . עזיב סימיו בער ולא חרע מזיב דרך כעסו ללכת : עמך . שהכנס אשר עמך הייתי כעסתי כי לא הכנתי : (ג) ואני חמיר עמך . ומ"ע הייתי חמיר עמך ולא חתי עמך וכאלו אשם ביד ימיני ללכת חמיר : (ד) בעצתך . כללו כנסת אופי ללכת בעצתך : ואמר . אשר כל אלה חקת אומי סכנוד . ר"ל בעטור שלא זזתי עמך שנתתי את הכבוד שהנחת הדבר לאומי : (ס) מי לי . עמס רוחם אכתי כי אין מי כעלם השמים להכע על להטיב : ועמך לא מסלמי . לשחק עמך את מי בלחן כי אין דומם לך :

(ה) כי יתחמץ . כי מקודם סאלתיי מפלה זו כרוה הקודם הייתי מתחמץ לכבי על דרך רשעים שללתי : וכלויותי . הייתי משחוק לשון חרכ שטון : (3) ואני הייתי בער . ולא הייתי יודע מה המדה וככהמה הייתי עמך : (ג) אחזת ביד ימיני . להחזיקי ביראתך : תנחני . נחיתי . ואמרי כן לכבוד חקתי : מי לי . שום מלאך :

פירוש עברי מיימט

דיר אחת ביד ימיני איך ויול גאר רוא זאלסט מיה האלטין ביי מיין רעכטע האנט וויא אפאטער פירט זיין קינד אפילו דאס קינד ווייס נים וואו הין דער פאטער פירט איהם פון רעססווענין גייט ער מיט אים טייל ער פארלאזט זיך אויף זיין פאטער : (ד) בעצתך תנחני מיט דיינע עצות זאלסטו מיה פירען , איך ווייס געוויס ואמר כבוד תקחני דוא וועסט מיה פירען מיט אזוי אעצה אז איך וועל נאכדעם האבין פבור : (ה) מי לי בשמים איך לא תפצתי הארץ ווארום וועמען האב איך דען אין הימל אויסער דיך . אונ אויף דער ערד ויול איך אויף . קיינעם נים האבין צו הילף גאר דיך אליין :

(א) כי יתחמץ לבי וכלויתי אשוחיך ווען מיין הארץ איז גינוארין זאער ווי עסיג . ווען עם איז מיר שלעכט גינוארין אויף דעם פירונג פון דער וועלט , אונ מיין הארץ האט גינואלט עפעס פראבטין גענין הקב"ה . האב איך באלד געשטראפט מייע גירען ויזא זאלין מיר געבין אעצה . איז ריעצה גינוען איך זאל געטראבטין : (ב) ואני בער ולא אדע איך בין אנארעשער מענטש דריבער ווייס איך נים דעם פירונג פון הקב"ה בהטות הית' עמד מיר , מיט דיין פירונג בין איך געווארין ווי אבהקה . ויול איך פארשמיא גים דיין פירונג : (ג) ואני חמיר עמך ויול גאר גים דיין פירונג : (ד) ואני חמיר עמך ויול גאר גים דיין פירונג : (ה) ואני חמיר עמך ויול גאר גים דיין פירונג :

עיקר תוי"ט

משנה גמין פרק ז

ברמורא

(6) ויסל כוחא קודדיקוס שמה נמי : [6] כלום . ואסי : אמר כחבי וסני . סוס : [3] נשחק . לא אסמו קודדיקוס קפי . מלל ארט שפעס מלס מתתס מול : [3] ויס שמיס (ס"כ א' ככ) מתתתנין וסרכין שמיס .

כל המלטי דס"ס דמלכות דליכ צבאות

מי שאחוו קורדייקון .

מי שאחוו קורדייקוס ואמר כתבו גמ לאשתי לא אמר [6] כלום . אמר כתבו גמ לאשתי ואחוו קורדייקוס וחור ואמר אל תכתבו , און דבריו האחרונים כלום . לזון כרד לחזור ולשאלו אחר שתישקו דעתו אלף כותבים

ענתכלכלה דעתו מחמת . שד השולט על השותף יין חלס : (6) אין דבריו האחרונים כלום . לזון כרד לחזור ולשאלו אחר שתישקו דעתו אלף כותבים

הגעט וסומכין על דבריו הראשונים ומיהו כל זמן שדעתו מנובלת אין כותבין הגע : הרבין . הכה (3) : וזי ער איז שוין גינוען צו קישט האט ער גינאנט איהר זאלט גים שרייבין דעס גמ אין דברי האחרונים פלם זענען זיינע געצטע רייד גאר נים , גאר מען ווארט בו זער ווערט גינודר שרייבט מען דעם גמ אונ מען גים איר נשחק או איינער איז שטום געווארין ואמר לו בכתבו גמ לאשתי האט מען גינאנט צו איהם זאל מען שרייבין אגם צו דיין נייב :

ער פארמישט גינוארין וחור ואמר אל תכתבו נאכדעם

כ"ו. וכתובה סעי' נה כדן ממכנס ארכי' ה"ט"ז :
 [ג] לאו. וכתובה עני' שכתב לאו סיני' שה' כיו' אדם להכין
 על לאו הכתובת ללו' ועל לאו הכתובת ללו' וי"ן תרי"ט :
 [ד] כחובו. מפקינן בגמרא דכונה ל"ו (דס"ט ודע"ג) הוא
 דע"כ שיהי' ג' דללו' ל"ב אפי' כ"ט מורה. (ש"ס ודע"ג) כחוב
 ל"ד דקמי' הו' נמי סבול
 בדיקת' מיס' עני' ש'אמר כו'
 וזכרתי' דמא' לגמרי ולסוכי'
 כו' ו"ל' ק"ל' ל"ט היכל וכו'
 אמר חוב' ללו' אפי' אמר חוב'
 לא ל"ו כי' היכל דלא אמר ל"ו
 תמא' חוב' אפי' אמר ל"ו תמא'
 ג' [ט] אפי' כו'. כ"ט
 ש'אמר אפי' חוב' או חוב' ש'אמר
 אפי' חוב' מחולי' זה ה"כ"ט :
 [ג] שכן סו'ין בכל הסת'ם
 וס'אמר ה"ו : גי'ן אפי' חוב' הפע'ם
 דבר ס'ו'י' זה לא הפע'ם ל"ו
 תמא' חוב' מ'א'ן וכו' וי"ן
 בדיקת' לק'ן מ"ט ה"ו זה
 גי'ן אפי' כל' כ'אפי' מ'א'ן וע'
 י"ט וי'ת' כחוק י"ט מ"ו וע'
 כ"ו י"ט מ"ט : [ו] לאחר מיתה. לא היה זה וי"ן י"ט או
 אלא כ"ט כי' זה גי'ן אפי' חוב' כ'ט כ'ט כ'ט כ'ט כ'ט כ'ט
 מיתה חוב' אפי' חוב' אפי' חוב' אפי' חוב' אפי' חוב' אפי' חוב'
 ד"כ דלמ' זמנו של שטר מ'ט'ו' וכו' לא למ' מ'ט'ו' :
 כמאן דלמ' דע'י' נמי. דבני'ין לא מיי'י'ין דל' : ס"ט :

בורקין אותו. כדכתיב אהרית: הרי אלו יכתבו
 ויהנו. אם לכתוב על הכנס הרכנת כן: ב אמרו לו.
 לבריה או לכתוב מרע חכם: נכתוב גם לאשתך.
 עלה חוקק ליכס: ג זה נסך אם מתי לא אמר
 כלום. דהשמיט לכשאמות
 ואין גט לאחר מיתה (ג)
 מחולי זה. משמע מחולי
 זה ואיך וכיון שמת מתוך
 החולי נמא' ש'אין הגט ח'
 אלא אחר מיתה: מהיום
 ולאחר מיתה גט ואינו
 גט. משפ'א לן אי תמא'
 הו' מהיום אם אמות וכיון
 שמת נתקיים התנאי ונמא'
 ש'א'ו גט משמע נתקיים או
 חובה הו' ש'א'ר בו ממא'
 דלמ' מהיום והמ' לאחר
 מיתה יהא גט ואינו כלום כיון דלא אמר מהיום אם
 מתי: חולצת. ש'א'ר חו'י' גט: ולא מ'ת'ר'ב'ת. ש'א'ר
 גט הוא והו'א לה גרושת אחיו וקיימ'א עליה כ'א'סור
 [ח] מהיום אם מתי. דלס' מתי ש'א'ר ל'טות משמע משמע

והר"ן בריש האם ער אשקאל גימאהו מי' דעם
 קאפ' מען זאל שרייבין בודקין אוהו ג' פ'סי' פרוק'ט
 מען איהם דרייא מאהל אם אפי' על לאו לאו אויב
 ער פאר ש'מיי'ט צו זאגין אויף גי'ן גי'ן ועל זה הו'
 אונ' אויף ויא' ויא' ה'י' אלו יכתבו ויהנו זאל מען
 שרייבין דעם גט אונ' איהר' קעבין: ב אפי' לו מען
 האט גי'ואנט צו אייניעם וצו אנגעזאגין מענקיש
 אדער צו אקראנקין מיט פערש'אמאנד' נכתוב גט
 לאשתך זאל מען שרייבין אנט צו דיין ווייב ואפי'
 ק'ט' כתוב האט ער גי'ואנט צו דיין שרייב'ט אפי'
 ל'ס'ר' פ'ת'ב' אונ' דיא מענקיש'ן האבי' געזאגט צום
 ס'ר'פ' אונ' ער האט גי'שריבען ג'ד'ים וה'ט' אונ' צו
 ערות האבי' ויי' גי'ואנט אונ' ויי' האבי' זיך ג'ת'מ'ת'
 אפי' על פי ש'כת'בוהו והתמדה ונתנו לו ואפילו מען האט
 דעם גט גי'שריבען אונ' גי'ת'מ'ת' אונ' מען האט
 איהם גי'עכ'ין צום מאן וי'ת'ר' ויהנו זה אונ' דער מאן
 האט גי'עק'ין דעם גט צו זיין ווייב ה'י' האט ג'פ'ל'
 פון דעם געק'ווענין איז דער גט ג'פ'ל' ער ש'א'ד'ר ל'ס'ר'
 ג'ת'ב' סיידין דער מאן זאל זאגין צום ס'ר'פ' שרייב'
 ג'ד'ים אונ' צו דיא ערות זאל ער זאגין ח'ת'ו'ט'
 ת'מ'ת' אויף אויף דעם גט: ג זה ג'פ'ל' אם מתי אויב
 אכא'ן זאנט צו זיין ווייב דאס זאל זיין זיין גט
 אויב איך וועל ש'מא'ר'ב'ין. אדער ער זאגט צו זיין
 ווייב זה ג'פ'ל' אם מתי מחולי זה דאס זאל זיין גט
 אויב איך וועל ש'מא'ר'ב'ין פון דיא קראנק'הייט.
 אדער ער זאנט צו זיין ווייב זה ג'פ'ל' לאחר מיתה דאס
 זאל זיין דיין גט נאך בי'ן ש'מא'ר'ב'ין לא אפי' ג'ל'ס'
 האט ער נאר ג'ט גי'ואנט איז דאס קי'ן גט.
 א'כ'ר' אז ער זאנט צו זיין ווייב מ'ט'ם אם מתי אויב
 איך וועל ש'מא'ר'ב'ין זאק'טו גי'נט ווער'ן פון

היינט, אדער ער זאגט צו זיין ווייב פ'כ'ש'י' אם
 מתי אויב איך וועל ש'מא'ר'ב'ין זאק'טו גי'נט ווער'ן
 פון איי'צ'ט ה'י' זה ג'ט אויב ער איז ג'ש'מא'ר'ב'ין איז
 ויא' גי'נט גי'וואר'ין מהיום ולא'ר' מ'ת'ה אונ' אויב ער
 זאנט צו זיין ווייב דער גט זאל זיין פון היינט.
 נאך ס'י'ן ש'מא'ר'ב'ין ג'ט ו'א'י' ג'ט איז דאס אנט אונ'
 ג'ט אנט. ווייל מען ווייב'ט ג'ט וויא, ער האט
 גי'מיי'נט, אויב ער האט גי'מיי'נט דער גט זאל זיין
 אנט פון היינט (אונ' דיא ווער'מ'ער לאחר מיתה
 איז אקרא'ן אויב איך וועל ש'מא'ר'ב'ין. אז ער
 ש'מא'ר'ב'ין איז זיא גי'נט פון פ'י'נ'ער, אדער דיא
 ווער'מ'ער לאחר מיתה זענען א'ת'ר'פ'ה פ'ר'י'נ'ער
 האט ער גי'ואנט פון היינט זאל זיא גי'נט ווער'ן.
 דער נאך האט ער ח'ר'פ'ה גי'האט אונ' זאנט פון
 נאך זיין ש'מא'ר'ב'ין זאל זיא גי'נט ווער'ן. אונ' נאך
 דעם ש'מא'ר'ב'ין קען מען ג'ט ג'ט'ין איז קי'ן גט.
 דרי'פ'ער זאס מ'ת' אויב ער ש'מא'ר'ב'ט אן קי'נ'ר ח'ל'צ'ת'
 געמ'ט וי ח'ל'צ'ת' קאמ'ר איז ד'ס קי'ן גט ויא ס'ת'ב'ת'
 אונ' מען קא'ר איהר ג'ט מ'כ'ס זיין קאמ'ער איז
 דאס אנט זה ג'פ'ל' אפי' חוב' מחולי זה אויב איינ'ער
 אויב איך וועל ש'מא'ר'ב'ין פון די קראנק'הייט ועד
 ח'ל'ד' ב'ש'ט אונ' ער איז אויף ג'ש'מא'נען פון דיא
 קראנק'הייט אונ' איז גי'ואנ'נען אין גאס וי'ת'ה אונ' ער
 איז נאך אקרא'ל קראנק גי'וואר'ין וי'ת' אונ' איז
 ג'ש'מא'ר'ב'ין אפי'ן או'ת' ש'א'צ'ט מען איהם אם ש'ח'פ'ת'
 ח'ל'ד' הראש'ון מ'ת' אויב ער איז ג'ש'מא'ר'ב'ין פון דיא
 ערש'ט'ע קראנק'הייט ער איז נאך אקרא'ל קראנק
 גי'וואר'ין אויף די ערש'ט'ע קראנק'הייט די א'כ'ר'ע
 קראנק'הייט האט זיך גי'צוי'ג'ן פון דיא ערש'ט'ע

כעשבו ומשפט שלחך מיחס אמר לים מהיום כעמל דמ"ל
 מעשיו דמי לא ע"ל מהיום כעמל דמ"ל לחך מיהא דמי,
 גמ': (ד) כ"פ רש"י, והקשו בתוס' דלמשה דמה היה כהונת
 כו' משפט דקמי' אמר דלמ"ל מינה לסיכר ס' דקמי' דמ"ל
 ס' מעי' וכו' יהודה סבך שעתו לחכך סבך כל מה שיוכל כח
 שחול מהים שפט אהת סמך
 למיחמו ונפוכך היה כ"ל נכל
 דכיה ולדיה כבישא דלל
 חמימד כו' לא היו עטמא
 משום חששא דקידושין וכו'
 עדין אינה מנוכשת אלל שעתא
 מים גס יסן וכו' יוסף משפיק
 ליה לו מהיום מצד קאמר וכו'
 היה כפטיס או מעט שלמי
 בעומס והוי' כ"ל פד טעה לו
 סמך למיחמו ולל כו' שעתא
 עשה דלון כבירה שלמי משום
 דלון כבירה לו ס' היה למול
 כמ"ל: כולל כלל ח' ס' דהוכיח
 הדכך לכסוף כיון דלון כבירה:
 [ט] עניינה וליה מניישה -
 ולא חקן ספק מנוכשה דכשארמי' לו מנוכשת וליה מניישה
 בעלמ' סייב בענייניה דכ"ל: כעמל דמ"ל: [י] מנוכשה - שעתא

כרת : ד לא התייחד עמו . זה שנתן נע ואמר לה
 מהיום אם מתי לא תתייחד עמו . שמה יבא עליה
 ותהא לריכה נע שני דחיישי' שמה בעל לשם קדושין :
 מה היא באורתו הימים . ללו הירושל' קמי' (ד) כתיב
 מהיום אם מתי דכהיא ודלי
 לכו מיתא אנלחו מלחא דהוי
 גס משעת נתינה והבא עליה
 פעור אלל בזמנא לה
 כמסירת הגט הרי זה נישך
 והתגרשו בו משת שמי
 כעולם אם מתי רכי יהודה
 סבך סמך למיחמו הוה דהוי
 גט ומקמי הכי אשת איש
 הוה ורכי יוסי סבך מכי יוכיב
 לה נישך כל שעתא מספקא
 לן דלמא זו חיה
 הסמוכה למיחמו והוי גט ספק אף על גב דמי עמי און
 כריה הלכך ספקא היא ויבא עליה בלשם תלוי
 דה הרי זו מנוכשת ורתן . מנוכשת מעשיו משעת
 קבלת הגט וחייבת ליתן מה שהתנה עמה ואם אחד הגט
 ע"מ כחומר מעשיו : אמר רשב"ג מעשה בצירון .
 ע"מ שחתי לי אינלמתי וחכדה לינלמתי דוקא קאמר לה רשב"ג
 לחומר דלדיה ומעשה נמי בצירון כחומר שאמר לאשמו וכו'
 דלמיה חתן לו את דמיה : ו ה"ז

דער גט זאל זיין בארד ווען ער האט איהר איהם
 גינעבין ארבע ריע גט זאל ווערן דיא לעצמע
 מינוט פאר זיין שטארקין . דרבער דיא צייט פון
 גט געבין ביז שטארקין הייסט זיא מנוכשת וואק
 מנוכשת גינט אונ גיט גינט : דא זאל זיין גט אויב
 איינער גינט אונ זיין טייב דאס זאל זיין גט
 על פנת שחתי לי סמך וכו' אויף דעם הנאי אויב דוא
 היעקט מיר געבין צווייא הונדערט גילדען מיי זו
 מנוכשת ווערט זיא שוין גינט ויחזי אונ זיא דארף
 געבין די צוויי הונדערט גילדען . אז איינער זאגט
 צו זיין טייב דאס איז דיין גט על פנת אויף דעם
 הנאי שחתי לי דו זאלקסט מיר געבין צוויי הונדערט
 גילדען סמך זער שלשים יום פון איצט ביז דרייסיג
 קאנ אס נתינה לו בתוך שלשים יום אויב זיא דיא איהם
 גינעבין די צוויי הונדערט גילדען און די דרייסיג
 קאנ מנוכשת איז זיא גינט זאס לא אונ אויב זיא דאס
 איהם גיט גינעבין דיא צווייא הונדערט גילדען אין
 דיא דרייסיג קאנ איה מנוכשת איז זיא גיט גינט .
 אונ אויב ער האט גינאנט צוא איהר איה גיט דיר
 דיין גט אויף דעם הנאי דו זאלקסט מיר געבין מיין
 קלייד . אונ דיא קלייד איז פארלארן גינאארין .
 דערט זיא גיט גינט איר רבן שמי' בן גבליא מששה
 בידון האט רבן שמעון בן גבליאל גינאנט עס האט
 גימראפין אין דיא שטאט צירון כחוד שפיר לאשמו
 איינער האט גינאנט שטאט זיין טייב חרי זה נשך דאס
 זאל זיין דיין גט על פנת שחתי לי איצמליה ויבדה
 הנאי דו זאלקסט מיר געבין מיין קלייד ויבדה איצמליה
 אונ זיין קלייד איז פארלארן גינאארין ויבדה חכמים

קראנקהיים הרי זה גם איז דאס אנושער גט ואם לאו
 אונ אויב גיט פון דיא ערשטע קראנקהיים דאס
 איז גינען אבאזונדער קרייניק איז גט איז דאס
 קיין גט : דא תיחד עמו אלא בפני גיט אויב איינער
 האט גינעבען זיין ווייב אגט אונ האט גינאנט צו
 איהר דו זאלקסט מיר ווערן פון היינט אויב איה
 נועל שטארקין . קארין זיי גיט זיין צונאמען אליין
 אין אשמוב נאר עדות מונען זיין אלע מאהל מיט
 זייא טאקער וועט ער איהר בנעל זיין אונ מיט די
 בעיקה וועט ער זיא צוריק מקדש זיין וועט דאך
 דער גט קמל ווערן אפילו עבר אפילו אקעבט
 אפגעני . אונ אפילו שפחה אפילו אפגעני
 אז זייא זענען אין שטוב וואו דער מאן מיט דיא
 ווייב איז , איז אויך גיננט חין משפחה נאר אז איר
 איינענע ריינט איז דיא און שטוב העלפט גיט
 סמך שלכה בס'שפחה ווייל איהר היינדיק איז גוואנט
 מיט איהר דינסט וועט זיא זיך גיט שפעקען פאר
 איהר דינסט דער מאן זאל איהר בנעל זיין פת היא
 באותן הימים אז איינער האט גינעבין אגט זיין ווייב
 אונ האט גינאנט צו איהר דאס : זאל זיין דיין גט
 אונ דוא זאלקסט מיט איהם גינט ווערן פון דער
 צייט וואס איה בין נאך אויף דער וועלט אויב איה
 נועל שטארקין . פרענט דיא מישנה וואס איז זיא
 אין די טען . פון דעם קאנ וואס זיא האט גינטען
 דעם גט ביו ער איז גישטארקין . רבי יהודה זאגט
 באשת איש לכל דבריה זיא איז אשת איש צו אלע
 זאכן . ווייל ער האט גמינט דיא לעצמע מינוט
 פאר זיין שטארקין זאל זיא גינט ווערן . רבי יוסי
 זאגט מען ווייסט גיט ווייא ער האט גמינט צוא

ע"ד קפידים ולו קפידו ונורזם קפיו קנול, נמ': [כ] כ' - ונענין לשבח את מצו כתיב היי, דש"י: (ס) וליק דרכנין דרובנין דכבא לא נחמין לנעוב בתום חלל לנורק בנו ומינו וכו' ע"ס ס' לא חסרין אבל גבי איזקליה נעולם היה לרין לאזלמם ולא דלמיה ונכך כשכרדם וכל נומר לוי חסן דעמי אלמליט, סוס: (י) וסבי שבעת מתניתין ס"ז גיבס לא גיבס כלפי מכלן ועד ל"ו יום גמס שלום מכלן והיה כולו עיסודם לגליל והלה כנס עם ביהמות לגליל, כר"ן: [ג] כשל הלא: ואין כהן פור חטאי לקיימו כו' וספי' קיימו ללאה: וכן הרי לא כפיסה חלל על סתנין כשטון, כס"י:

ו ע"מ שהשמשו את אבא על כנה שהניקו את בני. כנמ' מוכה לכל סתם שלא קבע זמן כמה תשמש את אבא וכו' כמה תניק את בני יום אחד בלבד הוא: כמה היא מניקתו. כלומר כמה היא זמן הניקה סתם הניקתו יום א' בזה הזמן נתקיים התנאי: שתי שנים ר"ח חודש. מת הבן או שמת האב. ה"ז גמ. ה"ז גמ. ע"מ שהשמשו את אבא [כ] ב' שנים. ע"מ שנתניקו את בני ב' שנים. מת הבן (או שמת האב) או שאמר האב אי אפשי שהשמשני שלא בהקפדה. אינו גמ. רשב"ג אומר כזה גמ. כלל אומר רשב"ג כל עכבה שאינה הימנה הרי זה גמ: והיה הולך מיהודה לגליל. [ג] במל הנאו. ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן עד

ז ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן עד ל' יום. והיה הולך מיהודה לגליל. הגיע לאנטיפטרס וחזר. הלוא לנעורה אכונן כהנאו חלל להרוחף ידויה (ס) והא לא חליקתו ולא היה לה העכבה ממנה אינו גט וכל שכן אם היה בהקפדה: כזה גמ. הואיל ולא הקפידו ואין העכבה ממנה ואין הלכה כרשב"ג: ז הגיע לאנטיפטרס. מפרש כנמ' משה זו כונן לחתני שתי חתנים או מתינה לגליל לחתור להוי גיטא וחי לא מטייל לגליל אי מכהינא תלתין יומין ולא חתינה להוי גיטא (א) וחי ולא. לא להוי גיטא. וסבך והגיע להנטיפטרס שהוא סוף חרץ הכול והזר קודם שגמס יום כשל הגט ללא לגליל מטא ולא אשתייה תלתין יומין וכן אם היה הולך מגליל ליהודה והגיע לכפר עותחני שהוא בקצה גבול הגליל וכן אם היה הולך למדינת היס והגיע לעכו שהוא בקצה גבול של א"י

אם לי את דמיה האבין דיא חבמיט גי'אגמט זיא זאל אים געבין געלד פאר די קלייד אונ זיא ווערש גמט: ן חרי גיפ על מנת שתשששי את אבא אויב אמאן זאגט צוא אויביב דאס זאל זיין דיין גמט אויף דעם תנאי דו זאלקסט בדינען מיין פאטער, אויב זי האט בדינמט זיין פאטער אפידו גאר איין טאג איז גיגונ, אהער ער זאגט צו זיין ווייב דאס זאל זיין דיין גמט על מנת שתניק את בני אויף דעם תנאי דו זאלקסט זיינין מיין קינד בשר היא מניקתו ויזאל לאנג דארף קינד זיינין שתי שנים צוויי יארה, רבי יהודה זאגט שמונת עשר חודש אבמבעען חדשים, אויב זיא האט גיוונגן דאס קינד אין דיא צוויי יארה נאך די כהנן אהער אין די אבמבעעהן חדשים נאך כבי יהודה) אפילו גאר איין טאג איז גיגונ, ווייל ער האט מיט איהר גיט אויס גירעמט ווי לאנג זיא זאל בדינען דעם פאטער אדער ויזאל לאנג זיא זאל זיינין דאס קינד פת הבן אויב דאס קינד איז גישטארבין אונ זיא האט איהם גאר גיט געזייגט או שפת האב אדער דער פאטער איז גישטארבין אונ זיא האט איהם גאר גיט בדינמט פון דעקסטונען חרי זה גמ איז אגוסר גמ. אבקר אז ער זאגט צו זיין ווייב חרי זה גמ דאס זאל זיין דיין גמט על מנת שתשששי את אבא שתי שנים אויף דעם תנאי דוא זאלקסט באדינען דעם טאטען צוויי יארה, אדער ער זאגט צו זיין ווייב דאס זאל זיין דיין גמט על מנת שתניק את בני שתי שנים אויף דעם תנאי דוא זאלקסט זיינין מיין קינד צוויי יארה פת הבן אויב דאס קינד איז גישטארבין או שפת האב אדער דער פאטער איז גישטארבין או שפת האב אדער דער פאטער האט גי'אגמט צו איהר אי אפשי שתשששי איהר ווייל גיט דוא זאלקסט מיך באדינען שלא בהקפדה

אפילו דער פאטער איז גיט אין בעם אויף איהר, זיא האט אים גיט דער צערונמט, פון דעקסטונען איז גמט איז דאס קיין גמט, רבן שמעון בן גמליאל זאגט גיט איהר עם איז איוי אז זיא האט איהם גיט דער צערונמט, וזאם איז דא שוקריג אז דער פאטער ווייל גיט זיא זאל איהם באדינען גמט איז אגוסר גמט כלי אפר אכלל האט גאגמט רבן שמעון בן גמליאל כל עבד שאינה תימנה אלע אויף הארץ מוגנען (ואם קען קען גיט מקנים זיין דעם תנאי, אונ דאס אויף האלמונג איז גיט פון איהר, זיא איז גיט שולדיג וזאם דער תנאי קען גיט מקנים ווערין חרי זה גמ ווערש זיא גיגמט אפילו קען דאס דעם תנאי גיט מקנים גיווען: ז חרי זה גמט אויב אמאן זאגט צוא זיין ווייב דאס זאל זיין דיין גמט אם לא באתי מכאן עד שלשים יום אויב איהר וועל גיט קוסען פון איצט ביו דרייסיג טאג ויהיה הולך מיהודה לגליל אונ ער איז גיגאגנען פון יהודה צו גליל, אונ האט גי' אגמט צוויי תנאים, איין תנאי אויב איהר וועל קוסען אין גליל זאל פארדין זיין אגמ, אונ אויב איהר וועל גיט קוסען אין גליל אויב איהר וועל פאר זאקען אין וועג דרייסיג טאג אונ וועל גיט קוסען ארויב זאל זיין אגמ, אונ אויב איהר וועל גיט זיין אין גליל אונ וועל קוסען אין דרייסיג טאג זאל גיט זיין אגמ הייב לאנטיפטרס ויהר אונ ער איז גיקוסען ביו אנטיפטרס ודאס איז ביי דעם גרעעץ פון יהודה) אונ איז גיט גיווען אין גליל אונ איז גיקוסען צוריק אין דרייסיג טאג בשל תנאי איז זיין תנאי גאר גיט אונ עם איז קיין גמט חרי זה גמט אונ אויב דער כאן האט גי'אגמט צו זיין ווייב דאס זאל זיין דיין גמט אם לא באתי מכאן

ה'ו גמ . ואם ביהר קדמה לגמ [פ] אינו גמ . ואם אין ידוע[ג] זו היא שאמר[ק] מגורש' ואינה מגורש' מקמי סכי מספקין ליה דלמא בחור יב"מ עס . ס"ן :

[פ] אינו גמ . אם מה אמר יב"מ אמר שנתכח הנס קודם שיתפס לה , ס"מ : [ג] זו כו' . כלומר גם זו היא בכלל שלמגורש מגורשת , [ק] מניחשת ואינה מגורשת . ולא מוקמינן ליה בחזקת חו יומא דלמח יב"מ עם סלל כיון דלסחמא מס

גישמא רבין הרי יה גמ אין דאם אנשקער גמ ואם פיה קדמה לגמ אוב דער מאן איז גישמארבין איידער מען האט איר גיגעפין דעם גמ איז גמ אין דאם קיין גמ ואם אין יודע אוב אויב מען ווייסט גיט וואס עס איז גיווען פריער וז היא שאמר דאם איז וואס מען האט גיוואנט מניחשת ואינה מניחשת זיא איז גינט אונ גיט :

געבין דעם גמ ואל מען נאך צוועלף חדשים בהבו לאחר שנים עשר חדש אויב מען האט גישיררען דעם גמ נאך די צוועלף חדשים ונתנו לאחר שנים עשר חדש אונ מען האט גיגעפין דעם גמ צו זיין נוייב נאך די צוועלף חדשים וימת אונ דער מאן איז גישמארבין איז דער דיין אם הגמ קדם למיתה אויב דער גמ איז גיגעפין גיווארין צו די אשה איידער דער מאן איז

גמרא נשין דף לו ע"א

רש"י

סלכס ה' כלל כלי הסיון דפ"מ דמלכות דכריסס השתמא חנן התם פרוזבול אינו משמט זה א' מן הדברים שהתקין הלל הזקן כשראה את העם שנמנעו מלהלוות זה את זה ועברו על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו' עמד והתקין פרוזבול וזו היא גופו של פרוזבול מוסרינו לכס דיינים שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי לממה או העדים . וזו איכא מירי דמדאורייתא אביי בשביעיה בזמן הזה ורבי היא דתנאי רבי

אינו משמט . מאחר שכתבו פרוזבול אינו משמט חנו כשביעית : מוסרינו לכס . את סמכותו שלתם חזיו כוגשים וזני לא חנוג ולקמן מוקי דיש כח ביטל להפקיע ממונו ועל זה ולית לזה במקום שיש סיג ותקנה : והתקין הלל . דלא תשמט ועקר דבר מן המורה : בשביעית בזמן הזה . והלל כריז ס"ל דא' שביעית להשמט מלוה בזמן הזה דרכנן הוא , ועס"ג דהלל כתיב עני הוה ס"ל

לממה או העדים . וזו איכא מירי דמדאורייתא אביי בשביעיה בזמן הזה ורבי היא דתנאי רבי גלויבין גיט ריא רייר פון הורה און נאט וועט זייא בענטשין אונ ווילען גיט פארבארנין געלד איינער דעם אנדערין קאמער וועט דער לזה האלמין דאס געלד ביו שמקיה וועט דער מלוה שוין גיט קארין מאנען דעם חוב עמד ותקין פרוזבול האט הלל גע' נאנט מען ואל מאכין אפרזבול ואהילף . אמובה , פאר די רייכע מענטשין זייא זאלין מענין קאנען ווערע חובות אפילו נאך שמטה וזו היא גופו של פרוזבול אונ אזוי זאל דער פרוזבול געשריבן ווערין מוסרינו לכס דיינים שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאיבנו כל זמן שארצה דער מלוה קומט צוא בית דין אונ נאנט צו ריא דיינים . צו אייך דיינים פון ריא שמא ירושלים נאדער פון איין אנדער שמאטא גיב איך אוועק מיניע אלע וועקסלין וואס איך האב אויף דעם בענטש אונ אויף דעם בענטש וער שרייבט ארויס די געקען פון די בענטשין . איהר בענטש אויף קאנען מיט ריא וועקסלין דאס געלט וואס מיר קומט פון ריא אלע בענטשין . אונ איך וועל שוין פון זייא גיט קאנען . אונ פון אייך וועל איך אפגעקען האט געלד ווען איך וועל וועלן דייניגים חתימם לכתב או העדים , אונ מען שרייבין ריא דיינים אדער עדות ווערע געקען ואונ די דיינים קאנען דאס געלד פון ריא לזה'ס אונ גיגען אונקען די מלוה'ס אפילו נאך שמטה . פריענט די גקרא וזו איכא מירי דמדאורייתא משמטא שביעית ותקין הלל דלא משמטא ווי אזוי קען דאס זיין די הורה זאל נאנט און שמטה זאל מאכין פארפאלין דעם חוב אונ הלל

אצל פלוני שאבכנו כ"ו שארצה והדיינים חותמים משמטא שביעית והתקין הלל דלא משמטא אמר חנן חתם פרוזבול אינו משמט אין די הורה שמיים ווען ריא ודיין וועלין אריין קומען אין ארץ ישראל זאלין זייא ציילין ועקס יאהר אונ דער וועקסער יאר זאל זיין שמטה וווי עס קודם גיבן גע' נאך האט ריא הורה גינאנט אין דעם יאהר שמטה זאל קיינער גיט קאנען ביי זיין חבר וואס ער איז איהם שולדיג , נאר אלע חובות וואס איינער איז שולדיג דעם אנדערין זאל זיין פארפאלין . נאנט ריא נקרא מיר האבין גילערנט אויב מען האט געמאכט אפרזבול איז דער חוב גיט פארפאלין זה אחד מן הדברים שהתקין הלל חנו דער פרוזבול איז איינער פון די זאכין וואס הלל הזקן האט גימאחן מכות אויף דר וועלט כשראה את העם שנמנעו מלהלוות זה את זה אז הלל האט גינעוהן מענטשין ווילען גיט פארבארנין וועלן האט איינער דעם אנדערין וטבחו על מה שנתנו בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל אונ זייא פאלגין גיט וואס נאנט האט גיבאשין אין ריא הורה , רוא זאלסט דיר היטען קאמער וועט זיין אשילעקטע טראכטונג אין דיין הארצין דו וועסט גיט וועלין פארבארנין געלד צו דיין חבר ווייל דו וועסט וערן עם איז נאהנט צוא שמטה וועסט מורא האבין קאמער עם וועט קומען שמטה וועט דיין געלד זיין פארפאלין , זאלסט און גיט מאהן , נאר דו זאלסט אייביג פארבארנין געלד . אונ קאר מער וועט דיין געלד זיין פארפאלין ביי דיין חבר ווענין שמטה , וועט דיר נאט בענטשין מיט אן דערע געלד , אונ הלל האט געוועהן אז מענטשין

לאביו לכביתו שני הוהיל ולא היה יוכל טוגג לא נהגו שמיטין
 מדאורייתא והאמרינו בערכין מנו יזילות לקדם שמיטין
 מדרבנן קאמר . ומלאחי בתלמודי דביטו יצחק הלוי כתב
 בתם' גיטין כ"ז ושלמי מתיך טעון השמטה ויבנה חלה ביום
 שיעל כהן טעמו טעמו זה דבר השמטה שמוע אחת שמיטה
 הייכל והתה שמיטה שביעית . חבל בת"כ רחמי דשביעית
 טוגג בזמן שאין יוכל טוגג , וזומר חני טעמו מחלוקת :
 בזמן שאין אהה מושמט קרקע . כגון עכשוו שטלה
 קדושת החרץ : אי אהה מושמט כספי' . והע"פ שהטמט
 כספים חוכת הטוף היא וליטה תלויה בחרץ ילפי' דהיקוש
 ללא נהגו : ואמרו רבנן דתה שמטט . בזמן הזה : זכר
 לשביעית . שלא תשקח תורת שביעית : וזמ איבא
 מידי דמדאורייתא לא מושמטא שביעית . בזמן הזה
 כרבי וזמור רבנן דשמיטת ומנאל הלוח גזון על מיהס : שב
 ואל תעשה . הלוח הזה יושב ובעל וליטו וזמור המלוה
 לפרוע חובו ולא עקר ליה בידיה וכה"ל וזמור תעקור
 דבר מן התירה כגון שופר ולולב ודומיהן בינמות בהאשה
 רבה ללא עקירה בידיה : רבא אמר . לעולם בין לרבנן
 כלן עקירת דבר מן התורה כמקום סיגו וגדר הפקר כ"ד
 זאל מאבין אמתקה שמטטה זאל גיט מאבין פארר
 פאלין דעם חוב אפר אביו שביעית בזמן הנה האם אביו
 גיזאנט דיא פקנה וואס הלל האם געמאכט איז
 גאר אויף דיא שמטות וואס נאך דעם חרפן בית
 המקדש וידי האם איז וויא רבי האם גיזאנט
 דתני רבי אמי ווארום מיר האבין גיבערניט רבי
 זאנט עס שמיטט אין פסוק ויה דבי השמטה שמוע דם
 איז דער דין פון שמטה שמוט . צו וואס שמיטט
 צוויי מקלה דער ווארט שמטה בשתי שמטה תתיב
 מדבר ווייף דער פסוק שמועקסט פון צוויי ערלייא
 שמטות אחת שמטט קרקע ואחת שמטט כספים אין
 שמטה וואס מען טאר גיט ארבעטין אין די פעלר
 דער אונ די אנדערע שמטה וואס מען טאר גיט
 קאנען די חובות בזמן שאהה שמטט קרקע אהה שמטט
 כספים ווען דיא יודין זענען גינען אין ארץ ישראל
 אונ האבין געזיט דיא שמטה פון דיא פעלדער .
 האבין וויא געמוזט היטען דיא שמטה פון געלט
 אויך בזמן שאי אהה שמטט קרקע אי אהה שמטט כספים
 אבער ווען דיא יודין זענען אין גלות אונ דארפין
 גיט היטען דיא שמטה פון פעלדער דארפין וויא
 גיט היטען דיא שמטה פון געלט ותיקנו רבנן דתשמט
 זכר לשביעית האבין די רבנן גיזאנט די שמטה פון
 געלט זאל ויין אין גלות אויך עס זאל בלייבן
 א אנגריקונג פון די מקוה שמטה זאל הלל שמיטט
 העם מלהלות זה את זה עטר התקין פרוזבול ויאל הלל
 האם גיזעהן אז מענטשין האבין אויפגייערעט צו
 פארקויפן געלט אז איינער דעם אנדערן , ווייל זיי
 האבן בוניא שטאמער וועט דער לזה האלטן דאס
 געלט ביי דעם זיבענטן יאהר וועט זיין דאס געלט
 פארפאלן בייא דעם לזה , דריבער האט ער געד
 מאכט אמתקה מיט דעם פרוזבול , פריענט דיא
 גמרא טי איבא מידי דמדאורייתא לא שמיטת שביעית
 תיקני רבנן דתשמיט וויא אזוי קען דאס זיין די הורה

לאביו לכביתו שני הוהיל ולא היה יוכל טוגג לא נהגו שמיטין
 מדאורייתא והאמרינו בערכין מנו יזילות לקדם שמיטין
 מדרבנן קאמר . ומלאחי בתלמודי דביטו יצחק הלוי כתב
 בתם' גיטין כ"ז ושלמי מתיך טעון השמטה ויבנה חלה ביום
 שיעל כהן טעמו טעמו זה דבר השמטה שמוע אחת שמיטה
 הייכל והתה שמיטה שביעית . חבל בת"כ רחמי דשביעית
 טוגג בזמן שאין יוכל טוגג , וזומר חני טעמו מחלוקת :
 בזמן שאין אהה מושמט קרקע . כגון עכשוו שטלה
 קדושת החרץ : אי אהה מושמט כספי' . והע"פ שהטמט
 כספים חוכת הטוף היא וליטה תלויה בחרץ ילפי' דהיקוש
 ללא נהגו : ואמרו רבנן דתה שמטט . בזמן הזה : זכר
 לשביעית . שלא תשקח תורת שביעית : וזמ איבא
 מידי דמדאורייתא לא מושמטא שביעית . בזמן הזה
 כרבי וזמור רבנן דשמיטת ומנאל הלוח גזון על מיהס : שב
 ואל תעשה . הלוח הזה יושב ובעל וליטו וזמור המלוה
 לפרוע חובו ולא עקר ליה בידיה וכה"ל וזמור תעקור
 דבר מן התירה כגון שופר ולולב ודומיהן בינמות בהאשה
 רבה ללא עקירה בידיה : רבא אמר . לעולם בין לרבנן
 כלן עקירת דבר מן התורה כמקום סיגו וגדר הפקר כ"ד
 זאל מאבין אמתקה שמטטה זאל גיט מאבין פארר
 פאלין דעם חוב אפר אביו שביעית בזמן הנה האם אביו
 גיזאנט דיא פקנה וואס הלל האם געמאכט איז
 גאר אויף דיא שמטות וואס נאך דעם חרפן בית
 המקדש וידי האם איז וויא רבי האם גיזאנט
 דתני רבי אמי ווארום מיר האבין גיבערניט רבי
 זאנט עס שמיטט אין פסוק ויה דבי השמטה שמוע דם
 איז דער דין פון שמטה שמוט . צו וואס שמיטט
 צוויי מקלה דער ווארט שמטה בשתי שמטה תתיב
 מדבר ווייף דער פסוק שמועקסט פון צוויי ערלייא
 שמטות אחת שמטט קרקע ואחת שמטט כספים אין
 שמטה וואס מען טאר גיט ארבעטין אין די פעלר
 דער אונ די אנדערע שמטה וואס מען טאר גיט
 קאנען די חובות בזמן שאהה שמטט קרקע אהה שמטט
 כספים ווען דיא יודין זענען גינען אין ארץ ישראל
 אונ האבין געזיט דיא שמטה פון דיא פעלדער .
 האבין וויא געמוזט היטען דיא שמטה פון געלט
 אויך בזמן שאי אהה שמטט קרקע אי אהה שמטט כספים
 אבער ווען דיא יודין זענען אין גלות אונ דארפין
 גיט היטען דיא שמטה פון פעלדער דארפין וויא
 גיט היטען דיא שמטה פון געלט ותיקנו רבנן דתשמט
 זכר לשביעית האבין די רבנן גיזאנט די שמטה פון
 געלט זאל ויין אין גלות אויך עס זאל בלייבן
 א אנגריקונג פון די מקוה שמטה זאל הלל שמיטט
 העם מלהלות זה את זה עטר התקין פרוזבול ויאל הלל
 האם גיזעהן אז מענטשין האבין אויפגייערעט צו
 פארקויפן געלט אז איינער דעם אנדערן , ווייל זיי
 האבן בוניא שטאמער וועט דער לזה האלטן דאס
 געלט ביי דעם זיבענטן יאהר וועט זיין דאס געלט
 פארפאלן בייא דעם לזה , דריבער האט ער געד
 מאכט אמתקה מיט דעם פרוזבול , פריענט דיא
 גמרא טי איבא מידי דמדאורייתא לא שמיטת שביעית
 תיקני רבנן דתשמיט וויא אזוי קען דאס זיין די הורה

דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול היומנו בחכמה ובמנין
 כאי. ת"ש דאמר שמואל לא כהבינן פרוזבול
 אלא או כבי דינא דסורא או כבי דינא דנהרדעא
 ואי סלקא דעתך לדרי עלמא נמי תיקן בשרא
 לכהבו:

שלא ימנעו מלהלוות: לא כתיבין פרוזבול. דלא חליט
 לאסקורי ממונא: אלא בי דינא דסורא. רב: דינא.
 דנהרדעא שמואל:

דינא נמי

דור אדער אויף אייביג. ענטשפערט דיא גקרא פא
 שפע קום הער וואס שמואל האט גיזאגט דאסר
 שטיאל נוארום שמואל האט גיזאגט לא כהבינן פרוזבול
 אלא או כבי דינא דסורא או כבי דינא דנהרדעא קען מאר
 גיט שרייבן אפרזבול נאר בייא דעם בית דין פון
 סורא אדער בייא דעם בית דין פון גהרדעא ויא
 סלקא דעתך לדרי עלמא נמי תיקן בשרא בי דינא נמי לכתב
 אויב דוא וועקט זאנין הלל האט מהקן גינען דעם
 פרוזבול אויף אייביג. דארף קען דאך סענין
 שרייבן אפרזבול בייא אלע בית דין:

פרוזבול אלא אי אסדת לדרי עלמא נמי תיקן אדער אז
 דו וועקט זאנין הלל האט געמאכט דעם פרוזבול
 אויף אייביג אויף אלע דורות. קען קען גיט כבטל
 זיין דעם פרוזבול הא אין בית דין יבול לכפל דברי בית
 דין חבירו אלא אם זן גיזיל תיטט חכמה ויבטלן ווארום
 איין בית דין קען גיט כבטל זיין די בייד פון דעם
 אנדערין בית דין סיידן ער איז גרעסער פון איהם
 מיט חכמה און מיט קעהר קענטשין. דריקער
 קענען מיר גיט כבטל זיין די הקנה פון הלל מאי
 וזיא איז גינען דיא הקנה פון הלל נאר פאר זיין

וזהר בלק דף קצו ע"א ת"ת לאלילות יוד הא ואו הא

פתח ר' אלעזר ואמר (ישעיה נ) מי כספ ירא יי' וגו'. מתי שומע בקול עבדו התי קרא חוקמוה כחריזא כללותא והכי
 הוא חזן דרגיל למותי לני כנשתא לללאה ויומח דהא לא חתי קב"ה סגיל מליה וחמר מי כספ ירא יי' שומע בקול
 עבדו דהשר הלך חשכים ואין נגה לו. מתי שומע בקול עבדו כמחן. אי תימח כנביאה או גבר אחרת מחן יבכ כנביאה
 או גבר אחרת לללאה. דבנין דללי לללתי שומע בקול נביאה או דגבר בעלמא. אלא הוה דללי לללתי ככל יומא איהו
 שומע כההוא קול דקרי ליה קב"ה ומשתבח ביה וחמר דליהו עבדו ודאי. שומע בקול במתי קול כההוא דלקרי עבדו.
 שבתא עלאה איהו דנפיק עליה קול דליהו עבדו. ומו דקלא אשתמע בכל חיוני רקיעין דליהו עבדו דמכלא קריאת
 ודא הוא שומע בקול עבדו. אשר הלך חשכים ואין נגה לו. וכי בנין דלא חתא לללתי הלך חשכים. אלא חוקמוה. אבל
 עד לא יתכשרא ישראל לבתי כנסיות סערה אחרת קרימא וסגיר כל כהורין דלא יתפסקין ויפקון על עמין.
 ות"ת זמנין ביומא אזלי סער אחרת דכר וטוקא ומשעטין בעלמא וההוא שידן חתקן לללתי בנין דלא הוי תמן קטרוגא
 כלל. וכדרי איהו עידן לללתי בנין (כי תשא קול ע"ה) דליטון אזלי למשעטא כסורי סודין והרי נשפה כדון פתיחין כוי
 ונהרין. עלאין נפסי ושריאן על כתי כנסיות כריסיהן דליטון דלאן לללתי ומתפלגן חורין על רישיהו והכי"ה שגיל על
 ההוא דלא אשתבח תמן ואמר חבל על פלתיא דהוא רגיל הכא והשתח דלך חשכים ואחשכר חמקי ניהורין והלך לשעטא
 כטוריא בעלמא ונפיק מההוא נגה נהורא דהרי וליה (ליה) ביה חולקא אין ענה לו כמה דלחמליג ושריא על אחרתין
 דתמן כמה עבין אחתבידו מניה (אין ענה לו השתח דלך חשכים). וחלו כוח תמן יבסח כספ יי' בכללא דעבר קדמאה.
 וישען כלהיו כרוס דענד תיניא. אר"ה אלעזר כרי ודלוי רוח כנבואה שריא עלך:

מספר חסידים סימן קיז קוח. יוסף לחק הלכה פסוקה

הר"ם הלכות תפלה פ"ו.
 (א) טעה ולא הזכיר הברלה בחיוב הרעת מצלים
 תפלתו ואינו צריך לתזור וכן מי שלא הזכיר על
 הנסים בתנוכה ובפסוים ועגנו בתפלת תענית אינו
 חוזר ומתפלל אחד יחיד ואחד ש"צ. ואם נזכר קודם

ישראל ששופע שאומרים עלי שיהא עב"ה צדיק לוטר
 יהיה אני אז צוד הערם קען זאגט אויף
 איהם ער איז א עב"ה ווייל קען דערקענט איהם
 גיט. דארף ער זאגן איך בין איוד מנא לו משה
 רבינו דאם ווייסין מיר פון משה רבינו אפר רבונו של
 עולם יכנסו עצמתי בארץ והאל לא יכתי ליכנס כסו עצמות
 יוסף משה רבינו האט גיזאגט פאר הקב"ה רבונו
 של עולם ווייל איך האב גיט זוקה גינען אריין
 צו גיין אין ארץ ישראל לעקעדיג ואלן ווייניג
 קסינס מייגע ביינער אריין קומען אין ארץ ישראל
 אזוי ווי די ביינער פון יוסף זענען אריין געקומען
 אין ארץ ישראל אפר הקב"ה האט הקב"ה גיזאגט
 צו משה דמיר כהאמתי קבר בארתי דער וואס איז
 סודך אין דעם לאנד ארץ ישראל דארף פגראבין
 פארנעמען

כשכנים זכו עלמותיו ליקצר בלתי לכל אדם ששזקק כשמשפח
 שאומרים ענין מי מלי סילנו מיד סכומים ילע למה שיש
 עכרי למי לכן לא יכנסו פלמוסין ללחן:
 הנותן יו למי שמסקו בשנים סבי וס מסית ירי עובדי מדינת
 כי כוח עמסין הם סלסוס לירי פכירס, סכל סמסון יין
 למי ששלסער וסמי יוכל ללסוד ולסחסלל כסוה: מפני לסלי
 וכספסקבו לו מפייסנת דסחו עלי וסמנע על סו לסר ססמסס
 סלסוס וסלסוס:

ולו הפלטה רעבית. וכל המתפלל שתי תפלות אזילו

יעקור את רגליו אומר ענגו כי אתה שבע תפלה
 סודה וסציל בכל עת צרה וצוקה יהיו לרצון אמרי
 פי וכו'. שכן ולא התפלל מנחה בע"ש יתפלל ערבית
 שתיים של שבת. וכן ביו"ט. זבת ולא התפלל מנחה
 בשבת או ביו"ט מתפלל כסוצאיהן ערבית שתיים של
 חול סכדיל כראשונה ואינו סכדיל כשנייה וסם סכדיל
 כשתייהן או לא סכדיל כסחת סהן יצא, אבל אם לא
 סכדיל כראשונה וסכדיל כשנייה חזרו וסחסלל תפלה
 שלושית מפני שהראשונה לא עלתה לו מפני שהקריטה

נועדין אין ארץ ישראל יוסף על שאמר כי נובכ טנבמי
 פארץ הגרים נוייל יוסף האם גיזאנט צום שר
 הסמקלים אוף בין גענעקת גיזוארין פון דעם
 יודישען לאנד זכו געמיינליך ליקבר פארץ האבין ויגע
 בייגער וזכה גיזוען ויזא זאלין כסארקאין ווערין
 אין ארץ ישראל אבל אהרן יששכרף כששפסע שאמרס
 עלך איש מצרי היציל מיר הרעים אבער דוא האסם
 געקערט ווי די מעקשער פון יתרו האבין גיזאנט
 אויף דיר אפצרי האם אונו גערעקעט פון דיא
 פאקטמקער און דוא האסם געשוויגען ווא אסרף
 איש עברי אנכי און דוא האסם גיט גיזאנט אוף בין
 איור לכן לא יכנס עמסיהך גיט דריבער וועלן
 דיגע בייגער גיט אריין גיין אין ארץ ישראל.
 הנהו יו למי שספקו בשנים חברי זה ספיע עברי עכרה אז
 אייגער גיט ויין צו דעם מענשש וואס ויין
 האנוייל איז מיט ווייגער, העלפם ער דעם מענשש
 ער זאל וינדריגען כי הוא מסטיך את האדם לירי עכרה
 ווארום ויין ציהט דעם מענשש צו קונה ויין זאל
 הנותן יו למי שספער ואינו יכול ללמוד ולהתפלל כבונה
 מפני צרה אבער אז ער גיט ויין צו דעם מענשש
 וואס האסם צער און ווערין דעם בעט קען ער גיט
 לערנען און קען גיט דאווענען מיט פאקס ויכספסקו
 אז סתישבת דסחו עלי וסמנע אונ או ער גיט איהם
 כרייגקען ויין ווערם ער רודיקער און ווערם
 כרייליק על זה יאמר השלשם אליהם ואנשים אויף דעם
 מענשש און אויף דעם ויין ווערם גיזאנט ער
 כאמך כרייליק גאט און מענששין:

פארנעקסן צו זאגין די זאכן אין די הויכע שמונה
 עשרה דארף ער גיט דאווענען נאך אמאל שמונה
 עשרה וסם ניסר קודם שיעבר את רגליו אויב איידער ער
 האם אוועק גערירט די פיס פון ארם נאך שמונה
 עשרה האם ער זיך דערקאמט או ער האם גיט
 גיזאנט ענגו, זאל ער זאגין ענגו ביו זאגני אשמע
 כי אתה שומע הפלה פודה ומציל בכל עת צרה
 וצוקה יהיו לרצון אמרי פי ויגיון לבי לפניה ה'
 צורי וגואלי, עושה שלום אונ ויטימער שבת ולא
 התפלל מנחה ביום שבת אויב ער האם פארנעסין אונ
 האם כרייטיג פארין נאמט גיט דעראוינט מנחה
 יתפלל ערבית שתיים של שבת זאל ער דאווענען שבת ביי
 נאמט צו מעריב צוויי קאהל שמונה עשרה פון
 שבת זכו ביום טוב אונ אזוי איז דער דין או ער האם
 פארנעסין ערב יום טוב צו דאווענען מנחה זאל ער
 דאווענען יום טוב ביי נאמט צו מעריב צוויי קאהל
 שמונה עשרה פון יום טוב שבת ולא התפלל מנחה בשבת
 או ביום טוב אויב ער האם פארנעסין שבת ביי סאג
 אדער יום טוב בייא סאג צו דאווענען מנחה סחפלא
 כסוצאיהן ערבית שתיים של חול זאל ער דאווענען מוצאי
 שבת אדער מוצאי יום טוב צו מעריב צוויי קאהל
 שמונה עשרה וואקעדיעע סכדיל כראשונה ואינו סכדיל
 כשנייה אין דיערשע שמונה עשרה זאל ער זאגין
 אהרן חונקתו און אין דיא אנדערע שמונה עשרה
 זאל ער גיט זאגין אהרן חונקתנו וסם סכדיל כשתייהן
 און אויב ער האם אין בייך שמונה עשרה סם
 גיזאנט אהרן חונקתנו איז אויך גוט או לא סכדיל כסחת
 סהן יצא אדער ער האם אין בייך שמונה עשרה סם
 גיט גיזאנט אהרן חונקתנו איז אויך גוט אבל אם לא
 שמונה עשרה האם ער גיט גיזאנט אהרן חונקתנו
 גיזאנט אהרן חונקתנו חזרו וסחפלא תפלה שלישיה זאל
 לא עלתה לו וייר די ערשטע שמונה עשרה ווערם גיט
 געדאווינט די ערשטע שמונה עשרה פריער ווי ער
 נווארום אז מען דאווינט צוויי שמונה עשרה סם
 ערשטע שמונה עשרה פאר מעריב און די אנדערע
 האם אין דיא ערשטע שמונה עשרה גיט גיזאנט
 האם ער יוא גיזאנט אהרן חונקתנו. זעהט מען אז
 מנחה און דיא אנדערע שמונה עשרה האם ער
 שמונה עשרה נאר גיט גירעכטיג און ער דארף
 מנחה וכל המתפלל שתי תפלות אזילו שבת וסמנע לא

סכדיל כראשונה וסכדיל כשנייה אבער אז אין די ערשטע
 און אין דיא אנדערע שמונה עשרה האם ער יוא
 ער דאווענען אררישע שמונה עשרה מפני שהראשונה
 גירעכונט מפני שהקריטה להפיל ערבית וייר ער האם
 האם געדאווינט דיא שמונה עשרה פון מעריב
 דיינו פאר מנחה און פאר מעריב דארף ויין דיא
 שמונה עשרה דארף ויין פאר מנחה, און אז ער
 אהרן חונקתנו און אין דיא אנדערע שמונה עשרה
 די ערשטע שמונה עשרה האם ער געדאווינט פאר
 געדאווינט פאר מעריב דריבער ווערם די ערשטע
 דאווענען אררישע שמונה עשרה זיא זאל ויין פאר
 יתפלל ו אחריו דער וואס דאווינט צוויי שמונה

שחרית וכוסף לא יתפלל זו אחר זו אלא ישהה בין תפלה לתפלה כדי שתתחונן דעתו עליו:

עֲשֶׂה־הֵם אֵינְנֶה נֶאֱדָרָה בְּיַד אֱלֹהֵי שְׁחָרִית
 אֲנִי וְכֹסֶף וְזָל עַד גֵּשֶׁם וְאֲנִי וְעֵינַי שְׂמֹנֶה עֲשֶׂה־הֵם
 בְּאֶדְרָתְךָ נֶאֱדָרָה בְּיַד אֱלֹהֵי שְׁחָרִית וְכֹסֶף וְזָל
 עַד גֵּשֶׁם וְאֲנִי וְעֵינַי שְׂמֹנֶה עֲשֶׂה־הֵם בְּיַד אֱלֹהֵי שְׁחָרִית
 אֲנִי וְכֹסֶף וְזָל עַד גֵּשֶׁם וְאֲנִי וְעֵינַי שְׂמֹנֶה עֲשֶׂה־הֵם

בלק יום ד תורה

אונקלוס

להשליך מתי' דר'א יתנה נפ' י יה יהו יהודה . רוח יוד הא ואו הא . נשמח יהודה חיה יחיהו ודפלי וו אל שם ב'ן שבועשה בניקוד ווליס :

י ארי יקרא איקרינה
 לחדא וכל די תימר לי
 אעביד ואיתא בען לומ
 לי ית עמא הדין :
 יי ואתיב בלעם ואמר
 לעבדי בלק אם יתן לי
 בלק מלי ביתיה בסף
 ודהב לית לי רשו
 למעבר על גזירת
 מיםרא דיי אקהי
 למעבר זער תא או
 רבתא : יי ובען אוריכו
 בען הקא אף אתון
 בלילא ואדע מה יוסף
 רשי

י כי כבד אכבדך מאד . ז (כמדבר רבה) יותר ממה
 שהיית נוטל לשעבר (ר"ל כמלמדת סיוחן) אני נוטל לך :
 יח) מלא ביתו כסף וזהב . למדת שנספס רחבה
 ח ומחמד ממון אחרים אמר רש"י לו ליתן לי כל כסף
 וזהב שלו שהרי רריך לשכור חיילות רבות ספק נוטל ספק
 אצו נוטל ואני והוא נוטל : לא אוכל לעבור . על כרחו
 גלה שהוא ברכות אחרים ותנבא כאן שאינו יכול לבטל
 הכרכות ש שנתכרכו האכות מפי השכי"ן : יט) גם אתם.
 פיו הכשילו גם אתם סופכם לילך בפתי נפש י כראשונים:
 מה יוסף . לא ישנה דבריו כ מהכרה לקללה הלואי שלא

ודל"ב סי'א"ב סוף יודע לכבד ארובו שמה כל מה שכבד אותו
 עדיין לא כתיב לחיי כבודו : ח מדלג אמר בלעם אל יחסון בלק
 את רשעי או שום דבר אחר יפשה לי לא אוכל לעבור וגו' אלג
 אמר אל יתן לי בלק פלג ביטוי חספ וחסד למרנו שנספס בו :
 ט כלומר יבא ולא ידע מה יבא שילג מסוי לא אוכל לעבור אל
 סי' ה' ופי' ה' יכולת חס שניסב , ר"ס" . פ"ג דקשה לרש"י למה
 אמר לא אוכל לה"ל לא לעבור דהוי משמע דפולג בעבורו אבכ
 לא אוכל משמע שאינו רשאי ליהן שהוא ברכותו של הקב"ה
 ומדכ"ל לא אוכל להלגס מאי פי' דקאמר אלג לא אוכל
 לנטות הכרכס שנתכרכו מפי' וק"ל : י דאמרו נספס : כ דק"ל
 סי'ל"ג יבכר ה' עמי אלג ה"ק יודע למה שלג ישכר בו' הלואי שלא
 יוסיף לכבד . וסר"ס" פי' גם כתי' ע"ד יבא ולאו יודע מה יבא :

שפרי חכמים

פירוש לתורת אלהים

או ער אין ראשון פון גאט ברוך הוא אונ האט
 גביאות גי'אנט או ער וועט ניש קענען כמס' זיין
 דיא ברכות וואס אונגעבע אבות זענען געווארין
 גיגענשט פון הקב"ה : יט) וזהו אצונד שבו נא
 וואס איהר דא אייך היינטיגע נאכט וואהר וועל
 איך וויסען וואס גאט וועט מיט מיר נאך ביידין .
 רש"י שרייבט אזוי האט בלעם גי'אנט ער וועט
 געוויס ניש גענעדערין פון דיא ברכות וואס ער האט
 וויא גיגענשט אונ וועט זיין געוויס גיט הייסן
 שעלמין אונ הלואי ער נאל גיט מערין זיי ברכות

אליהו וועל דיה ויער ערליך
 האלמין וכל אשר אונ אלץ וואס דוא וועסט מיר
 זאגין וועל איך קאהן לכה נא אונ גי'אנר אונ
 פלוג מיר דאס דאזיגע פאלק : יח) וישו בלעם האט
 בלעם גיגענפערט אונ האט גי'אנט צו די קגעקט
 פון בלק אם יתן לי ווען בלק ואל מיר אפילו געבין
 זיין הויז פול מיט גאלד אונ מיט ויקבער לא אוכל
 קען איך גיט ענדערין דאס ווארט פון גאט מיין
 גאט לששתי צו קאהן אקלייגע ואך אדער אנרויסע
 ואך . רש"י שרייבט דא האט ער געמוזט מוכה זיין

י' מללא עמי: כ ואתא
 מימר מן קדם י' בבלעם
 בליליא ואמר ליה אם
 למקרי לך אתו גבריא
 קום איזיל עמהון וברם
 ית פתקמא די אמליל
 עמך יתיה תעביר :
 כא וקם בלעם בצפרא
 וזריו ית אחניה נאול עם
 רברבי מואב: כב וחתקיה
 רזנא דני ארי איזיל הוא
 ת"א קום לך חסם . סכדלתי קם
 סכות : ויקם בלעם כעקר
 והכס . סכדלתי קם .

יִסַּף יְהוָה דְּבַר עַמּוֹ: י וַיְבֵא אֱלֹהִים
 אֶרְב־בְּלָעַם לִידָה וַיֹּאמֶר לוֹ אִם--
 לִקְרֹא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוּם לְךָ
 אִתָּם וְאֵךְ אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר־אָדְבָר
 אֵלֶיךָ אִתּוֹ תַעֲשֶׂה: שְׁלִישִׁי כֹא וַיִּקָּם
 בְּלָעַם בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־אֲתָנוּ
 וַיֵּלֶךְ עִם־שָׂרֵי מוֹאָב: כב וַיַּחֲרֹ־אֵף
 אֱלֹהִים בִּי־הוֹלֵךְ הוּא וַיִּתְּיָצֵב

בעל המורים

(כ) ואך אס הדבר . יכיל אס יכלה לקלל האומות יקלל ישראל
 עממס או אס יכלס לכדך ישלסל ייך האומות ג"כ פ"ל ט'ך

רש"י

יוסף לכך כלן נתנחם שמעיה להוסיף להם כרכות על
 ידו: (כ) אם לקרא לך . אם הקריאה שלך וסבור אחת
 לעול עליה שגר קום לך אחת: ואך . על כרחך את הדבר
 אשר לדבר אליך אחת תעשה ואעפ"כ וילך בלעם אחת
 שמח אפתחו ויתרלה: (כא) ויחבש את אתנו . מכאן
 שהשאלה מתקבלת אחת וסורה ל חשבש הוא בעלמו . אחת
 (כב) וישכס אכרחהם בכקר ויחבש את המורים: עם שרי
 ראה שהדבר רע צטיני המקום מ עתמאה

רשב"ם

(ככ) כי הולך הוא . ברצון מתאוה לקללם אע"פ שהיה
 יודע שאין הכזיה רוצה :
 שפתי חכמים

ל כיון שקם בכקר קודם קצמו עכ"ו כדי למסר וליך ובלע
 להשכח מל שהנערים ימכשו לחם חמורו וחו קסס ל"כ למה ול
 חכ"ו וישכס בלעם וכו' . ופתחן כדי לרשעו ושושבו כל מקום
 אמר הקב"ה כו' : מ' דק"ל למה כתוב ויחך אף ס' וכו' והלא אמר
 לו קום לו חסם אלל ראה שהדבר רע הוא צטיני במקום שלא
 הכיר לו לילך אלל צטיני להאסו לטול טוה סכר וכו' כמלס
 לילך כדי לקלס לטיכך ויחך אף ס' וגומר והכ"ס ס' כיון
 הקב"ה רשע כבר קדמך אכרחה אכיהס שנלמך (כראשית
 וממדבר רעה) לנו כלכס שוה: (ככ) כי הולך הוא .

דעת וקנים מבעלי התוספות

הרשע נכנס מערך מעשי חסם לא סיה דמסו להלל לא סיה לו
 לילך חלל וה"ל כך סיה סכרל שלו מחכר שחלל לו סכ"ס
 מחחלל לא סלך וסכר כך אמר לו לך ס"כ מוז בו ויכדמסו לקללס
 לטיכך

פירוש לתורת אלהים

אונ דא האמ ע גביאות גי'אנאם או נאמ נועם ויי
 געבין נאך ברכות דר'ך איהם: (כ) ויבא אלהים אונ
 נאמ איז גיקוקען צו בלעם בייא דער נאכט ויאמר
 לו אונ האמ איהם גי'אנאם אס לקרא אויב ויי זעגען
 געקוקען דיה רופין פון בייגנאם נועגין בלוקר
 אויב דיא מיינאם דער פאר שבר צו קריגען קום
 לך שמימא אויף אונ גי'אם מימ: וייא ויך את הדבר
 גאר דיא זאך און איה וועל ביידיין צו דיר דאס
 וועקמו מווען סאחה: (כא) ויקם בלעם אונ בלעם
 איז אויף גישמאנען אין דער פרייה אונ האמ
 גי'אמפעל'ס ויין אייזיל יתך אונ איז גי'אנאנען מימ
 דיא הארין פון מואב. רש"י שייב'ס מחמת דיא
 גרויעקע שגארה וואס בלעם האמ גי'אמ אויף דיא
 יודין האמ ער אליין געואמפעל'ס ויין אייזעל:
 (כב) ויחד אונ עם האמ גי'ברענגט דער גארין פון
 גאם ווייל ער איז מיט וייא געאנאנען ויחבש

(כ) אם לקרא לך . ס"י אם אסו סבור לסמכך כהליכך קום
 לך חסם ואל מחלך סמסמדי סכך וך ידוע מדע כי את
 סדכר אסר לזכ"כ לילך אחוה הדבר על כרחו: (ככ) ויחך אף
 סלטיס כי הולך סוה . ופ"ס שנתן לו רשום ז"ע מחשכס בלמס

ליקוטים על התורה

כט ויבא אליהם אל בלעם לילה . גאם איז געקוקען צו בלעם
 בייא נאכט אונ האמ גי'אנאם צוא איהם אויב דיא
 פיענשטן זעגען געקוקען דיה רופין גי' מיס וייא . דר אברבנאל
 זאגט דער שטייגער איז און מען רופט אדקאסאר צו אקראנען
 אויב עם איז גי'ס וייס . רעכנ'ס ויס דר דקאסאר דאס שטיקל
 זועג וואס ער איז געאנאנען . ער נעמט גאר זעלס פאר דעם
 פיעדעצין פארשטייבין . זאגער איז דער דקאסאר ווארנאם וייס
 פון דעם קראנען כוון מען דעם דקאסאר בצאחלין פאר דעם
 וועג בוונדער אונ פאר דעם פיעדעצין בוונדער . בלק האמ
 געבוטנאם וייס פון בלעם . פאר דעם געארדאמט נעמען צוויי
 ערליי שבר פון בלק פאר ויין גיין צו בלק אונ פאר דעם פליכין
 דריבער ה'ס גאם גי'אנאם צו בלק פליכין ואלקסו גי'ס . קענעמו
 גי'ס נעמען בלעם פאר פליכין גאר גיין סכנעס גיין צוא בלק
 אונ מעקנאם נעמען שבר פ'ר דעם גיין אויב מען וועט דיר געבין:
 (כב) ויחך אף אליהם כי הולך הוא וכו' . ספרשים פיעדעצין
 פ'ר דער האמ הקב"ה געהייסן בלעם ער זאל גיין צו
 בלק פאר וואס איז איצט גאם ביין גי'וען אויף בלעם וואס ער
 שייז געאנאנען . גאר דער היירוד איז דיא פיענשטין וואס גי'ען
 סאחה בשוף אדער זיי סראכטין עצות ווי אוי' ווי יואלין איינעם
 שלעכטס מאחה . ווילען וייא גיין אפגעווינדעטס פון אלע
 פיענשטין . אונ ווען הקב"ה האמ גי'אנאם צוא בלעם ער מעג

גיין צו בלק . האמ הקב"ה גי'אנאם צוא בלעם קום לך אקס .
 שמי

משפט ואהבת-חסד והצנע לכת עם-אלהיה : **לך אנשא סה טב וקה יי**
י קול יהוה לעיר יקרא ותושיה יראה שמה שמעו
מפה ומי יעדה: י עוד האש בית רשע אצרות
רשע ואיפת רוזן ועומה: ה האופה במאזני רשע
ובכיס אבני מרמה: י אשר עשיריה מלאו חמם
וישביה דפרוי-שקר ולשונם רמיה בפיהם :
 ד עוד האית בית בשיעא אוצרו דרשע וימכלן דשקר מייהוין לום: ה היוזון במוזו דרשע
 ויבכיס דביה סתקלון רבקינ ויערקינ: ו בעתירקא קלן אוצריהון חסוף ויתבדא במללון שקר
 ולישנהון נקלון בפומהון :

מצודת דוד

(ג) קול ס' ייקר ויקל . כנה קול ס' קודם לטעם הטיחתי סוף
 יבשלים ליהי יקרא נשורר אנשים למשנה: ו תושיה יראה שמה .
 ר"ל מקול הכותב על ע"י אש תושיה הכותב את שמך ותחזק
 כך הוא הכיפה המצנין כסס ה' שמו משה . ו כס ימנר שמו
 סעספה הסוכן לככות כ"ל הכי . ו גורל ספורעניות הסוכן עליכס
 ומי הוא העיידר חוסם הלל ס' ספיקולת ידו ולחומר סה סכידס
 סוף סקודס סתלון כמלמכו וספורעניות העיידרות כ"ל גרלה
 ויחזקו וסעייידר סוף בעל יכולת וס' א"כ סתלמלו סעמד סתדו
 וישונו אל ס' (ד) מוד רלס . ר"ל עכ"ל רלו מוד סלס יס בדיס
 רשע אולכות הרשע סתמס בגול ומוסק אל ס' סתדור לעטלו
 וכסומד הלל עכ"ל לא סכ ולא ספידר העושר: ו יספס רזון עומס .
 ר"ל רלו ס' סעייין כדכחו יספס כחופס וסמסר לספוט כס הכדיו'
 ללוי כסס לטעם כנה כולל וכן סוף סעייין אל סכנו וכו' סתלמלו
 טבל לסתקד כמסעס אל עעייין סתון סמור אללנו: (ו) עשיריס .
 כטיכס יי לסלון סוף סכדכרס כמון ססס :

והצנע לכת. הוי געטע למיידך כדחלחא דלהלך: (ג) קול
 ד' . קול נביא דה' על קרחה מכריון להס תשובה:
 ותושיה . קורא להס הכיפה אשר רואה את שמך אשר נותן
 לב להתכונן ולראות דרכיך: שמעו משה . סמו חזון
 ושמעו משה הספורעניות: ומי יעדה . ומי הוא אשר ייעד
 אוחו הספורעניות: (ד) האש . היש כלככס סתחקימו
 אצרות רשע: ואיפת רוזן . מדה קסנה רשע וספיריכס ממיס
 כה סענייס ומניאויס להס רוזן היול עומה לפני הקב"ה:

רשי"י

הצנעה להס . סעמלח וסס נלפו של סקב"ה: (ס) סלכוכה . ר"ל אשכ היס
 סעייין סעייין כדכחו יספס כחופס וסמסר לספוט כס הכדיו'
 ללוי כסס לטעם כנה כולל וכן סוף סעייין אל סכנו וכו' סתלמלו
 טבל לסתקד כמסעס אל עעייין סתון סמור אללנו: (ו) עשיריס .
 כטיכס יי לסלון סוף סכדכרס כמון ססס :

כתובים תהלים צא

לחשיך מיסור ומלכות ד'א' שיון דלת יוד נפש שיון שיון דלת יוד רוח יאהרונהי נשמה דיסור א אר
 ארנ ארני נפש ארני רוח אלף דלת נון יוד נשמה דמלכות יו דה וו הו חתי יהודה דיסור ירוה חיה יהודה דמלכות
 אל שם בן שבעשתי:

א רק בעיניך תביט ושלמת רשעים תראה: ב כִּי־אתה
יהוה מחסי עליון שמת מעונה: ג לא־תאנה אליה רעה
ונגע לא־יקרב באהלה: ד כי מלאכיו יצוה־לך לשמרה
בכל דרכיך: ה על־כפיים ישאונה פן־תגוף באבן רגלך:
ו על־שחר ופתח תדרוך תרמס כפיר ותגין:

ומכתשאו ומוניקאו לא יקרבו כמספנייה: ד ארום סלאכוד יפקד עלך למסרנייה בקל אויחסיך: ה על
 הונקפיהוין ויחלוקך דלקא התקד כפיצרא בישא דתחיל לאבני רגלך: ו סל נוד כר אריון וספתנא התקעום
 התרמוס ארין וחווקמא:

מצודת דוד

(ב) קול ונ . ויחמס סלכוכה סכדו כק כעייין וסלכס סעלמיון
 סלכוכה וסלכוכה סכדו לא יעמו כן לעס: (כ) כי ססה .
 כלשכ סתמל ססה ס' סעסי וכל אל עליון סתיס עעוון כ"ל כסעס
 כו כלסס סכוכה כעכוכו להסוה כו מורס וסעסר: (ג) לא
 סחורה . אז לא סחורמן לך רעה: ונגע וגי' . ככל סכדכ סע"ס:
 (ד) על כפיים . כמלכיס סכס סעלו חווקך סל כף יכד וכל
 ינוסון ללכס כעקן כעקלן כ' סן סכס כעקלן כעקן סעלמל כעקן
 מלכס כעקלן וכל ייקו חוקך:

(ה) ושלמת רשעים . וכליון סלסס: (כ) כי אתה .
 סחמט ס' סחסי: עליון שמת מעונך . את הקב"ה
 סחמט מעון מכעסך: (ג) לא תאונה . לה תקרה: (ס) פן
 תגוף . סן תכסל:

רשי"י

הצנעה להס . סעמלח וסס נלפו של סקב"ה: (ס) סלכוכה . ר"ל אשכ היס
 סעייין סעייין כדכחו יספס כחופס וסמסר לספוט כס הכדיו'
 ללוי כסס לטעם כנה כולל וכן סוף סעייין אל סכנו וכו' סתלמלו
 טבל לסתקד כמסעס אל עעייין סתון סמור אללנו: (ו) עשיריס .
 כטיכס יי לסלון סוף סכדכרס כמון ססס :

פירוש ע"מ

(א) רק בעיניך תביט ושלמת רשעים תראה דוא וועקסט
 קאר ועהו קיס דייעב אויגין ווי די רשעים
 פאלין , אונ דוא וועקסט ועהו דאס באצאהלונג
 וואס גאט וועט באצאהלן אונ שטראפן די רשעים:
 (ב) כי אתה ה' ספתי ווען דוא וועקסט דאס ארץ ועהו
 וועקסטו נאגין קאר דוא גאט בויט מיין כעשייער

[6] כל. טו"ט. שפארין כסודורו של טרק זה לפרק אלו סין
 המחיקין [ג] ארן. ארן זו משל לנומל ארן מתים וכו'
 טע"ב, ה"ט: [ג] ארן כו'. סופר כמדכסו דרש"י בנמ'
 מנין לתחית המתים מן סתורה ואפי' יס' מודה ועלמין שימי
 המתים אלא ללא רמיזא כדכוי"טא כופר הוא סודלי ופוקר שיש
 מתים המתים מן הסורה מע
 לו להענינו וכו' מהי"ן הוא יודע
 חלק כופר גמור הוא, כ"י:
 (ה) ונמ"ג פ"ה דלכות סוס'
 כ"ג הכסה ונמכתו: [ד] המכ':
 כ"ג דכסוף הוא חף שיש ממש
 שאין כוח מלי בגוף וב"ש
 כשחולה כל גופו: [ה] ירבעם
 כו'. בנמ'. י"ף לכו מקמ"י:

כלי זמנטי דנלח דמלכות דזיריט א אל

כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב. אפי' אלו שנתחייט
 מינה ככ"ד מפני רשעתן יש להם חלק לעוה"ב ועוה"ב
 האמור כלן הוא העוה"ב אחר תחיית המתים שעתידים
 לחיות ולעמוד בגופם וכנפשמם חיים נלחיים כחמה ולכבנה

וכוכבים כדמייתי בנמרח
 כה"ל פירקא מתים שמתוין
 לחיות אין חוזרים לעפרם
 והעוה"ב אין זו לא אכילה
 ולא שמייה ואפי' שיש בו
 גוף וגייה אלא לדיקי' וזשי"ז
 ועטרוהוין כדאמרינן וההני
 מזוי השכינה ומפני שאין כל
 ישראל שוין זו אלא הגדול
 לפי גדלו והקטן לפי קטנו
 מש"ז קתני יש להם חלק:
 האומר אין תחיית
 המתים מן התורה. בנמ'

[א] כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר
 ועמד כולם צדיקים לעולם יירשו [ב] ארץ
 נצר במשעי מעשי ידי ההתפאר. ואלו שאוין להם
 חלק לעוה"ב. האומר [ג] אין תחיית המתים מן
 התורה, ואין תורה מן השמים, ואפיקורוס. ר"ע
 אומר אף הקורא בספרים החיצונים, והלוחש על

[ד] המכה, ואומר כל המחלה אשר שמתני במצרים לא אשים עליך כי אני
 ה' רופאך. אבא שאול אומר את ההוגה את השם באותיותיו: ב' שלשה
 מלכים וארבעה הדייטות אין להם חלק לעוה"ב ג' מלכים, [ה] ירבעם,
 אחאב, ומנשה. רבי יהודה אומר מנשה יש לו חלק לעוה"ב, שנא' ויתפלל

קאמר וכל כך למה תנח הוא כפר בתחיית המתים לפיכך לא יהיה לו חלק בתחיית המתים, ומכאן אנו מוכיח
 שטו"ט האמור כמשנה זו אינו העולם כמשנמות מונחי' בו בזמן הוא אלא העולם של תחיית המתים כדפרישתי:
 אפיקורוס. שמכזה ת"ח וכ"ש המכזה התורה עלמה: בספרים החיצונים. ספרי מינים כגון ספרי ארבע"ז
 יוניו וחכריו (ח) וככלל זה הקורא בספר דברי הימים של מלכי עוב"ס ובשירים של ענבים ודברי חסד שאין
 בהם תמימה אלא תועלת אלא חיבור וזמן נלכד: והלוחש על המכה. וכדוק בנדד הוא לחין לו חלק לעוה"ב
 לפי שאין מוכיזין ש"ס על הרקוקה: וההוגה את השם. ש' ד' אותיות כמו הוא לכתב: ב' שלשה
 מלכים וארבע' הדייטות'. אפי' שגדולים ומכונים היו אין להם חלק לעוה"ב שלא היתה אמונתם שלימה ואפי' ג'
 דכלעם מעכו"ס היה ואין כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב תקן מעווס דקי"ל חסדי אה"ע יש להם חלק לעוה"ב

[ד] המכה, ואומר כל המחלה אשר שמתני במצרים לא אשים עליך כי אני
 ה' רופאך. אבא שאול אומר את ההוגה את השם באותיותיו: ב' שלשה
 מלכים וארבעה הדייטות אין להם חלק לעוה"ב ג' מלכים, [ה] ירבעם,
 אחאב, ומנשה. רבי יהודה אומר מנשה יש לו חלק לעוה"ב, שנא' ויתפלל

קאמר וכל כך למה תנח הוא כפר בתחיית המתים לפיכך לא יהיה לו חלק בתחיית המתים, ומכאן אנו מוכיח
 שטו"ט האמור כמשנה זו אינו העולם כמשנמות מונחי' בו בזמן הוא אלא העולם של תחיית המתים כדפרישתי:
 אפיקורוס. שמכזה ת"ח וכ"ש המכזה התורה עלמה: בספרים החיצונים. ספרי מינים כגון ספרי ארבע"ז
 יוניו וחכריו (ח) וככלל זה הקורא בספר דברי הימים של מלכי עוב"ס ובשירים של ענבים ודברי חסד שאין
 בהם תמימה אלא תועלת אלא חיבור וזמן נלכד: והלוחש על המכה. וכדוק בנדד הוא לחין לו חלק לעוה"ב
 לפי שאין מוכיזין ש"ס על הרקוקה: וההוגה את השם. ש' ד' אותיות כמו הוא לכתב: ב' שלשה
 מלכים וארבע' הדייטות'. אפי' שגדולים ומכונים היו אין להם חלק לעוה"ב שלא היתה אמונתם שלימה ואפי' ג'
 דכלעם מעכו"ס היה ואין כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב תקן מעווס דקי"ל חסדי אה"ע יש להם חלק לעוה"ב

אָרְעָר עַר פֶּאָר שְׁעָמָט דִּי לִוְדָרִים וְזֵאֵם לְעִרְעָנָע דִּי
 הַתּוֹרָה. רַבִּי עֲקִיבָא וְזֵאֵם אֶף הַקּוֹרֵא בְּסִפְרֵי הַחִיצוֹנִים אֲזַן
 עַר לִיעֲנָם אֶפִּיקוֹרֵסִישׁ עֲסָרִים וְעָמָט עַר אִידֵי גִיט
 הַקּוֹרֵא עוֹלָם הַקָּא וְעִינֵי דְהַרְעִיב וְהַלּוֹחֵשׁ עַל הַמְּכָה אֲזַן עַר
 רַעַם אוּיָף אֶמְכָּה וְזֵאֵם אֲזַן עַר וְזֵאֵם רַעַם פְּסוּקֵי
 הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שָׁמַתִּי בַּמִּצְרִיִּם לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי ה' רוֹפֵאֲךָ
 אֲזַן עַר שְׁפִיטִים בְּאֵרֶל אוּיָם. הָאֵם עַר גִּיט עוֹלָם
 הַקָּא. אָבָא שְׂאוּל וְזֵאֵם אֶף הַהוֹגֵה אֶת הַשֵּׁם בְּאוֹתוֹתָיו
 אֲזַן עַר רַעַם אֲרוּיִם רַעַם שֵׁם הַיְוִיהָ מִיט דִּי אוֹתוֹת
 אֲזוּי וְיֵי עַר אִיזָן עֲשְׂרִיבָעֵן. הָאֵם עַר אִידֵי גִיט עוֹלָם
 הַקָּא: ב' שְׁלֹשָׁה מַלְכִים וְזֵאֵם בְּרֵי הַדֵּיטוֹת אִין לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם
 הַקָּא דְרֵי מַלְכִים אֲזַן פִּיר פְּרָאֲרִימָע מְעַנְמָשׁוּן וְגִיט
 מַלְכִים [ה] הַקּוֹרֵא גִיט אַחֲלָק אִין עוֹלָם הַקָּא שְׁלֹשָׁה
 מַלְכִים וְעַר וְעִנְעֵן דִּי דְרֵי מַלְכִים, יְרָבֵעַם, אַחְאָב,
 מְנַשֶּׁה, רַבִּי יְהוּדָה וְזֵאֵם מְנַשֶּׁה יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַקָּא
 מְנַשֶּׁה הָאֵם יֵא עוֹלָם הַקָּא שְׁנַמָּר וְזֵאֵם עִם שְׁמִיטִים

פּרקי א' ב' כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא אלע ירדן
 האבין אחלק אין עולם הבא, אפילו
 די מענמשין וזאם בית דין האבין ויי גיהנות פאר
 זייערע עבירות האבין אויך עולם הבא שנאמר
 וזארום עם שמיים אין פסוק ועמד כלם צדיקים דיין
 פאלק וענען אלע צדיקים לעלם יירשו ארץ ויי ועליון
 ירשנו עולם הבא אויף אייביג נצר משיי ויזא וענען
 דער צווייג פון מיון פלאנצונג מעשה יחי להתפאר ויי
 זענען דיא ווערק פון מייער הענט וזאם אויך האב
 זיי באשאפן אויך זאל מירך בארומען מיט זיאי וזא
 שאין להם חלק עולם הבא די מענמשין האבין גיט
 אחלק אין עולם הבא האמר אין תחית המתים מן התורה
 אז ער זאגט אין די תורה שמיים גיט אז די מתים
 וועלן לעבעדיג ווערן ואין תורה מן השמים ארער ער
 זאגט די תורה אזי גיט גינעבין גיטוארין פון הימעל
 באפיקורוס ער איז מבנה וער פאר שעמט די תורה.

פירוש עברי מיימט

וועסט מערעטין אויף גיפטיגע שלאנגען. תרומה כס'ר
 ויחין דוא וועסט מערעטין אויף יונגע לייבין און
 אויף קראקאדעליון. איין מאהל וועסטו געהיים
 ווערין מען זאל דיר קיין שלעכטם טאהן, דאס
 אנדערע וועסטו גיהאלפן ווערין אז דוא וועסט
 נאך שלאנגן דייער פיינד און וועסט זיאי צו
 מערעטין, דאס וועט אלץ זיין פאר דיין פאר-
 זייערונג אויף הקב"ה:

און קראנקייטין וועלן גיט קומן אין דיין געזאלט:
 (ה) כי פלאבין ציה לך לשפוד בכל הדבד וזארום גאט
 וועט געבישמען זיינע מלכים זיי זאלן דיר היטין
 אין דייער אלע וועגן וזא היין דוא וועסט גיין:
 (ה) על פנים שאיך זיי וועלן דיר טראגן אויף דיא
 הענט, און וועלן דיר גיט לאזין גיין אויף דיא
 ערד מן טהפ באבונגלך מאקער וועט דיין פוס אן
 שמיטקין אין אשמיין: (ו) על שחל וספן תדרוך רוא

דייטן רובה: הרי אלו כוהדים. שעבדו ע"ג ידונו כסקילה ומתן פס. ולרובים אכתי עיר הנדחת שני עדים והתראה לכא"ל שהיו מרובים להם כתי דינים (ב) וכל מי שנמלא שעבד ע"ג בעדים והתרא' מפריטי' אוחן עד שיראו אם הם הרוב של עיר ומכילין אוחן לב"ד הגדול (ג) ונזמרון דין שם והזמין אותם כספיק ומזמין אכד וכל לא מנאלו רובה של עיר דמין אוחן כסקילה ומזמין פלט: ה' החמרת והגמלת. שירא של חמרת ושל גמלת עשיתהו בעיר ל' יום (ד) הוי להו בכלל יושבי עיר: הרי אלו מצילין.

ולא כיום אכתי ולא קטנים. גמ': [ב] כ' עד ס' פו'. ילפינן לה גמ': (ג) לא יעשו דלמן דמין כ' כיום אחד דמין כפ"י מ"ד דלא דמין בהם דמיתא ח' וכן פליגי להו דין כ"ו אלא מיום דפשיט עדים לכל א' וא' וכן פליגי להו כל אחד ואחד כיום א' מדין נכסי כתי דמין כתי במקומו דמין כיום אחד ויגמיר דין כלל כיום אחד וא' אהם מניה חז דין, כתי: (ג) דמין כפ"י ע"ס: (ד) גמלא ודמיתא ובעט הלא כפוי וכלא כחשבי העיר יכ"ח אכד יכבא ל"ח סא נחשו ככתי מנח לתא לרבי העיר סא נחשו מנחשא עמא כתי דל' יום וקרינן כתי חז ויכתי העיר סא: [ק] לריקס כו'. וסא שאר יושבי העיר כלא שדומתם כיום. כתי: [ב] אובדן. כתי אוקס פריס לנכסי לריקס עמולה לה כל לרובא כמקומה.

קמנים או שהורה מי עמומה או שהיו בדיחיה חוצה לה הרי אלו כוהדים וצריכין [ב] כ' עדים והתראה לכל אחד ואחד. זה חומר ביחוד מבמרובים שהיחודים כסקילה לפיכך ממונם פליח והמרובי' כספיק לפיכך ממונם אכד: ה' הכה תכה את יושבי העיר וגו' החמרת והגמלת העוברת ממקום למקום הרי אלו מצילין אותה (גמלא שנא') החכם אורה ואת לא אשר בה (וגו'), מבאן אמרו נכסי [ק] צדיקים שבתוכה [ב] אובדן שבחוצה לה פלימין, וישל רשעים בין שבתוכה בין שבחוצה חס רוב חכמי העיר הודוה ומיעוט לא הודוה וחמרים וזמלים שלא הודוה מפלימין את המועט לעשותן רוב הרי אלו מצילין שאין ממונן אכד אלא נידונון כיחודים וה"ה גזרמין נמי לעשותן עיר נדחת אם הודוה עמם לעשות' רוב אלא תהא זכותא קא מהדר ועוד דלא פסיקא ל' טפי דכתיב חמרת

החמרת והגמלת העוברת פסקים לפקום מענטשין וואס פארין פון איין ארט צום אנדערין ארט מיט איינלען אדער מיט קעקלען און וויא זענען גיווען דרייסיג טאג אין די שטאט, און דאס קערקסע איינזואהנער פון שטאט האבן געדינט עבודת גלולים, און אביסיל קענטשין האבן ניט געדינט. און די מענטשין פון די איינלען מיט די קעקלען האבן אויך ניט געדינט עבודת גלולים, און אז מען וועט ניט רעקענען די מענטשין פונדי איינלען מיט די קעקלען צו די ביסיל קענטשין פון שטאט וואס האבן ניט געדינט עבודת גלולים, וועלן זיין די מענטשין וואס האבן ניט געדינט מעהר וויא דיא וואס האבן געדינט דער אלו פליגן אותה זענען די מענטשין פונדי איינלען מיט די קעקלען מיט די שטאט, מען זאל ניט פאר ברענען דיא אין די שטאט, ווארומ וויא ווערן נאר גירעכטן וויא איינזעלנע מענטשין וואס זענען עבודת גלולים, ואת הוהקתה ל'י תרב מען זאל פאר וויקסען דיא שטאט און ארץ וואס אין די שטאט און איהרע בהמות זאל מען הרגן מיט דעם שווערד פכאן אפרו פון ראנען האט מען גיאנאנט נכסי צדיקים שבתוכה אירין דאס פאר מענין פון דיא פרימע, וואס עס איז אין שטאט, ווערט פארלארן. פאר גרענט מען שבתוכה לה און דאס פאר מענין פון די צדיקים וואס וויא האבן איהער דיא שטאט פליסן ווערט אנברונען. פאר גרענט מען ניט וישל רשעים און דאס פאר מענין פון די מענטשין וואס האבן גע' דינט עבודת גלולים בין שבתוכה בין שבחוצה לה סייא וואס עס איז אין שטאט און סייא וואס עס איז

אנגעהער זענען גיווען מאנשלייט הדיחיה נשים יבנים אבער אז די אנדערער זענען גיווען ווייבער אדער קינדער או שיהיה מיטקה אדער נאר אביסיל מענטשין פון דיא שטאט האבן געדינט עבודת גלולים או שהיו בדיחיה חוצה לה אדער די אנדערער זענען גיווען פון איהער דיא שטאט, אפי"ו דאס קערקסע קענטשין פון שטאט האבן געדינט עבודת גלולים, פון דעקטווענין הרי אלו כוהדים האבן זיין דעם דין וויא איינזעלנע מענטשין וואס זענען עבודת גלולים צריכין זיין עדים והתראה לכל אחד ואחד מען דארף צוויי אדור זאלין פרייער זאגן צו יעדער מענטש בונגער עד זאל ניט דינען עבודת גלולים, דער נאך זעהט מען ווי פיל דיא מענטשין זענען אויב דאס קערקסע מענטשין פון שטאט האבן געדינט עבודת גלולים אדער וויי' גייער ווי אקעלפט האבן געדינט עבודת גלולים זה חומר ביחודים מבמרובים מיט דיא וואס איז ערנער אז איינזעלנע מענטשין דינען עבודת פוקבים, וויא פיל מענטשין וואס קערקסע מענטשין פון שטאט דינען עבודת פוקבים שתיחידים כסקילה אז איינזעלנע מענטשין דינען עבודת גלולים קומט זיין צוא פאר שפייען דאס איז אשווערער מויט לפיכך ממונם פלט דריבער ווערט וייער געלר אנטרוד זען וייער פארמענין בלייבט ביי זייער פאמיליע והחכים און אז פיל מענטשין דאס קערקסע מענטשין פון שטאט דינען עבודת פוקבים בפייה דארף מען זיין הרגנן מיט דער שווערד דאס איז אנריגעקער מויט לפיכך ממונם אכד דריבער ווערט זייער געלט אויך פאר לארין ווי זיימער שמיים: ה' חכה חכה וכו' אין דיא הורה שמיים דוא זאלסט שלמאן די זייער די איינזואהנער) פון די שטאט

וגמלת אין דעתן מעורבת עם בני העיר שהיו נדחים עמוסן: ו היתה רחובה חוצה לה. אם מקום הקצו בני העיר היה חוזה לה: כונסים אותה. למוך העיר שצריך לעשות לה רחוב כחוכה: הרוב. פליטא גדולה: הקדשות שבתוכה יפדו. כלומר אין נשרפים אלא גריבים פדיו כשאר כל הקדשות: והרומות ירקבו. בגמרא מוקמינן לה בתרומה כיד כהן דממון כהן הוא וכל עליה איסור דעיר הגדחת ומיהו לא היו התרומות נשרפים

כשאר פללה ללא מוזילינן בה כולי האי לסיכוי ירקבו וחס תרומה כיד ישראל היא עלל גבוה הוא וממון לכהן כשעיר אחרת (ה): ומעשר שני לה' אלהיך אר"ש כו'. הוא (ו) שהרי הוא נאכל לישראל והואיל וקדש אהרי לא יסרף אלא יגנוז: כביל לה' אלהיך אר"ש כו'. גרסינן ולא גרסינן שנאמר כליל לה' אלהיך: לא תעשה גנות ופרדסים. לעוד לגנוי משמע: כמו שהיתה. כיסוד כתיב: אבל געשית היא גנות ופרדסים והלכה כר"ע:

לה הרי אלו אוכרין: ו (שנאמר) ואת כל שללה תקבוצ אל תוך רחובה אם אין לה רחוב: [ש] עושין לה רחוב. היתה רחובה חוצה לה כונסים אותה לתוכה (גמרא שנא') ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל לה' אלהיך שללה ולא שלל שמים מכאן אמרו ההקדשות שבה [ת] יפדו והרומות ירקבו, ומעשר שני וכתבי הקדש [א] יגנוזו. כביל לה' אלהיך אמר ר"ש אמר הקב"ה אם אתם עושין דין בעיר הנדחת (גמרא מעלה אני עליכם) כאילו אתם מעלין עולה כליל לפני. והיתה חל עולם (לא תבנה עוד) לא העשה (אפי') גנות ופרדסים. דברי רבי יוסי הגלילי, ר"ע אמר לא תבנה עוד לכמו שהיתה אינה נבנית, אבל נעשית היא גנות ופרדסים. ולא ירבך בירך מאומה מן החרם שכל זמן [ג] שהרשעים בעולם חרון אף בעולם, אברו רשעים מן העולם נמתק חרון אף מן העולם:

גם להם שידו כחוכה עמוס לסיכוי עמוס אבר, גמ' ועין מו"ט פ"ח: (א) חטאי שכן כתיב דרחובים דהשתא בני משמש, גמ': [ת] יפדו. אם הם כדק כתיב: (א) חטאי שכן כתיב שמים וקדושתן קדושת היום, ס"ט. כלו' ולא דמי נהקדשות דמנן כהם יפדו דאופן לן דבדק סתים שפון להם אלא קדושת דמי, ועין מו"ט: (ו) לא דק"ל כתיב אלא אפי' גמ"ר דמנן יסרבל הוא קאמר: [א] יגנוזו. ולא סגי להסיחם שירקבו כמו בחכונם עמוס דמנ"ש וכן כתיב קדוש הכל מוחרין ויכתיב כהן חטאי שמים ייחסי מוסס עמוס' תרומה ליהוה אלא לכהנים וכסתיס יזיזין ולא יהו ממנה: [ב] שרשעים. מלן רשעים גמ', גמרא (דף ק"ג):

כליל לה' אלהיך אין גאנצין צו קאמ אפר רבי שמעון קאמ רבי שמעון גאנצן אפר הקב"ה קאמ קאמ גאנצן אם אפס עושין דין קדיר הנחת אויב איהר נועט מאנהן אמשפט אין די שקאמ וואס האמ געדינט עבדות גרולים, און איהר האמ די קענטשין גיהרנה און וייער פאר קענין פאר ברענט באילו אפס פעלין עולה כליל לפני אין ביי מיר גלייך ווי איהר וואלט מקריב גיווען און פאר ברענט אעולה פאר מיר ויהיה חל עולם און די שקאמ זאל ווערין א אייביגער בארג לא תבנה עוד ויא זאל ניט מעהר גיבאהט ווערין לא תעשה אפילו גנות ופרדסים אפילו גערטקער און נויין גערטקער זאל קען אויך ניט מאכין פון די שקאמ דברי רבי יוסי הגלילי אזוי זאגט רבי יוסי הגלילי, רבי עקיבא זאגט לא תבנה עוד ויא זאל ניט מעהר גיבאהט ווערין לכמו שהיתה אינה נבנית ויא זאל ניט גיבאהט ווערין אמשפט וויא זיא איז גיווען אכל נעשית היא גנות ופרדסים אבער קען קעגן מאכין פון איהר גערטקער און נויין גערטקער ולא ירבך בקדו סאפיה מן התרם עם זאל ניט בהעפט ווערין אין דיין האנט קיין זאך פון די פאר וויכסונג פון די שקאמ שכל זמן שהרשעים בעולם אזוי לאנג וויא דיא רשעים זענען אויף די וועלט תרוץ אף בעולם איז דער כעס פון גאט אויף די וועלט אברו רשעים מן העולם אז די רשעים ווערין פארלארין פון די וועלט נספלק היה אף מן העולם ווערם אף גיבאהן דער כעס פון גאט פון די וועלט:

אויסער די שקאמ הרי אלו אוכרין ווערט אלץ פארן לארין. בארף קען אלץ פאר ברענען: ו זאת כל שללה תקבוצ אל תוך רחובה און דאס גאנצע פאר קענין פון שקאמ זאלסטו פאר ואמאך אין מארק ואתקער פלאץ און אברייטער וואס דארט ווערין פערזאמלט פיל מענטשין צום האנדל) אם אין קה רחוב אויב אין שקאמ איז ניקא אמאך עושין לה רחוב זאל קען מאכין אמאך קען זאל מאכין אין שקאמ אברויסין פלאץ היתה רחובה חוצה לה אויב דער מארק איז גיווען אויסער דיא שקאמ כונסין אותה לתוכה נעקט קען אריין דעם מארק אין שקאמ מאכט קען אין שקאמ אברויסין פלאץ ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל לה' אלהיך זאלסטו פאר ברענען אין פויער די שקאמ און איהר גאנץ פאר קענין. אין גאנצין צו קאמ שללה איהר פאר קענין זאל קען פאר ברענען ולא שלל שמים אבער ניט דאס פאר קענין פון קאמ מכאן אפר פון גאנצן האמ קען גאנצן בהקדשות שבה אויב אין שקאמ איז דא הייליגע זאכין יפדו זאל קען ווי אויס מושישין אויף געלט, און דאס געלט ווערט הייליג, און דאס ווערט חולין [תתי] והרומות ירקבו און דיא תרומה וואס קען האמ געבענין צום כהן, זאל ויא דער כהן לאיין ליגען ביו ויא נועט פאר פוילט ווערין מעשר שני וכתבי הקדש יגנו מעשר שני און הייליגע ספרים זאל קען בהאלטין, די מעשר שני זאל קען ניט עסיין און אין די ספרים זאל קען ניט לערנען

הגדחת ומופקדים בעיר אחרת: דקביל עליה אחריות. כני עיר הגדחת: כמאן דלא פליגא. א"ל לכוני כשר בלא שמיטה: עימה. כל חיתת דבעי פליג לה ולא חלק של עיר הגדחת מעורב בו: ל"ש שחמה פשוטא וכו'. לדין בשמיטה ובין כהונה קרינא ביה לפי חרב דלפילו שחטה מיהא בעלמא הוא ולא מהני מידי: או דלמא. לפי חרב היינו שלא כדרך שמיטה אבל דרך שמיטה ליהני לטהרה מידי נבלה: שער נשים צדקניות. שבער הגדחת וכו' מי היו בכלל וחת כל שללה תשרוף או לא: רשעיות. פשיטא לן דישרפו עם עלה העיר: הלישה.

דעיר אחרת דמפקדי בתוכה והבא במאי עסקינן כגון דקביל עליה אחריות מ"ד כיון דקביל עליה אחריות כדעיר דמי קמ"ל. אמר רב חסדא בהמה חזיה של עיר הגדחת וחזיה של עיר אחרת אסורה. עימה חזיה של עיר הגדחת וחזיה של עיר אחרת מותרת. מ"ג בהמה כמאן דלא פליגא דמיא עימה כמאן דפליגא דמיא. בעי רב ספרא בהמת עיר הגדחת מהו דתהני בה שחיטה לטהרה מידי נבלה לפי חרב אמר רחמנא לא שנא שחטה מישחט לא שנא שחטא מיקטל או דלמא כיון דשחטה מהניא לה שחיטה מאי תיקו. בעי

רב יוסף שער נשים צדקניות מהו אמר רבא הא מחוסר אלא קביצה ושרפה יצא זה שמחוסר תלישה וקביצה ושרפה, אלא אמר רבא כפיאה

ההיא קען מען דאך גיט צו טיילין. נויקס מען דאך גיט צו זאגין ריא העלפט בהמה גיהער צו דעם מענטש אונ ריא העלפט בהמה גיהער צו דעם מענטש. איין האלבע בהמה לעבט פון די אנדערע האלבע בהמה. איז גלייך וויא די נאנצע בהמה גיהער צו דעם מענטש אונ דיא נאנצע בהמה גיהער צו דעם אנדערין. גיהער זיא דאך אין נאנצין צו דעם מענטש פון עיר הגדחת

דיא וזאבין וענען ווייס מען קען זיי גיט בריינגען פון דארטין אין דעם זעלביגן טאג רייבער מעגין זיי בלייבין הא אפרה דרא ומנא דאם האט דאך שוין רב חסדא איין קאהל גיזאנט, ענפערט די גמרא לא גיין, גיט אזויא מיינט רב חסדא מיינט אויב דיא אחרת דמפקדי בחיבת רב חסדא מיינט אויב דיא זאבין וענען פון דיא מענטשין וואס וואהנען אין איין אנדער שטאט אונ זייא האבין דיא זאבין גיגעבין געהאלטן צו די מענטשין פון דיא עיר הגדחת דהאט כפיא עסקינן כגון דקביל עליה אחריות אונ דא שמועקט אז דיא מענטשין פון עיר הגדחת האבין אויף זיך גענוקען אחריות ואויב דיא זאבין וועלן גענוקען ווערין אנדער פארלארין ווערין. אנדער איין אנדער אויבליק וועט אויף זיי פערעסן זאלין זיי פאר דיא זאבין כצאהליון, דאס הייסט אחריות) סלקא דעפך כיון דקביל עליה אחריות דבייה דמי וואלטין מיר מיינען ווייל דיא מענטשין פון עיר הגדחת האבין אויף זיך גענוקען אחריות איז גלייך וויא דיא זאבין וענען זייערע, זאל מען זייא דארפין פארברענען, קא משפט לן לאומ אונ רב חסדא דערין ווייל דיא זאבין וענען מיט אמת גיט זייערע מעגין די זאבין בלייבן אונ מען דארף זייא גיט פארברענען אפר רב חסדא בהמה חזיה של עיר הגדחת וחזיה של עיר אחרת אסורה רב חסדא נאנט אויב צווייא מענטשין האבין שוהפות אבהמה, איין מענטש וואהנט אין די עיר הגדחת צו אים גיהער אהאלבע בהמה אונ איינר וואהנט אין איין אנדער שטאט אונ צו איהם גיהער דיא אנדערע האלבע בהמה, מוז מען די בהמה ברינגן עימה חזיה של עיר הגדחת וחזיה של עיר האחרת מותרת אויב צווייא מענטשין האבין שוהפות אמיין, אהאלבע מייג גיהער צו דעם מענטש פון די עיר הגדחת, אונ אהאלבע מייג גיהער צו דעם מענטש וואהנט אין איין אנדער שטאט, מעג מען עסין דיא מייג פערענט די גמרא פא ספקא פאר וואס איז בייא די מייג אנדערש וויא בייא די בהמה, ענמפערט די גמרא בהמה כפיא דלא פליג דמיא די בהמה איז גלייך וויא זיא איז גיט צו טיילט, ווארום אלעבעריגע

דיהיך דאך גיט צו זאגין ריא העלפט בהמה גיהער צו דעם מענטש אונ ריא העלפט בהמה גיהער צו דעם מענטש. איין האלבע בהמה לעבט פון די אנדערע האלבע בהמה. איז גלייך וויא די נאנצע בהמה גיהער צו דעם מענטש אונ דיא נאנצע בהמה גיהער צו דעם אנדערין. גיהער זיא דאך אין נאנצין צו דעם מענטש פון עיר הגדחת דריבער דארף מען די בהמה ברינגן עימה כפיא דפליגא דמיא אבער די טייג איז גלייך וויא זיא וואלט שוין גינען צו טיילט, רייבער גיט מען איין האלבע מייג צו דעם פערענדין שוהף, אונ דיא אנדערע האלבע מייג פארברענט מען זיירב ספרא רב ספרא האט גיפרענט בהמת עיר הגדחת מהו דתהני בה שחיטה לפתחי מידי נבלה אויב מען האט גישאקטין אבהמה פון אעיר הגדחת, העלפט איהר דיא שחיטה זיא זאל גיט הייסן אנגלה, אנדער גיין לפי הייב אפר רחמנא לא שנא שחטה משחיט לא שנא קטלה מיקטל דיא תורה האט גיזאנט מען זאל דיא בהמות פון עיר הגדחת ברינגן מיט אשנוער, סיי מען האט איהר גישאקטין מיט אשנוער אונ סיי מען האט איהר געהרגט מיט אשנוער, הייסט אלץ מען האט איהר געהרגט, איז זיא אנגלה אויבליא כיון דשחטה מהניא לה שחיטה אנדער גיין אז מען האט גישאקטין העלפט דיא שחיטה זיא זאל גיט זיין אנגלה פא וויא איז דער דין מייג עם בלייבט אפראגע אונ מען ווייס גיט דעם דין זיי רב יוסף שער גיט צדקניות מהו רב יוסף האט גיפרענט וואס מוקט מען מיט די האר פון די פרומע ווייבער וואס וואהנען אין דער עיר הגדחת, דארף מען די האר פארברענען אנדער גיין אפר רבא הא דרשניות אפר רבא גיזאנט גיין אפר רבא אז רוא פערענט אויף די האר פון די פרומע ווייבער וואס מען זאל טאן, זעהט מען אז בייא דיר איז גענוים אז דיא האר פון דיא זינגע ווייבער דארף מען פארברענען תקיז ושרפה כתיב עם שמיים דאך אין פסוק רוא זאלקט פאראוסלען אלץ פון שטאט אונ פארברענען מי

סאריך לגלמה: פיאה גברית. גדיל של סערות דעלמח
 טעוין לנני: מחובר בגופה. שנקשר בה כנופה דמי,
 וכסא שלין סורפין מלבושו טעוין שהרי לדקיות היו כך
 אין סורפין אומן גדיל: דתלי בסוכתא. ביתח ולמן
 קשורה בה עכשו:

גברית ה"ד אי דמחובר בגופה כנופה דמיא, לא
 צריכא דתלי בסוכתא. כנסבין צדיקים שבתוכה
 דמי ואבד או דלמא כיון דעילא ונפקא כלבושה
 דמי תיקו:

וענען אייניגפלאכטן אין אירע אייגענע האר, איז
 דאך דאס גלייך ווי אירע אייגענע האר, איז דאך
 געוויס אז זיא דאך גיט אראפ געמען די האר פון
 זיך און פאר ברענגען, ענטפערט זיא גמרא זיא
 צריכא דתלי בסוכתא דא שמועקט אז די האר איינגט
 אויף אמשוואק אויף די וואנט גינגט צדיקים שבתוכה
 דמי ואבד איז דאס גלייך וויא דאס פארמעגן פון
 דיא צדיקים וואס וענען אין דער עיר הגבולת,
 דיאך מען זייא פארברענגען או דילמא כיון דעילא
 ונפקא כלבושה דמי אדער ויזיל זיא טוהט אן די האר
 אויף זיך און גיט מיט זייא אריין אין שקמא און
 ארויס פון שקמא וואו אקאהל נעמט זיא אראפ די
 האר פון זיך איז דאס גלייך וויא אלע קלוידער
 אירע, דאך מען זיי גיט פארברענגען מיט ווייס
 מען גיט דעם דין:

שאינו מחסר אלא קביצה ושרפה דיא זאכין וואס עם
 פעלט נאר מען זאל זיי פארזאמלען מען מען שוין
 פארברענגען, דאס זאל מען פארברענגען זיא זיא
 שמועקט תלמידי וקביצה ושרפה אדער האר דאך מען
 זיי אפרייסן ואפשיערין און נאכדעם פארזאמלען
 און נאכדעם פאר ברענגען, אונזעלע נאכין האט
 די תורה גיט גיזאנט מען זאל פאר ברענגען, דאך
 מען דאך די האר פון די ויניגע ווייבער אויך גיט
 פאר ברענגען, איז דאך אקשיא אויף רב יוסף פאר
 וואס ער פרענט נאר וועגן די האר פון די פרויגע פאר
 ווייבער זיא אפי רבא דבא גברית האט רבא גיזאנט
 מען דאך נאר פרעגין אויף דיא פרעמקע האר
 וואס די ווייבער טראגין אויפן קאפ וואס מען זאל
 מיט זיי טאהן, מען זאל זיי פאר ברענגען אדער
 גיין, פרענט דיא גמרא מיט דמי וויא שמועקט אי
 דמחבר בטטה בטטה דמיא אויב דיא פרעמקע האר

וזהר (בלק דף ר"ע"א) ת"ת דאצילות יוד הא ווא הא

הן עם כלביא יקום וגו'. מלן עמל תקיפא כישראל, בשעתא דהתהניר לפרא קם ומתנבר כלריה למלחא דמאריהון
 בכמה שירין בכמה חושבנהן משתדלי באורייתא כל יומא, וכלילה לא ישכב יגו'. כד בעי בר נש למשכב על ערסיה
 מקדש שמה עלאה אמליך ליה לעילא ותתא כמה גרדיני נמוסין מתקשרן קמייכו בשעתא דפתחין פומהון על פרסיכו
 בשמע ישראל וכעתן רחמי קמי מלכא קדישא בכמה קראי דרחמי. ר' אבה אמר הו עס כלניף יקום. זמיתן האי עמא
 למיקם על כל עמין זכור'ם כלריה גיבר ותקיף ויתרמי עליהו. אררייהו דכל אררייהו למשכב על ערפיהו אכל עמא
 דא לא ישכב עד יאכל טרף. ד"ה הן עם כלביא יקום לקרבא קרבני ועלוון קמי מלכהון על בני מדבחה. ותחלה
 בשעתא דקרבנא אחוקך על בני מדבחה. הו חתן דיוקנא דחד אריה רביע על הכור קרבנא וחכיל ליה. ואמר רבי
 אבה אוריאל'ל מלאכא עלאה הוה ותמלן ליה כדיוקנא דאריה תקיפא רביע על מדבחה וחכיל לון לקרבני וכד ישראל
 לא הו זכאין כל כך הו חתן דיוקנא דחד כלבא היפא רביע עליה כדון הו ידעי ישראל דבעין אטובה וכדון תייבין.
 לא ישכב וגו'. אלו קרבני ליליא כנון עליון. ודס חליס ישמה. דקב"ה אנה קרבא דלהון על שנחיון. רבי אלעזר
 אמר לא ישכב מהו לא ישכב. אלא ככל ליליא ויליא כל כך נש איהו אזיל בפקודי דמאריה לא שכיב על ערסיה עד
 דקטיל חלף ומאה ועשרים והמש מחינן זיעין ביטין דשריין עמיה. רבי אבה אמר אלף אינין דפטר שמאלא דכתיב
 (תהיטם אף) יפול ממך אלף כמה דכתיב (גם קמט) יעלו חסידים כבודו וגו' (סס) רומות אל כנרונם וגו' לעשות
 נקמה וגו'. ה"ד לא ישכב וגו' ודא הוה לעשות בהם משפט וגו'. אמר רבי חזקיה לקבלי תלת זמנין דהוה מחא לתניה
 וזאעטן לה בחדשי אחברכון ישראל תלת זמנין. רבי חייה אמר לקבליה אחברכון ישראל תלת זמנין דסלקין ישראל
 לתחומה קמי מלכא קדישא:

הן עם כלביא יקום וגו'. מלן עמל תקיפא כישראל, בשעתא דהתהניר לפרא קם ומתנבר כלריה למלחא דמאריהון
 בכמה שירין בכמה חושבנהן משתדלי באורייתא כל יומא, וכלילה לא ישכב יגו'. כד בעי בר נש למשכב על ערסיה
 מקדש שמה עלאה אמליך ליה לעילא ותתא כמה גרדיני נמוסין מתקשרן קמייכו בשעתא דפתחין פומהון על פרסיכו
 בשמע ישראל וכעתן רחמי קמי מלכא קדישא בכמה קראי דרחמי. ר' אבה אמר הו עס כלניף יקום. זמיתן האי עמא
 למיקם על כל עמין זכור'ם כלריה גיבר ותקיף ויתרמי עליהו. אררייהו דכל אררייהו למשכב על ערפיהו אכל עמא
 דא לא ישכב עד יאכל טרף. ד"ה הן עם כלביא יקום לקרבא קרבני ועלוון קמי מלכהון על בני מדבחה. ותחלה
 בשעתא דקרבנא אחוקך על בני מדבחה. הו חתן דיוקנא דחד אריה רביע על הכור קרבנא וחכיל ליה. ואמר רבי
 אבה אוריאל'ל מלאכא עלאה הוה ותמלן ליה כדיוקנא דאריה תקיפא רביע על מדבחה וחכיל לון לקרבני וכד ישראל
 לא הו זכאין כל כך הו חתן דיוקנא דחד כלבא היפא רביע עליה כדון הו ידעי ישראל דבעין אטובה וכדון תייבין.
 לא ישכב וגו'. אלו קרבני ליליא כנון עליון. ודס חליס ישמה. דקב"ה אנה קרבא דלהון על שנחיון. רבי אלעזר
 אמר לא ישכב מהו לא ישכב. אלא ככל ליליא ויליא כל כך נש איהו אזיל בפקודי דמאריה לא שכיב על ערסיה עד
 דקטיל חלף ומאה ועשרים והמש מחינן זיעין ביטין דשריין עמיה. רבי אבה אמר אלף אינין דפטר שמאלא דכתיב
 (תהיטם אף) יפול ממך אלף כמה דכתיב (גם קמט) יעלו חסידים כבודו וגו' (סס) רומות אל כנרונם וגו' לעשות
 נקמה וגו'. ה"ד לא ישכב וגו' ודא הוה לעשות בהם משפט וגו'. אמר רבי חזקיה לקבלי תלת זמנין דהוה מחא לתניה
 וזאעטן לה בחדשי אחברכון ישראל תלת זמנין. רבי חייה אמר לקבליה אחברכון ישראל תלת זמנין דסלקין ישראל
 לתחומה קמי מלכא קדישא:

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר

הריב"ם הלכות תפלה פרק יא,
 (א) אסור לו להתפלל בצבור שיקדים תפלתו לתפלה
 הצבור, הנכנס לבת"כ ומצא צבור שמתפללין
 (א) אסור לו להתפלל בצבור שיקדים תפלתו לתפלת הצבור
 דער פענגמיש וואס דאווינגט אין שוהל
 אדער מיט אמיגן ומזער דאווען גלייך מיט דעם
 מיגן און ערו קאר גיט אפדאווען פריער פאר
 דעם מיגן הינגט לביה הגנות וקצא צבור שמתפללין בלחש
 אויב ער איז אריין געקומען אין שוהל ודריינגט צו
 מנחה און ער האט גיטראפן מען דאווינגט דיא
 מוסר חסידים פיסן קיט קבא,
 יש גזול ואינו נכסף זם סדר עם בני אדם ויטו רבם בלחש.
 הכנס והלמו'ו' למצות ככנסתם הלא תחטא חכמים:
 יש גזול ואינו נראה עם איז אקאהל דיא איינער גלף
 ביי דעם אנדערין און מען זעהט נאר גיט ווי
 ער גלף זיך הדר עם בני אדם ועינו דעה בלחש דהיינו
 איינער ווארנט מיט מענטשן צו זאמען און ער
 קוקט אויף זייא מיט זיין שלעכטע אויג נער גיט
 זייא אעין הרע אויף זייער פארמעגן און דורך
 דעם ווערט זייער פארמעגן געמיגערט דורך
 שאדיגס אדער דורך קראנקייט) מבישת התאמת

הריב"ם הלכות תפלה פרק יא,
 (א) אסור לו להתפלל בצבור שיקדים תפלתו לתפלה
 הצבור, הנכנס לבת"כ ומצא צבור שמתפללין
 (א) אסור לו להתפלל בצבור שיקדים תפלתו לתפלת הצבור
 דער פענגמיש וואס דאווינגט אין שוהל
 אדער מיט אמיגן ומזער דאווען גלייך מיט דעם
 מיגן און ערו קאר גיט אפדאווען פריער פאר
 דעם מיגן הינגט לביה הגנות וקצא צבור שמתפללין בלחש
 אויב ער איז אריין געקומען אין שוהל ודריינגט צו
 מנחה און ער האט גיטראפן מען דאווינגט דיא
 מוסר חסידים פיסן קיט קבא,
 יש גזול ואינו נכסף זם סדר עם בני אדם ויטו רבם בלחש.
 הכנס והלמו'ו' למצות ככנסתם הלא תחטא חכמים:
 יש גזול ואינו נראה עם איז אקאהל דיא איינער גלף
 ביי דעם אנדערין און מען זעהט נאר גיט ווי
 ער גלף זיך הדר עם בני אדם ועינו דעה בלחש דהיינו
 איינער ווארנט מיט מענטשן צו זאמען און ער
 קוקט אויף זייא מיט זיין שלעכטע אויג נער גיט
 זייא אעין הרע אויף זייער פארמעגן און דורך
 דעם ווערט זייער פארמעגן געמיגערט דורך
 שאדיגס אדער דורך קראנקייט) מבישת התאמת

בלחש אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע שי"ץ להתפלל בקול רם והפלה, ואם לאו ימתין עד שיתחיל שי"ץ להתפלל בקול רם ותפלה עמו בלחש מלה במלה עד שגיע שי"ץ לקרואה ועונה קרואה עם הצבור ומתפלל שאר תפלה לעצמו. ואם התחיל להתפלל קודם שי"ץ ויגיע שי"ץ לקרואה לא ימסיק ולא יענה קרואה עתה. וכן לא יענה אמן יהא שמיה רבא מברך והוא באמצע התפלה, ואצ"ל בשאר הכחות: בית שיכנסו בו להתפלל בכל עת תפלה ומקום זה

שנו הכתוב הטובה עלהם כצרכו ובערני ימים טובים ובעוולם שבתם ובמולאי ימים טובים וההיכה וכו' וכו' וכל"כ כיש נדוד פזרים לנכסו תפלים לומר ליהוה רחמים סימן כרכם נמולס: בעשה בלחש חמה שהיא טויה בע"ש ולא היה עומקם בנכחי שבה ככלו ומספ, רלס לחד נחלוס ככיו טורפים פזים ויהי נכונות של פסוק, שאל למה דנים בך, הסיבה לו עמטי שהיום מוסקת עכב טכח נספסן ולא היה עופקה נכרתי טכח: (ב) כל מקום שיש בו עשרה מישראל צריך להכין להן

שמיילע שמונה עשרה אם יכול לתחיל ולגמור עד שלא יגיע שי"ץ להתפלל בקול רם והפלה אויב עד קען אנהייבין דאוונען שמונה עשרה אונ ענדריגען איינדער דער חון וועט אנהייבין די הויכע שמונה עשרה, זאל ער דאוונען שוין די שמיילע שמונה עשרה גלייך מיט אלע וואס דאוונען ווא לא אויב ער וועט ניט קענען אפדאוונען דיא שמיילע שמונה עשרה איידער דער חון וועט אנהייבין די הויכע שמונה עשרה ימתין עד שיתחיל שי"ץ להתפלל בקול רם והפלה נט בלחש מלה במלה זאל ער ווארטין ביו דער חון וועט אנהייבין זאגין די הויכע שמונה עשרה וועט ער דאוונען שמונה עשרה שמייל ווארט קענווארט גלייך מיט דעם חון עד שגיע שי"ץ לקרואה ביו דער חון וועט אנהייבין זאגין קרואה וענה קרואה עם הצבור אונ ער וועט זאגין קרואה גלייך מיט אלע מענטשין ומתפלל שאר תפלה לעצמו אונ ער דאוונען ווייטער שמונה עשרה פאר זיך ואם התחיל להתפלל קודם שי"ץ אונ אויב ער האט אנהייבין דאוונען שמונה עשרה איידער דער חון האט אנהייבין זאגין דיא הויכע שמונה עשרה היגע שי"ץ לקרואה אונ ער האלט גאך אין מיטען שמונה עשרה לא ימסיק ולא יענה קרואה ימתין זאל ער ניט אויפהערין די שמונה עשרה אונ זאל ניט זאגין קרואה וכן לא יענה אמן יהא שמיה רבא מברך והוא באמצע תפלה אונ ווען ער האלט אין מיטען שמונה עשרה זאל ער ניט זאגין אמן יהא שמיה רבא ומין צידד לויט בשאר הכחות אנדערע ככחות זאל ער געוויס ניט זאגין אין מיטען שמונה עשרה: (ג) כל מקום שיש בו עשרה מישראל אויף געדער ארט וואו עס זענען דא צעהן יודין (אפילו אין ארארץ) צידד להכין להם בית שיכנסו בו להתפלל בכל עת תפלה דארפן ווי אנהייבין אשמוב וואס ווי זאלין דארטין שפעטיגען דאוונען צו יעדער

נצדידות בשבתק האחת תפסקת הברחה דאם שעמונג וואס אפענטש שעמט זיך אונ דיא אמונה ודאם גלויבונג וואס אפענטש גלויבט אין הקב"ה, זענען באהעפט איינס צו דאם אנדערע, דער מענטש וואס גלויבט אז עס איז דא אנאט אויף דער וועלט אונ ער זעהט אלץ אונ ווייס אלץ, וועט ער זיך שעמען צו זינדיגען, אָבער אז איינס גייט אוועק, ער גלויבט ניט אז עס איז דא אנאט אויף דער וועלט אונ נאט זעהט אלץ אונ ווייס אלץ, גייט אנוועק דאם שעמונג, ווארום פאר וועמען וועט ער זיך שעמען טג חכמים העשה מלאכה בצרכי שבתות ובצרכי ימים טובים די חכמים האבין גי' לערנען דער קענטש וואס מוהט אמלאקה ערב שבת ארבעט ערב יום טוב ופארין נאכט אין דעם לעצמין פערטייל טאג וועט ער ניט האבין אפרכה פון זיין ארבעט אויף אייביג ונאר סייא דער פרייטאג אדער דער ערב יום טוב איז גרויס אונ סיי ער איז קליין זאל ער בארעכענען וויפיל שעה עס איז דא אין דעם טאג פון פריה ביו נאכט דריי פערטייט טאג זאל ער ארבעטין אונ ווי עס קומט צום לעצמין פערטייל טאג זאל ער אוועק לייגין די ארבעט אונ זאל זיך צוגרייטין צום שבת אדער צום יום טוב אויב עס איז ערב יום טוב ויבמצאי שבת ויבמצאי יום טוב בהנחה ובפזרים ובכל מקום שיש נדוד ובערה להביא פנינה צבור אונ דער קענטש וואס מוהט אמלאקה כוצאי שבת אדער מוצאי יום טוב אדער הנוכה אדער פורים אדער אין אנדערע טעג וואס עס איז אפיקול אעבירה אז מען ארבעט אדער ווען מען ארבעט אין אפעניג זיגס וואס ס'זן דרכה לטובם וועלן ווי קיין קאר האבין אפרכה פון זיער פארדיינטט מעשה באשח אמת שהיתה פת בערב שבת ולא היה עומק בצרכי שבת כראוי ופתה עם האם גיפראפין א אשה פלעגט שפיגען אלע ערב שבת אונ דורך דעם שפיגען פלעגט זיא זיך ניט

קענען באשפעטיגען מיט דעם אנגרייטין אויף דא אחר בחלים שהיו שורפים עניה ויהי בגבורה של פלשון אויגין אונ די הענט פון די אשה מיט די שטקעלאך גיפריענט פאר וואס משפט מען די אשה מיט אזוי ולא היה עומק בצרכי שבת האם מען איהם גיענטפערט ווייל אלע ערב שבת פלעגט זיא זיך באשעפטיגען מיט פלאקס שפיגען אונ זיא פלעגט זיך גיט בשפעטיגען אנהייבין אויף שבת:

נקרא בהכ"נ. וכופין בני העיר זה את זה לבנות להם בהכ"נ ולקנות להם ספר תורה נביאים וכתובים:

ציונים וואס מען בארף דאוונען וקסום זיך נקרא בית הכנסת און דער ארט ודיא שמוצו ווערט גערופן בית הכנסת ואשרהל וכופין בני העיר זה את זה לבנות להם בית הכנסת און די מענטשן פון שטאט ואדער פון דארף קענען גייטן איינער דעם אנדערן מען נביאים מיט כתובים:

בלק יום ה תורה

אונקלוס

לחמשיך מת"ת דריא יהודה נפשי יה יהו יהודה רוח יורד הא ואו הא נשמה יהודה היה יחידה הדמלי היה אל שם בין שכעשה בניקוד חולם:

כג נחות אתנא ית מלאכא דיי מעתד באורחא וחרפיה שליפא בידיה וסמת אתנא מן אורחא ואזלת פחקלא ומחא בלעם ית אתנא לאסטייתה לאורחא: כד וקם מלאכא דיי בשביל פרמיא אתרא דגדירא סבא ונדירא

כג ותררא האתון את מלאך יהודה נצב בדרך וחרפו שלופה בידו ותת האתון מן הדרך ותלך בשדה יך בלעם את האתון להשתה הדרך: כד ויעמד מלאך יהודה במשעול הכרמים גדר מזה וגדר

בעל המורים

(כג) וחס. ג' כסם', כהלי פנינא חרי, וחד ומס אשוכנו מני ארסך. למס ומס סאתון כשביל יחס אשוכנו שנילעס נספס מי רש"י

(כג) ותררא האתון. והוא לא רחמי שנתן הקב"ה רשות לכהנה לרחות יותר מן האדם שמתוך שיש בו דעת חסרף דעתו כשיראה מתיקן: וחרפו שלופה בידו. אמר רשע זה הניח פ כלי אומותו כשלי ויון של אומות העולם כחרב והוא כל עליהם כפיו שיהא אומות שלהם חף מי אפסות חס כלי ואכזר עליו כלומותיו וכן היה סופו (כמדבר לא) וחס כלעם בן בעור הרגו הדרש: (כד) במשעול. כתרנומו כשביל, וכן (מ"כ) חס יספוק עפר שומרון לשועלים, עפר דעת וקנים מבעלי התוספות

(כג) ותלך כשכס. פכסי" [כג] פירעו אבות כלהם. וילך ס"י לפי' וס"ק כחלה עמד כשנס ענדו שיש דרך לנסות ימין ושחאל כמו לו שחס ירה ללל ורעו של אכזבים: קלל ממתן ומשחל. בני שמעאל מלך המד וכני הקודם מלך המד, אבל לא חקר כלמלע חל תקלל וזע יחוק, וסחל עמד כשביל הכרמים שאלך דרך שס כ"ח דרך סלך שני אכזבים כלמלע ורעו לו שחס אלס כמזיס כי כי אומי סדך לא כחד כי ה', רעיעיס סנס סדכור וסודיעו כי אין לו להנאות כדכור סיו, כי כלשכ סקכיס

פירוש לתורת אלהים

(כג) ותררא האתון און דאם איינעל האט גינעהן דעם סלאך פון נאם און ער שאייט אויף דעם ווען וחיבו און יוין שווערד האלץ ער אין ווען האנד וחס האתון האט דאם אייזיל אנועק געניינט פון דעם ווען און איז גינאנגען אויף דעם פעלי ויך בלעם האט בלעם גישלאגנין דאם אייזיל פרי ער זאל זיא גיינין אויף דעם ווען: (כד) ויעמד מלאך יך במשעול הכרמים און דער מלאך פון נאם האט ויך גישמעל'ט אין דיא שפעג פון דעם וויין גארטן דער ווייט און פון דער אנדערער גיט איז אויף גיט וואס עם איז גינען אשטיינערקע ציונים פון

ליקוטיוס על התורה
(כד) ויעמוד מלאך ה' במשעול הכרמים וגו'. דער סדרש תרנומא שרייב'ט דער שטיינער איז און איינער ווייל הרבנין ויין חדר סמו ער גיין צו ויין חדר אהיים און אויב ער געפינט איהם ניש אין דער אהיים פון ער איהם גיין ווען אין פיל ארבעט כיו ער וועט איהם געפינען און ער איז נאך אין ספק אויב ער וועט איהם קענען הרבנין, אבער ביי הקב"ה איז ניש אזוי, דער מלאך הפנות איז אויף ויין און איהם איהם ברניינט דעם סעקש'ט צום מלאך הפנות, ווי דא איז גינען דער מלאך איז געשמעלטן ביא דיא וויינערקענער און בלעם איז געקענען צו איהם:

מזה: כה ותרֹא האֲתוֹן אֶת־מִלְאֲךָ
 יהוה ותִּחַחֵץ אֶל־הַקִּיר וְתִתֵּן
 אֶת־הַגֹּל בִּלְעָם אֶל־הַקִּיר וַיִּסַּף
 דְּהַכְתָּה: כו וַיִּוֹסֵף מִלְאֲךָ־יְהוָה
 עֲבוֹר וַיַּעֲמֵד בַּמָּקוֹם צָר אֲשֶׁר
 אֵין־דֶּרֶךְ לְנַטוֹת יָמִין וּשְׂמֹאל:
 כז ותרֹא האֲתוֹן אֶת־מִלְאֲךָ יְהוָה
 וְתִרְבֵּץ תַּחַת בִּלְעָם וַיַּחֲרִי־אֵף
 בִּלְעָם בַּיָּד אֶת־הָאֲתוֹן בַּמָּקָד:

מכא: כה נחות אתנא ית
 מלאכא דין ואדחיקת
 דכתלא ודחיקת ית
 דגלא דבלעם לכתלא
 ואוסף למסחה:
 כו ואוסף מלאכא דין
 למעבר וקם באתר
 עקדי לית אורח למסמי
 ל' מינא ולשמאלא:
 כז נחות אתנא ית
 מלאכא דין ורבעת
 תחות בלעם ותקיף
 רוגזא דבלעם ומחא
 ית אתנא בחומרא:

סיתורו רשב"ם

(כה) ותלחץ את רגל בלעם, שעל זה נעשה חינוך.
 כדכתיב וילך שפי:

שפתי חכמים

לשיאל שמחולטס להקב"ה וזה סגף: ז' מדנתיב בספון ומלחן
 אל הקיר כה"ל סתופה בשעת הנגד שהיגד לפניו, כן סתב
 הדא"ס וכל קיר של חכמים הוא דלכשת מוזכר כתיב ויהי
 הנגד בקירות הבית וכתיב החריו ומללו את החכמים משמע דקיר
 הוא של חכמים וקיר דהכא קרי' אגודר חכמים דלעיל (כ"ק כט):
 ק דק"ל דל' עובד אלו סידך אלף כשעובדין על סנהר לו בין
 הכתרים וככא לא מלינו שעבדו ומסר: דהאי עבדו ס"י לסניו
 כלומר סהך במקום אחר לעמוד לפניו והא דנקט רש"י לעבדו
 במקום עבדו כן ממש במקום כשכח עבד סהוא כל כלה"ד,
 רא"ס: ר' ל' סתופה הכי דנעצרה רשונה היה לו כיוון מלחן

בעל הטורים
 ארבע סתי' הפן לקלס והקב"ה כלם לנכס: (כו) וידך את סתורין.
 ולא קלל אוחס' לפי סתי' דעמו לקלל את וסדל אפי' ב' קללו' ביום
 א' דכתיב לא אוסף לקלל, א"כ מתי סלח הוה סתופה כל סתופה:
 רש"י

הנדבק בכמות הרגלים בחלוקן, וכן (ישעיה מ) מי מדה
 בעליו חיים, בדגלו ובחלוקו: גדר סוה וגדר מוה, סתס
 גדר של צ' חכמי הוה: (כה) והלחץ, סוה עלמה: והלחץ,
 את אחרים את רגל בלעם: (כו) והכף מלאך ה' עבור,
 לעבור ער לפניו כל הלחן להיות לפניו במקום אחר, כמו
 (בראשית לו) והוא עבר לפניו. ות"א יש בתחומא
 מה ראה לעמוד בשלשה מקומות ר' סימני אבות הראשו:

ומכאן לכך כתיב והע סתורין מן סדוך משמע סלח סתוס לריכה אלף סתיים מעט ובסמורה שנים לא יכלה נווה אלף לנר אחד
 דכתיב והתמן אל הקיר משמע שדחקה את עמלס לזכות לך קיר כדי שילך מעלך ובסמורה שלשית אין דרך להסות
 ימין ושמאל דכתיב בקלל, ומס סוה סתיים סלח יבקס לקלל כניו של אכרסס ימלא כיוון מלחן ומלחן שמחלו סקלס
 שימרו עמיו כניו ושמעל וכו' קפוסה, ולס יבקס לקלל כניו של ימחן כניו של ימחן מלחן שאל עשו ממנו, ולס יבקס
 לקלל כניו של ימלא כסס ססול ולא יוכל ליגס כסס וזכו סכסוס כעצרה שלשיה במקום לך ווס יבקס סלמח וילך לו:

דעת וקנים סבעלי הרוספות
 כל לקלל זכשו של ימחן שיכול לקללו מלך אחד דהיינו מלכו של
 עשו אכל לא כלל ששני מלכי ימחן, ואחר עמד במקום לך אשכ
 אין דרך לגנוס ימין ושמאל דהיינו זכס ימחן, כי כל כניו כשכ"י
 כס וכו' סימני סלסוס סלסוס:

ענין איתנו של בלעם
 רוחס אף ססמון מדבר, וכלס יכלה נס בלעם לא ויכל לדבר,
 ע"כ אין לו לנב: כק מה סהקב"ס רוחס שידבר, והקב"ס כלל
 אמר לו סתין כלזכו סתקל, ומס לו ילך נלחן, וע"כ נלסס אליו
 מלך ס' ואמר לו כסרלות סנס אכני אלזכו לששן לך וגו', וענס
 נלסס אס כע כענין אסוס:

פירוש לתורת אלהים

האם זיה גישמעלט אויף איין ענגין פלאץ גואם
 קיין וועג איז דאָרט ניש דא צו גיין אויף דער
 דעקדער זייט און גיט אויף דער לינקער זייט:
 (כו) ותרֹא האָמ דאָם אייניל גינעהן דעם סלאַך
 פון גאָם ותרֹבץ דאָם אייניל האָם זיך גילייגט
 אויף דער ערד אונקער בלעם ותרֹא האָם גי'
 דרענט דער צאָרין פון בלעם ויה האָם ער
 האָם געשלאָגן דאָם אייזר מיט אַשטעקן:

גינעון אצוים און אין מיטין אונעג האָם דער
 סלאַך זיך דאָרט גישמעלט: (כה) ותרֹא האָם דאָם
 אייניל גינעהן דעם סלאַך פון גאָם אז ער שטייט
 דא ותרֹבץ האָם זיך צו גיקוועקשט צו דער
 וואַנד פֿורקער צום צוים ותרֹבץ האָם זיא צו
 גיקוועקשט דיא פום פון בלעם צו דער וואַנט
 גיפֿט האָם ער גיקערט צו שלאַגן זיא: (כו) ויפֿט
 און דער סלאַך פון גאָם האָם גיקערט אַף צו גיין
 פֿאר איהם אויף איין אַנדער אָרט ויפֿט און ער

נביאים סיכה ו

לחמשך כתיב ד'א' צבאות נש צ צב צבא צבאות רוח יהוה נשמה רוח ארני נשמה רוח יהוה חיה יחידה
 דנצחיהוה חיה יחידה רוח אל שם ב"ן שבעשית:

* וגם־אני החליתי הבורה השמים עליהטאותיה:

[6] הלוקח כו'. נגמרה עבד לריכוסא כל חי לפה לו לנפשי :
 (6) ועיפו איכא נמי לדיפסו בסבורה וליחכו כמי
 עטמה טנון הפגל לון כדול: (3) הו"ל נפרס הפסקה סווא
 עמא יסאלי לו זכיר , ועתי"ס: (2) ו"ס כי"ו משכח לה
 שמוקד פסו אכר ולא סהיה בעלת מוס כו', וי"ל דמשכח לה
 כנון עבדי יקר כנון אכזב
 כדלו או כדליו וסין כו טלס
 עטס חטיו כסר , כ"ו:
 [3] ענדבב. ולרובות מנלן א"ק
 וסו לו סלוס והוי כסוקין יסין,
 גמול: (7) כסוים מנלן כול'
 ריבול ככ"ד מקומות וקראו
 כסוים לויס ויה' חמד פסו
 הכסוים הלויס זני לוד , וע"פ:

הלוקח עובר חמורו של כותי. כשהוא כמעט אמת
 וככור הוא ולהני נקט עובר חמורו שאין לך חמה
 עמאה קדושה בכבורה חלה פטר חמור כלכד והיודי
 דזוערין מיליה דפטר חמור פסק ושדי ליה (6) וכל הקד
 פירקי אחריו מיירי בכבור
 הנהם עטרה: אע"פ
 שאינו רשאי. לזכור
 לעכו"ס בהמה גסה מפני
 והמשתתף לו, והמקבל טכנו, שנאמר
 בהם מן הבכורה. כהנים ולוים פטורים. (3) והמשתתף לו. אפי'
 חלק העכו"ס מסויים וידעו
 כנון ידו או רגלו של כבור
 שותפות עכו"ס ופטור: והמקבל
 חלולות אכל וכן הבהמה של עכו"ס:

אז לא חמו כ"ז שאם ידעו ממנו אותו זכר השאר הבהמה בעלת מוס (3) ה"ז שותפות עכו"ס ופטור: והמקבל
 ממונו. שהמורה של עכו"ס וישראל מקבלה ומעפל בה כדי סהיו מוקרין גולדות אכל וכן הבהמה של עכו"ס:
 פטור מן הבכורה. אותו עובר שקנה מן העכו"ס או שמכר הוא לעכו"ס לינו קדוש הואיל ויש לעכו"ס חלק בו או
 חלול: שנאמר. הקדשמי לי כל כבור בישראל ולא בעכו"ס: אם פטרו את של ישראל במדבר. הלויס לא פטרו
 בהמתן של ישראל במדבר. לפטר בהמה. בהמה פטרה. כלכמיז וזאת בהמת הלויס תחת בהמתם חלה ה"ק הלויס
 הפקיעו קדושת בכורי ישראל במדבר כלכמיז וזקק את הלויס (7) תחת כל כבור וכו' ואם הפקיעו קדושת הלויס
 את קדושתן של ישראל דין הוא שפקיעו את של עלמן ומאחר שלמדנו שהפקיעו קדושת בכורה מעלמן של
 לויס למדנו שפטרי חמוריהן פטורין מן הבכורה דכתי' אך פדה תפדה את כבור האדם וזה כבור הבהמה
 העמאה תפדה כל שישנו בכבור אדם ישנו בכבור בהמה עמאה וכל שאינו בכבור אדם אינו בכבור בהמה

פ"א א הלוקח עבד חמורו של עובד גללים אויב
 אידו האם נקיופט ביי אגעציג'
 גיער דעם בכור פון אאייויל, אייךער, ער איז
 גיבארין גינארין, דער אייויל איז נאך גיווען
 מעוברת מיט דעם בכור האם איהם שוין דער
 יוד נעקיופט והמכר לו אדער אידו האם געהאט
 אאייויל וואס איז גיווען מעוברת מיט דעם
 ערשטין קינד. האט ער דאס קינד פאר קויפט
 צו אגעציגדיגער אייךער ער איז גיבארין גינארין
 אף על פי שאינו רשאי אפילו קען קאר גיט פאר
 קויפן אאייויל צו אגעציגדיגער, אפילו אויגין
 אייויל אויך גיט ומשפתח לו אדער ער האט
 געקויפט שותפות מיט אגעציגדיגער אאייויל און
 דער אייויל איז מעוברת מיט דעם ערשטין קינד
 אפילו קען ווייס ועלךער חלק פון אייויל אדער
 פון קינד גיער צום געציגדיגער, נאר אויב דאס
 איז אוי אחלק אז קען וועט דאס אראפ געקען
 פון דעם אייויל וועט דער אייויל בלייבן בייא
 אאייויגען פעהלער דהיינו דער געציגדיגער
 האט געקויפט אפוס פון דעם אייויל אדער אפוס
 פון דעם בכור והמקבל סמני אדער דער אייויל
 גיער צום געציגדיגער, און דער יוד האט
 גינעקען ביי דעם געציגדיגער דעם אייויל ער
 זאל אים פטערין, און דער פאר זאל ער געקען
 העלפט פון דיא קינדער וואס ויא וועט האבין,
 און דער אייויל איז מעוברת מיט דעם, ערשטין

פירוש עברי טייטש

האבין גיועהן דיא וואנדער פון הקב"ה אין דיא
 מיפע וואקער: (ה) ויאמר ויגמל רוח קדוה גאם האט
 נאר גינאגט עם זאל ווערין אוויגט אויך דעם ים

טמאה אכל מכור בהמה טהורה לא נפטרו כהנים ולוים כדלקמן: ב פרה שילדה כמין חמור וחמור שילדה כמין סוס פטור. יא תנא פרה שילדה כמין חמור ולא תנא חמור שילדה כמין סוס ה"א פרה שילדה

[ג] סוס. ה"א פרה שילדה כמין חמור ופסוקים כהנים ולוים כדלקמן: ב פרה שילדה כמין חמור וחמור שילדה כמין סוס פטור. יא תנא פרה שילדה כמין חמור ולא תנא חמור שילדה כמין סוס ה"א פרה שילדה

כמין חמור הוא דפטור משום דלא דמו אהדיי כלל דהא יא לא קריטי והאי אינן לה קריטי בה פרסומיה סדוקות והא פרסומיה קלוטות אכל חמור שילדה כמין סוס אימא חמור אילוס הוא (ה) וליחייב ואי תנא סיפא ולא תני רישא ה"א חמור שילדה כמין סוס הוא דפטור משום

הוא שיפטרו של עצמן: ב פרה שילדה כמין חמור וחמור שילדה כמין [ג] סוס. פטור מן הבכורה. שנאמר פטר חמור פטר חמור שני פעמים עד שיהא היולד חמור והולך חמור. ובההם באכילה עד בהמה [ד] פהורה שילדה כמין בהמה כמאה, מותר באכילה. וממאה שילדה כמין בהמה מהורה [ה] אסור באכילה שהיוצא מהממא חמור והיוצא מן המהורה. דג טמא שבלע דג מהורה, מותר באכילה. ומהורה שבלע דג טמא, אסור באכילה. לפ שאינו גדוליו: ג חמור שלא ביכרה וילדה ב'

דסוס לא קדיש בכורה אכל פרה שילדה כמין חמור הדרווייה קדמי בכורה אימא ליחייב לריבי: פטר חמור פטר חמור שני פעמים. מד נקדש לי כל בכור ומד נדרשה אהה אומר חלי: מותר באכילה. כלו' בהמה שאין היולדת דומה לגולד מזה באכילה: שהיוצא מהממא טמא. ודכס דבורים ולרשין מותר לאה מניסות אותו לנוסן שאוכלות פטריו אכלות ומתן ליקח מצדי האסור אסור וכל שאר חל' בהמה ומיה עממה הוי יולא מן העממא ואסור: דג טמא שבלע דג מהורה. אט"ג דלא חזיק ליה שבלע כיון דרוב דגים משליים נמיין כמו שבלע כשמיט דמי (ו):

(ו) פ"י דגו טמא פטרין נטויו ויגרו כפול בהמה ומיה לאה דכור משתיין נמיטו מה פטרין פון חמור כמילט כו': [ה] אסור כו'. סימא דלמור סבכה אכלות כפ"א מנן כמניסות ודגים כדו' משמול לאור ומשקל אלמט משיב פ"דו' וי"ב נשתי יוש לחלק בין אסור לטמאה פ"ל דיש להממיר כריכ"ב דמיט מפל"ט והכל בלא טהרה כתי

קדושה פון וייערע קינדער דיא בכורים, ציהען זיי אויס דיא קדושה פון וייערע איינלען דיא בכורים. ווארום דיא בכורים פון מענטשן מיט דיא בכורים פון איינלען שטייען צו ואפען אין איין פסוק. אך פרה תפדה את בכור האדם ואת בכור בהמה הטמאה תפדה. רוא נאלקט אויס לייזן דעם בכור פון אפענטשן, אונ דעם בכור פון אבהקה וואס מען קאר איהר גיט עסין ואאייזילן ואלקטן אויך פאר לייזן צו גלייבן איינס צו דאם אהררע. דער מענטש וואס וייע קינדער דיא בכורים זענען הייליג זענען דיא בכורים פון וייע איינלען אויך הייליג אונ דער מענטש וואס וייע קינדער דיא בכורים זענען דיא בכורים פון וייע אויך גיט הייליג: ב פרה שילדה כמין חמור אויב אקה האט גיבארין אקאלב אבכור וואס ער זעהט אויס וויא אאייזיל וחמור שילדה כמין סוס אונ אאייזיל האט גיבארין אקנד אבכור וואס ער זעהט אויב וויא אפערד פון מן הבכורה האבין זיי גיט דיא הייליגקייט פון בכורים שנאמר פטר חמור פטר חמור שני פעמים ווארום עם שמיים אין פסוק צוויי מאל פטר חמור עד שיהא היולד חמור והולך חמור צו לערנען אונ און דיא מופעד דארף זיין אאייזיל אונ דאם קינד דארף זיין אאייזיל. אין דאם קינד הייליג אויב ער איז אבכור. אקער אז דיא מופעד איז אקה אונ דאם קאלב זעהט אויס וויא אאייזיל, אדער דיא מופעד איז אאייזיל אונ דאם קינד זעהט אויס וויא אפערד, אויב ער איז

ולא מקרי וואס מן העממא לפי שאין ממנות אותו משלם אלא מניסות אותו לנוסן שאוכלות פטריו אכלות ומתן ליקח מצדי האסור אסור וכל שאר חל' בהמה ומיה עממה הוי יולא מן העממא ואסור: דג טמא שבלע דג מהורה. אט"ג דלא חזיק ליה שבלע כיון דרוב דגים משליים נמיין כמו שבלע כשמיט דמי (ו):

אבכור איז ער גיט הייליג ופה הם באבילה אויב אקה האט גיבארין אקאלב וואס זעהט אויס וויא אאייזיל צו מען מען איהם עסין ועין תימל. ואגמ דיא משנה בהמה שהורה שילדה כמין בהמה פטור באבילה אבהקה וואס מען מען איהר עסין אויב זיא האט גיבארין אקאלב וואס זעהט אויס וויא אבהקה וואס מען קאר איהר גיט עסין, מען מען מען עסין פון קאלב ומקרא שילדה כמין בהמה שהורה אסור באבילה אונ אבהקה וואס מען קאר איהר גיט עסין אויב זיא האט גיבארין אקנד וואס זעהט אויס ווי אבהקה וואס מען מען איהר עסין, קאר מען איהר גיט עסין שהיוצא מן הממא פטור וואס עם ווערט גיבארין פון אקמא איז טמא והיוצא מן הפהיר פטור אונ וואס עם ווערט גיבארין פון אקמא איז פהור דג טמא שבלע דג פהור אויב אפיש וואס מען קאר איהם גיט עסין האט אייניגלונגען וואס מען מען איהם עסין, פטור באבילה אז מען זעקט דעם פיש צוריק ארום פון דעם פיש וואס איז טמא. מען מען איהם עסין ופטור זעלב דג טמא אונ אויב אפיש וואס מען מען איהם עסין האט אייניגלונגען אפיש וואס מען קאר איהם גיט עסין פטור באבילה קאר מען גיט עסין דעם פיש וואס איז טמא, אזוי וויא ער איז גיווען אסור פרעגד איז ער איצט אויך אסור לפי שאינו גדוליו וינייל אפיש וואס איז פהור ווערט גיט גיבארין פון אפיש וואס איז טמא, אונ אפיש וואס איז טמא ווערט גיט גיבארין פון אפיש וואס איז פהור דריקער בלייבט געבער פיש אין זיין וואך

סיוול, הו"ט' (ח) דלפניו מלכות מלכות לא הו"ט ליה
 לכפרים מספק כמו שאין נותן לכהן מספק בנין מן אלו
 טוביו מספק, הו"ט' ובמלכות הכהנים כ"י הו"ט דכ"י ט"ה
 האורח סבור: הבה והפי' פתחים, וצמחיים" (פ) והפי' דלכ"י
 הסדקה שיהא אהרן ה"ל מתי ספקין שצא המלך ילדים" הו"ט
 והל"ל אהרן ילדים זכר ונקבה
 שצא ילד ספקי הנקבה חמלה אפי'
 הכי כתיב ולספר בהקבאל ליה
 ליה לבעון מספקין, ועין
 תו"ט: (י) ואלו נו"ל ללמדינו
 היה דשמתיין סבור דכתיב
 להמתיין ככלל קמיהם
 דנקבוק ספק מערים סלה
 והוא לפלגי ודבכא דתימא

ג נותן מלה אחד לכהן. בשלשין דממה נפקת מד
 מתייהו כבור. זכר ונקבה. ואין ידוע אם ילד זכר חמלה
 והוא כבור או נקבה ילדה ואין כאן דין כבור: וזו
 מפריש מלה. משום ספק ומפקיע עליו (ת) קדושת
 הפער חמור והוא לפלגי
 שחזק עלמא יחבל העלה ולא
 יתנו לכהן דכהן הוי מילי:
 מחזירו ועליו הרחיק להביא
 עדים שהוכר ילד חמלה
 ואיסורא ליכא דלפי' סבר
 חמור גמור שפדלו כהא עבר

דאמת ביבכה וסחא לא ביבכה דמלא זכר ונקבה מפריש טלה
 יהוא לפלגי ולא תמא א"ן לכהן כלום משום דכתי' למספקי טלה שאל'
 שתי חמורות וילדו וכו' זכר ונקבה נותן מלה אחד לכהן. בשלשין הזכר: או שני זכרים ונקבה. דמלך ילדה
 זכר וחמלה ילדה זכר ונקבה. ח"כ חלה ילדה שני זכרים וחמלה ילדה נקבה: נותן מלה אחד לכהן. דהא מיד זכר
 חיובא ידלי כבור והאריך דהוי ספק דשמא הנקבה ילדה חמלה מפריש (ע) טלה והוא לפלגי (י): שני זכרים ושתי
 נקבות. ספק הן דשמא כל חולה ילדה זכר ונקבה ושמא הנקבות ילדו חמלה הלכך אין כאן לכהן כלום. אלא מפריש
 עליהם שני טלאים לחפוקי לאיסורייהו וכן לפלגי זכר כן פירשו רבותי אבל רמב"ם סבר דאין כאן לכהן כלום ואפי' טלה
 לפלגי חמור זכר ונקבה ודכתיב וזכר או שני זכרים ושתי נקבות וזכר שמה אחת משתיהן ילדה
 ז' נקבות והאמת זכר או שמה זו ילדה נקבה והאמת זכר ושתי נקבה או נקבה וחמלה זכר וכן ספיקות הרבה יש

אין קדושה לא בו ולא בפדיונו חלה גזל הוא דליכא חס
 לינו נותן טלה לכהן דממנו הוא והוא ליכא גזל דספק הוא:
 שתי חמורות וילדו וכו' זכר ונקבה נותן מלה אחד לכהן. בשלשין הזכר: או שני זכרים ונקבה. דמלך ילדה
 זכר וחמלה ילדה זכר ונקבה. ח"כ חלה ילדה שני זכרים וחמלה ילדה נקבה: נותן מלה אחד לכהן. דהא מיד זכר
 חיובא ידלי כבור והאריך דהוי ספק דשמא הנקבה ילדה חמלה מפריש (ע) טלה והוא לפלגי (י): שני זכרים ושתי
 נקבות. ספק הן דשמא כל חולה ילדה זכר ונקבה ושמא הנקבות ילדו חמלה הלכך אין כאן לכהן כלום. אלא מפריש
 עליהם שני טלאים לחפוקי לאיסורייהו וכן לפלגי זכר כן פירשו רבותי אבל רמב"ם סבר דאין כאן לכהן כלום ואפי' טלה
 לפלגי חמור זכר ונקבה ודכתיב וזכר או שני זכרים ושתי נקבות וזכר שמה אחת משתיהן ילדה
 ז' נקבות והאמת זכר או שמה זו ילדה נקבה והאמת זכר ושתי נקבה או נקבה וחמלה זכר וכן ספיקות הרבה יש

וויא ער איז ג'ווען פריער איז ער איצט: ג המיד
 של ביבכה וילדה שני זכרים ווען איינער האט ארייזיל
 וואס האט נאך גיט גיהאט קיין קינדער, אונ צום
 ערשטן קאהל האט זיא גיבארין צווייא זכרים,
 אונ מען ווייס גיט וועלכער איז דער כבור טימן
 פלה אהר לכהן זאל ער געבין איין שעפעס צום כהן.
 ווארום איינער איז האך געוויס אבבור, דארף
 מען איהם אויס טאהשין אויף אשעפעס אונ געבין
 דעם שעפעס צום כהן זכר ונקבה אויב איינער איז
 אונך אונ איינע איז אבבור, אונ מען ווייס גיט
 וועלכער איז פריער גיבארין גיווארין, אויב ריא
 גקבה איז פריער גיבארין גיווארין, דארף ער גיט
 אויס לייזן דעם זכר אויף אשעפעס, ווארום ער
 איז דאך קיין כבור, אונ אויב דער זכר איז פריער
 גיבארין גיווארין, איז ער אבבור, דארף מען איהם
 אויס לייזן אויף אשעפעס מפריש טלה אהר לעצט זאל
 ער אפ שיידין אשעפעס אונ זאל זאגן אויב דער
 זכר איז אבבור זאל ער זיין אויס גיטאשט אויף
 דעם שעפעס, אונ דעם שעפעס האלט ער פאר זיך,
 ער מען איהם שעקטן אונ עסן, ווארום דער
 כהן דארף בריינגען עדות אז דער זכר איז אבבור
 וועט ער דעמען דעם שעפעס, אונ אז ער האט
 קיין עדות גיהער דער שעפעס צום כהל הבית
 שתי חמורים שלא ביבכי ווען איינער האט צווייא
 איינלען וואס האבן נאך גיט גיהאט קיין קינדער
 וילדו שני זכרים אונ זיי האבן גיבארין צווייא זכרים
 דער אייזיל האט גיבארין אונך, אונ דער אייזיל
 האט גיבארין אונך טימן שני טלאים לפה זאל ער
 געבין צווייא שעפעס צום כהן זכר ונקבה אויב איין
 אייזיל האט גיבארין אונך, אונ איין אייזיל האט
 גיבארין אבבור, דארף מען געבין איין שעפעס
 צום כהן אז שני זכרים ונקבה אדער איין אייזיל האט

גיבארין איין זכר, איז ער געוויס אבבור, אונ איין
 אייזיל האט גיבארין אונך גיט אבבור, אונ מען
 ווייס גיט וועלכער איז פריער גיבארין גיווארין
 אויב דער זכר איז פריער גיבארין גיווארין איז ער
 געוויס אבבור אונ אויב ריא גקבה איז פריער
 גיבארין גיווארין איז ער גיט אבבור טימן פלה אהר
 לפה זאל מען געבין איין שעפעס צום כהן, פאר
 דעם איינעם וואס ער איז געוויס אבבור, אונ פאר
 דעם אנדערן וואס ער איז אספק צו ער איז
 אבבור, זאל ער אפ שיידין אשעפעס, אונ זאל זאגן
 אויף דער זכר איז אבבור זאל ער זיין אויסגיטאשט
 אויף דעם שעפעס, אונ דעם שעפעס האלט ער פאר
 זיך זאגן וויא פריערן שתי נקבות זכר אויב די צוויי
 איינלען האבן גיבארין צוויי נקבות אונ אונך,
 איז אספק טאקער האט איין אייזיל גיבארין צוויי
 נקבות, אונ דער אנדערער אייזיל האט גיבארין
 דעם זכר איז ער אבבור, אונ טאקער האט איין
 אייזיל גיבארין איין נקבה, אונ דער אנדערער
 אייזיל האט גיבארין ריא גקבה פריער דער נאך
 דעם זכר, איז ער קיין כבור אז שני זכרים ושתי נקבות
 אדער די צוויי איינלען האבן גיבארין צוויי זכרים
 אונ צוויי נקבות, קען זיין אז ריא איז גיטא קיין
 כבור, געדער אייזיל האט גיבארין פריער די נקבה
 דער נאך דעם זכר, אונ עס קען זיין אז עס איז
 דא צווייא כבורים, געדער אייזיל האט גיבארין
 פריער דעם זכר דער נאך ריא גקבה איז פאל לפה
 כלום געבט דער כהן נאך גיט, נאר דער בעל
 הבית שיידיט אפ צווייא שעפעסן, אונ ער זאגט
 אויב גיידע אייזילן זענען כבורים, זאלן זיי זיין
 אויס גיטאשט אויף די צווייא שעפעסן, אונ די
 שעפעסן האלט ער פאר זיך זאגן וויא פריער:

וספר חמור חסדה בשה ועוד כו' חוס' (א) יתע' דזכור ונקבה
 או ב' זכר' ונקבה לא מתמימי מהשפעה טלה אפי' דא כה נמי חכרי
 ספי' חמור חוס' דיל' דשפ' ב' זכרים ונקבה דחמור חסוד
 ליד' לשפיה בים ממש ליתן טלה א' לכהן חמרי' ליה דיפריש
 טלה וטע' דמרי ספי' חוס' חבל בני נקבה זכר או ב' זכרים
 וב' נקבה כיון דלית ליה' ליתן
 למשוח מעטף ליתן טוס טלה
 לכהן לא חמרי' חסוד חסוד
 טלה לית' מחל' דת'
 ספי' חוס' : (ב) זכ
 ספי' חוס' : (ג) זכ
 ספי' חוס' : (ד) זכ
 ספי' חוס' : (ה) זכ
 ספי' חוס' : (ו) זכ
 ספי' חוס' : (ז) זכ
 ספי' חוס' : (ח) זכ
 ספי' חוס' : (ט) זכ
 ספי' חוס' : (י) זכ
 ספי' חוס' : (יא) זכ
 ספי' חוס' : (יב) זכ
 ספי' חוס' : (יג) זכ
 ספי' חוס' : (יד) זכ
 ספי' חוס' : (טו) זכ
 ספי' חוס' : (טז) זכ
 ספי' חוס' : (יז) זכ
 ספי' חוס' : (יח) זכ
 ספי' חוס' : (יט) זכ
 ספי' חוס' : (כ) זכ
 ספי' חוס' : (כא) זכ
 ספי' חוס' : (כב) זכ
 ספי' חוס' : (כג) זכ
 ספי' חוס' : (כד) זכ
 ספי' חוס' : (כה) זכ
 ספי' חוס' : (כו) זכ
 ספי' חוס' : (כז) זכ
 ספי' חוס' : (כח) זכ
 ספי' חוס' : (כט) זכ
 ספי' חוס' : (ל) זכ

בשני זכרים ושתי נקבות הלכך אפי' טלה לעמלו חמו מפריש
 (יח) ופירוט רבותי עיקר (כ) : ד זכר ונקבה מפריש
 טלה אחד לעצמו. דשחח חומה טלה זכרה ולדה
 הנקבה : שנאמר ופטר חמור תפדה בשה. כל זה
 במשמע שה כשנים או שה
 עוים שה זכר או שה נקבה
 וכו' ופודה פו פעמים
 רבות. אם חור כהן
 ונתנו לו (יג) : נכנס
 לדיר להתעשר. ישראל
 שהו לו (יד) ספק
 פטרי חמורים והפריש
 עליהן עשרה שיון והן שלו הרי אלו נכנסין לדיר למקום
 שמכניסין שר הבהמות להתעשר ומעשרין כלדך
 מעשרים טלה דממות וה' טלה היה לו ספק פטר
 חמור א' או שנים והפריש עליהן שה אחד או שנים
 שנכנס לדיר עס טלה כשנים להתעשר : ואם מה
 נהנים בו. שה שפירשו לפדיון פטרי חמור אם מת
 ביד בעלים קודם שיהא ליד כהן נהנה בו הבהן אפי'
 טלה נעילם לידו ממחיים דמעידה לאפריש' ברוחא
 דכהן קאי : ה ולא בחיה. כזי ואיל (טו) : ולא
 בשחווטה. בשה חסוד : ולא במרפה. כנון

שעפם צום פהן, דער נאך האט איהם דער בלן
 צוריק גיגעבין דעם שעפם, מעג ער מיט דעם
 ועלביגען שעפם אויס לייזן נאך אייזיל אבכור,
 אונ געבין דעם שעפם צום פהן, אונ אזוי קענען
 זיי מאהן עטליכע מאהל נכנס ליד להתעשר אייזיל
 האט גיהאט עטליכע אייזילן וואס אויף זיי איז
 אפסק צו זייא זענען בכורים צו זיין, האט ער אפ
 גישידט פאר זעדער אייזיל אשעפם, אונ דיא
 שעפסין גלייבין בייא איהם ואזוי וויא פריערן או
 דער ישראל וויל מעשרין זיינע שעפסין, פירט ער
 אריין אין שטאל די שעפסין פון די בכורים אויף,
 אונ ווער עס גייט ארויס פון זיי צום צעהנמין או
 הייליג וואס מת נהנים בו אויב אישראל האט גיהאט
 א אייזיל אגעוויסקען בכור, אונ ער האט אפ גי
 שידט אשעפם אויס צו לייזן מיט איהם דעם
 אייזיל, אונ דער שעפם איז גיפייגערט אידער ער
 האט מיט איהם אויס גיליזט דעם אייזיל, אונ
 דער שעפם איז נאך גיווען ביי דעם בעל הבית,
 מעג דער פהן הנאה האבין פון דעם שעפם,
 ווארום פאלד וויא דער בעל הבית האט אפ גי
 שידט דעם שעפם אויס צו לייזן מיט איהם,
 גיהער ער שוין צום פהן : ה אין פירן לא בעגל ולא
 פחד מען קאר גיט אויסלייזן ואפסק חמור אייזיל
 אבכור גיט מיט אקאלב, אונ גיט מיט אחיה
 אפילו גיט מיט אחיה וואס מען מעג איהר עקין
 ולא בשיחה אונ גיט מיט אגישאכמענעם שעפם ולא
 במרפה אונ גיט מיט אשעפם וואס קען גיט לעבן
 ולא בכלאים אונ גיט מיט אשעפם וואס ער איז
 גיבארין גיווארין פון צוויי מינים ופון אקאע מיט

די אחת ביהיה ואתה שלא ביהיה איינער האט גיהאט
 צווייא אייזילען, איינע האט שוין גיהאט אבכור,
 אונ איינע האט נאך גיט גיהאט קיין בכור וילדי
 שני זכרים אונ זיי האבין גיבארין צווייא זכרים, איז
 נאך איינער געוים אבכור נותן טלה אחד לפהו גיט
 ער איין שעפם צום פהן נהנה ונקבה איינע האט
 גיבארין אןזך, איז איינע האט גיבארין אנקבה,
 אונ מען עוים גיט וועלכע, עס קען זיין או דיא
 וואס האט נאך גיט גיבארין קיין בכור הט גיבארין
 די נקבה, אונ די וואס האט שוין אמאהל גיבארין
 אבכור הט גיבארין דעם זכר, איז דער זכר קיין
 בכור מפריש טלה אחד לעצמו זאל ער אפ שידין
 אשעפם, אונ זאל זאגין אויב דער זכר איז אבכור
 זאל ער זיין אויס גיטאהשט אויף דעם שעפם, אונ
 דעם שעפם האלט ער פאר זיך ואזוי ווי פריערן,
 פון וואס עס זייטן מיר אז אייזיל אבכור דארף
 מען אויס לייזן מיט אשעפם שנאמר ווארום עס
 שמיט אין פסוק ופטר חמור תפדה בשה אייזיל
 אבכור זאלקטו אויס לייזן מיט אשעפם פון הכבשים
 וכן הניח מען מעג איהם אויס לייזן מיט אשעפם
 אידער מיט אציג זכר ונקבה סייא דער שעפם איז
 אןזך אונ סייא דער שעפם איז אנקבה גדול וקטן
 סייא דער שעפם איז גרוים אונ סייא דער שעפם
 איז קליין חסיד ובעל טוב סייא דער שעפם איז גאנץ
 או אפעלער, אונ סייא ער איז מיט אפעלער ופיה
 בו פעמים הרבה אונ, ער מעג אויס לייזן מיט דעם
 ועלביגען שעפם עטליכע מאהל פיל אייזילען
 בכורים, דהיינו ער האט אויס גילייזט אייזיל
 אבכור מיט אשעפם אונ ער האט גיגעבין דעם

סמחהו רגליה (טו) מן הארכוכנה ולתעלה : כלאים . תיש שכל על חמל : מפני שהוא שה . דכין חמל בין עו קרויה שה ואין הלכה כר"א : בוי . כריה בפני עלמו היא ספק חיה ספק בהמה (יז) : רגנו לכהן . הפטר חמור עלמו : ער שיפריש שה תחתיו . והוא לעלמו ואחר כך ישתמש בפטר חמור ולפי שהכהנים משווים בענין זה שלא להפריש מה תחתיו (יח) הלכך ישראל הטומן פטר חמור לכהן אינו זו משע עד שיפדמו הכהן נפשו : ו בחמש שלעים של

פרייון רבן . דמייבא חמוריהו : כפדיון מעשר שני . דחס אבד אינו חייב באחריותו דהוא כסף חייביה רחמנא לאכול בירושלים והא אול ליה וטעמא דר"א שכן מילט שהקיש הכתוב פטר חמור לבכור חכם שכל ופטר חמור חפדה בשה גו' וכל בכור בניך חפדה וזכאל אך פדה חפדה את בכור האדם ואת בכור בהמה הטמא חפדה לפדוי' הקפחתי ולא לדבר אחר (יע) : שאין באן לכהן כלום . שאין חייב באחריותו כרגנו וכן הלכה : מה פטר חמור . לחמור שפריש הפדיון ועדין לא נחמו לכהן : ר"א אומר יקבר . דהואיל והוא חייב באחריותו הטלה כחמל ללא חפשי' דמי . ומותר ישראל בהנחתו של טלה כמו שלא הפריש : אין צריך להקבר . דמיעלה להפרישה לטלה קם ליה בשרות כהן והופקעה קדושתו כל פטר חמור וכן הלכה : ז קופיץ . סני גדול כמין גרון קטן שהקניס מתחכים בו בשר : ועורפו .

אשעפס אקאוע אנקר האם זיך באהעפס מיט אשעפס אנקבה אונ פון זייא איז גיבארין גינארין אשעפס מאר מען גיט אויס באהאשין דעם אייזיר אויף דעם שעפסן ולא גיטי אונ גיט מיט אפוי רבי אלעזר פטר בגללים רבי אלעזר זאגט מען קעג אויס לייוון אפטר חמור מיט אזוי אשעפס וואס ער איז גיבארין פון אקאוע מיט אשעפס מפני שהוא שח ונייל אקאוע הייבט אויך אשעפס וואסר בכוי אקעד מיט אפוי מאר מען גיט אויס לייוון מפני שהוא ספק נוייל מען ווייס גיט נואס אפוי איז , אבקהמא אדער אחיה נחמו לכהן אויב דער בעל הבית האם גיט אויסגלייזט דעם פטר חמור , נאר ער האם גיגעבין דעם פטר חמור צום כהן אין הכהן רשאי לקיים מאר גיט דער כהן האלמין דעם פטר חמור ער שיפריש שה חפשי מידיו ער שיידט אפ אשעפס , אונ ער זאגט דער אייזיר זאל זיין אויסגימאהשט אויף דעם שעפס , אונ דעם שעפס האלט ער פאר זיך , דער נאך מען ער ארבעטן מיט דעם פטר חמור : ו החפשי' פדיון פטר חמור ומת איינער האם אפ געשיידט אשעפס ער זאל מיט איהם אויס לייוון דעם פטר חמור אונ דער שעפס איז גיפייגערט , רבי אליעזר זאגט חייבן באחריותו מען דארף געמען איין אנדער שעפס אונ אויס לייוון מיט איהם דעם פטר חמור , אונ געבין דעם שעפס צום כהן בחמש שלעים של גו אזוי וויא אז איינער שיידט אפ פינה מאלער אויס צו לייוון זיין וזהו דעם בכור , אונ די פינה מאלער ווערין פארלארן , מוז ער געבין דעם כהן אנהערע פינה מאלער , אזוי מוז ער געבין דעם כהן איין אנדער שעפס תחכים אומרים אונ די חקמים זאגן אין חייבן באחריותו ער דארף גיט געבין איין אנדער

שעפס כפדיון מעשר שני אזוי וויא אז איינער לייווט אויס פירות פון מעשר שני אויף געלט , אונ דיא געלט ווערט פארלארן , דארף ער גיט געבין אנדערע געלט , אזוי דארף ער גיט געבין איין אנדער שעפס אויס צו לייוון דעם פטר חמור חפדי רבי יהושע אונ רבי צדוק האבין צדוה גינאנט על פדיון פטר חמור שמת אז איינער האם אפ גישיידט אשעפס ער זאל מיט איהם אויס לייוון דעם פטר חמור , אונ דער שעפס איז גיפייגערט שאין פון לכהן בליים האם דער כהן נאר גיט , דער בעל הבית דארף גיט געבין איין אנדער שעפס מת פטר חמור נאכדעם וויא ער האם אפ גישיידט דעם שעפס , איינער ער האם אים גיגעבין צום כהן , איי דער פטר חמור גיפייגערט , רבי אליעזר זאגט נאר דער זאל איהם באגראבין ומותר בהנחתו של טלה אונ דער בעל הבית מען האך האבין פון שעפס , דער שעפס איז זיינער גלייך ווי ער וואלט איהם נאר גיט אפ גישיידט , נוייל ער האם איהם נאך גיט גיגעבין צום כהן ותחכים אומרים אונ די חקמים זאגן אין צריך להקבר מען דארף גיט באגראבין דעם פטר חמור , ווייל ער איז שוין אויס גלייזט גינארין מיט דעם שעפס והפיה לכהן , אונ דער שעפס גיהער צום כהן , ווארום וויא ער שיידט נאר אפ דעם שעפס ער זאל מיט איהם אויס לייוון דעם פטר חמור , איי ער שוין אויס גלייזט , אונ דער שעפס גיהער שוין צום כהן : ז לא רצה לפדותו אויב דער בעל הבית האם גיט גינואלט אויס לייוון דעם פטר חמור חפשי' בקופיץ אחריו וקברו זאל ער געמען אונ זאל איהם אפ דעם האקין דעם קאפ פון פטר חמור , איינשען אויף דעם האקין זענן גאקן זאל

(פז) אקום ויכר לפי מהות מרכות כהלכה ויכר אכל וכלו או חיו מרכות אסרם כמי ספדיים שפדו ער אונס כלום : (יז) כלונג וכל סכנינו עו חכמים אם סוף חיס 16 דהפס : (יח) דצירס כס סהלא דהסכל כיון דהס שפריש חפתי יסא שלי נחמ לי לפדיו : (יט) כר"פ ויחמא דל"ג נחמ' סוקה כלל דלמדוי נוסח סדוה כמיב ונבמל סמטע דהפסם ליה ליה לכהן סיקא דדסיס כלל , ופחוי"ט : [כ] לפדותו . ולא יסמו לכהן

היינו שחוקך ראשו ממול ערפו; וקוברו. לפי שאמור כהנהגה לאחר עריפה (כ): מצות יעידה. בלמה העכריה: בראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה. והיו אומרים המייבס לסס נוי לסס ממון היו סונג בעוהו שלא במקום מעוה ואין כן הלכה בלל הוולל ופקע חיסור אשת לח מינה כשמת אחיו בלא בניס הכי הותרה לו לגמרי ואסילו יבמה

לסס נוי ולסס ממון: מצות נאולה בארון. המתפס כהנהגה בלדק הבית מלות פדיתה כדלון קודם לכל אדם טהור מוסף את החומט (כא):

קודמת למצות עריפה. שנאמר ואם לא תפדה וערפרו. מצות יעידה קודמת למצות פדיה. שנא' אשר לא יעדה והפרה. מצות יבום קודמת למצות חליצה. בראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה, ועכשיו שאין מתכוונים לשם מצוה. אמרו מצות חליצה קודמת למצוה יבום. מצות נאולה

קודמת למצות עריפה. שנאמר ואם לא תפדה וערפרו. מצות יעידה קודמת למצות פדיה. שנא' אשר לא יעדה והפרה. מצות יבום קודמת למצות חליצה. בראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה, ועכשיו שאין מתכוונים לשם מצוה. אמרו מצות חליצה קודמת למצוה יבום. מצות נאולה

בארון הוא קודם לכל אדם. שנאמר ואם לא ינאל וגמבר בערכך :

ברודערס ווייב גאר פון וועגין מצוה. וינאל זאלין האבין קינדער אונ זייא זאלין ווערין גירופען אויף דעם גישטאן אפגעבעם ברודערס קאמען. איז גינען אמצוה מען זאל מיגס זיין געכשו שאין מתכוונים לשם מצוה אבער די איצטיגע צייטן אז ער געמט ניט זיין ברודערס ווייב ווייל עס איז אמצוה. גאר ווייל זיא איז שוין אדער ווייל ער וויל דרשן זיין ברודערס פארקמעגן אטרו מצות חליצה קודמת למצות יבום האט מען גיזאנגט עס איז מעהר מצוה ער זאל איהר געבין חליצה. איידער ער זאל איהר קעגם זיין מצות נאולה גידון אויב איינער זאגט אויף אבהקה זיא זאל זיין הייליג. מען זאל איהר פאר קויפן. אונ מיט די געלט ארע זאל מען פאריקמען דעם בית המקדש. איז אמצוה דער בעל הבית פון די בהמה זאל אויס לייזן די בהמה. ער זאל געבין געלט אויף דעם בית המקדש. וויפיל דיא בהמה איז ווערט, ווייל דער בעל הבית דארף געבין מיט אפינאמיל מעהר וויא זיא איז ווערט, דריבער דיא קודם לכל אויס איז ער (דער בעל הבית) פריער ווי אלע מענטשן אויס צו לייזן די בהמה שנאמר אזוי וויא עס שטייט אין פסוק ואם לא ינאל אויב דער בעל הבית וועט ניט אויס לייזן גמבר גינדע זאל מען דיא בהמה פאר קויפן אזוי וויא מען וועט איהר שאצן וויפיל זיא איז ווערט אבער דיא מצוה איז דער בעל הבית זאל זיא זיא אויס לייזן:

ער אפ האקין. אונ דער גאר זאל ער אים בגראבין גינה פדיה קודמת למצות עריפה די ערשטע מצוה איז ער זאל דעם פסוק חיסור אויס לייזן. גאר אויב ער גויל ניט אויס לייזן. זאל ער איהם אפ האקין דעם קאפ שנאמר ווארום עכ שטייט אין פסוק ואם לא תפדה וערפרו אויב דוא וועקט איהם גיט אויס לייזן זאלקטו איהם אפ האקין דעם קאפ. אבער דיא מצוה איז ער זאל איהם זיא אויס לייזן מצות יעדה קודמת למצות פדיה או איינער קויפט אינדישע קאקסער פאר ארינקט. איז אמצוה דער בעל הבית זאל איהר געמען פאר אנויב. אונ אויב ער וויל איהר גיט געמען פאר אנויב. זאל ער איהר העלפן זיא זאל אויס גילייזן ווערין פון איהם שנאמר ווארום עכ שטייט אין פסוק אשר לא יעדה והפרה אז ער וועט איהר גיט וועלן געמען פאר אנויב. זאל ער איר העלפן זיא זאל אויס גילייזן ווערין פון אים אבער די מצוה איז ער זאל איר זיא געמען פאר אנויב יבום קודמת למצות חליצה אויב עס זענען דא צווייא קינדער, וראבן אונ שמעון אונ ראובן איז גישטאבין אן קינדער. איז אמצוה שמעון זאל חתונה האבין מיט די ווייב פון ראובן. אונ אויב שמעון וויל גיט חתונה האבין מיט איהר. זאל ער איהר געבין חליצה בראשונה שהיו מתכוונים לשם מצוה דאס איז גאר גינען אין די ערשטע צייטן. ווען דיא מענטשן זענען גינען פריים. אונ ער האט חתונה גיהאט מיט זיין

נכמרא בכורות דף יב ע"ב הלכה כ' כלל כל המיון דבוד העלכות גדולות כמוכן

ר"א אומר חייבים באחריותו. אמר רב יוסף מ"ט ר"א דכתיב אך פדה הפדה וגו' מה בכור

רבי אליעזר אומר חייבים באחריותו רבי אליעזר זאגט אויב איינער האט געדיאט אבכור פון אייזיל אונ ער האט גיזאגט אויף אשעפס דעם שעפס וועל איר געבין צום פלן אויסלייזונג פאר מיין אייזיל אונ דער שעפס איז געפרייערט. דארף ער געבין איין אנדערע שעפס אפר רב יוסף פאי פאמא רבי אליעזר רב יוסף האט גיזאגט פון וואנען ווייס נפי אליעזר דעם דין דכתיב אך פדה הפדה את בכור

מוחר בהנאה. קודם פלונו: יקבר בכבוד אדם. לא
 חסוס דלסור בהנאה חלה משום דליחמק לכבוד אדם
 וסתם כבוד אדם ניתן לקבורה: מורה ר"א. אע"ג
 דכדלמי פטר חמור ס"ל דכל כמה דלא מפי פטר חמור
 כד כתיב לא מוסרם מוהו כנסתם ש"ל לתת פדיון
 לכהן חלה מפרשי וכו' ומדמלרין לפסוקי טלה לפסוקי
 איסורים מכלל דס"ל פטר חמור אסור בהנאה:
 לפרייה הקשתיו. כבוד כהמה עממה לכבוד אדם
 שיתחייב בלחיות פלונו. ולא לדבר אחר. להנאה:

לייזין מיט ריא פינף טאלער. אונ די פינף טאלער
 זענען פערלארין גינארין. מוז קען זעבין אנדערע
 פינף טאלער איהם אויס צו לייזין אף בכור בהמה
 ספאה חייב באתריהו אזוי אז קען האט אנגעגרייט
 אשעפס אויס צו לייזין דעם אייזיל וואס איז
 אבבור אונ דער שעפס איז געפייערעט מוז קען
 גריינגען איין אנדער שעפס אויס צו לייזין דעם
 אייזיל אפס ליה אפן אפני האט גיזאנט צו רב
 יוסף אז דוא זאגט דער בכור פון אייזיל איז
 גלייך צו דעם בכור פון אקענטש. טאקער זענען
 וויי אז דעם רין אויך גלייך אי פה בכור אדם מייך
 בהנאה אף בכור בהמה ספאה מייך אזויא וויי דער
 מענטש וואס איז אבבור מעג קען פון אים הנאה
 האבן אפילו איידער קען האט איהם אויסגלייזט
 אזוי דער בכור פון אייזיל זאל קען אויך מעגן
 פון איהם הנאה האבן אפילו איידער קען האט
 אים אויס געלייזט וכו' ויטא חיי נפי טאקער וועקמו
 זאגן. עס איז טאקי אזויא. אז קען מעג הנאה
 האבן דעם רעם אייזיל וואס איז אבבור אפילו
 איידער קען האט איהם אויסגעלייזט והתנן מת פטר
 חמור מיר האבין דאך גילערנט אויב דער פטר
 חמור נדער אייזיל נוס איז אבבור איז געפייערעט
 איידער קען האט איהם אויסגעלייזט וכו' אלעד
 אפטר יקבר רבי אלעזר זאגט קען זאל אים בגראבין
 פאר יקבר פאר וואס זאל קען איהם בגראבין לאו
 דאסיר בהנאה געוויס ווייל קען טאר גיט פון איהם
 הנאה האבן. ענפערט דיא גקרא לא גיין עס
 קען זיין קען מעג פון דעם פטר חמור בהנאה
 האבן זעבן בכור אדם גאר ווייל דער פטר חמור
 איז געגלייכען צו אקענטש וואס איז אבבור. אזוי
 ווי אז עס שטארבט אקענטש וואס איז אבבור
 בגראבט קען איהם אזוי אז פייערעט אפטר חמור
 זאל קען איהם אויך בגראבן. פרענט דיא גקרא
 אלא בכור אדם דמי דבעי קבורה ששים לא בעי קבורה אז
 עס שטארבט אקענטש וואס איז אבבור דארף
 קען אים בגראבן. אקער אז אפראקער מענטש
 שטארבט דארף קען איהם גיט בגראבן. אלע
 מענטשן אז זיי שטארבן דארף קען זיי בגראבן
 קען קען דאך גיט זאגן אז וועגן דעם בגרעבנים
 פון אקענטש זענען בכור דריקער נגראבט קען

דעם פטר חמור. אדס בגראבנים פון אקענטש
 גיהער גאר גיט צו דיא בכורה. מוזין מיר זאגן
 אז קען בגראבט דעם פטר חמור ווייל קען טאר
 גיט הנאה האבן פון איהם פאר דעם אויסלייזן
 ועד פניא נאך האבין מיר גילערנט מיה רבי אלעזר
 בישראל שיש לו ספק פטר חמור בחוד ביתו שפיריש עליו
 סלה היא שלו רבי אלעזר איז מורה אז אויך וניט
 אבהן אונ גיט אלויז וואס ער האט ביי זיך אינגין
 אייזיל אונ ער ווייס גיט אויב ער איז אבבור אדער
 גיין. זאל ער נעמען אשעפס אונ זאל האבן אויב
 דער אייזיל איז אבבור זאל ער זיין אויס גיטאשט
 אויף דעם שעפס אונ דעם שעפס גיט ער גיט
 צום פון. ווארום טאקער איז דער אייזיל גיט
 אבבור. איז דאך אקשיא אז ער האלט דעם שעפס
 פאר זיך אונ גיט איהם גיט צום פון. צו וואס
 דארף ער זאגן אז דער אייזיל זאל זיין אויס
 געטאהשט אויף דעם שעפס. געוויס מוז קען
 דעם אייזיל אויס טאהשן אויף דעם שעפס אראפ
 צו נעמען פון איהם דעם איסור ווארום טאקער
 איז ער זא אבבור טאר קען דאך פון איהם קיין
 הנאה האבן. ועדן מיר דאך דאך אבגעווייזונג אז
 אפטר חמור איידער קען לייזט איהם אויס טאר
 קען גיט הנאה האבן פון איהם. גלייבט דאך
 פריערדיגע קשיא אז אפטר חמור איז געגלייכען
 צו אקענטש וואס איז אבבור. דארפן זייא דאך
 האבן ביידע איין רין אזוי ווי אקענטש וואס
 איז אבבור מעג קען פון איהם הנאה האבן אפילו
 קען האט איהם גיט אויס געלייזט. אזויא דארף
 קען דאך מעגן הנאה האבן פון דעם פטר חמור
 אפילו קען האט איהם גיט אויס געלייזט אלא אפטר
 רבא אפטר קרא אף פדה חפרה לפרייה הקשתיו ולא לקבר אחר
 האט רבא גיזאנט ווייל עס שמיים אין פסוק פדה
 חפרה. אויסלייזן זאלקמו אויסלייזן. צוא וואס
 שמיים צוויי מאהל דער נוארט אויסלייזן. צו
 ווייזן אז אפטר חמור איז געגלייכען צו אקענטש
 אבבור גאר געבן אויס לייזן. אזוי ווי אקענטש
 אבבור ווערט אנערש גיט אויסגעלייזט סיידן
 קען גיט דיא פינף טאלער. אקער אז קען האט
 אנגעגרייט דיא פינף טאלער אונ זייא זענען פאר
 זארין גינארין מוז קען זעבין אנדערע פינף

הערכין בשעתן ופריון הבן אחר שלשים יום פרוין פטר חמור לאלתר . פרוין פטר חמור לאלתר ורמיניהו אין בערכין ובפריון הבן ובניירות ובפטר חמור פחות מל' יום ומוסיפין עד עולם . אמר ר"ג לומר שאם פראו פרוי מכלל רבנו אם פראו אינו פרוי והא איחמר הפודה את בנו בהודן שלשים יום רב אמר רבנו פרוי לאו איחמר עלה אמר רבא דכולי עלמא מעכשיו אין בנו פרוי . רבא ששת כשעה שהעריך : אחר

הערכין בשעתן . שאם היה פטר חמור על חמט שנים כשעה שאמר ערבי עלי והמתין שלא נתנו עד שיהא כן שש שיע לו ערך אחר כדכתיב בפרשת ערכין אפ"ה הכי לא יהיב אלא כשעה שהעריך : אחר

לאו איחמר מלפני חמט רבא דכ"ע מעכשיו אין בנו פרוי . לשון זה אינו נהגן דפסק יש בכחו (דף ע"ב) :

שלושים . כדכתיב ופריון מכן חמט וכו' : ופריון פטר חמור לאלתר . בתמיה : אין בערכין פחות מכן שלשים . אינו נערך כדכתיב בפרשה : ובניירות . פטר חמור לאלתר . וכן נודר בנייר ארבע והחט שלשים הו' : ומוסיפין . שיע ערך לכל זמן שהוא עומד בו כדכתיב בפרשה וכן נודר בנייר ארבע והחט שנים ולא המתין מפדיון בנו ומפדיון פטר חמור כמה שנים עדיון יכול לפדותו ואינו נותן יותר : לומר שאם פראו פרוי . הא דקתני לעיל פדיון פטר חמור לחלה שאם פדאו לאלתר פדוי . אבל עיקר מלות פד' לא קתני : מכלל רבנו . דמוקמת ליה דמעבד וקתני הבן אחר שלשים מכלל דאם פדאו בחוץ שלשים יום אינו פדוי : והא איחמר . בפרק יט בכור : רב"ע מעכשיו . היכא דלמחר ליה מעכשיו ימול פדיון זה אינו פדוי כי פליגי היכא דלמחר דלמחר מעכשיו

קאינן . אפ"ה הכי לא יהיב אלא כשעה שהעריך : אחר

שלושים . כדכתיב ופריון מכן חמט וכו' : ופריון פטר חמור לאלתר . בתמיה : אין בערכין פחות מכן שלשים . אינו נערך כדכתיב בפרשה : ובניירות . פטר חמור לאלתר . וכן נודר בנייר ארבע והחט שלשים הו' : ומוסיפין . שיע ערך לכל זמן שהוא עומד בו כדכתיב בפרשה וכן נודר בנייר ארבע והחט שנים ולא המתין מפדיון בנו ומפדיון פטר חמור כמה שנים עדיון יכול לפדותו ואינו נותן יותר : לומר שאם פראו פרוי . הא דקתני לעיל פדיון פטר חמור לחלה שאם פדאו לאלתר פדוי . אבל עיקר מלות פד' לא קתני : מכלל רבנו . דמוקמת ליה דמעבד וקתני הבן אחר שלשים מכלל דאם פדאו בחוץ שלשים יום אינו פדוי : והא איחמר . בפרק יט בכור : רב"ע מעכשיו . היכא דלמחר ליה מעכשיו ימול פדיון זה אינו פדוי כי פליגי היכא דלמחר דלמחר מעכשיו

קאינן . אפ"ה הכי לא יהיב אלא כשעה שהעריך : אחר

שלושים . כדכתיב ופריון מכן חמט וכו' : ופריון פטר חמור לאלתר . בתמיה : אין בערכין פחות מכן שלשים . אינו נערך כדכתיב בפרשה : ובניירות . פטר חמור לאלתר . וכן נודר בנייר ארבע והחט שלשים הו' : ומוסיפין . שיע ערך לכל זמן שהוא עומד בו כדכתיב בפרשה וכן נודר בנייר ארבע והחט שנים ולא המתין מפדיון בנו ומפדיון פטר חמור כמה שנים עדיון יכול לפדותו ואינו נותן יותר : לומר שאם פראו פרוי . הא דקתני לעיל פדיון פטר חמור לחלה שאם פדאו לאלתר פדוי . אבל עיקר מלות פד' לא קתני : מכלל רבנו . דמוקמת ליה דמעבד וקתני הבן אחר שלשים מכלל דאם פדאו בחוץ שלשים יום אינו פדוי : והא איחמר . בפרק יט בכור : רב"ע מעכשיו . היכא דלמחר ליה מעכשיו ימול פדיון זה אינו פדוי כי פליגי היכא דלמחר דלמחר מעכשיו

קאינן . אפ"ה הכי לא יהיב אלא כשעה שהעריך : אחר

שלושים . כדכתיב ופריון מכן חמט וכו' : ופריון פטר חמור לאלתר . בתמיה : אין בערכין פחות מכן שלשים . אינו נערך כדכתיב בפרשה : ובניירות . פטר חמור לאלתר . וכן נודר בנייר ארבע והחט שלשים הו' : ומוסיפין . שיע ערך לכל זמן שהוא עומד בו כדכתיב בפרשה וכן נודר בנייר ארבע והחט שנים ולא המתין מפדיון בנו ומפדיון פטר חמור כמה שנים עדיון יכול לפדותו ואינו נותן יותר : לומר שאם פראו פרוי . הא דקתני לעיל פדיון פטר חמור לחלה שאם פדאו לאלתר פדוי . אבל עיקר מלות פד' לא קתני : מכלל רבנו . דמוקמת ליה דמעבד וקתני הבן אחר שלשים מכלל דאם פדאו בחוץ שלשים יום אינו פדוי : והא איחמר . בפרק יט בכור : רב"ע מעכשיו . היכא דלמחר ליה מעכשיו ימול פדיון זה אינו פדוי כי פליגי היכא דלמחר דלמחר מעכשיו

קאינן . אפ"ה הכי לא יהיב אלא כשעה שהעריך : אחר

אני טמן מעות והפדיון לא יחול עד לאחר ל': רב ששת אמר לעולם מעות פלוני לאלתר והאי דקתני אין כפרתין ופטר חמור פחות משלשים שמינו עובר עליו עד ל' יום מכאן ואילך טוב: מאי לאו מצוה להשהותו. כ"ג: ומקשה לר"ט: מצוה לפדותו כל ל' יום. אי הכי מכאן ואילך או פדיון ומכאן ואילך עובר: אלא אמר רבא. לעולם מצוה לשהותו ואפ"ה כ"ג: לא מתריבנא ולא קפיד הא דקתני שלשים יום מצוה להשהותו. ר' אליעזר הוא דמקיש כבוד דמתניתין דלא מקשי:

ששת אמר לומר שאינו עובר עליו. מתיב רמי בר חמא מצוהו כל ל' יום מכאן ואילך או פדיוהו או עורפו מואי ראו מצוה לשהותו כל ל' יום לא מצוה לפדותו כל ל' יום. אי הכי מכאן ואילך או פדיון או עובר עליו מובעי ליה אלא אמר רבא ל"ק הא רבי אליעזר דמקשי הא רבנן דלא מקשי: במה עמלה לנכור אדם והא דקתני לאלתר רבנן היא דלא מקשי:

אויב ער המ גיגעבין דעם פתן פינה מאלער פאר דרייסיג טעג אונ ער האט גיזאגט צום פתן נאך דרייסיג טעג אונ זיין מיין וזקן אויסגעלייזט פאר די פינה מאלער וואס אויך גיב דיר אויפן אנדערע זאגן דער קינד איז אויסגעלייזט גיווארן נאך די דרייסיג טעג מיט די פריערדיגע פינה מאלער, אונ אנדערע זאגן ער מוז אפ געמען פון דעם פתן די פינה מאלער אונ זאל וויא אויב געבין נאך אקאל נאך די דרייסיג טעג) רב ששת אמר לומר שאינו עובר עליו רב ששת זאגט אויסלייזן אפטר חמור דארף מען טאקע באלד ווי ער ווערט גיבארן, אזוי איז די מצוה, ווי עס שטייט אין די משנה פטר חמור לאלתר, אפטר חמור דארף מען באלד אויסלייזן, אונ וואס עס שטייט אין דיא אנדערע משנה אז אויסלייזן אפטר חמור איז גיט ווייניגער ווי דרייסיג טעג, דאס מיינט מען גיט דרייסיג טעג אז ער האט גיט אויסגעלייזט איז קיין עבירה, אבער אז עס איז שוין ארבער דרייסיג טעג, מוז ער שוין אויסלייזן דעם פטר חמור, אויב גיט איז אעבירה סתבי רמי בר חמא מצוהו כל שלשים יום רמיבר חמא האט גיפרענט מיר האבין גילערנט די מצוה איז גאנצע דרייסיג טעג כפאן ואלך או פדיוהו אז ער פאר דרייסיג טעג אדער ער לייזט אויס דעם פטר חמור אויף אשעפס אדער ער האקט אויס אפ דעם קאפ פאר לא מצוה לשהותו כל שלשים יום געוויס מען עס איז אמצוה מען זאל האלטיין דעם פטר חמור דרייסיג

טעג, אונ פאר דרייסיג טעג זאל מען איהם גיט לייזן אונ גיט אפהאקן דעם קאפ, וערוהו כיי דאך אז פאר דרייסיג טעג לייזט מען גיט דעם פטר חמור, ענפערט די נקרא לא גיין, אזוי מיינט מען מצוה לפדותו כל שלשים יום דיא גאנצע דרייסיג טעג איז אמצוה מען זאל לייזן דעם פטר חמור, פרענט די נקרא איי הכי כפאן ואלך או פדיוהו אז ער גיט מביי ליה אויב עס איז אזוי אז מען מיינט דיא גאנצע דרייסיג טעג איז אמצוה מען זאל לייזן דעם פטר חמור, דארף דאך שאיין אבער פון דרייסיג טעג אונ ווייטער אדער מען לייזט איהם אויס אדער ער האט אעבירה אז ער לייזט איהם גיט אלא אמר רבא לא קשיא רבא זאגט עס איז טאקע אמצוה מען זאל האלטיין דעם פטר חמור בוי דרייסיג טעג, אונ נאך דרייסיג טעג זאל מען איהם אויסלייזן, אונ עס איז קיין קשיוא ווארט הא רבי אליעזר דמקשי דער דין איז ווי רבי אליעזר וואס ער גלייבט דעם פטר חמור צו פדיון רבן, אזוי וויא אקיד אבכור מוז מען ווארטיין מיט זיין אויסלייזונג בוי נאך דרייסיג טעג, אזוי ביי פטר חמור דארף מען אויך ווארטיין מיט זיין אויסלייזונג בוי דרייסיג טעג, אונ וואס די משנה זאגט אז אפטר חמור זאל מען פארד אויסלייזן הא רבנן דלא מקשי דאס זאגן דיא רבנן וואס זייא גלייבן גיט דעם פטר חמור צו פדיון רבן:

זוהר בלק דף ע"א. פ"ח דלילוח יוד הא ואו הא

פתח ואמר כי תנור אל עיר יומים רבים להלם עליה לתפסה וכו' כמה עבין אינון ארמין ושגילין דאורייתא דהא בכל מלה ומלה איז כמה עיטין כמה עבין לכני נשא כמה מרגלאן דקא מנהרין לכל ססר וליח לך מלה באורייתא דליח בה כמה זבוינין מתורה לכל ססר. הכי קרא איהו כפוס פסטיה וליח כפוס מדרשיה. וליח ביה הכמתח עלאה לאודיהרא למחן דאנטרדין זכאה חולקיה מחן דלשתדל באורייתא תדיר. מחן דלשתדל ביה מה כתיב ביה כי אם בתורת ה' הגלו ובתורתו יהנה וימס וליה. והכי כען. אחתי דא סמיך לדא. חלל מחן דלשתדל באורייתא יומס וליה לא ליהוי כאלעא יבישא חלל כען שתול על פלגי מים. מה אילן זית ביה שרשין זחית ביה קליפין זחית ביה מוחא זחית ביה עמין זחית ביה טרפסין זחית ביה פרחין זחית ביה חיבא כשכעה זחית ביה חלפין כשכעה עשר לשכעה. אחף חלפין דאורייתא זחית כבו פסטה דקרא. דרשא. רמו דקא רמיז הכמתח. גימטריאות. רזין עמירין. רזין סתמין חלפין על חלפין. פסול וכשר. טמא וטהור. חיבור והיתר. מחלל ולהלם מתפשטין עניפין לכל ססר והיה כען דלא ולי לאו לחא איהו חסם בחמתח. ט"ח כמה חזיבין אינון דמשתדלי באורייתא קמי קב"ה דחפ' בזמנא דדינא חילא בעלמא וזאמרייהו רבו למחבלא להכליל קב"ה פקיד ליה עלווייהו על חלפין ליה דמחלל דדינא חילא בעלמא אל עיר בנין מוכיבו סגיאון דהטאן לקחיה וזאמרייהו בדינא יומים רבים. חזי רבים. (תלמא יומא דא בתר דא חקרי יומים רבים חזי כי תנור אל עיר יומים רבים) תלמא יומין דא בתר דא דלשתמודוסא דכר במתח. מנלן דימיס רבים תלמא יומין אינון דכתיב (ויקרא טו) וזשה כי יזוב וזכ דמה יומים רבים. וכי יומים רבים חיונון חלל מתחא יומין

בלק יום ה זוהר

דא כתר דא אקרי ימים רבים . אוף הכי כי תור חל עיר ימים רבים תלתא יומין דא כתר דא דאשמודעא דבר דא . תח וחסקרי לך על (כל) בני ביתי . לא תשחית את עצה דא ת"ח דלא אויבו כמתח דלויכו . אילנא דמיי אילנא דיהמא ארבו . ד"א את עצה ההוא דריב עיטא למתח לאשחובא מן דינא וואלין לון חרבה דיהבון כה . וע"ך לא תשחית את עצה דלדכו עליו גרון נלכחא עליה דינא ולא לאושטא עליה חרבה מלהשא . חרבה משכנא ליהא דק . לא לשאר לימאי דעלמא . כי ממנו תחלל וכי ההוא מתבלל אכיל מניה . לא . אלא כי ממנו תחלל יהיא ענר תקופא יהיא דכל רוחא תקיפין וקליטין נפקין מנה דלית הלאה ועלובתא לרוב קודשא כהאי . עלמא אלא אורייתא . דהוא וכאז כנכיל אויבו משגמם לה ויהיב לה מונח כהאי עלמא יחיר מכל קרבנין דעלמא :

הלכה פסוקה יוסף לחק מוסר

חרמב"ם הלכות הפלה פ"א . כספר חסידים סימן קנג .

(א) כשבונין בית הבנסת אין בונין אותה אלא בנבחה של עיר . שנאמר בראש הומיות תקרא . ומגביהין אותה עד שתהא גבוה מכל הצרות העיר שנא' ולרום את בית אלהינו . ואין פותחין פתחי ביה"ט אלא במזרח שנאמר והחונים לפני המשכן קדמה . ובונין בו היכל שמבכיסין בו ס"ח ובונין היכל זה ברוח שמחמללן כנגדה באותה העיר כדי שיהיו פניהם אל מול היכל כשיעמדו לתפלה : (ב) וכעמידון בימה באמצע הבית כדי שיעלה עליה הקור . בתורה או

שני הכרובים יש לו לאדם ועם וילגם הכרובי אשכ ויהכרובי מעין וכשילגם הוא נוח נסמו ועוד הכרובי אשכרי הקנאס והסנאה והקנאס והסנאה והקנאס כנים ויענוע בני ושיש חסון מכרים ויוליס והרובי וכדריס כ. יכל ויכל אלה גורמים כעל הורה ע"ך נאמר בכל לבבך ויכל נספך אלה הענוים והסנאה כלומע פתח וחסון את המקום ויכל מחקר ויכל נכספך לא' אלא מחקר . בכל מוסר ומדע שבוט מודה לך גבה מער כמון אל חסידה סמרי כי סכל לענוס וחוט שנאמר וכן ס' כספר ד' לחם חסל

שני הרהורים יש לו לאדם יוסף וילגה פון צווייא ואכין מראבמ דער קענטש קאג אונ נאכט הרהיר אשה ורהורי פון ווענין קעלט צו פארדינען אונ רייך צו ווערין אונ ווענין דיא האנה צו ווייבער בשבילם היא נחמ נפשי ווענין די צווייא ואכין גיט ער זיין לעבין ועד הרהורים אחרים אונ נאך אנדערע מראבמאונגען הנקאה ותענוה הנקאה והנאיה הנאיה גיט נעשע גיט וגיט ער איז קאגא וואס זיין חקר איז גליקליך . אונ דיא פיירנדשאפט וואס ער האט צו קענטשין . אונ דיא גרויסקייט אונ דיא האות צו פלעקעליכקע . ואכין אונ דאס קינדערעניגען פון קינדער אונ דאס פיירגען צו קינדער אונ צו ווייבער שחוק חברים ופילוס ויהישי דברים בפלים דאס לאכין אונ פרייען זיך מיט חברים אונ שפאצירען מיט ליידיג זיין אונ צו ביידין פון נייעס אונ פון ליידיגע רייד וכל אלה טריטם להפס חרבה אונ די אלע ואכין שטענדין דעם קענטש פון הורה לערנען לפי גאמר בקל לבבך ובכל נפשך אצל התורה והאבה דריבער שמיים אין פסוק ואלקט דינען גאמ אונ ואלקט איהם ליבען מיט דאס גאנצעם הערץ אונ מיט דיין גאנצין לעבין ולחייב פטר ואחרי את פסוק מען מיינט ואלקט דינען אונ ליבען גאמ בקל מאד ובכל נפשך לא נאמר אלא מאד עם שמיים אין פסוק ואלקט דינען גאמ בקל מאד . עם שמיים גיט ואלקט ליבען גאמ בקל נקסיה . מיט דיין גאנצין פאר מענין , נאר עם שמיים ואלקט ליבען גאמ בקל מאד . דאס מיינט מען ואלקט ליבען גאמ בקל מדה ויפה שהיא מיד לך מיט וועלכע קאם ער קעסט דיך גבה פסוק מן אל הברכה אחרי כי הכל לציבה אפילו גאמ האט ביי דיר קעלט צו קענטשען ואלקטו נאר דאס האט ער גיטאדן ווענין דיין גאנצין חיי שפאס ולי

השכל לאיש כמעט שכלו את הקרי ומעשיו אלא מעשיו הם כעל
כנים הוא נזכר וכו' ולפי הנה פשוט נזכר את מעשיו כחיי.
וזהו חסד גדול שמשלם לו נזכר מעט מן הכל כדי להכיל
לעולם הכל. דבר אשר בכלל מחדך בכל עמקי מחשבותיו כמו
מלך עמקי מחשבותיו:

לעם רביו כיבדו כדו שישמעו כלם וכשמעמדין
התיבה שיש בה ס'ת מעמדין אותה באמצע ואחורי
התיבה כלפי ההיכל ופניה כלפי העם:
מחשבותיו:

לך ה' חסדך כי אתה השלם לאיש כמעטו דאם איז וואס
דער פסוק זאגט צו דיר נאט איז דער חסד ווארום
דוא באהאלטם צו יעדער מענטש כמעטו אז
הקרי כמעטו אלא כמעטו וזלאתם נים ליענען נאט
בצאהלם יעדער מענטש אזוי וויא יונגע מעשים,
נאר זאלטם ליענען ער בצאהלם יעדער מענטש
פון יונגע מעשים ואם בעל און נזכר בנין אויב ער
האט קינדער נעמט נאט פון איהם ויינע קינדער
ואם הוא גשר נזכר את גשרו בחייו און אויב ער איז
בייד נעמט נאט אנוועק פון איהם ויין ריינקייט ביי
זיין לעבן ויהו חסד גדול שמשלם לו נכסיו בעוה"ו חיי הכל
כדי להכיל לליטם הבא און דאם איז אנרויסקער חסד
פון הקב"ה. וואס ער שפראפט דעם מענטש אויף
די וועלט וואס דאם איז אנארישע וועלט נאר פון
ווענין דער מענטש זאל קומען צו עולם הבא דער
אחר ובלל מאדך בכל עמקי מחשבותיו כמו פאר זעקס
מיט דינע אלע סיפע געדאנקען זאלטם נאר
אזוי צו רינען הקב"ה. אזוי וויא עס שטייט אין
דער ווארט מאד אויף די טראכטונג פון מענטשין:

אויף דעם הויבן ארמ או מי אשר יאמר לעם דברי כבושין
אדער דער מענטש וואס וועט וועלין זאגן מוסר
פאר יורדין זאל ער אויף שטיין אויף דעם הויבן
ארמ כדי שישמעו כלם אלע זאלין הערין וואס זען
ליענעם אין היא הורה און אלע זאלין הערין דעם
מוסר וכשמעמדין התיבה שיש בה פסר חורה פסדין אויף
באנע ווען מען שפעק דעם ארון הקודש וואס
אינווייניג איז דא ריהא פסדין הורות זאל מען איהם
שפעלין אויף דעם סימנע מוצח וואנד ופון דעם
ארון קודש צוא צפון וואנד זאל ויין אזוי ווייט וויא
פון ארון קודש צו דרום וואנט ואחורי התיבה כלפי התיכל
ויננה כלפי העם דיא אינגעלשע וואנד פון ארון
קודש זאל ויין געבין די וואנד פון שיהל און דער
פארינט פון ארון קודש זאל ויין גענין דעם פאלק
[ויין בכסף משנה]:
מחשבותיו נאך אפישט איז ובלל מאדך מיינט מען
טראכטן ווענין די ליבשאפט צו הקב"ה און וויא
פסוק דינע געדאנקען זענען וייער סוף, שטייט
טראכטונג פון מענטשין:

אונקדום

ברק ליל ו תורה

כ"ו פסוק שמרת נגד כליי ב"ן י"ו ה' ר' ה' ותעשה ממנו צירוף יהיה בניקוד ששי

כה ופתח יי ית פומא כח ויפתח יהוה את פי האתון
דאתנא ואמרת לבלעם
מה עבדית לך ארי ותאמר לבלעם מהיעשיתי לך פי

פתיחת פי האתון ודרשת חז"ל עיפ שלש רגלים

הדבור לא היה להם, רק כהאתון הוא שידע הקב"ה מלאש
שילעך לום, האתון הולח לא היה חולדות, כ"ל עד היום
לא נשמע כולח פי אתון מדבר: מה עשיתי לך כי כתיבתי לך שלש
רגלים. ונעמד חז"ל שהאתון רמז לו אתה מבקש לעקור אושה
כהונגת שלש רגלים בשם: וקיימה מלך מלכות שלטון ישראל
במסד האתון רק במלכות היתה כל מליטת רגלים שלש פעמים
בשנה, אבל נחלם דידוע ולאחרים בדרים בין הדתים חשבו
שינו מלאכות פלורנס גיווח העתידים לעמוד על ציון, וכל כגלויות
היה לזרך להיות במלכות, חזל כשראה הקב"ה גדול שפנדוס
היה סכנה במלכות הקל מעליהם שלל יסוד רק גלויות חמד במלכות
ושאר כג' גלויות יהיה בחלק אחרים, וכאשר עמדו ישראל בשר
מיני וקבלו חסודים והיה בעם הסיף חירות משפנדו מלכות
דרכש חז"ל, ואין נחשלה גורם כ' מהג' גלויות-ענג-של
זענו של אכרסם, מ"כ לום הקב"ה שלש פעמים בשנה יבאם כל
זכרות אה עמי האלון ה', וישראל חיו הולכים ג' פעמים בשנה
למרות עמי כ' ברושלים, וכל אחד ואחד פיערלע נזכר ג' פעמים

פירוש לתורה אלהים

מה ויפתח און נאט האם געקניגט דאס מויל פון
דעם אייזיל ויאמר האם דאם אייזיל גיזאנט צו
בלעם וואס האב איה דיר גיטאן וואס דוא האקט

הפיתני זה שלש רגלים: כס ויאמר
 בלעם לאתון פי התעללת בי לו
 ישחרב בידי פי עתה תרגתיו:
 ותאמר האתון אל בלעם הרוא
 אנכי אתנך אשר רכבת עלי
 מעודך עדי היום הנה תהסכן
 הסכנתי לעשותך כה ויאמר לא:
 לא ויגר יהוה את עיני בלעם וירא
 את מלאך יהוה נצב בדרך וחרבו

מחיתני דנן תלת זמנין:
 כס ויאמר בלעם לאתנא
 ארי חייבת בי אילופון
 אית חרבא בידי ארי
 כען קמלתיו: ל ואמרת
 אתנא לבלעם הלא אנא
 אתנך דרכבת עלי
 מדאיתך עד יומא הדין
 המיפך אליפנא למעבד
 לך כדן ויאמר לא:
 לא ויגראו ית עיני בלעם
 וחזא ית מלאכא דיו
 מעמד באורחא וחרביה
 ת"א הלא אנכי אתנך . כס ע"ד
 מקרא שפר כל : הסכנ
 סכנתי . סכנ דכין קס ע"ד : ויגראו
 שלפס . סכס"א :

בעל המורים

(ג) הלוט אנכי אתנך . עלא וי"ו ששס דכריס אמרס לו לטעינא
 בעלמא אקרי בעלמא כדליתא כפ"ק דע"ז (דף ד) כככת

שפתי חכמים

ש וסא דרמו לו עזיו וזו ואל אחת משאר מלוס . ו"ל נדבו הנלים
 כריב שלם עטמוס בשנה ירמס כל : וכרך ורכבו ר"ל ירמס ירמס
 ככס שכל לראות כו ו"ל המלאך אחס כל לפקוד כתיבה ען
 העולם שהק"ס רמס לראות חוסה ג"ס ורבו זס ה"לך יקוס אל
 אכס מלכס מן העולם וק"ל : ת יכ מקסיס ומה ה"ל ה"ל ה"ל
 דכס ה"ל עזיו אמר לך ה"ל אלס ודס לטין כסמס שהק"
 כ"ס כוסס כמס כסמ"י לקנן וסמ אטוסס לא זכס ס' ו"ל כ עזיו
 כננת שלם ס"ס עכסיס דכס אמר כל זכס . ו"ל ד"ס ס"ס ודס
 עקת וסכריס מוסלס דכס אמר בלק כי ירמסו את אמר מברך
 עוורך וסכר חלך יורל . וה"ל ח"ך לבלק אלס לא כעת שוטט
 ס' וסמס לא ירמס ס' אלס ע"כ ל"ל ככמסס לא נלס הסוד וסכר

רש"י

(כח) זה שלש רגלים . רמו לו אחת מכתק לעקור חומה
 החוננת שלם ש רגלים חרה : (כס) התעללת . כתרנומו
 ל' נגחי וזמיון : לו יש חסר בדיו . נגות גדולה היה לו
 דבר זה כעניי השרסו ת זה הולך לחרוג חומה שלמה כפיו
 ולחתון זו לרדך לכלי זמין : (ל) ההסכן הסכנתי .
 כתרנומו וכן (איוב כב) הללל יסכן גבר . ור"ד מקרא זה
 (ע"ד) כגמ' אמרו ליה מחי עממא לא רכבת חסוסיא
 אמר

פירוש לתורת אלהים

וילקם גיין פלוקען אזוי איין אוקה וואס זיין
 פייערען דרייא רגלים (ומים טובים) אין יאהר:
 (כס) ויאמר האם בלעם גינאנמ צום אייזיל פי ווייל
 דוא האסמ געלאכט פון מיר לי יש חרב כדו הלוואי
 וואלט איך גיבאט אשווערד אין מיין האנט וואלט
 איך דיר אצונג גיברנת . רש"י שרייבט עם איז איהם
 דאס גינען אקרויסע חרפה פאר ריא הארין פון
 מואב ווארום ער איז גינאנגען אום גרענגין מיט
 זיין מייל אנאנצע אוקה אונ צו זיין אייזיל האם
 ער ברארפט אשנעוירד : (ל) ויאמר אונ דאס אייזיל
 האמ גינאנמ צו בלעם הלא פאר וואר איך בין זיין
 אייזיל וואס דו האסט אויף מיר גערשען פון זיין
 יוגענט פו היינטיגין טאג מתקן בין איך גינאנמ
 דיר אזוי צו טאהן איך האב דאך דיר קיין טאהל

ליקוטים על התורה

(ל) ותאמר האתון אל בלעם וגו' ההסכן הסכנתי וגו' .
 יעדער מעקסט דארף אפונגן געבין אויף די
 פרעסונג וואס אים פרעסט אויב זיי זענן געווייליכע פרעסונג
 וואס עם פרעסט אלץ פערשטין . אדער די פרעסונג איז אונגל-
 טעניג . וואס עם פרעסט קיינעם נאר איהם האט דיא זאך
 געקראפן . דארף דער מעקסט כאלד קלערין פאר וואס האס
 נאר איהם די זאך גיטראפן . אונ דער מעקסט וואס קלערט
 גיט נעגטן זיינע גיט געווייליכע פרעסונג . און ער ווי אבהמה .
 דאס האט גינאנמ דער אייזיל צו בלעם פאר וואס האסטו סיד
 גישלאגן איך בין דאך זיין אייזיל וואס דו הייססט אויף מיר
 פון זיין יוגענט אן . אונ איך האב דיר אזוי אואך קיין טאהל
 גיט נעגטן זיינע גיט האב איך דיר דריי פרעסונג . אהל שלעכץ גיטאהן
 האסטו סיד גיט גינאנמט שלאגן נאר דוא האסט געברארפט
 בעקראכטין מאסער איז דאס אזוי אונגען וואס דוא דארפט
 גיט גיין . אונ דורך מיר האלט מען דך אפ פון דעם שלעכטן
 יונג :

אזוי גימאן אז איך האב דיר היינט נא גימאן בין
 גיין דוא פלעקסט מיר גיט אזוי טאהן (עין רש"י) : (לא) ויגל אונ נאמ האט געעפנט די אוגן פון בלעם

שְׁלִפָּא בִידוּ וּיְקַדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְאַפּוּי :
לֵב וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֵלֶאךְ יְהוָה עַד־מָה
הַבֵּית אֶת־אַתְנָךְ זֶה שְׁלוֹשׁ רִגְלִים
הִנֵּה אֲנִי יֵצְאתִי לְשֹׁמֵן כִּי־יִרְט
הַדָּרָךְ לְגַגְדִּי : וְהִרְאֵנִי הָאֵתוֹן
וְהַטַּט לְפָנַי זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים אֹלֵי
נִטְתָּה מִפְּנֵי כִי עֵתָה גַם־אַתְכָּה

ה"א כי ירש הדרך . שם קה נחמות סו :

שליפא בידיה וכרע
 וסגיד לאפיהו: לב ואמר
 ליה מלאכא דיי על מא
 מחיתא ית אתנך דנן
 תלת זמנין הא אנא
 נפקית למשמן ארי גלי
 קדמי דאת רעי למיזיל
 באור הא קפלי :
 לב וחזתני אתנא וסמת
 מן קדמי דנן תלת זמנין
 אינפון לא סמת מן
 קדמי ארי בען אף יתך

רשב"ם

בעל הטורים

(לב) אולי נמחה מפני . כל אולי שבמקרא מירושם כמו
 אם וכמו אילו . והמפרשים את זה כמו לולי המסהמוני
 וכמו לולי ה' וכו' . טעות הוא בידם . אבל מירושם כמו
 וכן אמר המלאך על מה הכות את אתונך שלש פעמים
 נשיותיה היו לפני אבל לא לפני שהרי לא עברה אותו ;
 כלומר שאם נמחה מפני ולא לפני שהרי לא עברה אותו ;
 גם הרגתי
 אוןך . כלומר לא היית ניצול בהרזק כוונת של לחיצת
 גלך אף אוןך הרגתי והוא לא הייתה מספרת
 שאוהה החייתי קייסת גם עתה שהיא לא הייתה פושעה כ"א
 אתה שהיית פושע כי שהיית אוןך ; גם אתכה .

המלאך: (לב) היה לפני ילחמי לשמן . ילחמי ממדוי ממדח
 חתמי שמלך חתמי סיס : (ג) הפסוק . כחז בה"ה . נה'
 דכיס מסת : וסות סמימי . על וי"ו ספטיבה אומר דכיס
 אולי יש תקוה . אולי יתנה צבאות . אולי משנה הוא .
 שלא כדון עשית שהרי ותם לפני זה שלש רגלים כל
 אולי נמחה מפני . כלומר שאם נמחה מפני ולא לפני
 אוןך . כלומר לא היית ניצול בהרזק כוונת של לחיצת
 גלך אף אוןך הרגתי והוא לא הייתה מספרת
 שאוהה החייתי קייסת גם עתה שהיא לא הייתה פושעה כ"א
 אתה שהיית פושע כי שהיית אוןך ; גם אתכה .

שפתיה חכמים

רש"י

כי ע"כ ט"ל שבזבזו גילה הדבר וק"ל כ"ל : א פירוש כלפי
 דעין כלומר הכוסים כושין כדום ולמכה לו חזי חתוך אמר
 לה סין נעשא ולא לכריכה למכה לו אשר כככה עלי אמר לה
 לפקדים דרך כדלי אמרה לו תפודך עד סיום סוס ולא עוד אלא
 גם כדבם אלני שנאמר ההסכן הסלמתי וכדשינש הסוגמית כתיב
 ותסי תלך סוכתי ע"י מחמשת : ב כלומר כשכיל שאלהס חותי
 ולכן נעשה : ב כלומר דקש לכשי"י כיון דירע נופתינן הוא על
 מה קלי הדרך לגדרי : ומכך דקלי אהיה חזי ילחמי לשמן וסכי
 קאצב סכה וכו' : ויחסי לכשי"י כי הדרך שהלכת סכי לגדרי וקסתי
 ופקדתי . וכו' : ויחסי קלח קשיית' הדי"ם סכתה אלא ירדתי
 ארך תפסכס מלח כי בנפוק סוף הדי"ק : ב כלומר מוכי"י וכו'
 קלח סירט בעל הדרך הייתי נעלם לגדרי שבוה לנעמי ולסמרות
 ופקדס קלר סוף דשתי סיוות חכמים סך בעל וסדך דרך רלוי
 ליכתי כי ירש בעל הדרך . סדך שהוא לגדרי . וכו' ויחסי נמי
 מלי ספטיכו רש"י הפסוקו למחר שהיכו המדרש לפי ש"ס המד'
 הקבס ולינו מוכס על דוד ולכך נהיזס וסכל נפס רוד : א וגם
 לגדרי אלל למו' כלשון ירש ל' עייה ולפני זס ירש ל' רלון :
 אוןך הרגתי משמע דתמלס הרג . ש"ס ארס אמר וס לינו דל"ל

אמר להון ברעיקא א שדלי ליה כו' כדליתא במס' ע"ו :
 (גכ) כי ירש הדרך לגדרי . (שנת קד) רבמינו חכמי
 המשנה דרשו כי נטריקון יראה ב רתה כתה כשכיל
 הדרך לגדרי כלומר ג לקלחתי ולהקטיטי . ולפי משמעו
 כי הדרך הדרך לגדרי לשון קטע ד' כי רליתא בעל הדרך
 שחדר ומחר הדרך ג שהא לנעמי ולהמרותו ומקרח קלר
 הוא כמו (ש"כ"ב) ותכל דוד . ו ליסנא חמרינא ירע ל' ז
 רלון וכן (ליזון טו) ועל ידי רשעים ירעמי מפייה ומנחם
 אותי על ידי רשעים שליק אלל מקניטעס : (ג) אולי
 נמחה . כמו לולא ח שפמיס שאלו משמע כלי' לולא :
 גם אתכה הרגתי . סרי זס מקרח מסורס ט והוא כמו

דרשת חז"ל ע"פ שלש רגלים

דעת וקנים מבעלי התוספות

נשנה לך ביתי ואת שדוה ואת קדמי ואת כל חסונו אשר סיו
 מללים לך סוד . לפתגור בירושלים . וכתוה ביום סוד . בטי
 שמחם . ולס סיס כתיבו סיס מתענג על כל סוד . ובידועלס
 סיס כגד סלן כדכיס . כאין זס גלות . לנכריס כדכיס סרי זס
 גלות גדול . וס סיס ככפר על כל סלשס גלות . וס סרי ענין
 סכסס עלל רלס להססס לללח מללרים כמכסו שס ס' גלות

(ג) גם אהכס הנגני . פס"י סרי זס עקרח מעורס והוא גם
 ככסו חופך . ולכך ס' לפיכוכו וליק דלוי דרשין כמו
 סכסוכו סיס משמע גם חופך הרגתי עם סלסון וא"כ סרי קלח
 אסך כן ולוחס סמימי אלל סכסח דמסכסין ליה חלין לפדדס
 סרי לל סמכס כלכד קלחסין ס"י כי סס סריס כלומר לא ז
 כלכד סיימי מישס ק' סיימי מעכך סס אלל גם הרגתי חופך

וירא און האם גיזעון דער סלאך פון גאט שמיים
 אויף דעם וועג וירבו אונ זיין שווערד איו אויס
 גישטרעקט אין זיין האנט הייד האם בלעס געקניט
 אונ האט זיך געצוקט פאר איהם : (ג) ויפס און
 דער מלאך פון גאט ונאם צו איהם על פי חבית פאר
 ונאם האקסו גישלאגן דיין אייזיל דרייא מאהל

וירא און האם גיזעון דער סלאך פון גאט שמיים
 אויף דעם וועג וירבו אונ זיין שווערד איו אויס
 גישטרעקט אין זיין האנט הייד האם בלעס געקניט
 אונ האט זיך געצוקט פאר איהם : (ג) ויפס און
 דער מלאך פון גאט ונאם צו איהם על פי חבית פאר
 ונאם האקסו גישלאגן דיין אייזיל דרייא מאהל

הַרְגַתִּי וְאוֹתָהּ הַחַיִּיתִי : לֵאמֹר
 בְּלָעַם אֶל־מִלֶּאךְ יְהוָה חֲטָאתִי כִּי
 לֹא יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה נֹצֵב לְקַרְאֹתִי
 בְּדַרְךְ וַעֲתָה אִם־רַע בְּעֵינֶיךָ
 אֲשׁוּבָה לִּי : לֵאמֹר מִלֶּאךְ יְהוָה
 אֶל־בְּלָעַם לָךְ עַם־הָאֲנָשִׁים וְאַפֶּס
 אֶת־הַדָּבָר אֲשֶׁר־אָדַבְר אֵלֶיךָ אֹתוֹ
 תְּדַבֵּר וַיִּקֶּךְ בְּלָעַם עַם־שָׂרֵי בָלָק :

קפולית ויתה קיימית :
 לֵאמֹר בְּלָעַם לְמִלֶּאכָא
 דִּי חֲבִית אַרְיֵא וְיַדַּעִת
 אַרְיֵא אַתְּ מַעֲתֵד לְקַדְמוֹתִי
 בְּאוֹרְחָא וּבְעֵן אִם בִּישׁ
 בְּעֵינֶךָ אֵיזֹב לִי :
 לֵאמֹר מִלֶּאכָא דִּי
 בְּבִלְעָם אִיזִיר עִם גִּבְרֵי אֵי
 וְלַחֲדוּ יַת פְּתוּקָא דִּי
 אִמְלִיל עִמְךָ יִתְיָה תְּמַלִּיל
 וְאוֹר בְּלָעַם עִם רַבְרָבִי

רש"ם
 גם הרגתי אותך, כמו
 וברכתם גם אותי, גם תברכו

רש"י

גם הרגתי אותך כלומר לא העכבה בלבד י קראתך על
 ידי כי גם ההרגה : ואותה החייתי . (נמ"ר) ועתה
 מפני שדברה והוכיחך בן ולא יכולת לעמוד בתוכחה
 כמו שכתוב ויאמר לא הרגתיה . שלא יאמרו זו היא
 שאלהא את בלעם בתוכחה ולא יכול להשיב שחם המקום
 על כבוד הבניות וכן (ויקרא כ) ואת הבניה תהוננו וכן
 (שם) והרגת את האשה ואת הבניה : (לד) כי לא ידעתי .
 גם זה נגותו ועל כרחו הודה שהוא הי' משתבח שיודע דעת
 עליון וסוף העוד לא ידעתי : אם רע בעיניך אשובה
 לי . להתיירם נגד המקום לא היא תשובה זו . אמר לו הוא
 בעלמו זוני ללכת ואתה מלאך מבטל את דבריו מלוד הוא
 בכך שזומר דבר ומלאך מחזירו אמר לאברהם (בראשית
 כב) קח את אה אה בניך וכו' וע"מ מלאך בטל את דברו אה זני
 אה רע בעיניך לרדף אה לשון : (לה) לך עם האנשים .
 (נמ"ר) בדרך שאלם רובם ליתך בה מוליכין מ לוד
 ואפס . על כרחך את הדבר ג אשר אדכרי וגו' : לך עם
 האנשים . כי חלקך עמם מ וסופך להחזיר מן העולם :

שפתו חכמים

כדי בלק שחם ספרדו הענינה דהא כמובן לך עם האנשים וכו'
 כענינים דעם פשטם ומס חסדמם וכו' דגם קלי על סלחון
 כלומר כמו שהרגתי סלחון סגנתי אומך וכו' חכמי וכו'
 סהייח : י"ל לא ששכחתי אומך מליך אלל גלי סכמך ,
 קלמך פי' אירע לך : כ דקשט לכו"י מלמכיב אולי סתם וגו'
 כלומר אל לא נחמם מפני כי עתה גם מוכח הרגתי וכו'
 סהייח משמע אכל עכשיו שנתה לא סהייח ולמה אדכרה
 עכשיו סיה לו להחיותה ויחר סולל וסמח מפני גלי סהיה
 וספרם דלך סהיה מפני שדכרם כו' ופי' מלח הרגתי כ"ל סהייח
 סורגך וכו' סהייח סורבוט נמי סהייח סהיה אומך ונלמדו מזה
 סכמם ללך : לא דמי רע בעיניו דהא קלף עליו וסוד קשה בעיך
 ל"ל דמשמע בעיניך ולא בעיני אחר וכו' מלת לו ל"ל וע"מ פי'
 הפסוקם נגד המקום כו' , וכו' יסורכו כל סקוטו וכו' : ס דהא
 ל"כ כיון שחמך בלעם אשובה לי סיה לו לומר טוב אלה עמם
 בדרך שדכר רובם כו' אמר לו לך : ג דק"ל פס סהיה ל"ל אלה
 לנמו כי חלק עמם . וסל דמחך רש"י ופי' שלל פי"ד הקדך
 י"ל דש"י : כל סקוטו דלחם וגו' קלי אפלט לך סדרכו בדרך
 שדכר רובם כו' כי על גדרם פס סהיה כי חלקך לו' אין סולל
 עליו לי פסם דל"ל ואפס וגו' מלח אהיה ס וסל חמלך דיבור
 וי"ל סעיפוק דמלכו ואפס ל"ל אלה ס"כ כדסיכס : ס דל"כ מס
 סהייח סמלך כדדסיפוק סדרך סחריי מפני שפסם סחם לו סהייח

דעת זקנים מבעלי התוספות

ואתם סהייח כי עמחך סהיה סהרג און לחמו על כמזו כל כך
 אכל פחם מפני שדכרה והוכיחה אומך ולא יכולת לעמוד בתוכחה
 שחם המקום כבודו סכריות . וכו' וסל סהייח וסל סהייח
 סהרג סהייח כבודו כלל סכא : (סס) ואפס את סהייח . ככל כרחך
 ואס

דרשת חז"ל ע"פ שלש גרלים

יהיה עוד בעלמם כמו שנלמד לאכרסם כי סם סק"ס מדכר
 רק מלימם אמה משמע סכל סגליות יסיון רק סחתי ג' אומם סחם ,
 וס סיה גם ענין בלק דלח רכס סהייח לפסכו דכנולו כחשכו
 כי און פוד זמנס ליתנס לא"י : פוד סחל סהייח גליות , וכלמח
 סהייח גליות סס סהייח גליות וספסרים על סגליות , וזה

פירוש לתורת אלהים

האמ סם און רעם קבור פון לייט : (לד) ויאמר בלעם
 אונ בלעם האמ גיואנס צווא רעם מלאך פון גאמ
 חפאית און האב גיונדריגטם כי לא ידעתי ונארום און
 האב גים גיוואוקטם אז דו שטייקטם אקענין מיר און
 רעם ווען יעקב אס רע בעיניך אונ אצונד אז דו וויילסטם
 גים און נאל גיין אשכח לי וועל און מיר אום קערנין
 עיין רש"י : (לה) ויאמר האמ גיואנס מלאך פון
 גאמ צווא בלעם לך עם האנשים גי מיט די מענקשנין
 רש"י שרייבט פון דאגין לערנען מיר אז אין רעם
 ווען וויא רער מענקש ווייל גיין סיי אין רעם גוסען
 וועג

זיא נאר גים אונעק גינען פאר מיר כי עשה ואלט
 און דין גיהרגת און . גים נאר און וואלם דין
 און גיהאלטען פון צו גיין . נאר און וואלם דין
 גיהרגת און ואתה חפתי אונ דאם אייזיל וואלם
 און גילאנס לעבען נאר ווייל זיא האמ גירעם אונ
 האמ דין גישפראעט אונ רוא האמ גים גיקאנס
 איהר עקשפערען דרום וועל און אייזיל הרגן
 מענקשנין ואלין גים זאגין דאם און דאם אייזיל
 וואם האמ גישפראעטם צו בלעם אונ בלעם האמ
 איהר גים געקענטם עקשפערען ונארום גאמ ב"ה

וַיִּשְׁמַע בְּרִיקָא בְּלָעַם וַיֵּצֵא
 לְקַרְאָתוֹ אֶרְעִיר מִזֶּמֶר אֲשֶׁר עַל-
 גְּבוּל אֶרֶנֶן אֲשֶׁר בְּקִצֵּה הַגְּבוּל:
 וַיֹּאמֶר בְּרִיקָא אֶרְבֵּעִים הֲלֹא שְׁלַח
 שְׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לְקַרְאֵיךָ לְמַה לֹּא-
 הִלַּכְתָּ אֵלַי הָאֲמַנְנָם לֹא אוֹכַל כְּבֹדְךָ:
 וַיֹּאמֶר בְּרִיקָא אֶל-בְּרִיקָא הִנֵּה-
 בָּאתִי אֵלֶיךָ עִתָּהּ הֵיכַל אוֹכַל דְּבַר
 מִמָּוֶה אֲשֶׁר יָשִׁים אֲדָהִים
 בְּפִי אֶתְּוֹ אֲדָבָר : רביעי ששוי כשהן מחוברין

בְּרִיקָא: לוי וְשִׁמְעֵן בְּרִיקָא אֲמַר
 אֲתָא בְּלָעַם וְנִפְקַ
 לְקַדְמוֹתֵיהּ לְקַרְתָּא
 דְּמִזְמַר דִּי עַל תְּחוּם
 אֶרֶנֶן דִּי בְּסִטְרֵי תְּחוּמָא:
 לוי וְאָמַר בְּרִיקָא לְבְרִיקָא
 הֲלֹא מְשַׁלַּח שְׁלַחְתִּית
 לְמַה לְמַקְרִי לָךְ לְמַה
 לֹא אֲתִיתָא לְנָתִי
 הַבְּקִדְשָׁמָא הַיְהִיבָא אֲמַר
 לִית אֲנָא יְכִיד לְיִקְרוּתְךָ:
 לְחַוְוִי אֲמַר בְּרִיקָא לְבְרִיקָא הֲאֵ
 אֲתִיתִי לְתוֹךְ בְּעֵן הַמִּיכַל
 יְכִידָא לְמַדְבָּא מְדַעַם
 פְּתִיקָא דִּי יִשְׁוִי יִי
 בְּפִי יְתִיה אֲמַלִּיל :

בעל הזורים

ועלם דיוס ו' בין ספשוט: (לה) כפי' כנימ' מנלך: כפי' שפרי חכמים

אם כמבואר שפרי לוי וחסם אם הדבר וגו' כפי כבד אמר לו חסם ודך אם הדבר וגו' פכ"ל כח"ס. וכו' שפרי חכמים ז"ל זכ"ל חסם כי ידוע כי ל' חסם נחשב על סודר סודר או סענין כמו שפי' ג"כ (מאריך נחבי) כמלה חסם ויהיו דברי ספולך אל כלעם לך אבל סליכך שכתמשתך סוף כעדות כי את הדבר אשר וגו' חסם מוכרח לדבר: ע' דל"כ עיר מואב ל"ל אם להודיע סכנו

עם שרי בלק. שמה לקלס כמות: (לו) וישמע בלק. סנה שלוחים לנשור: אל עיר מואב. (כמד"ר) אל מערסוליו שלו ע עיר החשובה שלו לומר ראה מה אלו מחקשים לעקור: (לז) האמנם לא אוכל כבוד.

דרשת חזיל עיפ' שלש רגלים וענין נחל ארנון

שפרי חכמים ז"ל זכ"ל חסם כי ידוע כי ל' חסם נחשב על סודר סודר או סענין כמו שפי' ג"כ (מאריך נחבי) כמלה חסם ויהיו דברי ספולך אל כלעם לך אבל סליכך שכתמשתך סוף כעדות כי את הדבר אשר וגו' חסם מוכרח לדבר: ע' דל"כ עיר מואב ל"ל אם להודיע סכנו

דעת זקנים סבעלי התוספות

ואם על דעת רש"י דל"ל חסם כולך סכנו כמכר. וכדי ליתמו ולתכלו כל ספולך:

ויען סיי אין שלעקמין לאום מען איהם גיין ווארום נאמ האמ גימ גינואלט ער זאל גיין מיט ויניא נאר וייל ער האמ אללין גינואלט גיין האמ איהם דער סל"ף גינואמ גיי מיט ויי ונאם אונ גיערש אה הדיך די רייר וואם איה וועל ביידין צו ריר אוהו חבדך דאם מוזמו ביידין. בלק אונ בלעם איז גינאנגען מיט דיא בארין פון בלק: (לח) וישמע בלק אונ בלק האמ גיערש פון בלק קוקם בייא איז ער איהם אקענין גינאנגען צו דער הויפט שפאט פון מואב בלוזר ער האמ איהם גינאמט געה וואם פאר אונם לאנד דיא ישראל וויילען אויס בייסין איה וואם דיא שפאט איז כל נבל אינו בייא דעם געקענין פון ארנון וואם עס איז אין עק פון דעם געקענין: זאל

שפרי חכמים ז"ל זכ"ל חסם כי ידוע כי ל' חסם נחשב על סודר סודר או סענין כמו שפי' ג"כ (מאריך נחבי) כמלה חסם ויהיו דברי ספולך אל כלעם לך אבל סליכך שכתמשתך סוף כעדות כי את הדבר אשר וגו' חסם מוכרח לדבר: ע' דל"כ עיר מואב ל"ל אם להודיע סכנו

לש נאול בלעם עם בלק
 ואתו לקרית מחוזהי:
 מ ונבים בלק תורין ועאן
 ושדר לבלעם ויקרבבנא
 די עמיה: א מה והנה
 בצפרא ודבר בלק ית
 בלעם ואסקיה לרמת
 דחלמיה וחזא מסמן
 קצת מן עמא: כג ואמר
 בלעם לבלק בנה לי
 הכא שבועא מדבחין
 ואחקין די הכא שבועא
 תורין ושבעא דכרין:
 כ ועבד בלק כמא די
 מליי בלעם ואסיק בלק
 ובלעם תור ודבר על
 פל מדבחא: ג ואמר
 בלעם לבלק אתעתד על
 עלתך ואיהך קאים
 יערע מיטר מן קדם יי

ויקח בלעם עם בלק ויבאו קרית
 חצות: מ ויזבח בלק בקר וצאן
 וישלח קבלעם ולשרים אשר אתו:
 מא ויהי בבקר ויקח בלק את בלעם
 ויעלהו במזות בעל וירא משם קצה
 העם: כג ויאמר בלעם אל בלק
 בנה לי בזה שבועה מזבחת והכן
 לי בזה שבועה פרים ושבועה אילים:
 י ויעש בלק כאשר דבר בלעם ויעל
 בלק ובלעם פר ואיל במזבח:
 יו ויאמר בלעם קבלק התיצב על-
 עלתך ואלכה אולי יקרה יהוה

בעל המורים

(א) ז' פרים ו' אילים. וכן עמס אובן כי כן מנסה בני נח להקריב ז' ו' כנגד ז' מזות שלם: (ג) על צלמך. חסר וי"ו.
 כי לא חסן בה סקב"ה שאל" טוב עם מרכה ושלום כס מכיה מלל זכתי ריב כ"ס ממור ס"י משכנס פרים ו' אילים שסקרישו
 שפתיי חכמים רש"י

שילא לקחטו עד קכס גבולו כיה לו נומר ואלא לקחטו אל פיר
 קכס גבולו מס לרין לומר אל פיר מואכ חסר על גבול חטון
 וכיוצא בה דכסו גזי קרית חצות כמו שסרס"י לחתן. דל"כ
 ויבאו קרית חצות ל"ל: מ (ג' 6) דל"כ סל"ל סלמכס חמכס
 לא אוכל כדך מלי סלמכס לא אוכל כדך אלס שך כוה סלמח
 שלא יכנד חוטו: צ מדכסרי כי כנד סלכדך מלד ל"ל למכסכ אלן

דעת זקנים מבעלי התוספות

(מא) וירא משם קלס ספס. ס"י כל העם מקלס סל"כ כלס מר
 ס"ק

פירוש לתורת אלהים ליקומים על התורה

כא וירא משם קצה העם וגו'. בלעם און בלק האבין גיווען
 אז פלובין די ידיון וועט מען גיט קענען, ווייל קאם
 האט פאר באסיק דריבער האבין זיי געוואלט דערנן די ידיון
 גיט מיט פלובין, נאר בלעם ואל אויף זייא קענען מיט זיין
 שלעקטע אויב וועט ער פון דיא ידיון קענען דערנען וויא פיל
 זיי וויילען אום ברענגען: (מ) ויזבח און בלק האט געווען
 צו בלעם און צו דיא הארין וואס ועגען גיווען מיט איהם: (סא) ויהי בבקר אונג עם איז גיווען אין
 דער פריה האט בלק גינומען צו בלעם און האט איהם ארויף געפירט כסות בעל אויף דיא הויכע
 צוכנה ורה וואס ויא הייסט בעל פעור ויירא פישם אונג ער האט פון דארטין געווען אטייל פון דעם
 פאלק ישראל: (א) ויאמר אונג בלעם קט גינאנט צו בלק בנה לי בזה שבועה מזבחת והכן
 אונג בריים מיר דא אן זענען אקסען אונג זענען ווידער: (ב) ויש בלק האט בלק גיטאהן אזוי וויא
 בלעם האט איהם גינאנט ויעל בלק ובלעם בלק אונג בלעם האבין אויפגיבראכט איין אקס אונג איין
 ווידער אויף איהם ליקוען מזבח: (ג) ויאמר אונג בלעם האט גינאנט צו בלק התיצב בלייב דא שטיין כיי

לְקַרְאֲתִי וְדַבֵּר מִה־יְרֵאֲנִי וְהַגְדַּתִּי
 לְךָ וַיֵּלֶךְ שָׁפִי: וַיִּקַּר אֱלֹהִים אֶל־
 בַּלְעָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת־שִׁבְעַת
 הַמְּזוּבָחַת עָרַכְתִּי וְאָעַל פֶּה וְאִיר
 בַּמְּזוּבָחַת: וַיֵּשֶׁם יְהוָה דָּבָר בְּפִי
 בַּלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶרֶב־בְּרֶגְלְךָ וְכֹה
 תְּדַבֵּר: וַיֵּשֶׁב אֵלָיו וְהִנֵּה נֹצֵב עַל־
 עֵדְתוֹ הוּא וְכָל־שָׂרֵי מוֹאָב: וַיֵּשֶׂא

לקדמותי ופתייתי
 דיחזיני ואחוי קדואל
 יחיד: ד געבע מימר
 מן קדם יי קות בלעם
 ואמר ליה ית שבעת
 מדבחין סדרית ואסקית
 תור ודבר על כל
 מדבחה: ו ושוו יי
 פתגמא בפומא דבלעם
 ואמר תוב לות ברגל
 וכדין תמלייל: ו ותב
 קותיה והא מעמד על
 עלתיה הוא וכל הרבוי
 מואב: ו וגמל מתלייה

ת"א וילך שפי. כופס. פנסדרין שס: וישם ס' דבר כפי בלעם. שם קע: רשב"ם

בעל הטורים

שואבים שגלו ממזכות: ו ילאי. צי. סבל. וליך אליהם יכאלי
 כדורכי. מוזב. שבים בלעם שואב וספן לקבלם יוסר מכלק
 ויהי מעתה עליהם ילאי: כדורכי: וילך שפי. כג"מ
 בלעם אל הקור. שפי ס"א כדולה וספס וספס בלעם סוד לקבל את ישראל: (ד) מרכתי. ב'. סבל. וליך הכה נא
 ערכתי משפט. כלומר. ששבעת המזבחות כדי לערוך משפט עם

אותי: (ג) וילך שפי. חגר, כמו ושפו עצמותיו. גם שניהם
 חוגר כגון. ד"א מל' סף מזבחותי משום שגמלך ותלך רגל
 סוד לקבל את ישראל: (ד) מרכתי. ב'. סבל. וליך הכה נא
 וישם ס' דבר כפי בלעם. שם קע: רשב"ם

רש"י

לקראתי. אינו רגיל לדבר עמי ביום: וילך שפי.
 כתרנומי יחיד ל' שפי וקטע שאין עמו ר' אלף שתיקה:
 (ד) ויקר. ל' ערואי ל' גנאי ל' טומאת קרי כלומר כדקוי
 וכדכיון ש ולא היה נגלה אליו ביום אלף כשבזל להרחות
 הכתן של ישראל: את שבעת המזבחות. כשבעת מזבחו'
 ערכתי לין כתיב כאן אלף את שבעת המזבחות אמר לפניו
 אהותיה של אלו כנו לפניך שבעת המזבחות ואני ערכתי
 כנגד כולן אברהם בנה ארבעה (בראשית יב) ויבן שם
 מזבח לה' הבראה אליו (סג) וישתק משם הברה וגו'
 (סג יג) ויהאל אברהם וגו' והנה בנה המזבחה. ויהתק בנה
 בלא. ויעקב בנה שמים אחד בשכם ובית אל: ואלף פר ואיל במזבח. ואברהם לא העלה ת אלף איל
 דעת וקנים טבעלי החיות

ויקרא ודאי כדון כמו שסבחי. ועוד דרך כל המולד כן הוא
 שגולמים לעמים ככאם אלף מאלו ושפתם וכו' לבלעם ויכריס
 אשר חמו כדור כשילו בשלוחותו אלף לך כתיב בקר ולכן נוסף
 לך דלא כדור כמו שסבחי. הלא כדור מועז דלא שלח לו הלא
 בקר אחד ולכן אחד ולכודים רשעו של בלק שאלם הדיבה וצדק
 טעם: ק דכתיב לוט טו סילה וכן אמר נוסף וגו' עינים
 שסרבו לפי שפיתו כהמנוס שפיתו כדלה אלף בליה כשהו
 שוכב על מטתו. (ג"א) דל"ח למה אמר לו' לו' מסופק ולמה
 אמר וארבעה עם יוסף וכן שמשפט שהיה בטוח שכל"ח ידבר
 עמו: ר' ריבן שחוקן יחיד לין לו חכמי לרב עמו: ש אמר בקושי
 מל' מקדם ועברו וכיון ימל' קרי: ת דל"ח וסמל מלות מיכתי

סמך בלא וכדון למלך אמר המלך אל כסחוס לייכס כן יספך
 ססלעתינו שני אל כל לרב עמו מן וכסחוס כוה לרב עמו
 אינו זו מתקינו ומתוה לבט מן מדכיו ועדכ עמו: (ס) וכה
 מדכר. אמר לו מה שאמרו ללכיהם כס ייס וספך וכו' לין

סוף סמחה: (ד) ויקר אליהם אל בלעם. מקשים בעולם
 מדיע כל הקב"ם לקבלם ולא כל לקבלה מה רע"ה אלף
 קירכו כדכתיב ויקבל אל מש. י"ל מה שכל ימלך שישב
 בפנסרין שלו כל מזבוח אחד וקורו כבער כהלים לדבר עם

ליקוטם על התורה

קענעשין ער וקעם עתה: וי' דער פלינאף פליגים שרייבם
 אין אפריקא זעקען דא קענעשין וואס קעקען ביים אין איין
 אויף אפענש פאלש ער באלד אונ שאראבם, קס אין גיוען
 אפלק ווען ער האט געדאפט הרנגן אויגדינען קענעש האט
 ער צו זיך גערופן אייניגס פון די קענעשין פלעגט ער אדק
 סאזן אויף דעם וזינדער פלעגט ער באלד שאראבין אפילו
 ער איז גיוען דער שאראפסטער קענעש פון דעםטוענין
 פלעגט ער באלד שאראבין, דרייבער האט הקב"ה ברעקט די
 יידין מיט וואלקענס אין אלע ווייסן די איינין פון בלעם ואלון
 ניט קענען קעקען אויף דא יידין:

מירוש לתורת אלהים
 ריינע עולות ואלף הוא אויך וועל גיין אויף קאמער
 וועט זיך קערענין אונ אקענין מיר אונ וועט מיר
 עקעם זאגין דברי אונ דריא זאך וואס ער וועט מיר
 ווייזן כלימור וואס ער וועט מיר הייסין זאגין
 וחינתי לך וועל איך זאגין צו דיר וילך אונ ער איז
 געאנגען שפי אליון אונ ששילי: (ד) ויקר אליהם אונ
 נאם האט זיך גיטראפין צו בלעם יאמר אליו האט
 בלעם גינאגט צו נאם את שבעה די ויען מן קנחות
 קאב איך גמאכט ואלף אונ איך קאב אויפגיבראכט
 איין אקס אונ איין וידער אויף אויפליכען מן:

(ה) וישם יי אונ נאם האט גימאזן איין ענטפער אין
 שוב אל בלק קער דוך אום צו בלק אונ אזוי נאלסמו
 דעם מויל פון בלעם יאמר אונ האט איהם גינאגט
 ריינען: (ו) וישם אליו אונ בלעם האט זיך אום
 גיקערט צו בלק ויהי נצב אונ ער שמיים ביא
 זיינע עולות הא ער אונ אלע הערתי פון מואב:

לא זעם יהוה: פיי־ראש צרים
אראנו ומנבעות אשורנו הן־עם
בכדד ישכן ובגוים לא יתחשב: מי

ה"א ובגוים לא תחשב. מנסדקין לע מקידס סער סו :

תרכיה יי: ארי מריש
 מוריא חיותיה ומרמתא
 סכיתיה הא עמא
 בלחודיהון עתידין
 דחיסנונעלמא ובעממא
 לא יתנדון גמירא: י מן

בעל המורים

כתיב ילו ס' ספר סח סברכס בלסמך וכלל משלח ידך והיך
 סקלס: (ס) כי עמלס לריס חלכנו. חני רחלס סנכרלי קודס
 סנכרלס ססולס וסלוריס: כי מרלס. גנימ' על סר ססוריה: מרלס
 לריס גנימ' כחוס סלול: סנימ' סן סלסמח: ס
 לכדד: סן סנימ' לכדד יסכון סנימ' לכדד סחרי סכר
 סס' רכס סמך סכמךר כענין סמולס סכלסס סלסס סל סל סל
 סמולס, כי חלס ס' לכדד לכסח חוסימי. סלל כעס כל סל סל
 סייסי סל כן לכסח חוסימי: לכדד יסכון. ז' הנין סל ס"ן
 זיטיון למיר לך שיטמך בלכר ז' עממיס: לכדד פולס למסכין
 ז' למיר סל שיטמך סלכר סלכר סלכר סלכר סלכר סלכר סלכר
 רש"י

רשב"ם

הכעיס אחרים הוא: (ט) כי מראש צרים אראנו. שאני
 עומד עכשיו אני רואה אותם. כפרש הטעם למה לא
 זעם אותם הקב"ה ולמה אינו חמץ לקללם שהרי מראש
 צורים שאני עומד כפרשיו אני רואה אותם ומראש הגבעות
 אני רואה כי בלרם הם ואין שאר אומות מחשבות
 ומעורבין עמדם וגם יש בהם בניס קמנים שאין להם
 מנין כי לא נמנו כ"א מכן עשרים שנה וסעלה נמצא
 יסכון. מולס למסכין ס"כ סמנו למי כית עמי: לכדד יסכון.
 שפתי חכמים

במים הכס לא היה יכול לקלל: ג ו"ט כיון שלא יכול לקלל
 אלל כחון: סכוסס סקכ"ס וסקכ"ס לא כעס כל סייסי סלול למס
 למר לו סלסליס לא סחיל סח סכס דכס סקללס לא סייסי סלול
 וי"ל דסקכ"ס היס יודע סעסחירין לככוסו ככעל סמור ומסס סכס
 מליכס ולס סייסי סקללס סייסי סל ומכר כככיל סקללס כלס סמנסס,
 מללחי: ד' סלכס סקכ"ס ככ"ס ולסכוח סקכ"ס נכעסו: ז' סייסי
 סל כן סל סן נסכךר למחלה סמקדל ס' מרלס לריס וגו' סן
 סלכוח סמ סכס"ל וגל סלדריס מ"ה סול סחוק סכיו לו סכיוס
 ומכר סן סס וגו' וסול סמך זכו לו סכוסו כככוסו למסדיוסן
 ססידין כו' דל"כ מ"ה סול ס' ס' סייסי לו למיר סכס סל וגו':
 ו' דלססס לסכין קכס מסיכל סייסי סייסי נכעסי סל סל סס"ס

מה נלמד שם (שס כז) גם כרוך יהיה. במצרכים נלמד
 (דברים כז) אלה יעמדו בכרך את העם במקללים לא נלמד
 ואלה יעמדו לקלל את העם אלל על הקללה לא רזה להזכיר
 עליהם סן קללה: לא זעם ה'. (ברכות ה') חני חין כחי
 אלל סלני וילל כחון סכסה סככ"ה כועס כה וסול לא
 כעס כל הימים הללו ו סככחי סלך וזה סכמל (מיכה ו)
 עמי זכר נח לא יען וגו' וזה ענה ארוח כללסס וגו' למען
 דמח לקוח ס': (ט) כי מראש צרים אראנו. חני
 מסככל כרלסיתס וכחלחל סעסליסס ולי רואה ארוח
 מיוסדיס וזיקס כלוריס וגכעוה סללו ע"י סכוח ד' ולמחות: הן עם
 לכדד יסכון כדד ככרונמו: ובגוים לא יתחשב. ככרונמו
 כי חטכס כלל ככל כניסיס וגו' חין נמנין עם סככר. ד"ח ככסן
 סמחין ו' חין לוחמ סמח' עמסס סכמל (ככרי
 לכ) ה' כדד ימנו. וכסחלומות ס"ג ככוכס עם כל סמך וסלד
 וסין עולה להס מן סכמסין וכו וכו ובגוים

תוכחת בלעם בבלק

נפיש זכומיס, לכדד סוס ככסיס לא סלמו כו כי סין סוד מלכד
 ככסי: (ס) כי מרלס לריס סלכיו ומככוסו סככיו וגו'.
 כללס סמך סלכ' כי סכסו יו סלכיו יו סלכיו סלכיו סלכיו
 ידפמי חוסן סל נכין, לא כן, כק סלכיו רחלס סלכיו סלכיו
 כללו סס מומדיס לסי, ולכ"ס ססמור סל מוקס גכוס על סלס

לו סכר מוס, סכל ככמלס לא סייס יכול לוסייל כקללס מלומס,
 לזה סמך מ"ס סקוב לא קכס סל, סס סוכל סני לסכוס, סס ס'
 לא סמך מ"ס סקכ"ס סני ס' סככילי לסכוס מלומס ובע"כ סודס.
 וסכר סחמון מניי סכמסס לסס ככסיס לא סויסל כל זכס ס',
 ס' ע"ה סוכל סני לסכוס נכד סיס סכר לא זכס ס' עליו סכר

פירוש לתורת אלהים

ששארק ויזא ששארקע פעלען אונ ויי זענען איין
 גינארצילט גינארין דורך זייער נושע אבות אונ
 אקחות הן פאר נואר עם דאס איז אזוי איין פאלק
 וואס דיא גלשערען האבין זיזא וזכה גינען לברד

גימ איה איך ווייס די צייל ווען קאם צערינט קען
 איך דענצמאל שעלען אונ גאט ב"ה המ אבער די
 קענ גאר גימ גיצערנימ: (ס) כי מראש נוארוס סון
 זייער אן הייב צריס זעה איך אז זיזא זענען אזוי

חכמים

כעסוס אונשעפין מיס דיא גרויסע פלי אונ גאס צעברוקען
 סון אירי זייער פיל אונ גאס זיך באלד פארקנילס אונ איז
 קראנק גינארין. דאס זעלביגע איז גינען זיזא בלעם, בלעם
 איז איך גינען אשנא די יודין אונ גאס גימ גינען זעהן די
 גרויסקייט סון דיא יודין, אונ ער גאס גינארלס איך זיזא
 קעקן סון זיין בינען אונ ער זאל גימ געבין סון ער
 אונ ער גאס אכסל געקענט געבין זען ער איז דיא יודי,
 נוארוס אין דיא קליינע הייליגקייט וואס איז גינען זיזא דיא
 יודין גאס די בינען איז סון בלעם געקענט צריי זיין אונ דיא
 שלעכטס סאדן, הקב"ה גאס אבער גינען ער דיא יודין
 סון בלעם דיא אבות אברתס זיךס זעקב סרדה רקה רחל לאת
 אונ זיזא חאבין סארשעלעס אונ כעמלסין דיא יודין די אונ
 סון בלעם זאל זיין גימ זעהן, אונ אין די הייליגקייט סון די אבות
 גאס שוין דיא איז סון בלעם גימ געקענט זעהן, זענען ער

משלי
 (ס) כי מראש צורים אראנו וגו'. בלעם האם גינאנס זוא
 קלל איך זעה די יודין סון אנהייב, סון זייער ערשטע
 אלקערין, וואס דער קלל ישראל זענען סון דיא פאסער אונ
 מוסער וואס סון זיזא גאס אונגעטריבן צו ווערין דיא יודישע
 פאלק, דאס זענען אברתס: זיךס זעקב אונ סרדה רקה רחל
 לאת, זיזא זענען ששארק וזיא דיא סעליון וזיא זי ששארקע
 שייטיגער, דער ענין איז למשל איבער איז געאנגען אין וועג
 אין אומיטוין ווערער סאן אונ ער איז ששארק דאן שייטיג גינען
 אונ גאס קיין וואסער נואסער קענען, פארין נאכס איז ער געקען
 צו אברענען קאלקע וואסער געבין דעם ברוינען זענען גישטאמן
 צוויי בליים סען זאל מיס, וזיא אונשעפין וואסער אקליינע פלי
 אונ אגרויסקע פלי, אונ זייער אשנא איז איך גישטאמן געבין
 דיא ברוינען וזיא דער שונא גאס גינען אז ער קוקט אזוי
 דאן שייטיג גאס דער שונא בעהאלטן די קליינע פלי גאס ער

מִנְהָ עֵפֶר יַעֲקֹב וּמִסֶּפֶר אֶת־רִבְעַ
יִשְׂרָאֵל תָּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל
וְתָהִי אַחֲרֵיתִי כְּמָהוּ: י" וַיֹּאמֶר בְּלֶק
אֶר־בְּלָעִם מֶה עָשִׂיתָ לִּי לִקְבֵּ אִיבִי

יִכְוִל לְמַנְי דְּעֻדְקֵיא
 דְּבִית יַעֲקֹב דְּאָמִיד
 עֲלִיהוֹן יִסְגֹון כְּעַפְרָא
 דְּאָרְעָא אוּ חֲדָא מֵאַרְבַּע
 מִשְׁרָתֵיא דְיִשְׂרָאֵל תָּמַת
 נַפְשֵׁי מוֹתָא דְקִשְׁמוּהִי
 וְתָהִי סוּפִי כְּתוּהוֹן :
 יא וַאֲמַר בְּלֶק לְבָלָעִם

ת"א מי מנה עפר יעקב ומספר. נדה לא מ' חסר מ' משפטים: מהם נפש מות ישרים.
 סנדקין קס מ"ז כס עקידס שער ט :

רשב"ם

יותר ויותר: (ו) מי מנה עפר יעקב. לכן אינו חפץ לקבלם. כדכתיב בנינוה ואנו לא אהונו על בנינוה העיר הגדולה אשר בין בה הרבה משמים עשרה רבוא אדם אשר לא ירע בין ימינו לשמאלו אם גדולים חמאו קשנים מה חמאו: רובע ישראל. ורע ישראל. לפי ששל ירו

בעל הטורים
 כניע' ציני משיח: (י) מי מנה עפר יעקב. כמו עפר סליס ע"כ כי נכדי ישראל וחסכונו וגו' וכן ח"ל מן יכול למני דעדקיס דבית יעקב: עטר בני' מלה בחול כמו למעט שמוחין סגולס בחול: פחות. ג' במס', סבל וזרין פחות נפש' עס פלשמים, וזרין חיות כנוער נפסס. הוא דקס שפחות נפשו עס כ'סריס וגל סיס' כן אלס מרובס מת מוח פלשמים כלומר מוח רשפים וכנוער כדלחיא חשי' דמיס' ונבלס לא יחלו' מיסס עקן ל"ד על שמות סלכות בנימנ' דלגלס ויהי' ומהי' סמריס כפוכו: רש"י

טוים סיס כסכרנו נחמס: ישרים. בני' אכות ספולס. ס"מ

משלי חכמים

ל"פ ד"ט, ולד"ה קסה מל"ל סלקן בין שמהס סוכרעניוח, ל"פ ספס א': ז' לפי שפירש מי מנה עטר כ"ו כסכרנו וסכנוס: מתקנס כו מרובכס משריפס ולס ידענו מלי סול, ל"פ מד' דגלס' וק"ל: ח וסיס סנקלס סוס ממוכס כללו אמר מ' מנס מס שמוסס יעקב כספר ס"ו סמלוס סמוסס כספר ומספר לס כרובע ישרלס וסכ סיוול מן ספשוסי כללו אמר מי מנס מלוס ספסר סמוסיס ישרלס ומספר זכס רובע ישרלס כנס סס ולס ידענו מס יפשו כמלס לס כס"ל סכס"ו וסלס דפירס ד"ל ס' מסיס דלסמס' לסמל קסס וכי לא ידענין סמסר ד' דגלס' סכרי ספסר לססור לסווח ולכן סיוול ד"ל כ"ו ודפירס כעחן סכרן קעיירי. ולד"ה קסה סלרין לסרס סנקלס לכן ס' גס ספס לסמון: ס' פי וגל

לא יתחשב: (י) מי מנה עפר יעקב וגו'. כדלגמו דעדקיא דבית יעקב וכו' מלרוב משריח'ו זרובע דגלס. ד"ח עטר יעקב חין חשבון כמלות שיהס ח מקיימין עטר (דכרי' כב) לא חמרוס כסור וכמחור (ויקריאס) לא חורע כללויס. אסר פרה ומפר סוכס וכיוולס זולס: ומספר אר רבע ישראל. רעווחתי'ן זרע יוולס ח חסמסיס שלסס: תמת נפשי מות ישרים. מ ש טהס:

ישרים ספס ד"כ סכרס סולס סיוס לס ישרלס וסין אמר בלק

דעת וקנים מבעלי התוספות

כנע, אלס ס"פ דבהספולס סולס מילתס: (י) ומספר לס כרובע ישרלס. פי' ל' רביעס כלומר זרע ספסיר ללסס עסיס. ד"ח ל' רביעי'ת לפי סכסס ישרלס סכניס כד'רביעס דגלס אמר ס"פ מלך רביעי'ת סכסס זרי' יכיל לססור: מהם נפשי מות ישרים. מכל'ו סכוכס לענינס וככס לא זרין סכרי כסכ"ק סוכי סומר דכחו וקאמר סיפס סוכו כ'סכסל' אלמס יס חקסלס ליסללס לסמריס:

דעת וקנים מבעלי התוספות
 כנע, אלס ס"פ דבהספולס סולס מילתס: (י) ומספר לס כרובע ישרלס. פי' ל' רביעס כלומר זרע ספסיר ללסס עסיס. ד"ח ל' רביעי'ת לפי סכסס ישרלס סכניס כד'רביעס דגלס אמר ס"פ מלך רביעי'ת סכסס זרי' יכיל לססור: מהם נפשי מות ישרים. מכל'ו סכוכס לענינס וככס לא זרין סכרי כסכ"ק סוכי סומר דכחו וקאמר סיפס סוכו כ'סכסל' אלמס יס חקסלס ליסללס לסמריס:
 כרובע ישרלס, כ"ל שגייר לס מלמו ס' ס' פי וגל

תוכחה בלעם בבלק

אזכיר ס' וכל כעניני סיוולס כמרוק לריס מוסיסי סלגלס, ס' אזכיר כולס כ' וכלס וירוד אזכיר סל כנוח ויהי' כ' גי'ס עס אסר ישרלס לבדו יסכון בלרין ישרלס כ' ס"ו יסל חס סל"ס מלכיס לססיס כסמלס ספוסס אמר כניניס מור לא יתחשב, פי' לא יסכרו מור בניסי, מחמת סלל סמסייר מי מנס לרוב סכסכ מור לגון, אולס מי מנס עפר יעקב, פי' מי סיסיס לו סכל וכיסיס וסלסלס כעסר כגלי יעקב ויענס סלמו מס ספסר יעקב ומספר סל מלמו מס

ליקוטים על התורה

(י) מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל וגו'. ווען דיא יודין זענען צדיקים ווערין זייא גערופין ישראל, און ווען זיי זענען גיט צדיקים ווערין זייא גערופין יעקב, און ווען די יודין זינדערין אקראם פון זייער גרויסקייט זינדערין זייא אקראם ביז צו דער ערד, און ווען זייא זיינין און גרויסקייט זיינין זייא ארויף ביז צום היפלע. דייבער האט בלעם זינאנט אפילו ווען די יודין זענען גיט פורים און ווערין גערופין יעקב און זענען בעגליכען, צו די ערד פון דעספוטעניז ווער קען זיי דאסמאל ציילן, און ווען די יודין זענען צדיקים און ווערין גערופין ישראל און זיינען און ריהען אין זייער הייליגע לאנד דאסמאל איינגערופן און זיינען קען זייא גיט ציילן, ווי בלעם האט ביימראכט דיא הייליגקייט פון די יודין האט ער זינאנט הלואי נאל איך שטארבן ווי די פרוקע וודין זענען אפריבן הלואי נאל זיינמיין סוף וויא דער סוף פון דיא יודין ערנס זיין, דער פדר'ס פרוימאס זאגט למשל איינער איז אביין געגאנגען אין

פירוש לתורה אלהים

ישכון זיי זאלין אליין ריהען לעתיד לבא: (י) מי ווער קאן ציילען די שמויב פון יעקב בלוקר ווער קאן ציילען די ישראל וואס נאט ב"ה האט זיי געקענטש זיי זאלין זיך קערען און זיי ווי שמויב פון דער ערד ימספר ארער ווער קאן ציילען את רובע ישראל איין פערקעט מייר דאס איז איין דגל פון דיא ישראל ווארום כייא דיא ישראל איז גינען פיר דגלים נאקאען) פחות נפשי בלעם האט זינאנט הלואי נאל איך שטארבן מיט אזוי איין שוים וויא די פרוקע פון די ישראל שטארבן יתהי און הלואי וואלס מיין סוף אויף גינען אזוי וויא זייא: (יא) ויאמר בלק האם בלק זינאנט צו בלעם מה וואס האקמו סיר גיטאן

משלי חכמים

וויא דיא שפיניצער, וואס מיין אזיך קען, וויא גאר גיט סארו, ומגבעות אשרט, און איך וויל קענען אויף דיא יודין זענען זייא סאקשפעלס מיס הויכע ביינער קען דיא מושיעס זייערע וואס איך קען זייא גאר גיט סארו:

די איינין פון בלעם זענען בלינד זינארין און האלס גיט זאקענס קעקען אייף זייער הייליגקייט האט האט בלעם געזאגט צוא בלק, איך וויל זעהן די יודין און מראש צוריס אראגן, איך סוו זעהן די אמת זייערע וואס זייא זענען פקסס און שטארק

לְקַחְתִּיךָ וְהִנֵּה בְרַכְתָּ בְּרַךְ: י"ב וַיֵּעַן
וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶתְּ אֲשֶׁר יֵשִׁים יְהוָה
בְּפִי אֶתּוֹ אֲשֶׁמֶר לְדַבֵּר: חמישי

מה עבדתא לי צמיצמ
סנאי דברתיך והא
ברכא מברכת להון:
יב ואתיב ואמר הלא
ית די ישוי יי בפומי
יתיה אמר למלא:
יום ו

בל חסדרה שנים מקרא ואחד תרגום חצונגו תשלום כל חסדרה ותרגום והפסרה:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי בְרַךְ קְדִי-נָא אֶתִּי
אֶל-מְקוֹם אֲחֵר אֲשֶׁר תִּרְאֵנוּ מִשֵּׁם
אִפְסִי קִצְדוֹ תִרְאֵה וּכְדוֹ לֹא תִרְאֵה
וּקְבַנּוּ לִי מִשֵּׁם: י"ד וַיִּקְחֵהוּ שָׂדֵה
צִפִּים אֶל-רֹאשׁ הַפְּסָגָה וַיִּבֶן שְׂבָעָה
מִזְבְּחֹת וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:
טו וַיֹּאמֶר אֶל-בְּלַק הַתִּיּוֹצֵב כֹּה עַל-
עַלְתֶּךָ וְאַנְכִי אֶקְרָה כֹּה: טז וַיִּקֶּר

יב ואמר ליה בלק איהא
כען עמי לאתר אוחרן
דתחזניה מתמן לחוד
קצתיה תחוי וכליה לא
תחוי ותלוטיה לי מתמן:
יד ודבריה לחקל סכותא
לריש רמתא ובנא
שבועא מדבחין ואסיק
תור ודבר על בר
מדבחה: טד ואמר לבלק
אתעמד הקא על עלתך
ואנא אתממי עד כא:
טז וערע מימר מן קדם

בעל השורים

(יג) וכו' ז' בבל, ולודן וכלו ממדום. ויבניו בבלם וס' וכו' לא סמך. בשביל
שדיבך כנגד הקב"ה סגלו ממדום נסאים עינו וכלו לא סמך:
רשי

(יג) וקבנו לי. לשון צווי קללהו לי: (יד) שרה צפים. מקום גבוה היה שם הנופה עומד לשמור אם יבא חיל על
העיר: ראש הפסגה. כלעם לא היה קוים כבלק ראה בלק שעתידה פרה להתפרץ ושראל תמס שם שם מת משה.
כשנור שם מחול עליהם קללה וזו היא הפרכה שתי רואה: (טז) אקרה כה. מלת הקב"ה. אקרה. לשון

פירוש לתורה אלהים

אפרעמדין דיהי אונ האם גענוטען די קיה פון בעל הבית אונ
האם זיא גיוואלש שעכטין דערזוייל האם ער דערזעהן דעם
בעל הבית פון די קיה איז ער דערשראקן גיווארין האם ער
אוועק גיווארפין דעם פעסער אונ האם אנגעהויבן גילעטין די
קיה אונ האם איהר גיגעבין עסין. אונ האם זיך געפלוכט
שפארבין זאל איד. איד האב גיגעבנס איד זאל זיי קיה
שעכטין אונ עסין אונ איצט סזו איד נאך געבין עסין די קיה
עסין עץ יסוף. בלעם האם איד אוי גיוואנט ער האם זיך
געפלוכט איד זאל שפארבין. איד בין געגאנגען פלוכין זיא
יודין אונ האב זייא געמוסן געגמשין:

לקיב איה האב זיך גינעמען דוא זאלסט שעלמען
מיינע פיינט והנה אונ דוא גענומשט זייא נאך:
(יב) זשן האם כלעם גיגענפעקט אונ האם גיוואנט
זלא פאר וואר אשר ישם הי' בני וואם נאם וועט קאן
אין מיון מויל דאס סזו איה הימען צו זייען:
(יג) ויאמר האם בלק צו איהם גיוואנט זך זיי אצונד
מיש מיר צו אמאנערער ארט אשר וואם דוא וועסט
דיא ישראל זעהן פון דארט אפס אטייל פון זייא
וועסטו נאר זעהן ויסלו אפער נאר די ישראל וועסטו

גים זעהן קבנו אונ פלוך זייא פון מיינעטוועגין פון דארטין: (יד) ונקחתי אונ ער האם איהם גיפירט שרה
צופים אויף איין הויך פעלר וואס מען האם גיקאנט פון דעם פעלר נויט קוקען ראש אויף דעם שפיץ
פון דער הויך גיין וכל. רשי שריבט בלק איז מעהר קבשף גינען פון בלעם ער האם גינען אז אויף
דעם ארט וועט זיין אצרה צו דיא ישראל ווארום משה רבינו איז דארט גישטארבין אונ בלק האם
גמיינט אז די צרה באמייט אז דא זענען וועט אויף זיי קאנען רוקען דאס פלוכען דרום האם ער איהם
געפירט אהי ער זאל זייא פון דארטען פלוכען: (טז) ויאמר אונ בלעם האם גיוואנט צו בלק התיצב
לייב דא שמיין בייא דיינע עולות ואנכי אונ איה וועל דא גיטראפין ווערין פון נאם: (טז) ויקר זיא אונ

י' בלעם וישו פרגמא
 בפומיה ואמר טוב לות
 בלק וכדין תמליל :
 " ואתא דותיה והוא
 מעמד על עלתיה
 ודרכי מואב עמיה
 ואמר ליה בלק מה
 מלילי יי : יי גמל מחליה
 ואמר קום בלק ושמע
 אצית למימרי בר צפור :
 יש לא כמלי בני אנשא
 מימר אלהא בני אנשא
 אמרין ומכדבון ואף
 לא כעובדי בני בשרא

יהוה אל בלעם וישם דבר בפיו
 ויאמר שוב אל בלק וכה תדבר :
 " ויבא אליו והינו נצב על עלתו ושרי
 מואב אתו ויאמר לו בלק מה
 דבר יהוה : " וישא משלו ויאמר
 קום בלק ושמע האזנה עדי בני
 צפור : " לא איש אל ויכזב וכן
 אדם ויתנתם יהוה אמר ולא

ה"א לא איש אל ויכזב פסוקים קום :

רשב"ם

הברכה שברכתי אותם היום : ויכזב . והוא תיאר ויכזב
 כו בחנם : ויתנתם . והיחד ויתנתם : ולא יעשה.
 שפתי חכמים

הרביעה נוצר האדם : (וט) לא איש אל . אינו איש
 לחזור מברכתו בשיעה מועטת כזו שהרי לא פשעו אחר
 רש"י

לקוב מיני לקסוקין וסנה צדקם בלק : י שמי קושימ מקסם
 כס"י חלף עם סוף השמה סוף דלף מפסח פסוק עם סוף
 השמה . ועוד מה חסר המקרא בעמרו כו' ה"ל סיה לו לכתוב
 ויקר ה' אל בלעם ויאמר שוב אל בלק וגו' דהו' אל חסר סמקל
 כלום ירי לא חסר ויסע דבר צדק . וסכ"ס ס"י עם סוף
 השמה סוף דלף אפסר לעמר סמ"ס שוב אל בלק סוף סימון
 ויסע דבר כסוי דל"כ ויאמר ל"ל סיה לו לעמר ויסע דבר כסוי
 ושוב אל בלק וכן סמ"ס : ב וס"ס למה לא סכ"ס"י זה לעיל דכס
 ג"כ כסוי ויסע ה' דבר כסוי בלעם ויאמר סוף אל בלק וכן סמ"ס
 י"ל דלעיל י"ל ויסע ה' כסוי וגו' סוף השמה על אח שבס
 פסוקים ערכתי וגו' חלף חלף קנה חלף דלף דכס בלעם כס"ס :
 ל דל"כ עם ספיר מיכתי ל"ס דספוט סמ"ס על דבר ה' .
 (ג"ל) דל"כ עם סוף כ"ר למה לו דל"כ מעלמי יאמר לו מה
 דבר ס"ס כדלפניו חלף כיון נלקח ס כלומר וכו' סכ"ס חסר

חמסעל : (טו) וישם ה' דבר בפיו . ומה הוא השמה
 הוחת י ומה חסר המקרא בחמרו שוב אל בלק וכה תדבר
 חלף כשהיה שומע שאינו רשע לקלל אחר מה אני חוזר
 חלף בלק לעמרו ונתן לו הקב"ה רסן וחכמה כסוי כדלס
 הפוקס בחמה בחכה הלולכה אל חסר ירצה ח"ל ב על
 כרחק תשוב אל בלק : (יו) ושרי מואב ארו . ולמעלה
 סוף חומר וכל שרי מואב כיון שראו שחין בו תקוה הלכו
 להם מקתם ולא נשאריו חלף מקתם : מה דבר ה' .
 (כמ"ר) ל' חמון סוף זה ל' כלומר חין ברשותך : (יח) קום
 בלק . כיון שראו מלחם בו נתכוון לעמרו עמוד על גרליך
 חין רשאי ליטב וחי שלוח חין בשלימותו של מקום :
 כנו צפור . ל' מקרא סוף זה כמו (חללים קד) חיחו יער
 (כדלפני ח) וחיחו חרץ (חללים קד) למעטו מים :
 חרץ כענה אומות וחתה סכור להמתם כמדבר : ההוא אמר וגו' .

כבר נשבע להם להביאם ולהורישם
 חרץ כענה אומות וחתה סכור להמתם כמדבר : ההוא אמר וגו' . כל תימה כו וחרגומו חייבין ויתמלכין חורין
 פירוש לתורת אלהים

גאלאקט האמ ער גינואלם איהם קצער זיין אונ
 האמ איהם גינואגם שמייא אויף דוא סארקט גים
 ויצען ווייל איד בין צו דיר געשיקט גינוארין מיט
 דעם שלחות פון גאט : (יט) לא איש אל ויכזב גאט איז
 גיט גלייך . אונ אפגעקושט ער זאל ליגענטס אונגן יבן
 אדם ויתנתם צו ער איז גיט גלייך וויא אונגן רייד
 אפגעקושטין ער זאל היקט האבן אויף זיין רייד
 ווארום ער האמ צו וויא גישווארין זיין זאל וויא
 גרענגען אין ארץ ישראל וועט ער עם געוויס
 מקנים זיין דרום קען אויך וויא גיט שעלסען מיט
 אפר אז גאט האמ גינואגם ער וועט וויא גרענגען
 אין ארץ ישראל קען דען זיין ער זאל עם גיט קאן
 דער אז גאט האמ גירעט וועט ער דען גיט מקנים
 זיין דאס איז גאר גיט מעגליך דוא פאקעקט סוף

גאט האמ זיך גיטראפין צו בלעם וישם אונ האמ
 גיטאקן רייד אין זיין מויל ויאמר אונ האמ איהם
 גינואגט קער דיה אום עם בלק אונ אזוי זאלקמו
 ביידין וואס ווייטער וועט שטיין : (יז) ויבא אליו אונ
 ער איז גיקושען צו איהם ויהי עם שמיים בייא
 זיינע עולות אונ די העררין פון מואב זענן מיט
 איהם ויאמר אונ בלק האמ גינואגט צו איהם וואס
 האמ גירעט גאט . רש"י שרייבט בלק האמ געלאקט
 פון בלעם דוא האקט אנדערש קיין פח צו קאאן
 גאר וויא גאט וויל אונ דוא גיטם גיט אין זיין
 רשות : (יח) וישא משלו אונ ער האמ אויף גירויבען
 זיין ביישפיל ויאמר אונ האמ גינואגט שמייא אויף
 בלק אונ הער האזינה פאר קעם מיינע רייד דער ווהן
 פון צפור . רש"י שרייבט ווייל בלק האמ פון איהם

דיאנון גורין למעבר ותיבין ומתמלכין והוא אמר ועבדי וכל מימריה מתקיים: כ הא ברך קבילית ואברכיניה לישראל ולא אתיב ברבתי מיניה: כא אסתכלית לית פלחי גלדין בדיבית יעקב ואף לא עבדי לאות בעל הטורים

יעשה ודבר ולא יקמנה: ב הנה בך לקחתי וברך וברך ולא אשיבנה: כא לא אהביט און ביעקב ולא אראה עמר בישראל יהיה ארהו עמו

ה"א ולא יקמנה: סג:

גלדין בדיבית יעקב ואף לא עבדי לאות בעל הטורים

(כא) לא הכיט און ביעקב. סגין אריות חט נשעוטיהס של אותם היום והוא ברך אותם כבר ואותה הברכה לא הביט און ביעקב. אינו רוצה לעונשן אפילו כשהם חוטאים. ככתוב וירא און ולא תבנה: לא הביט אינו רוצה להביט: ותועת מלך. רעות, כמו איש רעים להתרועע. כי שוכן בטיהם. ולמה שוכן אהם ומחובב רש"י

ג ומלכין לחזור כנס: (כ) הנה בך לקחתי. אחת שאלני מה דבר ה' קבלתי ממנו מ לברך אותם (ס"ח בך כמו לברך): וברך ולא אשיבנה. הוא בך אותם ואני לא אשיב ע אה ברכתי: וברך. כמו וברך וכן הוא גזרת ר"ש (כמו(תהלים עג) אויב הרף כמו(הגזל וכן (סג) ונזע בך מהלל ומברך את הגזל ואומר אל תירא כי לא תנעם שום יהיה לך מרגיו הוא להקב"ה. ואון לומר בך שם דבר ש"כ היה נקוד פתחה קטן (כ"ל סגול תחת הרי"ש) ועטמו למעלה אכל לפי שהוא לשון פגול הוא נקוד קמן קטן (זרי) ועטמו למטה: (כא) לא הביט און וגו'. כתרוממו ד"ח אחרי פשוטו הוא נדרש מדרש נאה: לא הביט. הקב"ה און שביעקב

שפתי חכמים

ולא יעשה ודבר ולא יקמנה: ג כלומר תרוממו של ויתמנה מייבין ועמלנין ס"י חורין ומלכין לחזור כנס וכו' ומכרי כש"ז"ל וסי' סתקנסו ארנו ל' חמיה כלומר בני חרס דרכס כך אכל כל הקב"ה: ס' סודיעטו ב' בך ארנו דכך עס ודבר ולא יקמנה הכמדין לו אלא עס ממלך מה דבר ה' ואמר קבלתי בעיקוס לקחתי סכרי לא לקח ממנו כדכיר לקיה ככ"מ ולהיות מלה כך מקוד הוסיף ע"ד כי המקור כל"מ ינטך לשמוס חופים כל"מ ולסודיע ממ קבל סככות חוסף מלה ממנו ולסודיע למי יבך חוסף עגל חוסם: ע סודיעטו בזה שמלת בך הוא פעל כלומר שברך אותם ולא עס כלומר שפגול נכון לברך אותם, ומטי שמלת ולא אשיבנה ארנו נוסל אלא על השס כלומר שפדין לא בך אותם ולא אשיבנה ממהשכחו סדויה לברך חוסס אכל על הסועל אינו נוסל לא אשיבנו כיון שכבר בך חוסס הוסיף לומר ולא אשיבנה חט כדכחו כללו אמר וברך ברכה ולא אשיבנו כשכהן עוברין על דבריו ארנו מדקדק אחריהם להתבטן

דעת וקנים מבעלי התוספות

(כא) לא הכיט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל. לכאורה הוא כפל לשון צמחית שטות. ונראה כי ידוע כפחה הוא מדרוק או דברד העמיד להיות. ור"י הוא דברד שחוטט עסה כענינו. ויתכן כי בלק חשב אט"ס שטתס הם לדיקים מ"מ מעותדיס הם לחטוט כמות ובע"ז כמו סכיס כלמח אהכ כן שטנו עס כמות מליכ ועכוד לסעור. ואולי יעכסס ה' על ד"ב ארנו מניס על סגון שעתידים ישרלל לסעוט. וארנו בישראל. ועשיו לדיקים הם וארנו רואס עס עמל כסס וא"כ להעשירם כעס:

העמוד. והשיב לו כלמס ל' חות כמו וס' חילי סלכין לקס: צעישס טכשו על חסעסס שיססמו, ולא ראה עמל און שם מקוס

פירוש לתורה אלהים

וואס גאם האם ביר גינאנטס ואלקס וויקען: (ב) הנה בך לקחתי אידך האב גיננמען פון גאם אידך ואל ביענמשין יבדך אונ ער האם וייר גינענמשט ולא אשיבנה אונ אידך. קען עס נים ווידער קערען אידך קען עס נים כמפל ויין: (כא) לא הביט דען גאם האם נים גינעוון און אום רעקס און יעקב ולא ראה עמל בישראל אונ ער האם נים גינעוון מירידיקיס צווישען דיא ישראל וי איהו עמו גאם ויין גאם און מים אים מים דיא ישראל ותרועת און דאם ליבשאפט פון גאם מיינס קען די שכינה און ביי אים ביי די ישראל דו נאנקס הנה עס אפאלק און ארום גינאנגן פון בצרים:

די וידון אונ ער הים וייר אונ גאם וירכט נים אנטשלאסן, עירס נים אנטשלאסן, דריבער קען

לא ינטס ולא יישן שומר ישראל. גאם און וידין אידך דיא וידון פון שלעכטס נאם:

בלעם משבח את ישראל

וּתְרוּעַת מִקֶּדֶד בּוֹ : כִּי אֵל מוֹצִיאִם מִמִּצְרַיִם כְּתוּעַפַת רָאִם קוֹ : כִּי בִּי לֹא־נַחֵשׁ בִּיעֶקֶב וְלֹא־קָסַם בִּישְׂרָאֵל כְּעַת יֹאמֶר לִיעֶקֶב וְלִישְׂרָאֵל מַה־

אֱלֹהֵיהֶן בְּסַעֲדָתָן וּשְׂכִינַת מַלְכֵיהֶן בִּינֵיהֶן : כִּי אֱלֹהָ דֹאֲפַקְנוּן מִמִּצְרַיִם תּוֹקֵפָא וְרוֹמָא דְלִיָּה : כִּי אֲרִי לֹא נַחֵשׂא צִבּוּן דִּיִּישׁב לְדְבִית יַעֲקֹב וְאִף לֹא קָסַמְיָא רְעֵן בְּרַבּוּת בִּיהִי עֵבֶד

ה'א"ס' אלהיו עמו ומריפת עליו כ"פ לב: אל מוציאם ממצרים: כרכות יב יח סה"ס ק"א סקרים מ"ג ס"ח: כי לא נחש: נדרים לג סקרים ס"ס ס"ה ס"ה ס"ה ס"ה

יִשְׂרָאֵל פְּעוּן יִתְאָמֵר לִיעֶקֶב וְלִישְׂרָאֵל מַה־רָשָׁבִים

אחתם: (כג) כי לא נחש ביעקב וגו', אינם מעונינים וקוסמים כמונו ולא שואלין אוב וירעוני. אלא כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל ה'. מתוך ששכינה בניניהם אומרם להם הגבויים ליעקב ולישראל היום שפתי חכמים

בציונות פ שלהם וכעמלן שהן עובדים על דתו: עמלן לשון עבירה כמו (שם ז) הרה עמלן (כי זה היה עמלן וכעם תביע. לפי שהעבירה היא עמל לפני המקום: ה' אלהיו עמו. מליך מעשיין וממרים לפניו אינו זו מתוכן: ותרועת מליך בו. לשון חנה ורעות כמו (שמואל ב עו) רעה דוד ורעה דוד (שופטים עו) ויתנה למרעה. וכן תרגם אונקלוס ושכינת מלכותו ביניהן: (כג) אל מוציאם ממצרים. אחת חמרת ההך עם יאל ממזרים לא יאל עמלן אלף האלהים והוא: כתרועפת ראש לר. כתרועפת ראש עלו וכן (ויקרא כג) וכסף תעשה לשון מעשו המה. ואומר חזי שהוא לשון (בראשית ח) ועוף יעופף. המתעופף בריום וגובה ד"ל חופפת ראש. חוקף תרועפת ראש. עפיפה גובה. ד"ל חופפת ראש. חוקף לחיים (ניטין כח) ותמרו רכבותיו חלוד ר' השדים: (כג) כי לא נחש ביעקב. כי ראויים הם לכרעה שאין בהם מנחשים וקוסמים: כעת יאמר ליעקב וגו'. עוד תמיד כל שהן יושבין לפניו ולומדים תורה משיו ומחילתן לפנים (ישעיה ל) והיו עיניך רחופות חלוד מוריק. ד"ל יאמר ליעקב אינו לשון עמיר אלא ל' היה אינו לריבים למנחם וקוסם כי בכל עת שרדיך להאמר ליעקב ולישראל מה פעל הקב"ה ומה גזרותיו כמרו' אינו מנחשים וקוסמים א אלא דעוקים מבועלי ההוספות

ב ציונות שלהם ל' און: ז' לוונו בזה דמלח כלס כמו יוסל לא רחש שהוא בטהה שאין לחיי יליחם כח שלל לכהמה וס"ק כמו הכבלי שבה בנין גבוה וחקף אחת מכירו ויורה שהוא חוק כך הקב"ה בנה עולמו בנין על חוקין והוליסם בחוקים כמקור בוס וגופם שלו כ"ל כחוקים עולמו. וז"ל כחוקים שהם וכסף חופפות עינים על משו: ק כ"ל דמות כולה לחם סעם למס כקלס החוקף ל' סופוסוף ולמלך שהוא ל' עוף יעופף דמה ביעוף היעוף חוקף ככ פיל זה לפי שסדר כל דבר שהוא מורכב מד' יסודות כשחוקיין אותו כשחוקיין נוסל לכן והיעוף מעופף שחוקיין שהוא כהן סכמו טודלי כח רב יס לו: ד"ל כחוקף כהנים שהם שחוקיין כמסירי חסוף הטולס עד סופו. ולטעם ללשון קשה למע כחית ראש, לכן כהיל ד"ל שדים נקלטים כחמים. ולד"ל קשה דמליון בקרל כחמים. ילם גם סעם נלשון וס"ל: ש מפני ש"כ"ף הדעיין מרעה שהוא מדעם עם חמרים למע הוזהר: ח מפני דלמייל מרים כחית ומרופת מלך בו שהוא חסכ ויבס ח סמך טוד עתיד שספד עם חמרים כחלם שיכבו לפניו סכס: א ס"ה ויסים דקוק עם כי לא נחש ביעקב. ולפי שסדר חלקי יוסים ס"ה כחוקף ספדע הכי כעם לומר אל יבלו סמרים שחמרכו לרכל צענין נחש או קסם יאמר להם ס"ה גבולה ולל יטרכו נחש או קסם ככ"ל: וזה נחש יחלל ליל לרש"י לשי עפיפה וס"ל: יתוסת מן כעת וזהו שאלו להם מה פעל אל וזהו שנאמר ליעקב אינו לשון עמיר אלא ל' היה אינו לריבים למנחם וקוסם כי בכל עת שרדיך להאמר ליעקב ולישראל מה פעל הקב"ה ומה גזרותיו כמרו' אינו מנחשים וקוסמים א אלא דעוקים מבועלי ההוספות

כסיון כמו נחשתי לומר אין לנסות אם יקלס: כי בודאי לא יקלס וכי פיעל אין הקב"ה חסן לקלס חלל על ידי כשפים וקסמים יכול אדם לקלס ס"ל ולא קסם גיבסלל שאין שום כשפים מומילין כהם שהקב"ה שומרים: כעת יאמר ליעקב כעת כעת כמו כעת מיה יאמר על יעקב ועל ישראל מה פעל אל כ"ל

כח) כחוספת כלס לו. לומר כלי כלים כמו פועל מעל לחס. חופפות ל' כחול דומה וספלה וספוף וכן ספוסס ככקר ספיה שהה אור שכן כחול מלוד סנהך ודומה סק"ס ס"ס כלסם כדי להשוין לכלי אדם וכן הוא נחשל לכלי סללים יבסל מיה סבג על ילי ירה: (כג) כי לא נחש ביעקב. ל' משלי

פירוש לתורת אלהים

צוֹיָעֶרְנִישׁ בִּי דִיא יִשְׂרָאֵל צַה. עם וועם זיין אזוי אַצִּיִּים וואס אלע ווערין זעהן די ליבשאפט פון גאט צו די וירדין יאמר אונ עם וועם גיזאגט ווערין צו יעקב פלוקר דיא סלאריים וועלין פֿרענין צו יעקב וישׂראל אונ צו דיא ישׂראל מה וואס מוהמ

כח) אל מוציאם גאר גאט האט זיי אוים גיצוגען פון מצרים בתעשות וייר דאם שטראקייים אונדאם הו"כ קייט איז צו אים גען זיי זענען ווערנט קען זאל זיי געענמשין: (כג) כי לא נחש ביעקב וואריום עם איז גיטא בישוף מאקער אין יעקב ולא קסם אונ עם איז גיטא משלי

חכמים

משה בעמסקרת אויף שמואל ער האם געהרגה אפגערמדע גאגנד, די בעל הבית פון די גאגנדו הם געמאכט ביי שמואלים פאקטער ער זאל איהם בצאחלין פאר דיא גאגנד אונ ער האם איהם געמאכט. האם דער רבי גיזאגט צו משה וואס האקטו פון דעם וואס די וועקטם פלבלים אויף שמואל, צו שמואלים מוהמטו דאך גאר גיט. דוא מוהמטו דאך גאר צוא שמואלים פאקטער וואס וויילקטו פון שמואלים פאקטער. שמואלים פאקטער

כג) כי לא נחש ביעקב וגו'. ל' משלי צוויי קינדער האבין גילערונג אין איין חדר. אכאהל האם גיטרופין דיא קינדער האבין זיך געקריגט אונ זענען גינארין שונאים. האם איין קינד משה געמסקרת אויף שמואל אל ער האם געהרגה אפגערמדע הון. דער בעל הבית פון דיא הון איז געקועטן צוא שמואלים פאקטער ער זאל איהם בצאחאלין פאר דיא הון. אונ ער האם אים בצאחלם. אין ספליקע סעג שפטימער האם

פָּעַל אֵלֶּם: כִּי הִן-עִם פְּלִבְיָא יָקוּם
 וְכֹאֲרֵי יתְנַשְׂא לֹא יִשְׁכַּב עַד-יֹאכַל
 מִרְקָה וְדַם-חֲלָלִים יִשְׁתֶּה: כִּי וַיֹּאמֶר
 בְּלֶק אֶר-בְּלָעִם גַּם-קָב לֹא תִקְבְּנוּ
 גַּם-בְּרֶךְ לֹא תִבְרַכְנוּ: כִּי וַיַּעַן בְּלָעִם
 וַיֹּאמֶר אֶר-בְּלֶק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ
 לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר-יִדְבַר יְהוָה אֲתוּ

עבד אלהא: כד הא
 עמא פלי תא שרי
 וזכאריא יתנשא לא ישרי
 בארעיה עד דיקמול
 קטו ו ו נכמי עממיא
 יירת: כה נאמר בלק
 לבלעם אף מילט לא
 תלוטינון אף ברקא לא
 תברכינון: כו ואתיב
 בלעם נאמר לבלק הלא
 סלילית עמך ממימר כל
 די מליד יי יתיה אעביד:

ת"א פס פסל 56. פסמים סס: ודס חללים. חולין לה לו: רשבי"ם

בעל המוריס

שמיס: (כד) סן סס. הסמוק מחיל כה"ס ומסיס כס"ס. מה פעל וגור הקב"ה לימים הבאים ואינם צריכים נחש וקסם: כעת יאמר. מה שעתיד לבא בעת אחת מן הרבה ה' להמיתנו עכשיו לא לקח מדוינו עולה ומנחה ובעת מרבר בעתידות, כדכתיב באשת מנוח לו חסץ ה' לא השמיטנו כמות. לירת הבן שהוריענו ששהיה בעת לשנה הבאה לא השמיטנו. אלא ודאי נחה ונתקיים לנו בן שאם היינו מתים האיד יהיה לנו בן לשנה הבאה. וכן בעת היה את חובקת בן:

רש"י

ותומיס מגידים להם. וזאונקלוס לא תרגם (כן): (כד) הן עם כלביא יקום וגו'. כשהן עומדין משתנס שמרית הן מתנברים לכביא וכארי לחטוף את המנות לנכוח זליית לקיח את שמע והנהיח חפילין: לא ישכב. כלילה על מטתו עד שהוא אוכל ב ומחל כל מזיק הכא למרטו כילד קורא את שמע על חטונו ומפקיד רוחו ביד המקום כה מחנה גוים להויקס הקב"ה שומרם ונלחם מלחמותם ומפילם ב חללים. ד"ל ח עס כלבים יקום וגו'. כתרנומו: ודס חללים ישרה. (כמ"ר) נכנחם שאין מה מה עד (יג) ולא כלעם בן צבור הקווסס הרנו בני ישראל כחרב על חלליהם: (כה) גם קב לא תקבנו. גם ראשון מוסף על גם השני וגם שני על גם ראשון וכן (מ"אג) גם לי גם לך לא יהיה וכן (לכרים לב) גם כחור גם כחולה:

דעת זקנים מבועלי החוספות

כל כך נעשה סבב"ם נמים ונכוחות ישלכלם עד שאלמו הכל כמס פעולות פסל הק"ס עם סלו, וסוא כמו עס רכו פמשיך ס':

פירוש לתורת אלהים

קאמ: (כד) הן עם פלביא עם איז אוזי אפאלק וואם ער שטייט אויף אין דער פריה אוזי ווי אלעספערטם וזכאריא אונ אוזי ווי אלייב טומס ער זיך אויף הייבין אונ שמואלקין הייף צו טאהן סקזת אונ אן צו טאהן איין סלית מיט ציצית אונ הקפילין לא ישכב ער וועט זיך גיט לייגן אין זיין לאנד ביו ער וועט עסין דאס פארצוקנג פון דיא קנעגים ודס חללים

משלי חכמים

האם נאך דיר קיין שלעכטס גיטאון. האם משה גיטנעקערס ווי אוזי קען דאס זיין או שמואל וועט קיין משהל קיין יאדין סאכין בייא זיין פאסער אונ ווען זיין פאסער וועט איהם אנהייבן שלאגין פאר דעם שאדין אין שמוכ וועט ער איהם שוין שלאגין פאר דיא הרן אונ פאר דיא נאנדן וואס ער האם געטוון פצאהלן פון זינעטוענין וועל איך שוין עתון גענוג גקקח אויף שמואל. דאס ועלביגע האם בלעם גיטנעקערס צוא בלק אפאט איצט קיין איך דיא יודין נאר דאס ווארום

סיינע בשוף קעבנן נאר גיט שלעכטס טאהן דיא יודין. עם וועט אבער קומען אציים וואס די יודין וועלן זיך פארזינדקען גענון קאם אונ ער וועט זיין שפראמין וועט ער זיך דערפארען וואס ער האט גיטאון פארטוב צו זיי אונ ער האט זיין גראלפין פון סיינע בשוף אונ פון דעספוטענין האבין זיין די סיבה גיט געדייקט אונ האבין געזינדקייט וועט נאך זייער שפראך גרעסער ווערן, דאס סיינע דער פסוק בעת עס וועט קויבען אציים יאמר ליטיקב ולישאל, וואס סען וועט זאגן צוא דיא

כו ואמר בלק לבלעם
 איתא פש אדבריה
 דאתר אחרן מאים יתי
 רעוא מן קדם יי
 ותלוסיה די מתמן :
 כה ודבר בלק ית בלעם
 ריש רמתא דמסתכיא
 על אפי בית ישימון :
 כט ואמר בלעם לבלק
 בנה לי הבא שבועא
 מדבחין ואתקין לי
 הבא שבועא תורין
 ושבועא דכרין : ל ועבד
 בלק במא די אמר
 בלעם ואסיק תור ודבר
 על פה מדבחה :
 כד * וחזא בלעם ארי
 תקין קדם יי לברכא ית

אעשה: שש' שבעי כשהן מחוברין בו ויאמר בלק
 אל בלעם לכה נא אקחך אל
 מקום אחר אולי יישר בעיני
 האלהים וקבתו די משם: כי ויקח
 בלק את בלעם ראש הפעור
 הנשקף על פני הישימון: כט ויאמר
 בלעם אל בלק בנה לי בזה שבועה
 מזבחת ודכן לי בזה שבועה פרים
 ושבועה אילים: ל ויעש בלק פארש
 אמר בלעם ויעל פר ואיל במזבחה:
 כד * וירא בלעם כי טוב בעיני יהוה

רש"י

(כז) וקבתו לי. לון זה לשון לון ו כמו וקבתו אלה לי
 תחילת לולו יישר בעיניו ותקנתו לי משם. מליד"ש בלע"ו:
 (כח) ראש הפעור. קוםס היה בלק ורואה שכן עתידין
 ללקות על ידי פעור ולא היה יודע כמה אחר שמת הקללה
 תחול עליהם משם וכן כל המוסיף ככוכבים ז ורואים חזון
 יודעים מה רואים: (ה) וירא בלעם כי טוב וגו'. אמר

שפתי חכמים

ו כי ארץ יבנה סיקוב חוחו מיד שמה לא יישר בעיני אלסיס, לכן
 אמר וקבתו לי משם ל' עמיה לטוב אמר שיישר בעיני אלסיס
 לקוב אוהם: ז (כח) סרד ככל כנאון קיבו לג"ש למעל נצי
 ראש הפסגה ולא עוד שהסוף וכן כל סמו"ח כו'. ונכלס דבשלמא
 למיל דלא שתייה הפסגה בראש הפסגה וכן נכטה סהרי נאמר
 כ"כ"ו ואלם הככה יועל פהס יגו' דלא הפסגה וגו' וימה שס
 משס וגו' אכל בלאס הפעור לא היה שום פרסל ולמה הולכו
 בלק לכס, וכו'. חזקין דע"ה היה הפסגה ע"ה ספסור, וסוקסס

פירוש לתורת אלהים

ווענין ויי פלוכען פון דארטין: (כח) גיפת אונ בלק
 האם געפירט צו בלעם ראש הפעור אויף דעם שפיין
 פון פעור השקף ווי מען קענקען דער וויספניש:
 (א) וירא בלעם אונ בלעם האם גיפתן כי טוב בעיני יי

אנשה דאם וועל איך מאן: (כו) ויאמר בלק האם
 גינאגט צו בלעם לכה נא אקחך אויף וועל ריך פירין
 אין איין אנדער ארם אולי סאמער וועט גיפעלין
 אין נאגטס אויגן וקבתו לי משם וועסטו פון סיינעט

משלי חכמים

אין דאך פארשטאן קען דאך בלאג נאגן פאר וואס זאל ער ניגן
 אריין קריבן אין וויא יודישע פארנאמלינג דורך איהם זענען
 דאך די יודן געגעסעט גינארין פון בלעם, נאר למשל עם
 אין גינארין צוויי ברודער איינער אריבער אונ איינער אונקער
 דער ארבעטער אין גינארין זאלענאכער פונקטש, אפילו דער
 בייכער ברודער האט איהם געגעבן אלץ וואס ער האט גע-
 דארפט פון דעסמועגיין האט ער נאר בקא גינארין די רייכקייט
 פון זיין ברודער ער האט גינארטש זיין ברודער זאל אויך ווערן
 ארעם אזוי ווי ער אונ נאך ענדער שו איהם. אפאל האט די
 קנאה אונ דער כעס פון דעם אנדערען ברודער אזוי נייעס
 געשטארקט אז ביי איהם איז געבליבען ער זאל פארברענגן די
 שטוב זיינע מיט זיין גאנצן פארקענין אונ אפילו פונקטשין
 אויך, ער האט אבער די זאך גיט אויסקעפירט ווארעס פונקטשין
 דאבין ברענגען ווי ער זיינעס מייער אויסקער דיא שטוב פון
 זיין ברודער האט מען באלד אלץ סוףלאשין, אונ אונ חסרה
 אין ער אנפלאפן אין איין אנדער שטאם, עם איז אים אנדער

יודין איהר געדיינקט כה פלל אל, וואס גאט האט גיטארן
 פון אינערשטענין, וויא דער גביא האט געזאגט עמי זכר נא
 מה יען בלק פלך מואב, מיין פאלק גידיינק נאר די גצה פון
 בלק אונ וואס בלעם האט איהם געגעפירט וועסטו וויסען די
 זעקס אונ דיא שובה וואס גיט האט מיט דיר גיטארן אונ
 דוא וגידיינקט בענין איהם:
 (א) וירא בלעם כי טוב בעיני ה' וגו'. בלעם האט גינארן אז
 הקב"ה וויל נאר קענסטשין דיא יודן איז ער שוין
 גיט גענאגען דערין וואס גאט וועט איהם אנגיין נאר ער האט
 גיטארן דיא פנים צו דער קדבר אונ האט אנגעטוהיבן לויבן
 דיא יודן, וויא פנים צו דער קדבר אונ האט אנגעטוהיבן לויבן
 געגעסעט דיא יודן ווייסען פיר וויא גרויס זענען גינארן דיא
 קללות וואס ער האט געטראכט אין בארצין צוא פלוכין דיא
 יודן, וויא דער פסוק זאגט סאגב זאל נאם קאפען אין דעם
 יודישען פארנאמלינג ווייל ער האט געווענען בלעם ער זאל
 פלוכין די יודן נאר גאט האט געפאכט פון זיינע קללות ברכות

ישראל ולא תליך בזמן
 בזמן אלהין לקדמות
 נחשיא ושוו לקביל
 עגלא דעבדו ישראל
 במדברא אפיה :
 וזקף בלעם ית עיניהו
 וחזא ית ישראל שרן
 לשבמוהי ושרת עלוהי

ת"א ולא סגן. ס' סוסר פ' חיי פרה: ויסע בלעם את עיניו. בפרס ס' ס' סוסר פ' נמו:

רשב"ם

(א) לקראת נחשים. לכפות ממקום למקום אולי ויכל לקללם אלא מעתה נתכוין לברכם בלב שלם ומתוך רש"י

אזני נריך לבדוק בהקב"ה כי לא יחסון לקללם: ולא הלך בפעם בפעם. כאשר עשה ב' פעמים: לקראת נחשים. לנפש חולי יקרה ה' לקראתו כלאונו אמר רזה ולא רזה לקללם חזכיר עוונותיהם על הזכרת עוונותיהם תחול: וישת אל המדבר פניו. מ כתרנונו: רעה י והרי יך ג' מדותיו. עין רעה וזוה נבזה ונפש רזה כל שנת עוקל עלמו והון מערבין רזה שאון

רעה י והרי יך ג' מדותיו. עין רעה וזוה נבזה ונפש רזה כל שנת עוקל עלמו והון מערבין רזה שאון

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ג) ולא הך וגו' להרמז כסופות לפי שידע הוא שלא יוטילו כדפי' לפיל אלא תמיון לברכם והסמים הקב"ה על ידו כלאמר וחתה עליו כוח אלמים. ו' כי נמי רזה לקללם ושכחה שבינה עליו וסבירמו בע"כ לברכם:

פירוש לתורת אלהים

עם אזי גומ אזי דיא אויגין פון גאם מען זאל בענטשין דיא ישראל ולא הך אזי ער גים גינאנגן פרובין אויב די שכינה וועט יוך צו איהם בנויזין אונ וועט אים הייבין פלוכין נאר. ער האט גינאנגט איך וועל דער מאנגען זייערע זינד וועט שוין אויף זיי תל זיין די קללה וישת אונ ער האט גיטאהן זיין פנים צו דער מאנגען וואס זיי האבין גימאכט אין דער מדבר דאס עגל: (ב) וישא בלעם את עיניו אונ בלעם האט אויף גיהויבן זייערע אויגין אונ האט געזעהן דיא ישראל רהען צו זייערע שקמים איטליכעס שבת רהם באוונדער אונ דיא מירן פון זייערע גיזעלסין זענען גים איינס קענען אנרערין ברי איינער זאל גים זעהן וואס עם אזי

שפתי חכמים

לסדכ דל"כ לא סיס בלק קוסם דהא טעם, ולכן טירן וכן כל הסחוסים כו': ח ס"ג רזה ולא רזה לקללם חזכיר כו' כלאמר בין רזה בין ליטו רזה לקללם חזכיר עוונותם: מ ס' סוסר להס עון של עגל טעמו כמדבר: דל"ג"כ למה ישא את עיניו כפוטם חזמה

בלעם משבח את ישראל (6) וישא אל המדבר פניו וגו' עד מה סיבוו אסליך יעקב וגו', סתרגום פי' וישא אל המדבר פניו, וכויו אספי לקבל עגלה דעבדו ישאל כמדבר, ולכאורה כמס נתפסים כמס שרמס ישאל שזון לשפיו, ופסח וזמך מה טוכו אסליך יעקב וגו'.

ליקוטם עני התורה

(ב) וישא בלעם את עיניו וגו' ויך בלק האט געשקס צוא בלקעם פון זאל קומען פלוכין דיא יודין, האט בלק געמיינט און בלעם האט כת צוא גינעוועליקען אין היפעל אונ פריקל אויף הקב"ה, וועמען ער בענטשט מוז גאט אים אויך בענטשין אונ וועמען ער פלוכט מוז גאט איהם אויך פלוכין. אונ בלעם האט אויך אזוי געמיינט, האט גאט גינאנגט צו בלעם גים די גינעוועליקעס אויף מיר נאר איך גינעוועלטיג אויף דיר, וואס איך וויל דאס מויטו סאהן, האט בלעם איצט מודה גינען אז ער זאל זיין האט קיין כח צוא גינעוועליקעס אויף דיא וועלט, ער זעהט ער דיא זעהנג פון גאט, אז גאט האט גזר גינען אויף איינעם גוטס אדער אויף איינעם שלעכטס, זעהט דאס בלעם זייט ער צו פלוכין אדער צו בענטשין, אונ איצט האט ער גינען אונ דיא יודין וואו האגען יעדער שקטס בונדער אזי אויף אים געקענען גענייסן וואנגיאוחו אז גאט וויל בענטשן די יודין, דריבער האט ער זיט אנגעהויבן בענטשין:

משלי חכמים

איך געקויפט שקאם נאך עקנער גינען פון פריער, ווען ער אויגענוען שלום ביט זיין ברידער האט דאך דער ברודער איהם אלע סאהל געשטיצט אונ איצט האט ער גאר גים, ער האט אזוי אפ גילעכט געליבט איהר און גרויסע צרות ער האט געבייט אז מים דער צייט וועט דער ברודער פארקניסן וואס ער האט איהם גיטאהן, האט ער געשריבט צוא זיין ברודער ער זאל איהם העלפן מיט קפעס געלט אונ ער וויל צוריק קומען צו זיין היים, אונ דער ברודער האט איהם נאר גים געקניפט, ער האט געווארט נאך אקריצע צייט אונ ער האט גינען דער ברודער געפערט איהם גים האט ער פארדי שטאנגען אז דער ברודער וויל איהם גום געקניסן, אז ער געקניסן צוריק אין די שקאס וואס זיין ברודער וואהנט, וויא דער בייקער ברודער האט גיהקראט און ער געקניסן ברודער

איך געקויפט שקאם נאך עקנער גינען פון פריער, ווען ער אויגענוען שלום ביט זיין ברידער האט דאך דער ברודער איהם אלע סאהל געשטיצט אונ איצט האט ער גאר גים, ער האט אזוי אפ גילעכט געליבט איהר און גרויסע צרות ער האט געבייט אז מים דער צייט וועט דער ברודער פארקניסן וואס ער האט איהם גיטאהן, האט ער געשריבט צוא זיין ברודער ער זאל איהם העלפן מיט קפעס געלט אונ ער וויל צוריק קומען צו זיין היים, אונ דער ברודער האט איהם נאר גים געקניפט, ער האט געווארט נאך אקריצע צייט אונ ער האט גינען דער ברודער געפערט איהם גים האט ער פארדי שטאנגען אז דער ברודער וויל איהם גום געקניסן, אז ער געקניסן צוריק אין די שקאס וואס זיין ברודער וואהנט, וויא דער בייקער ברודער האט גיהקראט און ער געקניסן ברודער

**וַתְּהִי עֲלָיו רוּחַ אֱלֹהִים: ג וַיֵּשֶׁב
 מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נֹאֵם בְּלָעַם בְּנֵו בְעוֹר
 וַנֹּאֵם הַגִּבֹּר שְׁתֵּם הָעֵינַן: ד נֹאֵם
 שָׁמַע אֲמַר־יָאֵר אֲשֶׁר מַחֲזֶה שְׂדֵי
 יַחֲזֶה נַפְל וַגְּרִי עֵינַיִם: ה מִה־טַבּוֹ**

רוח נבואה מן קדם יי:
 ג ונמל מתליה נאמר
 אימר בלעם בריה בעור
 ואימר גברא דשפיר
 חזי: ד אימר דשמע
 מימר מן קדם אל וחזו
 מן קדם שדי חזי שכיב
 ומתגלי ליה: ה מה טבא

ח"א כנו בעל. סהדתי קס ס' סוהר ס' נשא: ונאם הנכר שחם העין. נדס לא: רשב"ם

בעל הטורים

לומר שלא ימות משה עד שיהרגו למעשה מלכי מצרים: (ג) ונאם סגבל. כד"ל קרא נכר שדופס כלעם להרגולו כמו שספרנו
 הוא נולף מכל, כך כלעם מרבו נכחיו ונכחיות מהה כן סרס
 העמים, כך כלעם ידע לנחין השטס ספק"ה כוסס סס. וכמו
 שספרנו ררכו למאוד על כל א"ל, כך כלעם חגר נאחמ מרגלו:
 (ד) יחזו ונפלו וגווי עינים. ס"ח מילס: נופל. כשכל ספרלס
 שהיא מלאוס לפני סק"ה: (ה) מה טויו סליך. לפי שטיקב
 (רש"י)

כך כתיב כאן ותהי רוח אלהים שרוח שכינה שרתה עליו מאהבה דרך חיבה: (ג) שחום העין. פתוח עין. רואה מראות אלהים כמו שישנוני עד שיחטום ויחמתם: (ד) אשר מחזה שדרי יחיה. פעמים נופל שוכב כלילה ופעמים גלוי עינים ביום. כי עתה היו נבואות הללו ביום. כמו נופלים על פני השדה שפתי החכמים

ותהי עליו רוח אלהים. עלה בלבו כ שלא יקלס: (ג) בנו בעור. כמו (הלוי קיד) למעיו מים. ומ"ח שניהם לא היו גדולים מחבותיהם כלק בנו למור ארבו בנו הוא כמלכות וכלעם גדול מרבו נכחיו ונכחיות מהה כן סרס היה: שתם העין. עינו נקודה ומולאת למוח ומור שלה נראה פתוח ולשון משנה הוא כדי שיחטום ו ייחטום ויגוב ש"ז סע). ורבותיו אמרו לפי שאמר ומספר אח ריזכע ישראל שספק"ה ויזכע ומונה רביעותיהן של ישראל אחי סבא ספס סגולד הלדוק ממנה. אמר בלבו מי שהוא קדוש ומשרתיו קדושים יסתכל בדרכים הללו ועל דבר זה נסמית עינו של כלעם [נדח לאח] וי"ח שח' העין פתוח העין ס כמו שחרגס אונקלוס ועל שאמר שחון העין ע ולחם שחון העינים למדנו סמואל כחחת מעיניו היה: (ד) נפל וגלוי עינים. פסוקו כחרגומו שאין נראה עליו אלא גדול כל כך, לפי שחם סיו מוכנלים ומכולל ולסינן מני אטם דכתיב בנו למור: מ כלחתי לטרלח על חלי לטרלח סיס: ג ולסינן יין סך קלחב שחם סיס מחתי על יין כתיב עכו"ס לגדו וססס שס עד שיכול לנכב עכו"ס סהידיס ולחול"א יין וססוס ויגוב ש"ו ייזכע סססוס כחרגומו חרבו התיס נגונו או סיו יין סך ש"מ ד"ל ססוס נקובה סיס: מ כלעור סהיס לו סהייה סוסה יוחר מש"ר סהיס: ע"ר"ל סה מפורס ידיוו דכלעס סיס סומל ונאם פערס רש"י סהור העין דמשמע שיהי כולם כרלויס טוכס. וע"ס לא נאחמ שחיס סעיניס כו: מ לפי ספוטו קסס למס אמר נופל

יותר משעל פעמים: כ ר"ל כמס שכ' וספי עליו רוח אלטיס מכמס סהיס עליו נכוסס ולס מפרסס אחריו מלי נכוסס אלל מכפר כשכחן אל יכרכל ומפרסס פלס בלבו כו' וכלס אמר וספי עליו רוח אחרים והוא רוח אלטיס עלל קלל: ל כלעם וכלק ולעיל י"כ כתיב בכלק בנו למור. ומכוסבו בנו סוח כדור ארבו וכן בלק. והא דלא ס' זה לעיל גבי בנו למור: ו"ל דלעיל ס"א שו"י סססס סיס כמו לעיניו סיס אלל ססל דקסו ספוס דכתיב ספס סעינ כנו כטור ס"כ לרעסח אחי ומכולל ולסינן מני אטם דכתיב בנו למור: מ כלחתי לטרלח על חלי לטרלח סיס: ג ולסינן יין סך קלחב שחם סיס מחתי על יין כתיב עכו"ס לגדו וססס שס עד שיכול לנכב עכו"ס סהידיס ולחול"א יין וססוס ויגוב ש"ו ייזכע סססוס כחרגומו חרבו התיס נגונו או סיו יין סך ש"מ ד"ל ססוס נקובה סיס: מ כלעור סהיס לו סהייה סוסה יוחר מש"ר סהיס: ע"ר"ל סה מפורס ידיוו דכלעס סיס סומל ונאם פערס רש"י סהור העין דמשמע שיהי כולם כרלויס טוכס. וע"ס לא נאחמ שחיס סעיניס כו: מ לפי ספוטו קסס למס אמר נופל

כלילה כשהוא שוכב. ומדרשו כשהיה נגלה פ עליו לא היה לו כח לעמוד על רגליו ונופל על פניו לפי שהיה ערל ומאוס להיות נגלה עליו כקומה וזקופה לפניו: (ה) מה טבא אהליך. על שראה פתוחים שאינן מכוונים זה מול דעת זקנים מבעלי התוספות

הה"לס כוס לפי מה שכתב סכווי כעסס העגל סלל סיס סססס גדול כל כך, לפי שחם סיו מוכנלים ומכולל ולסינן מני אטם ליקוטוסם על התורה

(ה) מה טבא אהליך יעקב וכו'. דער פאר היקלות שבייבם די צורה פון יעקב אבינו איז דא אין כסא הקב"ד

(ס) מה טבו אהליך יעקב. איממר כחלק אמר ר"א עכנכסווי על סומו דרעס אספס למר מה סיס בלבו כקס לעמר לא סיס

הוא היה נבואה מן קדם יי:
 ג ונמל מתליה נאמר
 אימר בלעם בריה בעור
 ואימר גברא דשפיר
 חזי: ד אימר דשמע
 מימר מן קדם אל וחזו
 מן קדם שדי חזי שכיב
 ומתגלי ליה: ה מה טבא

רוח נבואה מן קדם יי:
 ג ונמל מתליה נאמר
 אימר בלעם בריה בעור
 ואימר גברא דשפיר
 חזי: ד אימר דשמע
 מימר מן קדם אל וחזו
 מן קדם שדי חזי שכיב
 ומתגלי ליה: ה מה טבא

אין אויב איז איהם נאר אפיין: (ד) נאם שומע אמרי אל קאם ער מוהט ועהן די שיינ פון דעם אלטעקמינען

אין דעם גינעלס פון דעם אנדערען יתחי אונ עס איז גינארין אויף איהם די נבואה פון נאט אונ עס איז שוין אויף גינאנען אין גיין הארץ ער זאל ויי גיט פלוקין: (ג) וינשא את שפילו ויאמר אונ ער האט אויף גינארבען אין גיין שפיל אונ האם איז גינאנען נאם כלעם דאס איז די רייר פון בלעם דער זוהן פון בעור ונאם הגבר אונ דאס איז די רייר פון דעם מאן ונאם ויין אויב איז אפיין. רש"י שבייבם ער איז בלינד גינען אויף אפיין אויב דרום האט ער גינאנען אז דאס זאמט דער ונאם דערט די זאג פון נאם אשר נאם ער מוהט פאלען אונ שלאפען ויליי אונ

מסלי חכמים
 הארץ גענין דיא יודין. אונ ונאם דיא יודין נענען גינענעס שטס בעווארין דורך בלעם דאס האט נאם גינאנען פון דיא יודינס ונענין ונאם גינער טראב צו דער זאך. דריבער זאל סוואב גיט קיפען אין דעם יודישען פארנאמלינג:

מסלי חכמים
 הארץ גענין דיא יודין. אונ ונאם דיא יודין נענען גינענעס שטס בעווארין דורך בלעם דאס האט נאם גינאנען פון דיא יודינס ונענין ונאם גינער טראב צו דער זאך. דריבער זאל סוואב גיט קיפען אין דעם יודישען פארנאמלינג:

כַּךְ זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים : " וְעַתָּה
 בְּרַחֲמֶיךָ אֶל־מִקְוֶמָךְ אִמְרָתִי כַּבֵּד
 אֶכְבְּדֶךָ וְהִנֵּה מְנַעַךְ יְהוָה מִכְבוֹד :
 יוֹי אֲמַר בְּלָעַם אֶל־בְּלַק הֲלֹא גַם
 אֶר־מִלְאֲבֹךְ אֲשֶׁר־שַׁלַּחַת אֵלַי
 וּדְבַרְתִּי לֵאמֹר : " אִם־יִתְּנֶלְי בְּלַק
 מִלֵּא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכֵל
 לְעֹבֵר אֶת־פִּי יְהוָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה
 אוֹ רָעָה מִלְּבִי אֲשֶׁר־יִדְבֵר יְהוָה
 אֶתוֹ אֲדַבֵּר : שְׁבִיעִי וְעַתָּה הִנְנִי הוֹלֵךְ
 לְעַמִּי קְכָה אֵיעֶצֶךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעַם

למילט סנאי קריתיה ונהא
 בקרא מברכת לחון דני
 חלת זמנין : יא ובען
 איזילקה לאתרה אמרית
 יקרא איקרנה והא
 מנעך יי מן יקר ייואמר
 בלעם לבקק הלא אף
 שאונדה די שלחת לנתי
 מלילית למימר : יג אם
 יתן לי בלק מלי ביתיה
 כסף וזהב לית לי רשו
 למעבר על גזירת מימרא
 דיי למעבר טבתא או
 בישתא מרעותי די
 ימלי יי יתיה אמליי :
 יד ובען הא אגא אזיל
 לעמי איתא אמלבינה
 מה דתעביד ואתוי ק
 ח"א הכי סיך לעמי . סס :

רשב"ם

(יד) איעצך. עצה להכשילם. לפי דעתו אשר יעשה העם
 הזה לעמך באחרית הימים. אבל עתה בקרוב בחיך לא
 הורא מהם. וזו היא העצה הן הנה היו לבני ישראל
 בדבר בלעם וגו' . ואין מהם משה את העצה לפי
 שבלחש אמרה בלעם לבלק ולא נודעה העצה עד
 שפתי חכמים

שפתי חכמים

וחוקים של גרים יתקנו ישראל ל"ל 6" סביב להם בחלוקה
 יתקנו ישראל : ח דל"ל כ' חני הולך לפקודי מפני ליה כמו שפאר
 בסמוך וישב לפקודי : א ר"ל דל" איעצך חין בייך לומר על אשר
 יעשה העם וגו' אלו ואילו לו הפשטת הכל לא בל" טעם . והנה
 רחוי לכבוד אשר תעשה וגו' . ועו"ס מה לך לעשות וקרא קלל
 הוא כמו שפירש בסמוך יח"ס איעצך מה לך לעשות וגם אודיעך
 מה אשר יעשה כו' ומה היא העצה שבה' לא יגלה אותה אלהים

בעל המורים

הארי ססו מחנך וסוף וכלן סקרים ארי לבלט שמו ג"כ
 שכן חכרי בניי משה וכללו בניי יוספט שפני עשה כפני חמס
 ופני יוספט כפני לבנס : מצדדיך כדוך וסכריך חרוב. כלעס ססי'
 כלכו לקלס לכך סייס כקלס ויחמק סייס ככדכומוי של ויתן
 לך ככדוך אכריך חרוב : מצדריך כדוך . ע"כ לא אמר לו בלק
 לקלס יוסר אלס אמר לו ככה לך : (יא) מנעך . כ' כפס' . הכה .
 רש"י

(יג) לעבור את פי ה' . כחן לא נאמר אלהי כמו שאמר
 כראשונה לפי שידע שנכבש נהק"ט ונטרד : (יד) הולך
 לעמי . מעתה הריני כשאר עמי ה' שסחלק הקב"ה
 מעלי : לכה איעצך . מה לך לעשות א' ומה היא העצה
 אלהיים של אלו שגלה ומה הוא כו' כדליתא בחלק
 [מהדרין קה] ותדע שבלעם השיא ענה זו להכשילם

דעת זקנים מבועלי התוספות

הגויס ססט ארי ו' ועלמטיהס יגרכ . כארס שולכל ככר ואח"כ
 לוחל ארמטות וארמו מעייר כלום :
 (יד) לכה איעצך . א"כ יוחנן שלטס פון זאוסה הפלה בלעס
 ליוב ויחזו : בלעס שפון נכרה . ארוב שפסק דרון כיסודין .
 יחרו ככרת וכו בניי וישבו כלעבה הנחיס . שאלמר ועמטשחית
 סופרים יעבי יעבן חרעמיס שפתיס סוכמיס כו' כהס סקריס
 כהליס עתמס וגו' וכמיס הפסס וכני קני מוחן משה עלו מעיר

בלעם משבח את ישראל ועצה בלעם

ככסיות ובתי מדרכותי סכס נקדלתיס עקדס מעט . מוסס דרוס
 הורס הקב"ס שלא חסלו כ"כ כעגל כפי זיה כהס ככרס ויין לו
 למלוס עון על ישראל ולמה יקלס . ע"כ היס ככרס וכרס :
 (יד) ועסה כהני הולך לעצמי לכה איעצך וגו' . בלעס חמז בלק
 סכס ספוס היס סלוחותיך עוין . (ט) שלא איעצך יגד
 ישאל ולדרכה ככרסיס . כ' עג ככורתי כהרס ככרסיך נגד
 שפתיכתי יאכל גויס ארי ככרס ככרס ככרס ויגד . לכן הכני הולך

פירוש לתורה אלהים

איה האב דאך צו דייעט שלוחים נואם היא אמט
 גשיקם צו מיר אויך גירעם לאמר אזוי צו : ואני :
 (א) אם יתן לי ווען בלק זאל מיר נעבען זיין ששוב
 פור מיט זילבער אונז אלאך לא איבל וועל איך גיט
 קעגען עובר וינידן צווי פון גאט לגשות צו פאהן
 נגוסס אדער בייו פון מיין הארצען בלוךר פון מיר
 אליון אשר דיבר דאס וואס גאט מוהם ריידען דאס
 מוז איך ריידען : (יד) ועשה אונז אונזר הנני הולך גיי
 איך צו מיין פאלק . רש"י שרייבס בלעם האט גיזאגט

דער צאנען פון בלק אויף בלעם ויפסיק אונז ער
 האט גיזאלאפט זייער הענט אייגע אויף דיא
 אנערע ויאמר בלק אונ בלק האט גיזאגט צו בלעם
 לייך צו פלוכען כיינע פייער האט איך דיר גירופען
 והנה אונ דוא האקט ויני אך גירענשם יה שלש
 פסיס אצונד דרייא סאהל : (יא) ועשה ככה אונ אצונד
 אנגטלויה צו דיין ארס אמרתי איה האב גיטראכט
 איה וועל דיר ערליך האלמיין אבער הנה מנעך גאט
 האט דיר פאר מיטיין פון כבוד : (יב) ויאמר האט
 גיזאגט בלעם צו בלק הלא פאר נואר גם אל פלאךד

הַיְהוּה לְעַמְךָ בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים: ^{טו} וַיֵּשֶׂא
 מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נֶאֱמַר בְּלָעַם בְּנֵוֹ בְעֹד
 וְנֶאֱמַר הַגִּבּוֹר שֶׁתֵּם הָעֵינַן: ^{טז} נֶאֱמַר
 שָׁמַע אֱמֶר־יֵאל וַיִּדַע דַּעַת עֲלִיּוֹן
 מַחֲזֶה שְׂדֵי יַהוּה נִפְלֵ וּגְלִי עֵינַיִם:
 " אֲרָאֵנוּ וְלֹא עֲתָה אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא
 קָרוֹב דֶּרֶךְ פּוֹכֵב מִיַּעֲקֹב וְקָם שֶׁבֶט
 מִיִּשְׂרָאֵל וּמַהֲיֵן פִּאֲתֵי מוֹאָב וְקָרַקְרַק

מה דיעביד עמא דדין
 לעמך בסוף יומיא :
 ונמל מתליה ואמר
 אימר בלעם בריה בעוד
 ואימר גברא דשפיר
 חזי : ונאמר דשמע
 מימר מן קדם אר וידע
 מדע מן קדם עילאה
 חזיו מן קדם שדי חזי
 שכיב ומתגלי ליה :
 " חזיתיה ולא בען
 סכיתיה ולא איתוהי
 קריב פד יקום מלכא
 מעקב ויתרבא משיחא
 מישראל ויקמול ברבוי

ה"א שהם עילין. טס קס: וידע דעם עילין. ככוס ו מנהדרין קס ט"ו ד: ככל ונלו
 טיטס: מפנהרין טס:

רשב"ם

שמירשה משה בשעת הצורך: (יו) אראנו: אני רואה
 עתה עכשיו את העתידות ולא עתה יהיה: כל בני
 דעם עילין. אמר כלן וידע דעם עילין לפי שכלם נלית יעום
 שפתוי חכמים

כו: ב דקרינן וידע דעם עילין כלמא בידע עת כסופס בה
 עילין דרבי"ן [ד"ל סהמא דעם בהמסא נא ידע וסיחך ידע
 דעם עילין לית לכוין כו: ג (ג"א) דלין נכרס ארלמי נעס דעם
 כן שיך אפי וכל פתס ארל אמר כולס כו: ד וסוף ל"ג יוקב:

דעת עיליון. לכוין ב השעה כעוסם בה: (יו) אראנו.
 אלף לאחר זמן: דרך בוכב. כתרנונו לאון [איכה ב] דרך
 כלומר יקום מזל: וקם שבט. מלך רודה ומוסל: זה הוד
 השכב אותם ארזה וימדד עמי חכמים להמית וגו':
 ויקטלו וכו': וקרקר. לשון קורה ד כמו חני קרתי.

עצת בלעם

דעת וקנים מבעלי התוספות
 התמרים כו: ד"ח ליערך כלומר על פסו דכר שחמס ירא ומר
 מפני זה הקטל סיושב מעולך דע שחם לא סתירה בהם אל סודא
 מהס: אשל יעשה בעם סוד. כדמפרש ארולי: (יו) אראנו ונא
 עמס אכסולו ולא קרוב. חני שר ומצין דרבי: אל סוד סוד
 ובעל דבר סוד אר משה לא אמר כן אלף כי קרובים ארלם סג
 אשונות העולם וחס מעידות לנו. מל למך העכלן בדרך ועשו
 כדי למנו האוסב אשך ארובי: מלך ככב כי קרוב לנו המים כדי להכיב נפשו עולו.
 יעשו' אלוהב אהר שרבו משפס ועשו לרקה ל"ק רובים יעשוני לכל וקרפי להגוים:
 דכך כוכב מיעקב. כחוקק סהמול על יעקב.
 דכך ל' סווק כמו סדככי נפשו עוו: וקס סכע מעסרלל. חוקק סיעתין פסתי מושב כל מושב.
 פסתי ל' סודס ללסס פסס. ועל דוד

פירוש לתורת אלהים
 איך בין שוין היינא אזוי ווי דער פראקטער עולק
 פון מיין פאלק ווארום דיא שבינה האט זיך שוין
 פון מיר אפ גיטאהן לפה אינגער איך וועל דיה איין
 עצה געבין וואס דוא ואלקטם קאהן אונ וואס איז
 די עצה ווארום וייער נאט האט פייגד גוהר נייט
 ספקיר אייערע מעקבמער זיי ואלין קוזה זיין מיט
 זיין וועט זיין הקב"ה פארלאזן וועקטו זיין שוין
 קענען ביי קומען אונ איך וועל דיר ווידער זאגן
 אפר וואס דאס פאקט ישראל וועט קאהן צו דיין

פאלק מואב צום סוף פון די זענען פלאק און אצייט
 ארום: (טז) נאם שובע זאגנן בקעם דאס זענען דיא
 בייד פון דעם מענקשט וואס ער הערסט די זאג פון
 נאט ווידע אונ ווייסט סכונין ויין די צייט וואס נאט
 צערינגט: (יז) אראנו איך מוא זענן דיא גדולה פון
 ישראל ולא עתה אקער אצונד וועט זיא נאך גיט
 זיין נאר ערשט אין אצייט ארום אפרו איך מוא
 קוקען דיא גדולה פון ישראל ולא קרוב אקער גיט
 נאדגנט דרר סוכב מיעקב עם וועט מערעטען איין

**עֲמַלְק וְאַחֲרֵיתוֹ עַד־יָאבֹד: כֹּא וַיֵּרָא
 אֶת־הַקִּינִי וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר אֵיתָן
 מוֹשֶׁכֶךְ וְיִשִּׁים בְּפִלְע קִנְךָ: כִּי אִם־
 יִהְיֶה לְבַעַר קִין עַד־יָמָה אִשׁוּר**

עמלקא והוספיה לעלמא
 ייבד: ויחזא ית שלמאה
 ונפל מתליה ואמר
 תקיף בית מותכך ושוי
 בכרך תקיף מדרוך:
 כב אם יהי לשיצאה
 שלמאה עד מה

ת"א ויכל את הקיני וישה עמלו. עס קין: איתן מושכך. ל"ה יא סוסה עו:
 רשב"ם

משם וראה אותם: ראשית גוים. תרגמו: (כא) איתן
 מושכך. כסבורי אהר שאתון יתא מושכך וישיא
 בפלע קנך קיים. לא יהיה כמו שאהר סובר אלא
 אשר כן יהיה לבער קין עד סמוק רחוק: (כב) אשר
 תשכך. מלכות אשר תשכך. ויגלה אותך כשבי:
 שפתי חכמים

בעל הטורים

(כל) מושכך. ג' בשם. סבל. ויחזק מעטו ויחזק ימינו מושכך.
 ויסקרתי כי יפקד מושכך. חף ע"פ שיתקן ומשמתי לכן מושכך
 יפקד מושכך כי יבא אסור ויפקד. (כב) עד מה. ד' בשמה.
 סבל. ויחזק עד מה כי סלפך ללכת. עד מה כי סתפך ללכת.
 ילא אתנו יודע עד מה. על גלות אסור. עד מה כי סתפך ללכת

רש"י

וכן תרגם אונקלוס: ואחרירו. להאכיל יבדס י שגל'
 (דברים כה) תמחה את זכר עמלק: (כא) וירא את
 הקיני. לפי שהיה קיני תקופ אלל עמלק כענין שאמר
 [שמולח א טן] ויאמר שאל אל הקיני וגו' הזכירו אחר
 עמלק נסתכל בגדולתם של בני יתרו מלאכות בהם [דכ"ה
 ב] תרעתיים שמעתיכם ב סוכתיים: איתן מושכך. תמה
 חטי מתיבין זכית ל לכך הלל אהר עמי היית בעלת
 [שמות ח] הכה נתחכמה לו ועמה נתישבת בליתן ומשזו
 של ויבטל: (כב) כי אם יהיה לבער קין וגו'.
 אשריך בנתקעת ותוקף זה שיתקן יטרד עוד מן העולם
 כי חף אל אחיה עתיד לגלות עם עשרת השבטים ותראה

דעת אוקנים

בגלות עד עם אסור כלומר עד עמי יבדס וזה למה חזק וגל'
 חסיה כי אם בשבטים כסרי אסור משכך ואלה חסיה נכסע ונאכד

ל' חסיותו ועמלו עכרי עמלנו אליו כן עשו הים: ל' כלומר
 ולא כמו שאל עמלי פ"ח יראכדו מכה מלחמה אלא כלמות
 וידענו ז' דכתיב תמחה את זכר עמלק ידענו שכל כל קיים
 יס' זה עמלק: ב' ל' סיו סתפך וכל ה' כלמות כלנו שיתים
 גביסיה לדרין. מרפסיה ל' טעם ל' טעם של סתפך: ג' שיתים
 י"ג שיתים בשמחה. סוכתיים ל' סוכתיים כה"ל: ה' הולך
 לפ' סמולח. חופה מטי' ב' טעם ל' כל אלל הסודיע גדולתן כל
 יבטל ומט' לו הסודיע גדולתן של בני יתרו. וכן עמד מוסס
 שיהא סמוק אלל עמלק מ"ה סוכתו אחר עמלק וזמני כה"ל
 לפי. ועליון קמס מ"ה סמולח חופה. ו"ל נח"ל לבח הזכיר
 גדולתו עד שיתקן לפרנס ס' סופס סגו דכיעו שיתים וכן כוס
 היות מלאכה ש"ס סמוק שיתים אלל מ"כ סמולח הוכיר אלל על
 דרך חסיה. ח"ס. וי"ל כין סוכתו כל עמלק ואלל איתן

דעת אוקנים

קנך. וישים עס דכר כלומר ושימת מושכך וכן פלך סיה סבלע:
 (כב) כי אם יהיה לבער קין. כלומר כסיה סיה לבער קין כשילמו

ליקוטין על התורה

וכא וַיֵּרָא אֶת־הַקִּינִי וְהוּא הַקִּינִי הָאֵם גִּיְאָנִים צֹא אֶבְרָהָם
 אֲבִיעֵזַר גֵּר וְיִשָּׂא אִיהִים גִּבְרִין צֵהוֹן פִּלְקֵקֶר הַקִּינִי
 הַחַתִּי הָאֵמֶרִי הַחַתִּי הַיְבוּסִי הַיְבוּסִי אֵין קִינִי קִימִינִי
 דָּאם אִין בְּמִין אֵין מֵאָבִין אֵין אֵדֹם. דִּיא וְיִבְעֵן פִּלְקֵקֶר הָאֵם
 גִּיְאָם שִׁינִי גִיְבִיבִין צוֹ דִּי יִדְוִין. אֵר. קִינִי קִימִינִי נֵאָךְ גִּיְאָם
 דָּאם וְיִבְעֵן גִּיְאָם בְּבִין צוֹ דִּיא יִדְוִין וְיִבְעֵן בִּישׁוֹן וְיִבְעֵן קִימִינִי.
 דְּרִיבְעֵר הָאֵם בְּלָגִים גִּיְאָנִים. גִּיְאָם קִימִינִי אֵינִים וְיִבְעֵן פִּלְקֵקֶר
 מֵאָבִין. וְיִבְעֵן דִּי יִדְוִין וְיִבְעֵן שְׁלָאֵבִין מֵאָבִין. וְהִיךְ אֵדֹם וְרִשָּׁה.
 אֵין דִּיא יִדְוִין וְיִבְעֵן וְרִשָּׁה אֵדֹם. נֵאָכְדִים הָאֵם בְּלָגִים וְיִבְעֵן
 דָּעֵם קִינִי דָּאם אִין עֲמִין הָאֵם בְּלָגִים גִּיְאָנִים אִיפִין עֲמִין אֵינִים
 אִין בִּין וְיִצְוִיג שְׁמֵאָרָה. גִּיְאָם הָם גִּיְבִיבִינִין בִּין וְאֵל גִּיְאָם פִּלְקֵקֶר
 הַקִּינִי מִיִּם דִּיר גִּיְאָם וְיִבְעֵן אֲבִיעֵזַר קִימִינִי אֵינִים וְהִיךְ לְבַעַר קִין
 וְיִאֵם בִּין וְיִבְעֵן דָּעֵם קִינִי אִיפִין אִינִים רֵאָבִיבִין בִּין וְיִבְעֵן אִינִים
 אִיפִין פִּלְקֵקֶרִין:

פירוש לתורה אלהים

מיס ויירא מלקחה גיהאלסין ויין עגדע ועעם ויין
 פארלארין: (כא) וירא אונ בלעם האם גועיקן דיא
 קינדער פון יהרו וישא משלו אונ ער האם אויף גיר
 הויבין ויין בייא שפיל אינ האם גיגאנס און גיגאנס
 שטארק איז ויין ויצונג בלוקר דוא האס דיר
 באועצם אין דעם שטארקיים פון דו ישראל. רשי
 שרייבם בלעם האם גיגאנס איך פאר וואונדערל קיך
 אויף דיר יהרו דו ביסט דאך מיט מיר גיגוען אין
 דער עצה פון (הכה נחמכה לו) אונ איצונד האסטו
 דיר אזויא שטארק באועצם ווייל דוא האסט דיר
 פאהעפט צו דו ישראל וישם בפלע קנך אונ דו האסט
 גימאכט גלייך ווי אין פעלזין דיון נעקסט: (כב) ויא:

יהי דען ווען קיני ווערש שוין יוא ויין צו איין אוים
 עשרת השבטים אין גלות אריון עד קה פיו וואנען
 משלי חכמים

ראמונג בלוקר אפיורו אז ער וועט גיין מיס דיא
 בלוקר וויא ווייט אשר חשך. וועט דיר דער מלך

בְּעֲבָרֵינָם אֶסְגָּפָה אֹנִי אִיהֵר וְיֹאשִׁים אֲנִיעֵם פִּין דַּעַר וְיִבְעֵן.
 נֵאָר וְיִבְעֵן דָּעֵם לֹא אֵין אִיפִין אִיפִין דַּעַר וְיִבְעֵן אִיהֵר וְיֹאשִׁים
 דַּעַר צִיבִילִין מִיִּין נֵאָסֵעֵן אִיפִין דַּעַר וְיִבְעֵן. אֵין וְיִבְעֵן הָאֵם
 גִּיְשְׁפֵאֵלִינִין דָּעֵם יִם וְיִבְעֵן גִּיְשְׁפֵאֵלִינִין גִּיְוֹאֲרִין אֵלֵעֵן וְיִבְעֵן
 אֵין מִיִּים אִיפִין דַּעַר וְיִבְעֵן אֵין גִּיְוֹאֲרִין דַּעַר וְיִבְעֵן אִיפִין
 דִּיא גִּיְאָנִים וְיִבְעֵן בִּין מִיִּין אֵין דַּעַר וְיִבְעֵן גִּיְוֹאֲרִין אִיפִין דַּעַר
 גִּיְאָנִים וְיִבְעֵן אֵין הַקִּינִי הָאֵם גִּיְשְׁפֵאֵלִינִין דָּעֵם יִם אֵין דִּיא
 יִדְוִין וְיִבְעֵן גִּיְבִיבִינִין דִּיר דָּעֵם יִם פִּרְקִינִין אֵין דִּיא מַצְרַיִם

וענען דערטרונקען גיגארין. האבין אלע פלעקער געצויגט
 פאר הקב"ה. נאכדעם האם הקב"ה געבריינגט גילך דע יא
 מלקחה האלסין מיס דו ידיו אין דער מדבר. דאם איז גיגוען
 אנהי צייטונג פלעקעס צו פאסין דעם נאמען פון הקב"ה אויף
 דער וועלט. ווען רישע ויאלס געטרעט אלע געלויס אין
 דער מדבר וועד וואלס וויסען וויא אזוי דו פלחקה איז גיגוען
 דריבער האם קיין אכסיל צעלוקים געטרעט אכסיל האסטו
 שוואך געמאכט. וויא אזוי האם פון גיגא שוואך געמאכט.

אתרעה ישיבך : כג וישא משלו ויאמר אוי
 כג ונמל סת'יה נאמר
 ווי לחייביא ד'חון פד
 יעבד אק'הא ית אלן :
 כד ויסעו יצטרחון מרומאי
 ויענוזלאתור וישתעבדון
 לעיבר פרת ואף אינון
 לעלמא ייבדון : כה וקם
 בלעם ואזל ותבל אתר'יה
 ואף בלק אזל לאורחיה :
 כה * ויתיב ישראל

ת'יא וישא משלו ויאמר אוי מי . ססהדרין קו : ולס עיד כתיב . ש : ש :

בעל המרים

וחסר לנח' כי אין חסנו יודע עד מה . שאמ' לי מתי ישיבו
 מנחות חסור כי פ' כשחזרו גלות וסודס וכלי מין לא חזרו עשרם
 ססכסיס : (כס) וישב למקומו . ולא אמר ה'ך לדרכו , שבערד

רש"י

לכמר ממקום שנתישבת עס מה בכך : עד מה אשור
 חשבך . עד היכן הוא מגלה אותך שמה הלחל וחבור
 מ' אין לו ערוד מן העולם אלא טלול ממקום למקום
 ותשוב עס שחר הגלות : (כג) וישא משלו וגו' . כיון
 שזכיר את שבית אשור אמר . אוי מי יר'יה בשמו
 אל . מי יוכל להקיות את עמנו משמו את אלה נ של
 ישיב עליו כבוד את אלה שיעמוד סתריב ויכלכל את
 שכן ארמיים כזירניות גדולות על אשור : (כד) וענו
 כ עדי אורב . וכן פי' (דניאל ז') עד דקטילת חיותא

רשב"ם

(כג) אוי מי יחיה . מפני מלך המיטות בשמו הקב"ה
 אלה הרברים שיקריך כל בני שת : (כד) וצ'ים . כמו

שפתי חכמים

משכך ולא אמר מושבו ש"ע ל' יחמה ה'ה : מ' כלומר אינו מגלך
 אלא לתלה ותכור וזה טירוד כו' לחלל וחסור עס מקומות
 כס וס"ק כי פ' אס יסיה חס' עמיד לכמר עס ישכלל חס' קין
 עס בכך מ' ד' מה אשור חשבך כ"ל אינו מגלך אלא לחלל ותכור
 וסין זה טירוד מן העולם : ג' ר"ל מי האדם שיכול לעשות של
 ישיב עליו כבוד את אלה וסס הכלמילים שיהי בעולם : ס' כלומר
 וחס"כ גס הפ"ה שטנו את אשור וכנר סוקן ילאכד מדי עד :

כל האומות ועוד יבואו ל'ס מיד כתיס ועיברו כתיס
 אשור וענו עבר . וענו אותם שכעבר הגהר : וגם הוא
 והוכד גשמה : וצ'ים . ספינות גדולות כדכתיב (שעיה

דעת זקנים מבעלי התוספות

כ"ס בעולם ועל מלך המשיח יבוא : (כד) ולס מיד כתיס .
 וספינה גדולה מיד חרמיס ויוליס כמו ולי אדיר כל יסכנו :
 וענו אשור . אפי"ס ששאר יגדל כמו שחמר לעיל עד מה אשור
 חשבך וענו עבר בני ישראל : וגם סוד ער' סכר . וגם סוד
 ארס וימשול בכל כעולם לעד יסי לאכד כיוט מלך המשיח . ועל
 סרהס כל האומות כלום לימות המשיח סיס מקוון ואוצר אוי מי

פירוש לתורת אלהים

אוג נאך נועט קוקען ש'יפען פון דעם ארם פתים
 וענו אשור אונ זיי וועל'ין פייניגען אשור וענו עבר אונ
 זיי וועל'ין פייניגען די וואס וואגען פון דער אנדער
 דער וייט מ'יה פרת וגם הוא אונ די פתים וועל'ין אויף
 פאר לארין ווערן אויף אייביג : (כד) וקם בלקם וילך
 אונ בלעם איז אויף גישטאנען אונ איז אונעק גי
 באנגען נ'יבב ל'קיסו אונ האמ ז'ה אום גיקערט צו
 זיין ארם אונ בלק איז אויף גיבאנגען צו זיין וועג :
 (א) וישב אונ די ישראל האבין ז'ה גיזאמט זיין דעם
 ארם ש'ישים ויחל האמ דאס פאלק גן גיהויבין מונה
 זיין

משלי חכמים

דער וועלט , דריבער האמ קען זייא גילאוס לעבין זייא זאלין
 בעקאנט פאכין דעם באמען פון הקב"ה אויף דער וועלט ,
 אבער ווארתיא , זיין און לעבסין , ווען גאם וועס ש'וין זיין וואס
 אזל'מער סוחר אנביר ער וועט ש'וין זיין גום בערוואסן אויף
 דער וועלט און עקלק , עדי אובד וועס עקלק פארלאזטן ווערין
 אין באנצין אויף אייביג :

איינעם האמ קען אפגעהאקס אהאנד אייגעס אפוס איינעם
 זאגט , זייא זאלין קענען קוקען אויסיס דער ציילין די נסים פון
 דיא מלכהמה , דאס איז אלץ גינען ווייל באשית גוים עקלק ,
 ווייל עקלק איז גינען דער ערשטער פון די פאלקער וואס
 האבין מלכהמה בעראשטין מיט זיי וידוי , זיין הקב"ה איז באך
 גינען אנטיער סוחר ער איז נאך ווייניג בערוואקס גינען אויף

ישראל הרגו איש אנשיו הנצמדים
 לבער פעור : והנה איש מבני
 ישראל בא ויקרב אל אחיו את
 המדינית לעיני משה ולעיני כל
 עדת בני ישראל והמה בכים פתח
 אהל מועד : וירא פינחס בן
 אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך

לדיני ישראל קמילו גבר
 נבדוהי דאת ח ברו
 לבעלא פעור : והא
 נברא מבני ישראל אתא
 וקרבי לנת אחוהי ית
 מדיניתא לעיני משה
 ולעיני כל פגישתא דבני
 ישראל ואינון בקון ברתע
 משפן זמנא : ו (חזא
 פינחס בר אלעזר בר
 אהרן כהנא וקם מגו
 ח"א הלאדים. סס סד : וספס
 כבים. סס : ורל פנחס.
 סס ס' הזכר ס' למרי מוס :

רשבים

והריגה : (ו) ויקרב אל אחיו . להונתה . כרכתיב לא תקרבו לגלות ערות :

שפתו חכמים

שנסתלקו העניים עין זס היט לטי טפס כדי להודיע מי סס
 כחוטפים : ג דסעקן ס'ס נמשך טליסס כסוכה ואוחו טססס טסס
 מענגדו כיו : ד כ"ל סס רל כל יטסל טססס לוי להביט כל
 סלנאד נלפל פסור וסוכיכ טססס וטסס לל יכסל טססס לוי .
 וסכ"ס ס' דלס מעלמו טפס זס מדוט סמקין מד טלמח טסס
 סכנו ל'ס לטסיו סללמדיס : ה סכל טפו דטפס היס טססס קודס
 סמן מוכס לי נמי טסססס גיוכס : ו דל"כ לטס סיו כוכין כלן
 יומל מעטון סעגל לו טפס סמכריוס : ז דל"כ לטס לוי וירס
 הל"ל ויקס טפסס סמור סעסד וכו' : ח כ"ל סכריוס לקלס לטס"ו
 יסגוסו וס' קליון סוגנין כו כלומד מעלמן ודוקא טעסס טעסס
 סכל סס ס' סכריוס לין סוכנין לוחו וסס כל סקל"ס יטעול כטוט
 מכ"ד לין מוכין לו טע"ס ססוט כטעס טעסס ס' ס' סוכרן טססס

ג והחמה זורחת עליו : (ה) הרגו איש אנשיו . כל
 אחד וח' מדויי ישראל היה הרג שנים ודייני ישראל
 ח' רבוט ושמות אלפים כדליתא בסנהדרין : (ו) והנה
 איש וגו' . נחקקלו טכטו של טמעון ד אלל זמרי טהיה
 טגיט טלסס וזמרו לו חנו נדונין כתימה וזתה יושב
 וכו' כדליתא כללו הן כסטרפין (סנהדרין פס) : את
 המדינית . כוכי כח אור : לעיני משה . אמרו לו .
 משה . זו אסוריה או מותרת ח"ת אסוריה כח יתרו מי
 היתירה לך ה וכו' כדליתא חסס : והמה בכים .
 נחטלמה ממנו וללכה (כל הכועל ארמית קליון סוגנין
 זב) נעו כולס כככיה . כעגל טמד משה כנגד טטיס
 רפו דייו . אלל כדי טיכוט פנחס ויעול את הרלוי לו
 וזכר הלכה זמרו לו למטה מקובלני ממך הכועל ארמית קליון ח פוגעין כו . ח"ל קריינה דליתרתא זיהו ליהו

פירוש לתורת אלהים

האם גימטריא משה האם זקרי צו איר גיזאנט איה
 בין דאך איין נשיא פון אשקט דא האם , ער זיא
 גינאנטע אונ האם זיא גיבראקט פאר משה אונ האם
 אים גיפרענטדו וזקן פון עקסם איז זיא אסור אָרער
 מוקר אונ אויב דו וועסט זאגן אז זיא איז אסור
 ווער האם דיר כתיב גינען די טאקטער פון זתרו
 זיא איז דאך אמדינית גינען האם משה גיט גע-
 וואקסט וואס ער זאל מאן האבין זיי זיך גישטעלט
 גינען אין דער טיר פון דעם אוקל מועד : (ו) זיא
 אונ פגנס דער וזקן פון אלעזר הכהן האם גינען
 גיט אונ איז אויף גישטאקען פון דעם איין זאמלונג
 זיבא אונ האם גינאנטען אשפיו אין זיין האנט . רש"י
 שרייבט ער האם גינען די מעשה האם ער זיך דער
 קאנט דעם זיין האם גיזאנט צו משה דו האסט
 דאך אונז אעין גילעדניק אז קען איז בוגל איין
 ארמית מוז אעין אים הרגן האם משה גיזאנט צו
 אים ווייל דו האסט דך דערמאנט דרום זאקטוי
 אליון זיין דער שלים אונ זאקסט אים הרגן האם

פון די ישראל היט דער שלאנט אוסילבער זיינע
 קענטשין הנצמדים וואס זיי האבין זיך באהעפט צו
 דער עויג בעל פעור : (ו) והנה אונ איש איין מאן פון
 דיא קינדער ישראל איז גיקומען ויקרב אונ האם
 גינענקס צו זיינע ברודער מיט דער מדינית וואס
 זיא האם גיהייסן קזבי די טאקטער פון צור לעיני
 פאר די אויגין פון משה אונ פאר די אויגין פון אלע
 יודין וזתה אונ זיי וויינען פאר דער טיר פון דעם
 אוקל מועד . רש"י שרייבט דר שבט שקעון האבין זיך
 איין גיזאמילט צו זיינע נשיא זקרי אונ האבין צו
 אים גיזאנט קען איז אונז דן מיט מיהות אונ רוא
 שטויניקט שטייל איז זוןאנציג מויוינט יודין אונ איז
 גיזאמילט פיר אונ זוןאנציג מויוינט יודין אונ איז
 גיזאנען צו קזבי די טאקטער פון דעם סוף צור
 אונ האם צו איר גיזאנט פאלג מיה צו זינדה האם
 זיא צו אים גיזאנט איה בין איין טאקטער פון אקלף
 האם טיר מין פאטער אנגזאנט איה זאל גינעקס
 גיט פאלגין גאר צו דעם העקסטין פון אייר אונ זיא

הַעֲדָה וַיִּקְחָהּ רֹמַח בְּיָדוֹ : י וַיֵּבֵא אֶת־
 אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֶּבֶת וַיִּדְקֵךְ אֶת־
 שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־
 הָאִשָּׁה אֶל־קֶבֶתָהּ וַתַּעֲצֹר הַמַּגִּיפָה
 מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : וַיְהִי הַמַּתִּים
 בַּמַּגִּיפָה אַרְבַּעַה וַעֲשָׂרִים אֲלֶיָּהּ :

בְּנִשְׂתָּא וְנָסִיב רֹמַחָא
 בְּיָדֵיהּ : וַעַל בְּתֵר
 נִבְרָא בְּרִי יִשְׂרָאֵל
 לְקוֹבֵתָא וּבִנְעֵי יָת
 תְּרִוּיָהוֹן יָת נִבְרָא בְּרִי
 יִשְׂרָאֵל יָת אֶתְתָּא
 לְמַעֲרָה וְאֶתְבְּלִי מוֹתָנָא
 מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : וַיְהִי
 דְּמִתְרֵוּ בְּמוֹתָנָא עֲשָׂרִין
 וְאַרְבַּעַה אֲלֵמִין : פ פ פ
 ת"א ויקח רומח סהכל ויבטל (ז) ויקח רומח ס'אויס
 קלד : ס'קבס : חולין סס :
 וס' ס'ס'ס ס'ל קב'ס : סס : ויסי
 ס'ס'ס : ס'ס'ס'ס ס'ל ס'ל :

פ פ פ

ק"ד. מנת סימן : ומסמכין וסיס טלריס יעקב כתיבס ס'א : ס :

בעל המורים

רשב"ם

(ח) הקבה. ענין אהל : קבתה. בטנה כמו וחקבה : בעל בנימ' זואס ובגוי' סהכל ויבטל : (ז) ויקח רומח. ס'אויס חס ס'טשטן מרס :

שפתי חכמים

סרווקא, מיל ויקח רומח בידו וגו' : (ח) אל הקבה. אל האהל : אל קבתה. כמו הלמים (ס"א אל הקובה) והקובה. כיון כתיב וזכרת של זמרי ונקבות שלה ודלו כלס שלא לחס הרנס והרבה נמיס נטשו פ לו כו' כדל' התס (מס'סרין סס) : חסלת פרשת בלק

לסיס מחסון ומסמין עליון, וכאן כפליין עליון וסמסון מחסון :

פירוש לתורת אלהים

ליקוטים על התורה

ער דריבער גינוקען אשפיז אין ויין האנט : (ח) ויבא אחר איש אונ ער איז גינוקען נאך דעם יוד צום גי' צעלט וידקר אונ האט גישטאקין וייא ביידע דעם סאן אונ די אשה אל קבתי אין איהר בויך אריין עיין רשי' ותיצד המגפה אונ עם איז אויף גיהאלימין גינאר' רין די סנקה פון די יודין : (ס) ויהיו המתים און עס איז גינוען די צאל פון די גישטארבענע אין דער סנקה ארבעה ועשרים אלף פיר אונ צוואנציג מיוינען :

אין גינוען זינר נשיא. אונ עם איז גינארין אפגקה, ווי פתס האט גיטאהן אנקמה אין זמרי איז שטיל גינארין דער כעס פון הקב'ה אונ די סנקה איז אונקענעליכן גינארין. דער בעל עשרה סאקרות שבייבס דריבער איז געהרית גינארין פון שבט שמעון פיר אונ צוואנציג מיוינען, ווייל וייא האבין געהרית דיא סנקהשין פון די' שקאס שבט גווארוס אז ווי האבין זיך פל גינוען אין דאס הרגן גינוען אחילול ה' פאר אנדערע פעלקער אונ עם האט זיך קיינער גינאלס סגיר זיין :

מוסר השכל

הפמרת בלק

וַיְהִי וְשָׂאֲרִית יַעֲקֹב בְּקִרְבַּ עַמִּים רַבִּים כַּמֶּלֶךְ
 מֵאֵת יְהוָה כְּרַבִּיבִים עַל־עֵשֶׂב אֲשֶׁר לֹא־יִקְוֶה

(סמטל הוס : שייך לקמן לסוקו יב) עמרי פה עשיתי לך וגם הלאחיד וגו' לבלשלא אארגעס סאן נואס שפייס אגאנצע סאג אין גאס אונ גוארס פון זאל איהם געבין פאעס צוא פראבין נועם פון איהם געבין געליכע קאפעקעס פאר דעם וועג, האט ביא איהם און הקב'ה אונ די סנקה איז אונקענעליכן גינארין. דער בעל עשרה סאקרות שבייבס דריבער איז געהרית גינארין פון שבט שמעון פיר אונ צוואנציג מיוינען, ווייל וייא האבין געהרית דיא סנקהשין פון די' שקאס שבט גווארוס אז ווי האבין זיך פל גינוען אין דאס הרגן גינוען אחילול ה' פאר אנדערע פעלקער אונ עם האט זיך קיינער גינאלס סגיר זיין :

פירוש עברי מייטש
 (א) מיכה הנבירא האט גינאנט נחמות אויף דיא ישראל ויהי אונ דאס איבער בלייבונג פון יעקב וועם זיין צווישען דיא פעלקער אזוי וויא דיא

לאיש ולא ייחל לבני אדם: והיה שארית יעקב
בגוים בקרב עמים רבים בארצה בבהמות יער
ככפיר בעדריו צאן אשר אס-עבר ורמס וטרף
ואין מציל: תרם ידה על-צרה וכל-איבקה
יפרתו: והיה ביום-ההוא גאם-יהיה והכרתי
מוסיף מקרבה והאבדתי מרכבתיה: והכרתי
ערי ארצה וחרבתי כל-מבצריה: והכרתי
כשפים מידה ומעוננים לא יהיו-קה:
והכרתי פסיליה ומצבותיה מקרבה ולא-תשתחוה
עוד למעשה ידה: ונתשתי אשיריה מקרבה
והשמדתי עריה: ועשיתי באף ובחמה נקם את-
הגוים אשר לא שמעו: שמעו-נא את אשר-יהיה
אמר קום ריב את-החרים ותשמענה הנבעות קוליה:
שמעו הרים את-רבי יהוה והאתנים מוסדי ארץ
כי ריב ליהוה עם-עמו ועם-ישראל יתופה: עמי
מה-עשיתי לה ומה הלאתיך ענה בי: פי

דעם סאן, אויף פארנען איז נים
געליבען אנראשין. זיי האבן זיך
געלייגט שלאסן מיט דיא גרעסקע
זארג וואס וועט קען סאנה באלד
אין דר פריה מיט די קליינע קינדער
ביי ער וועט זיין אין גאס אונ וועט
קענען פארדיגען וועלן דאך דיא
קליינע קינדער פארחלשען ווערן
פון הונגער, מיט דעם זארג אז דר
פאטער גילעגן אויף זיין גילענער
ביי שפעס אין דער נאכט אונ איז
אנשלאסן גיירארי, אין מיטען
נאכט קלאפעס קען אין טיר, דער
פרדער פשייט אויף מיט פארשלא-
פענען אויגען זיך וואס ער נעהט
אונ קענעט דיא טיר, ער צינט אן
אויסקייל ליבט, ער נעהט דאס איז
אסתר, דער טרענער פרעגט איהם
וואס טוהט איר דא אוי שפעס ביי
נאכט, נאכט דער סוחר צום פרענער
אויב איהר ווילט פארדיגען ארוכל
טוהט איר אן אונ קומט צוא טיר
איהר וועט איהר נעמען אפציל
אונעק פראגן צו דיא באהן, דער
טרענער האט דערקערט ארוכל פו
דינע, ער איז שוין גיווען אנגעסאנה
אונ גענומען דעם שפריק אונ איז
געאנגען מיט שמחה אונ האט אונעק גיפראגן דעם
פסקיל מען האט איהם געבען ארוכל ער איז געקומען צוריק
איהר מיט אפריד ער אונ זיין ווייב מיט דיא קליינע קינדער
האבן געלייבט נאט אונ געדאנקט דעם סוחר, זיין האבן

פירוש עים

גים אומגעשט זאל דאס געבן גאר קען האפט
אויף גאט ביה אליון ער זאל געבן מויה אונ
רענין אוי וועלן דיא ישראל אויף גים האפן
צו דיא הילף פון אומגעשט גאר צו דער הילף פון
גאט ברנה הוא: (ג) היה אונ דאס איבער גלייבונג
פון יעקב וועט זיין צווישן די פעלקער אוי ווי
אלייב צווישען דיא בהמות פון דעם וואלד אוי
ני אלעספערט צווישן דיא סטארעס שאף אשר
ווען דער לייב גיט פאר דיא בהמות אונ איז
הונגעריג צו פרעט ער די בהמות אונ פאר צוקט
זי אונ קיינער קען זיין גיט רעפטין פון איהם:
(ג) היום ידה עם וועב דער הויכין ווערן דיין
האגד ישראל איבער בליידנער אונ דינע
פיינד וואס האלטן מלחמה מיט דר וועלד פאר
שנימין ווערן: (ד) היה אונ עם וועט זיין אין דער
געליבענער צייט זאגט גאט והכרתי איה וועל פאר
שניידן דינע פערד פון דיר אונ וועל סאכין פאר
לידען דינע רייט וועען: (ה) והכרתי איה וועל פאר
שניידן דינע שפעט וואס דיא עוקדי פוקבים
האבן גיבאהט אין ארץ ישראל אונ איה וועל צו
נוארפן גאר דינע פעסקע שפעט דוא וועסט
דיך שוין גיט בארפן פארקומן אונ צו וועען אין
דיך פעסקע שפעט: (ו) והכרתי אונ איה וועל פאר

געאנגען מיט שמחה אונ האט אונעק גיפראגן דעם פסקיל מען האט איהם געבען ארוכל ער איז געקומען צוריק איהר מיט אפריד ער אונ זיין ווייב מיט דיא קליינע קינדער האבן געלייבט נאט אונ געדאנקט דעם סוחר, זיין האבן

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום ותפטרמה ומזמור ה' מלך גאות לבשאו מזמור שיר

הויו שפניו למטה. כמין לוח יולא מן הכותל לחוץ וראשו כעוף למטה לחרץ ללד הפתח הלכך מלטרף אהלו עס הפתח ומביא את הטומאה בכל שהוא ומשוב כללו יש בו פוחת עפח ואס עומאה תחתיו הביט טמא שרואין ראשו ככעוף למטה ככלו הניח לחרץ ומביא הטומאה שתחתיו ללד הכיית: וזמרה שפניה למעלה: ראש כעוף למעלה ואין אהל שלה מלטרף עם הפתח הלכך בעיני פוחת עפה: וגבלית. מפרש בתוספתא כלי שמיקה (ה) מכלן ומכלן ומשייר מן האמלע: י"ב טפחים. דשיעור כל נדבך ד' טפחים ומדבך הוא עזרה של בני ארנים: והעמרתו. ארנים מדורות בעגול בעול' ומן הקיר למעלה מן הפתח כעין כיפה לנוו והיוו עפרה: והפתוחים. שעוין מלבן על הפתח או על המלון לנוו ופעמים שבולטים מן המלון ומן הפתח עפח או יומר:

[6] ל"ט. כהו דכל סהלא טומאה כו שיהיה כהלא ספס סהלא ליוו אלו מדרב' ס"ט: (6) ה"ט, ובעיניו ספסוק כל שמתקן מכלן כו ופ' גבלית חולד: (3) ואל סיהי' חס הטומאה לניס אלו: שביח' סטומאה שפתחו 36 סהלים שפתחו וקט"ל ללא סמריקן דויו גכ"ט לכל דבר. מפה. שעל גבי החלון רום אצבעיים ושעל גבי מלא מקדח כל שהוא. רבי יוסי אומר מלאו: ג קנה שעל גבי הפתח אפילו גבוה מאה אמה

ב זוז שעל גבי הפתח כו'. הכל מיירי שמתם הפתח (3) ומ"ה בעיני סיהא כויו פוחת עפח והכי שמתם בתוספתא: ושעל גבי החלון רום אצבעיים. כלומר בין מלון ששיעורו רום אצבעיים כגון שירי המחור בין מלון ששיעורו מלא מקדח כגון העושה מחור בתחלה זוז שעל גבי סיהא סכל שרוס: ורבי רוס אומר מלאו. מלון ששיעורו רום אצבעיים זיו שלו שיעורו כחצבעיים ומלון ששיעורו מלא מקדח זיו שלו נמי ששיעורין כחלל מקדח, ואין הלכה כרבי יוסי: ג אפילו גבוה מאה אמה. אט"ג זיוו שיעור גובהו מן הפתח י"ב טפחים כנהה הממירו משום דמיטלטל:

פרק י' והויו מביא את הטומאה אברעם וואס גייט ארויס פון וואנג אבָּעֵר ריא מיר, און אונקטער די גרעט לינגט אמוקאה און פליים, גריינגט ריא גרעט אמוקאה אויף ריא פליים כל שיהא ווי גרויס ריא גרעט איו, אפילו זיא איו גיט גרייט אָדער גיט לאנג אספח היורה אבָּרעם וואס גייט ארויס פון וואנגט והגלית אקייילעך דיע גרעט וואס גייט ארויס פון וואנגט גפוחת ספח אויב ריא גרעט גייט ארויס פון וואנגט גרויס אספח און אונקטער ריא גרעט לינגט אמוקאה און פליים גריינגט ריא גרעט אמוקאה אויף ריא פליים וואס אונקטער די גרעט איהו מיוו ועלעק גרעט הייקט זיו וואס זיא בארף גיט זיין גרויס אספח שפניו למטה וואס זיא איו אראפ גיבויגין צו ריא ערד התיורה און ועלעק גרעט הייקט גיורה וואס זיא בארף זיין גרויס אספח שפניה למטה וואס זיא איו ארויף גיבויגין אין די הייה וצפה אמרו הויו מביא את הטומאה כל שהיא בריא ועלכין זיו האט קען גיזאנגט אפילו ער איו גיט גרויס אספח גריינגט ער אויף ריא מוקאה אויף ריא פליים כויו שיהא גיבויגין מן הפתח שלשה מדבכין ביי אזוי אבָּרעם וואס איו הויה איבָּעֵר ריא מיר דרייא שורות ציגעל' שהם שנים עשר ספחים דאס איו צוועלף ספחים ריא הייה יתד ספאן אויב די גרעט איו העָּבֵר איבָּעֵר ריא מיר ווי צוועלף ספחים מביא את הטומאה גפוחת ספח קען ריא גרעט גריינגטן אמוקאה אויף ריא פליים קאר אויב זיא איו גרייט אספח און לאנג אספח העמרות קרוינגטן איבָּעֵר ריא מיר גייט ארויס פון וואנגט ציגעל' אָדער שמיניער קייילעכדיג וויא אקרוין והפתוחים

ורבי יוחנן בן נורי. סבר כרבי יוחנן בן נורי: ד' זין. שהוא רחב עטף. וסובב את כל כוחלי הבית מכתחין וכנגד הפתח אוכל שלם אלצמות וכל שאר הפתח אין זיו שלם ועל גבול רבי יהושע שמעטא ככל שהוא מביא את הטומאה לבית בשלם אלצמות: וכן כחצר שהיא מוקפת אכסדרא. והאכסדרא אוכלת כפתח שלם אלצמות טומאה בבית כלים שחאכסדרא טמאים טומאה כחכסדרא ר"ל מטמא הבית ורבי יהושע דה הלכה כרבי יהושע: מה שני זיוין זה על גב זה. ומכוונים זה כנגד זה: יש בהן פורת טמא. שכל אחד מה הזיוין רחבו עטף על עטפו: וביניהן פורת טמא. התחתון גבוה מן האלרץ ובעליון גבוה מן התחתון עטף: וטומאה התחתון. תחת התחתון כל מה שתחתיו טמא ומה שעל גביו טהור. דחוזן בפני הטומאה: ביניהן. אם טומאה בין תחתון לעליון כל מה שביניהן טמא אבל מה שמתחת התחתון ועל העליון טהור דהוללס: על גביהן. מ"ג העליון כנגד הטומאה עד הרקיע טמא וכל השאר טהור: היה העליון עורף על התחתון כו' החתירה וביניהן טמא. דבין שהטומאה תחת התחתון בין שהטומאה ביניהן אלוהו העורף שבעליון יומר על התחתון עטף מערב את הטומאה בכל מקום אבל מה שעל העליון טהור דחוזן: על גביהן. מ"ג העליון: היה העליון עורף על התחתון וכו' טומאה התחתון. תחת התחתון: תחתיהן וביניהן טמא. דלוהו עורף

מא אסא אפילו דער שטעקן ליגט הויך היינערט אילין מביא את הטומאה כל שהוא קען דער שטעקן גריינגען דיא מוקאָה אויף דיא פליים, וויפיל זיין גרעב איז, אפילו ווייניגער וויא אספס דבי רבי יהושע אזוי נאָנט רבי יהושע, רבי יוחנן בן נורי נאָנט אל יחפור זיט פון חיי דער שטעקן דארף גיט זיין אונטער וויא דער שטעקן, אזוי וויא אָבעלעק אויב ער איז העקער וויא זענעלף טפחים מוז ער זיין גרייט אספס אונ לאַנג אספס. אזוי דער שטעקן אויב, ער ליגט העקער ווי זענעלף טפחים מוז ער זיין גרייט אספס אונ לאַנג אספס: ד' זין שריא סובב את כל הבית אָבעלעק וואס ער איז גרייט אספס אונ ער גייט אזוי ארום דיא נאָנען שטוב אויפן ווייניג וואכל בפתח שלש אנצטות אונ ער פאר געקט אין די גרייט פון מיר נאר דריי פינגער אונ גיט איבער דיא נאָנען גרייט ספסא גבית אויב אטמוקאָה ליגט אין שטוב בלים שתחתיו טמאים דיא בליים וואס אָנען דעם שטעקן זענען טמא סטפסא תחתיו אונ אויב דיא מוקאָה ליגט אונטער דעם קעלעק. רבי אלעזר ספסא את הבית נאָנט אלץ וואס אין שטוב איז טמא, אונ רבי יהושע ספסר נאָנט אלץ וואס אין שטוב איז טהור וכן בחצר שריא ספסא אכסדרא אונ ארויף וואס אינווייניג ביי די נענט גייען ארויס געלעקס ארום אלע ווענט אזוי וויא אראך, אונ דיא געלעקס פאר געקען איבער דיא גרייט פון מיר וואס גייט אריין אין שטוב נאר אויף דריי פינגער, אויב אטמוקאָה ליגט אין שטוב זענען די בליים אונ אונטער דיא געלעקס טמא, אונ אויב אטמוקאָה ליגט אונטער די געלעקס, קריינט רבי אלעזר מיט רבי יהושע

אזוי וויא פריער שטייט: ד' זין זיין על גבי זיין צוויי געלעקס גייען ארום פון וואָנט איינער איבער דעם אנדערען ויש בהן פורת טמא אונ יענער געלעק איז גרייט אספס אונ לאַנג אספס וביניהן פורת טמא אונ צווישן די געלעקס איז הויך אספס פון די ערד צום אונטערשטען געלעק איז אספס, אונ פון אונטערשטען געלעק ביי צום אונטערשטן געלעק איז אויך אספס ספסא תחתיו אונ אטמוקאָה ליגט אונטער דעם אונטערשטען געלעק תחתיו ספס אלע פליים וואס ליגען אונטער דעם אונטערשטן שטען געלעק זענען טמא, אונ וואס עס ליגט איבער דעם אונטערשטען געלעק איז טהור ביניהן אונ אויב די מוקאָה ליגט צווישן די ביינע געלעקס וביניהן ספס אלץ וואס, עס ליגט אונטער דעם אונטערשטען געלעק אונ איבער דעם אונטערשטן געלעק איז טהור על גביהן אונ אויב דיא מוקאָה ליגט אויף דעם אונטערשטן געלעק בניהן ער גרעט ספס אלץ וואס, עס ליגט גענין דיא מוקאָה ביי צום הויכעל איז טמא אונ טהור הויך העליון עורף על התחתון פורת טמא אויב דער אייבערשטער געלעק איז געקער פאר דעם אונטערשטען געלעק מיט אספס ספסא תחתיו אויב די מוקאָה איז אונטער דעם אונטערשטען געלעקס וביניהן ספס אלץ וואס, עס ליגט אונטער דעם אונטערשטען געלעק אונ וואס, עס ליגט צווישן די געלעקס איז אלץ טמא על גביהן אונ

אזוי וויא פריער שטייט: ד' זין זיין על גבי זיין צוויי געלעקס גייען ארום פון וואָנט איינער איבער דעם אנדערען ויש בהן פורת טמא אונ יענער געלעק איז גרייט אספס אונ לאַנג אספס וביניהן פורת טמא אונ צווישן די געלעקס איז הויך אספס פון די ערד צום אונטערשטען געלעק איז אספס, אונ פון אונטערשטען געלעק ביי צום אונטערשטן געלעק איז אויך אספס ספסא תחתיו אונ אטמוקאָה ליגט אונטער דעם אונטערשטען געלעק תחתיו ספס אלע פליים וואס ליגען אונטער דעם אונטערשטן שטען געלעק זענען טמא, אונ וואס עס ליגט איבער דעם אונטערשטען געלעק איז טהור ביניהן אונ אויב די מוקאָה ליגט צווישן די ביינע געלעקס וביניהן ספס אלץ וואס, עס ליגט אונטער דעם אונטערשטען געלעק אונ איבער דעם אונטערשטן געלעק איז טהור על גביהן אונ אויב דיא מוקאָה ליגט אויף דעם אונטערשטן געלעק בניהן ער גרעט ספס אלץ וואס, עס ליגט גענין דיא מוקאָה ביי צום הויכעל איז טמא אונ טהור הויך העליון עורף על התחתון פורת טמא אויב דער אייבערשטער געלעק איז געקער פאר דעם אונטערשטען געלעק מיט אספס ספסא תחתיו אויב די מוקאָה איז אונטער דעם אונטערשטען געלעקס וביניהן ספס אלץ וואס, עס ליגט אונטער דעם אונטערשטען געלעק אונ וואס, עס ליגט צווישן די געלעקס איז אלץ טמא על גביהן אונ

גופו תיש ופניו אדם אדם. הוא דכתר לורת פניו
 חוליק: בעין אחת כבהמה. אחת משניו דומה
 לבהמה: ה"ג. רמ"א מלורת וסמ"א כל לורת. סמ"א כיון
 שיש בו מלורת אדם היו ולד וסמ"ג דלין כל לורתו כלורת
 אדם: והא איפכא תניא. סמ"א כל לורת והוא ילד
 לורת דר"מ תניא כל שחוף לורת אדם שבו היו ולד וסמ"ג
 כל פניו תיש חלף שזכר כעין אחת או כלסת אחד הדומה
 לאדם: וחב"א מצורת. עד שיהא בו מקלת לורת ניכרת
 אני מרב מה שמלתי אכל אחס הואיל ויש משנה ביכס
 לכו אחריה:

וחכ"א כל שאין בו וכו'. אמר רב ירמיה בר אבא
 אמר רב הכל מוריס גופו תיש ופניו אדם
 אדם גופו אדם ופניו תיש ולא כלום לא נחלקו
 אלא שפניו אדם ונברא בעין אחת כבהמה שר"מ
 ואמר מצורת ידם וחכ"א כל צורת אדם. אמרו
 לו לרב ירמיה בר אבא והא איפכא תניא ר"מ
 אומר כל צורת וחכ"א מצורת א"ל אי תניא תניא:
 כגון חלי הפרלוק דומה לאדם: אי תניא תניא. שמעתי
 לכו אחריה:

צו ריא צורה פון אקענמש הייבט ער אקענמש
 וחקמים אופרים כל צורת אדם אונ ריא חקמים זאגין
 ער הייבט אנדערש גיט אקענמש סיידין ריא
 גאנצע צורה זיינע איז גלייך צו אקענמש אפי
 לו לרב ירמיה בר אבא מען האט גיזאגט צו רב ירמיה
 בר אבא האת איפכא תניא מיר האבין דאך גילערונגט
 פארקערט רבי מאיר אימר כל צורת רבי מאיר זאגט
 ער הייבט אנדערש גיט אקענמש סיידין ריא
 גאנצע צורה זיינע איז גלייך צו אקענמש וחקמים
 אופרים מצורת אונ ריא חקמים זאגין אפילו גאר
 אביסול פון זיין צורה איז גלייך צו ריא צורה פון
 אקענמש הייבט ער אויך אקענמש אפי לאו אי תניא
 תניא האט רב ירמיה צו זיי גיזאגט אויב מען האט
 גילערונגט פארקערט וויא איך האב געזאגט.
 האט מען גילערונגט. גלייבט דער דין ווי איהר
 האט גילערונגט:

והקמים אופרים כל שאין בו מצורת אדם אינו ולד ריא
 חקמים זאגין אלץ וואס ווערט גיבארין
 אונעס האט גיט אצורה פון אקענמש איז דאס
 קיין קינד אפי רב ירמיה בר אבא אמר רב רב ירמיה
 בר אבא האט גיזאגט פון רב'ס וועגין הכל מינים
 גופו תיש ופניו אדם אדם אלע זענען מודה אויב דער
 קערפער פון דעם קינד וואס איז גיבארין גיזאגין
 איז ווי פון אשעפס און זיך אונ פנים איז פון
 אקענמש. ווערט ער גירעכונט פון אקענמש
 טש אדם ופניו תיש ולא כלום אויב זיין קערפער איז
 ווי פון אקענמש אונ זיין פנים איז ווי פון אשעפס
 איז דאס גאר קיין קינד לא נחלקי אלא שפניו אדם
 ונברא גען אחת כבהמה מען קרינט גאר אויב זיין
 קערפער איז פון אקענמש אונ זיין פנים איז פון
 אקענמש גאר איין אויב זיינע איז גלייך ווי ריא
 אויב פון אבהקה שריי מאיר אימר מצורת אדם רבי
 מאיר זאגט אויב אביסול פון זיין צורה איז גלייך

זוהר ויקהל דף רג ע"א

ת"ח אית ימים ואית ימים. ימי חול כמה דלחומר ואלין קיימין לכר לעמין. ימי השבת דלחין ימי השבוע קיימין
 לישאל. וכד סלקא האי נקודה כלא חתניו ואיהי סלקא. כיון דלאיהי סלקא חקרי שבת. מהו שבת. אי תימא
 בגין שבתה כתיב כי בו שבת ימות הוא. אבל רזא דמלה כיון דסלקא האי נקודה וטהורא נהיר כדון מתעטרא איהי
 כזכנה כיון דמתעטרא איהי כזכנה כיון דחכברת ותחאחדת כזו למיהו מד וחקרי כלל שבת. שבת ש' בת. ש' הא
 חוקמה רזא דמלה איהי דמתחמדן כבת יחידה ואיהי מתעטרא כזו ואיטן בעלמא דלתי. וכלא איהו מד ולא איהו ש'
 בת למיהו כלל מד. ואי תימא שבת הגדול ואיהו לעילא אמאי חקרי שבת. אלא ודאי הכי הוא. ורזא דמלה ככל אחר
 נקודה דלאיה עקרא דכל עינא חקרי בת. כד"ל שמרי כלישון בת עין. בגין דלאיהי (נקודה) עקרא דכל עינא
 חקרי בת:

מוסר

יוסף לחק

הלכה פסוקה

ספסר חסידים סימן כבד קכח.
 אל יעמוד אדם לנס עמ עמלדי תינוקות סן יכסלם כדכרי. 66
 ונצט ממלח חלקים כר כרים דחויי הפסגל מלא רמס לסיב
 כמלכס ספי' טלום כדסיפס כספנים כספנוס לו טלום זונס

הר"ם הלכות שבת פרק ט.
 (א) המנמי את הצמר או את הפשתן או את השני וכיוצא בהן
 וכיוצא בהן חיוב. וכמה שיעורו כדי לטוות ממנו
 חוט אחד ארכו ר' טפחים. והמנמי את הגידים ער

אל יעמוד אדם עם מלכדי תינוקות אקענמש זאל זיך
 גיט שפעלען שמוצעסין מיט אקלמד וואס
 לערינט מיט קליינע קינדער פון יבסלם דברי ווארום
 מיט זיין ברידן מיט דעם מלמד שפערט ער דעם
 מלמד פון צו לערנען מיט די קינדער צא ויפסר מאכט
 חלקיה בר בריה דחגי הפגל שאא רצח חשבי כמלמדי
 אפילו שלום דאם קען מען אפ לערנען פון אבא
 חלקיה דער אייניקעל פון חוני המעגל ווען ער

(א) המנמי את הצמר או את הפשתן או את השני וכיוצא בהן
 חייב או איינער בערשט אום שבת וואל
 אדער פלאקס אדער זייד אדער גאך אנדערע זאכין
 אפעלע איז ער חייב ואחמאת אדער קרת אדער
 קקלה ופסח שיעורו וויפול וואל אדער פלאקס זאל
 ער בערשטין אונ חייב זיין כדי לטוות ממנו חוט אחד
 ארכו ר' טפחים מען זאל קענען שפענען פון די וואל
 אדער פון די פלאקס איין פאדים וואס וועט זיין

דבקה לא הסיב שלום כ"ס זמלאכת שמים אכרז טושט מלאכת שמים כרמיס :
 מי שאינו לדין נכריום והוא לוקח טושט אלוה נפטר מן הטולס עד שילטרן . וכן כעפסמ אה זכרון והכסממ אה טעיו לא יאל מן הטולס עד כימל לדין מדה זו :

שועשו כעמר כרי לטוות אותן הרז זה תולדת מנפין וחייב: (ב) הצובע תיט שארכו ד' טפחים או דבר שאפשר לטוות ממנו חוט כזה חייב. ואין הצובע חייב עד שיהיה צבע המתקיים אבל צבע שאינו מתקיים כלל כגון שהעביר סרק או שיטף ל"ג כרזל או נחשת וצבעו כסוד שהרז אתה מעבירו לשעוה וזינו צובע כלום וכל שאין כלאכהו מחקימת בשבת פטור :

פסור שהרז אתה מעבירו לשעוה וזינו צובע כלום

לאנג פיר טפחים והקפנין אה הנדום עד שישלו כצפר כרי לטוות אותן הרז זה תולדת מנפין וחייב או איינער בערשט אדערין פון אנהמה אום שבת זיי זאלין ווערן נויך אזוי ווי וואר קען זאל זיי קענען שפינען , איז גלויב ווי ער וואלט זיי געקערשט אום שבת אונ ער איז חייב ווי עס שטייט פרשעהו : (כ) היצוב חוב שארבו ארבעה טפחים או איינער פאררם אפארטם וואס איז לאנג פיר טפחים או דבר שאפשר לטוות מנפין חוב קיט חייב אדער עד פאררם אזוי אזאך וואס קען קען פון דעם שפינען אפארטם וואס וועט זיין לאנג פיר טפחים . איז ער חייב ואין היצוב חייב עד שיהא צבע היתקיים דער פאררער איז אקער אנדערש זיט חייב סיררין ער האט געפאררם מיט אזוי אפארב וואס די זאך וועט שוין בלייבן געפאררם אבל צבי שאינו טפחים קאל אקער או ער האט געפאררם אזאך אונ די פארב וועט זיך נאר זיט האלסין , זיא וועט כאלר אפגיטקעט ווערן כגון שיעבד סרק או שער כל נבי ברזל או נחשת וצבעו פטור דריינון ער האט פאר שמירט איינין אדער קופער מיט אזוי אפארב שטיי אקה פצטור לישטו זיטו צובע קיטס וואס קען קען דאס אפ מעקן ווען קען ווייל אונ קען וועט נאר זיט דער קענען אז עס איז גיווען געפאררם , איז ער פטור וכל שאין כלאכהו בהתקנות בשבת פטור אונ יעדער מלאכה וואס אומגוש טוהט שבת אונ פון דיא מלאכה ווערט נאר זיט . אזוי אקלאכה דארף קען אויך זיט טאהן שבת . אונ אויב ער האט גיטאהן אזוי אקלאכה אום שבת איז ער פטור ופון אקרבן

איז גיווען פאר דונגען צו איין ארבעט האט ער אפילו דעם ווארט שלום זיט געגענפערט . ער זאל זיט שאדין מאכין דעם בעל הבית פון זיין ארבעט אפילו איין רגע כדאמא בהגות אזוי ווי עס שטייט אין דיא מסכת תענית קשהנו לי שלום וקא דבקי לא השיב שלום ווען צווייא רבן האבין צו איהם גיואנט שלום האט ער זיט זיט געגענפערט שלום כל שבו כמלאכה שמים דער מלמד וואס קערנט הורה מיט קריינע קינדער ער טאר זיט געוויס שמערין זיין לערנען צום שטנעסין . וויא עס שטייט אין פסוק ארור עושה מלאכה ה' רביה פאר פלוקמ זאל זיין דער מענטש וואס טוהט דיא ארבעט פון נאט מיט פאלשקייט מי שאינו צדק לבריות והוא ליקח מהם איז נפטר מן העולם עד שיצפה דער מענטש וואס דארף זיט געמען צדקה פון מענטשין אונ ער געמט זא פון זייא צדקה . וועט ער זיט אנוועק זיין פון דער וועלט ביז ער וועט ארעם ווערן אונ וועט כווען געמען צדקה וכן הכסף את שקו והכסף את עניו אונ דער מענטש וואס באבט זיך דאס היינקערין אדער ער מאכט זיך בלינד ווייל ער וויל געקען צדקה אונ נארט די מענטשין מען זאל מיינען אז ער איז טאקע דאהם אונ בלינד , וועט מען אויף איהם רחמנות האבין אונ אלע וועלן איהם צדקה געבין לא זא מן העולם עד שיבא לדי מדה זו וועט ער זיט אנוועק זיין פון דער וועלט ביז ער וועט אין אמת בלינד אונ דאקס ווערן :

פון ברתו :

מוסר וויא ניימיג עס איז דיא מדה פון שלום

ער איז גיווען פריער . אונ נאכדעם כוונ ער זיך נאך קער היטען פון די זאכין וואס קענען שאדין קאן דאס געוונד . אונ אזוי געפינען מיר ביי אלע פרטים אונ נכרים האבין זיי ביי זיך שפענדיגע ראקטוריים רים וואס די ראקטוריים זינען אכטונג אויף זייער עסין אונ טרינקען עס זאל זיין נאך דעם ארדענונג פון זייער געוונד . זיי זאלן זיט קומען צו אקראנד קייט . ביי די ליבשאפט וואס עס איז צווישען צוויי מענטשין אדער מערערע מענטשין איז אויך אזוי . דאס ערשטע איז זיי זאלן זיך היטען זיי זאלן זיט קומען צו אהרין . אונ אויב עס האט גיטראפן זיי האבין

פנתם מן אלעין מן אהרן כהנא וגי מיר ווייסן אז דער פוז פון מענטשין אונ זייער לעבן באשטייט אויף דאס גיוונד . וואס דער מענטש זאל היטען זיין געוונד ער זאל זיט קראנק ווערן . אונ אויב ער איז קראנק גיווארין . זאל ער זיך טיפלען ער זאל צוריק געוונד ווערן . דאס פארשטייט מען אז דאס בעסטע איז דער מענטש זאל איינרענעלירען זיין עסין אונ זיין טרינקען אונ די איבעריגע זאכין עס זאל זיט שאדין קאן זיין געוונד אונ ער זאל זיט קראנק ווערן . ווארום אז אומגוש ווערט שוין קראנק איז שווער ער זאל צוריק געוונד ווערן ווי

ומי שהולך מעת לעת בלי תורה רע מאד והשם ית' יצילנו מזאת שכל אדם חייב לעסוק בתורה בכל עת ורגע שאפילו מי שעוסק במצוים ואין לו זמן עכ"פ יקבע עתים לתורה ובפרט שעכשיו בנמצא הספר חק לישראל שבו כלול תנ"ך גמרא ואגדה משניות וזוהר ואין צריך שהות רק חצי שעה ומה תירץ יש על זה ומה יענה האדם כשידונו אותו ע"ד פוסט מים ראשית מדון ומה תירץ יהיה לו על זה למה לא קבעת עתים לתורה היה לך לקבוע עכ"פ איזה עת לתורה

לחם הפנים

הגהות מבעהמ"ח מסגרת השלחן
 (א) יעסוק בתורה. אימא בספרים דלימוד משניות מסוגל לנשמה כדלעיל סי' א' ס"ה ועי' לעיל בס"י כ"ו ס"ג וטוב ללמוד בספר חק לישראל דבר יום ביומו. והנה עמדנו למנין בשיבת סדרי משנה וז"ל כי מצויות אלו חסרים בהספר חק. (סדר זרעים) מעשרות, מעשר שני, חלה, ערלה, בכורים: (סדר מועד) שקלים, יומא, ראש השנה, תענית, מגילה, מועד קטן, חגיגה: (סדר קשים) גדרים מן פרק ד' ולהלן. גזיר: (סדר נזיקין) מכות, עדויות, אבות, הוריות: (סדר קדשים) בכורות מן פרק ד' ולהלן. ערכין, תמורה, כריתות. מעילה, תמיד עד פרק ד': (סדר טהרות) כלים. גזעים מן פרק י"א ולהלן. טהרות, נדה, מכשירין, זבים, שכול יום, עוקצים: והם עולים בס"ה שני מאות פרקים. והנה צעה היעוצה לסיים בכל שנה לימוד שיחא סדרי משנה כשלימוד בספר חק לישראל דבר יום ביומו, ואם לא יהיה לו פנאי באיזה יום ישלים בלילה או ביום שאח"כ (גם ישלים בשנה שאינה מעוברת המשניות של הסדרות הסמוכין הכתובים בחק). והשני מאות פרקים הנוספים הנ"ל לימוד בכל שבוע ד' פרקים, היינו בכל לילה ילמוד חצי פרק משניות קודם השינה, ובש"ק ילמוד פרק אחד: וכתב בספר שערי הקדושה חלק א' שער ו' וזה לשונו ולמען יהיה שלחנך מובח כפרה לכפר עונותיך בהמעיש מאכלך לתחליש הקליפה השורה במעון שנפך גיונות בו תעסוק בתורה איזה משנה כו' ויכריזו עליך זה השלחן

קיצור שלחן ערוך קנא

ף הרוצה לשמור א"צ מחטא זה. ישמור את פיו מניבול פה, משקרים, מרכילות ומלה"ר ומליצנות. וכן ישמור את אזנו משמוע דברים כאלו. גם יהא זהיר לקיים גדריו, ולא ירבה בדאגה, וגם יהא זהיר מהרהורים רעים. וקודם שהולך לישן (א) יעסוק בתורה. או יאמר ארבעה מזמורי תהלים הראשונים (עיי' לעיל סימן קל"ב סעיף ה'). ויזהר שלא לישן בחדר יחידי:

אשר לפני ה' ויחלש כח היצ"ח מעליך ויחזק נפש גם היא עב"ל. וכן כתבו בהרבה ספרים. ולכן טוב להשלים הדי' פרקים הנ"ל שבכל שבוע בדרך זה, שילמוד בכל סעודה של ימות החול עכ"פ ב' משניות. ובלילה קודם השינה י"ב עכ"פ ב' משניות, וממילא יושלמו הדי' פרקים במשך השבוע, וזה יוכל להחזיל לנהוג גם באמצע השנה מתי שירצה, כי א"צ ללמוד המשניות כסדר דוקא. וכל אימת שיתחיל לנהיג יצשה בשנה הבאה בעת זה הסיום על המשניות כנ"ל, רק שצריך לזהר לתנות בתחילה שאינו מקבל עליו כן בנדר, וגם יאמר שאין בדעתו לנהוג כן ללמד באופן זה אלא בפעם ההיא, או בפעמים שירצה, ולא לעולם, וכמו שנתבאר לעיל סימן ס"ו סעיף ד' בכל מנתג של מצוה:

אוצר סדר היום החיים

קכט. אחר תפלת מנחה למד רבינו בחדרו חק לישראל ושר"ע או"ח.

וילקט קכט קכט יוסף (ד"ח)
 בשער המצוות פ"ר ואתחנן דף מ"ו
 ועתה נבאר סדר עסק התורה שיעסוק האדם בכל יום וכו', תחלה יקרא מקרא ואח"כ נביאים ואח"כ כתובים ואח"כ קבלה ואח"כ משנה ואח"כ תלמוד, וטוב שיקרא ג' בחינות שיש בתלמוד והם ברייתא ותוספתא ומימרא וכו' תחלה יקרא בתורה מפר' השבוע שהוא ביום א' יקרא ששה פסוקים ראשונים שבאותה פרשה וביום ב' יקרא ד' פסוקים שלאחריהם, וביום ג' ה' פסוקים שלאחריהם וביום ד' ו' פסוקים שלאחריהם וביום ה' ה' פסוקים שלאחריהם כללות כולם הם כ"ו פסוקים וכו' עיי"ש.